

National Library
of Sweden

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2013

Idrott åt alla

Allmänna förlaget

Statens offentliga utredningar
1969: 29
Handelsdepartementet

Idrott åt alla

Betänkande avgivet av Idrottsutredningen
Stockholm 1969

ESSELTE AB, STOCKHOLM 1969

Till Statsrådet och chefen för handelsdepartementet

Genom beslut den 12 november 1965 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för handelsdepartementet att tillkalla högst sju sakkunniga för att verkställa utredning angående inriktningen av statens stöd till idrotten och därmed sammanhängande frågor.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallades som sakkunniga statssekreteraren, numera landshövdingen K. A. F. Frithiofson, tillika ordförande, ledamoten av riksdagens andra kammare, numera talmannen K. Å. H. Allard, kanslichefen T. G. Brodd, ledamoten av riksdagens första kammare, numera ledamoten av dess andra kammare N. O. T. Fälldin samt direktörerna B. H. Ohlson, B. A. E. Schelin och N. G. Stenberg. Till sekreterare åt de sakkunniga förordnades den 8 mars 1966 departementssekreteraren B. K. Å. Johansson. Den 23 september samma år förordnades departementssekreteraren U. R. Lönnqvist att biträda de sakkunniga i deras arbete.

Johansson och Lönnqvist har båda fullgjort sekreterargöromål i utredningen.

De sakkunniga har arbetat under benämningen Idrottsutredningen.

Utredningen avlämnade i oktober 1967 delbetänkande, innefattande vissa allmänna överväganden samt förslag angående Vålådalens framtid.

Sedan utredningsuppdraget nu slutförts, får idrottsutredningen härmed vördsamt överlämna sitt förslag angående inriktningen av statens stöd till idrotten, Idrott åt alla.

Reservation har i fråga om den statliga myndighetsfunktionen avgivits av ledamoten Ohlson och i fråga om det allmännas inflytande i riksidrottsstyrelsen av ledamoten Brodd.

Stockholm i juni 1969

Karl Frithiofson

Henry Allard — *Tore Brodd*
Thorbjörn Fälldin — *Henry Ohlson*
Bengt Schelin — *Nils Stenberg*

/Bengt K. Å. Johansson
Ulf Lönnqvist

Innehåll

Kapitel 1 *Sammanfattning* . . . 9

Kapitel 2 *Utgångspunkter* 16
2.1 Sammanfattning 16
2.2 Utredningsuppdraget 17
2.2.1 Direktiven 17
2.2.2 Avgränsning av uppdraget 20
2.3 Vad är idrott? 21
2.4 Utredningar om idrott 23
2.4.1 Vem idrottar? 23
2.4.2 1955 års idrotts- och friluftsutredning 24
2.4.3 1958 års idrottsutredning . 26
2.5 1962 års fritidsutredning . . . 27
2.6 1962 års ungdomsutredning . . 29

Kapitel 3 *Samhället och idrotten* . 33
3.1 Sammanfattning 33
3.2 Synen på idrotten förr och nu . 33
3.3 Idrott som förebyggande hälsovård 34
3.4 Idrott som fritidssysselsättning . 36
3.5 Idrotten och ungdomen 36
3.6 Idrotten i samhället 37
3.7 Det internationella idrottsutbytet 37
3.8 Idrott och demokrati 38
3.8.1 Åldersstruktur m. m. . . . 38
3.8.2 Demokratins synsätt . . . 41

Kapitel 4 *Idrottens organisationsstruktur* 42
4.1 Sammanfattning 42
4.2 Idrottsrörelsens utveckling . . . 42
4.3 Idrottsorganisationerna 43
4.3.1 Sveriges riksidrottsförbund 43
4.3.2 Svenska korporationsidrottsförbundet 45
4.3.3 Skid- och friluftsfrämjandet 49
4.3.4 Sveriges olympiska kommitté 50
4.3.5 Riksföreningen för simningens främjande 50
4.3.6 Svenska livräddningssällskapet 51
4.3.7 Riksföreningen för ridningens främjande 51
4.3.8 De svenska lantliga ryttarföreningarnas centralförbund 52
4.3.9 Svenska ponnyföreningen . 52
4.3.10 De handikappades riksförbund 52
4.3.11 Frivilliga skytterörelsen . 53

Kapitel 5 *Dagens samhällsstöd* . . 54
5.1 Sammanfattning 54
5.2 Allmänt 54
5.3 Statens ekonomiska stöd till idrotten 54
5.3.1 Fonden för idrottens främjande 55
5.3.2 Fonden för friluftslivets främjande 58
5.3.3 Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet 58
5.3.4 Bidrag till ungdomsledarutbildning 60
5.3.5 Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet 61
5.3.6 Övrigt stöd 61
5.4 Kommunernas stöd till idrotten . 61
5.4.1 Allmänt 62
5.4.2 1965 års ekonomiska undersökning 62

5.4.3 Antalet idrottsanläggningar 63
5.4.4 Idrottsutredningens kommunenkät 63
5.5 Landstingens stöd till idrotten . 65
5.6 Summering 68

Kapitel 6 *Idrotten i andra länder* . 69
6.1 Sammanfattning 69
6.2 Idrotten – en internationell företeelse 70
6.3 Syfte med en internationell översikt 70
6.4 Enkätmaterialet 71
6.5 Idrotten i andra länder. Allmän översikt 71
6.5.1 Norden 71
6.5.2 Västeuropa 72
6.5.3 Österuropa 73
6.5.4 Övriga länder 73
6.6 Idrotten i andra länder. Former och omfattning 73
6.6.1 Central handläggning . . 73
6.6.2 Samhälleligt stöd till idrotten 73
6.6.3 Idrottsanläggningar . . . 76
6.6.4 Antal idrottsutövare och idrottsföreningar 77
6.6.5 Idrottsinstruktörer och idrottsledare 78
6.6.6 Stöd till företagsidrott . . 79
6.6.7 Idrottsvillkor vid militärtjänstgöring 80
6.6.8 Hälsokontroll 80

Kapitel 7 *Den framtida anslagsstrukturen* 81
7.1 Sammanfattning 81
7.2 Anslagsstrukturen 82
7.3 Organisationsstöd m. m. 82
7.4 Anläggningsstöd m. m. 88
7.5 Idrottsutredningens överväganden 93

Kapitel 8 *Idrott för handikappade* 97
8.1 Sammanfattning 97
8.2 Utredningens syn på handikappidrott 97
8.3 Handikappidrottens organisationsformer 97
8.4 Idrottsverksamhet bland handikappade 98
8.5 Nuläge 102
8.6 Överväganden och förslag . . . 103

Kapitel 9 *Studerandeidrott* 104
9.1 Sammanfattning 104
9.2 Utbildningsexpansionen 105
9.3 Skolidrott och föreningsidrott . 105
9.4 Idrott för studerande vid universitet och högskolor 105
9.4.1 Motionsidrott för studerande 105
9.4.2 De studerande och eliticlrotten. Allmänt 107
9.4.3 Idrott och studier – en enkät 107
9.4.4 Idrottsutredningens syn på problemet idrott – studier 109

Kapitel 10 *Idrottsforskning* 111
10.1 Sammanfattning 111
10.2 Idrottsforskningens nuvarande organisation 111
10.3 Definition 112
10.4 Idrottsforskningens organisation 113
10.4.1 Den svenska forskningsorganisationen 113
10.4.2 Organ för idrottsforskning 114
10.4.3 Arbetsuppgifter 116
10.4.4 Anslag 117

Kapitel 11 *Ledarutbildning* 118
11.1 Sammanfattning 118
11.2 Allmänt 119
11.3 Utbildning av idrottsledare . . 119
11.3.1 Dagens idrottsledare . . 119
11.3.2 Idrottsledarutbildningen just nu 120
11.3.2.1 Allmänt 120
11.3.2.2 Sveriges riksidrottsförbund . 121
11.3.2.3 Specialförbunden 123
11.3.2.4 Svenska korporationsidrottsförbundet 124
11.3.2.5 Skid- och friluftsfrämjandet . 125
11.3.2.6 Övrig idrottsledarutbildning . 125
11.3.2.7 Folkhögskolor . 126
11.3.2.8 Yrkesskolor . . 127
11.3.2.9 Idrottsledarutbildning på högskolenivå . . . 127
11.4 Behovet av ledare 127
11.4.1 Definition av begreppet idrottsledare 127
11.4.2 Antalet ledare och utbildningsbehov för olika ledarkategorier 128

11.4.2.1 Sveriges riksidrottsförbund . 128
11.4.2.2 Svenska korporationsidrottsförbundet 130
11.4.2.3 Skid- och friluftsfrämjandet . 131
11.4.2.4 Anställda ledare 133
11.5 Arbetsgruppens förslag 135
11.5.1 Uppbyggnaden av ledarutbildningen 135
11.5.2 Utbildningsplaner . . . 136
11.5.3 Tid och omfattning för olika utbildningssteg . . 136
11.5.4 Utbildningens innehåll . 136
11.5.5 Examination 137
11.5.6 Idrottsrörelsens utbildningsråd 137
11.5.6.1 Den regionala och lokala organisationen . . 138
11.5.6.2 Lokalisering av den centrala utbildningsavdelningen 138
11.5.6.3 Kostnader . . 138
11.5.7 Lärarfrågor 139
11.5.8 Rekrytering av ledare . 139
11.5.9 Elitidrottsmän 140
11.5.10 Registrering av ledare . 140
11.5.11 Ekonomiska förutsättningar för förslagens genomförande 141
11.6 Materielbehov 142
11.6.1 Litteratur 142
11.6.2 Film, stillfilm, bildband, filmslingor m. m. . . . 142
11.6.3 Andra tekniska hjälpmedel 143
11.6.4 Förlagsverksamhet . . . 143
11.6.5 Kostnader 143
11.7 Utredningens förslag 143

Kapitel 12 *Riksanläggningar* . . . 148
12.1 Sammanfattning 148
12.2 Allmänt 148
12.3 Lillsved 149
12.3.1 Verksamhet 149
12.3.2 Nuvarande byggnadsbestånd 149
12.3.3 Program för utbyggnad . 150
12.4 Bosön 152
12.4.1 Allmänt 152
12.4.2 Lokalbehov 153
12.5 Idrottens hus 154

Kapitel 13 *Fritidsgruppsstöd* . . . 156
13.1 Sammanfattning 156
13.2 Dagens fritidsgruppsstöd . . . 156
13.3 Ungdomsutredningens förslag . 158
13.4 Idrottsutredningens överväganden 159

Kapitel 14 *Olympiska kommittén* . 162
14.1 Sammanfattning 162
14.2 Internationella olympiska kommittén 162
14.3 Sveriges olympiska kommitté . 163
14.4 Idrottsutredningens förslag . . 163

Kapitel 15 *Idrottsadministration och anslagsförvaltning* 165
15.1 Sammanfattning 165
15.2 Allmänna synpunkter 166
15.3 Departementstillhörighet . . . 167
15.4 Myndighetsfunktionen 168
15.4.1 Direktivens anvisningar . 168
15.4.2 Ämbetsverksnivån . . . 169
15.4.3 Riksidrottsförbundets nuvarande myndighetsfunktion 171
15.4.4 Övriga idrottsorganisationer 172
15.4.5 Samarbetsnämnd och samarbetsråd 173
15.4.6 Organisationsstödet . . 174
15.4.7 Anläggningsstödet . . . 175
15.5 Det statliga inflytandet i myndighetsorganet 176
15.6 Offentlighetsprincipen 178
15.7 Organisatoriska frågor 178
15.7.1 Ekonominämnden . . . 178
15.7.2 Poliklinikkommittén . . 178
15.7.3 Idrottsinstitutet på Bosön 179
15.7.4 Riksidrottsförbundets förlagsaktiebolag . . . 179
15.7.5 Sveriges olympiska kommitté 179
15.7.6 Riksidrottsstyrelsen och kansliet 179
15.7.7 Kansliet 180

Kapitel 16 *5-årsplan för svensk idrott* 186
16.1 Sammanfattning 186
16.2 Varför 5-årsplan? 186
16.2.1 Perspektiv på statsutgifterna 186
16.2.2 Inplanering av större projekt 187

16.2.3 Den kommunala planeringen 187
16.2.4 Idrottsorganisationernas anpassningsproblem . . 187
16.3 5-årsplanens uppbyggnad . . . 188
16.4 5-årsplanen med kommentarer . 188

Reservation av ledamoten Brodd . 200

Reservation av ledamoten Ohlson . 202

Bilaga 1 Forskare om idrott . . . 206
Idrotten och hjärt-kärlsjukdomarna av professor T. Sjöstrand 206
Kondition och hälsa av laborator P.-O. Åstrand . . 209
Träning som profylax mot ryggsmärtor av professor E. Brodin 213
Idrott och rehabilitering av docent I. G. Porjé 216
Sjukvård och förebyggande hälsovård – några funderingar av laborator P.-O. Åstrand 221
Några pedagogisk-psykologiska aspekter på idrott och idrottsforskning av fil. dr T. Stockfelt 222
2 PM med räkneexempel över de besparingar som viss procentuell nedgång av antalet hjärtinfarkter skulle medföra 230
3 Kommunenkät 233
4 Uppgifter om idrott och sport i vissa länder. Enkät 235
5 PM angående formerna för ett samarbete mellan RF och Korpen 237

1 Sammanfattning

I detta kapitel har sammanförts de huvudprinciper, som utredningen arbetat efter, samt huvudparten av de förslag utredningen lägger fram.

I den sammanfattning som inleder varje enskilt kapitel har motiveringarna till förslagen fått en något fylligare behandling.

Utgångspunkter

Idrottsutredningen har haft att pröva inriktningen av statens stöd till idrotten och därmed sammanhängande frågor.

Idrottsutredningen betonar i avsnitt 2.3 att idrottsrörelsen i vårt land i dag är en folkrörelse som utvecklas i frihet och som uppvisar en mängd variationer. Utredningen har därför inte sökt göra en fullständig bedömning av dess organisatoriska uppbyggnad eller i detalj analyserat dess verksamhetsformer. I anslutning till i direktiven givna riktlinjer har utredningen inriktat sig på att analysera idrottsorganisationerna i deras funktion som mottagare och förvaltare av allmänna medel. Frågan om ett eventuellt vidgat organisatoriskt samarbete mellan idrottsorganisationerna har setts ur denna synvinkel.

Utredningen definierar idrott på följande sätt: *»Alla de tävlingsmässiga och andra fysiska aktiviteter som människorna utför för att uppnå ett visst resultat eller få motion och fysiskt aktiv rekreation.»*

Enligt denna definition kan idrott utövas av det alldeles övervägande flertalet människor oavsett vars och ens fysiska eller sociala förutsättningar och med den intensitet och ambition som var och en anser lämplig för sitt vidkommande.

Detta innebär att utredningen inte ser idrotten som en exklusiv ungdomsverksamhet. Tvärtom kan den medelålders och äldre generationen sägas ha särskilt behov av idrott.

Utredningen finner också att »idrott» och »friluftsliv» i allt högre grad vuxit samman till en odelbar helhet. Detta avspeglar sig bl. a. i den kommunala planeringen. Nu bör staten följa efter och anpassa sina administrativa former till de nya förhållandena. Att längre söka skilja ut vad som kan vara »idrott» och vad som kan vara »friluftsliv» ter sig sakligt sett tämligen ogörligt och är från utredningens synpunkt och för dess uppgift ointressant och rentav felaktigt.

Utredningen vill betrakta idrotten som en skala av aktiviteter från motionsidrott och friluftsverksamhet i nu gängse mening till de yppersta prestationer inom elitidrotten. Samhällsstödet bör, menar utredningen, ges en sådan utformning att idrott erbjuds alla människor och över ett så brett och differentierat fält som möjligt.

Samhället och idrotten

Synen på idrotten har förändrats i takt med samhällsutvecklingen. Numera anses det självklart att samhället skall lämna ekono-

miskt stöd till idrott i olika former.

Utredningen anser att idrotten har en växande uppgift i det moderna samhället. Fritiden ökar. De minskade fysiska påfrestningarna i den dagliga tillvaron måste kompenseras genom motion och rekreation. Idrott är en lämplig form för detta. Samhället bör därför ge idrotten ett kraftigt ökat ekonomiskt stöd. Motiven för detta är idrottens betydelse i den förebyggande hälsovården, som en lämplig fritidssysselsättning och som en allmänt omfattad ungdomsverksamhet.

Idrotten är av betydelse för samhället och samhällets insatser av betydelse för idrotten. Därför menar utredningen att idrotten inte kan isoleras från samhället i övrigt utan är en del av samhället. Samhällsvärderingar måste kunna anläggas på idrotten, liksom på andra företeelser i samhället. Samhällets stöd åt idrotten är en del av den totala samhällsverksamhet som grundas på politiska beslut.

Utredningen finner det tillfredsställande att idrottsrörelsen utformat riktlinjer för sitt internationella utbyte. Som folkrörelse bör idrotten ha förtroendet att själv utforma sina regler och sedan stå till svars inför allmänheten för dessa. Något behov av statligt auktoriserade regler föreligger inte.

Redan ungdomsutredningen pekade på en tendens till spänning i åldershänseende mellan den stora gruppen idrottande medlemmar och styrelsemedlemmar i de centrala förbunden. Inom idrotten måste särskild uppmärksamhet ägnas problemet så att den befintliga ungdomsopinionen speglas också i de centrala beslutande församlingarna.

Idrottens organisationsstruktur

Idrotten har blivit en folkrörelse. Detta är en följd dels av det ökade behovet av motion och rekreation i det moderna samhället, dels av det uppoffrande arbete som ideellt verkande idrottsledare utför. I varje kommun och i strängt taget varje tätort i vårt land finns idrottsföreningar. Föreningarna är grundvalen för svensk idrottsrörelse – verksamhetens centrum. En omfattande idrottslig aktivitet bedrivs också i oorganiserade former. Någon exakt beräkning av idrottsverksamhetens omfattning i Sverige kan därför inte göras.

Idrottsutredningen redovisar kortfattat den organisatoriska uppbyggnaden av Sveriges riksidrottsförbund, Svenska korporationsidrottsförbundet, Skid- och friluftsfrämjandet, Sveriges olympiska kommitté, Riksföreningen för simningens främjande, Svenska livräddningssällskapet, Riksföreningen för ridningens främjande, De svenska lantliga ryttarföreningarnas centralförbund, Svenska ponnyföreningen, De handikappades riksförbund samt den frivilliga skytterörelsen. Det är framförallt dessa organisationer, som berörs av utredningens förslag.

Dagens samhällsstöd

För att få underlag för sina överväganden har idrottsutredningen företagit en genomgång av samhällets ekonomiska stöd till idrott i bred bemärkelse. Utredningens sammanställning omfattar statens, kommunernas och landstingens insatser.

Staten lämnar idrotten ekonomiskt stöd över flera huvudtitlar. Sammanlagt uppgår statens insatser till drygt 90 milj. kr. budgetåret 1969/70.

För att kunna bilda sig en uppfattning om de kommunala insatsernas storlek har utredningen genomfört en enkätundersökning med frågor om bl. a. de ekonomiska åtagandena på idrottsområdet. Med utgångspunkt härifrån uppskattar utredningen de kommunala insatserna till ca 400 milj. kr. år 1969. Landstingens bidrag år 1968 uppgick till ca tre milj. kr.

Totalt uppgår således samhällets ekonomiska insatser för idrott till omkring 500 milj. kr. år 1969.

Idrotten i andra länder

Idrotten är en internationell företeelse. Till dess spridning har framförallt medverkat att språk- och andra kulturbarriärer inte

lägger hinder i vägen. Idrotten har en betydelsefull roll att spela som förmedlingslänk mellan individer och nationer.

Idrottsutredningen har låtit företa en enkät om idrotten i ett antal länder, däribland de mest betydande idrottsnationerna.

Syftet med enkäten har inte varit att rangordna länderna i en liga eller att överhuvud göra en bedömning av något slags »idrottsstandard» nationerna emellan. Varje land måste bedömas efter sin måttstock. Syftet har i stället varit att – jämsides med att ge en internationell bakgrund – få belyst den idrottsliga situationen på sådana områden där utredningen funnit problem föreligga inom svensk idrott eller där intressanta utvecklingslinjer avtecknar sig.

En mycket kortfattad allmän orientering lämnas om idrottslivets karaktär och särdrag i de länder och länderområden som undersökningen omfattar.

Med reservation för ofullständigheter i det redovisade materialet kan följande statliga stöd i svenska kr. per invånare räknas fram (år 1966 resp. budgetår 1966/67):

Sverige	9.49
Danmark	1.67
Finland	4.76
Norge	4.68
Storbritannien	0.34
Belgien	1.16
Frankrike	0.28
Italien	0.95
Schweiz	0.25
Västtyskland	1.21
Polen	2.85
Japan	0.37
Canada	0.70
Mexico	0.65

I fråga om det stöd som utgår via delstatliga, regionala och kommunala organ har det varit omöjligt att få några som helst jämförbara uppgifter.

Undersökningen innefattar bl. a. även uppgifter om antalet idrottsanläggningar av skilda slag.

Den framtida anslagsstrukturen

Statsstödet anvisas f. n. under sex olika huvudtitlar, nämligen handels-, jordbruks-, utbildnings-, kommunikations-, försvars- och inrikesdepartementens. Denna anslagssplittring försvårar enligt utredningens uppfattning överblicken över statsstödet till idrotten. Utredningen föreslår därför att den övervägande delen av statsstödet till idrotten sammanförs till *ett* reservationsanslag benämnt *Centralt stöd till idrotten* och därmed anvisas under en huvudtitel. Det föreslagna reservationsanslaget bör delas upp i två anslagsposter, en för *Organisationsstöd m. m.* och en för *Anläggningsstöd m. m.*

Utredningen förslår, att till anslagsposten Organisationsstöd m. m. förs:

1) den del av medlen ur *fonden för idrottens främjande* under tionde huvudtiteln, som används till organisationsstöd,

2) viss del av medlen ur *fonden för friluftslivets främjande* under nionde huvudtiteln, som används till organisationsstöd,

3) de medel ur anslaget *Utbildning av ungdomsledare* under åttonde huvudtiteln, som används till ledarutbildning inom idrotten,

4) den del av anslaget *Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet* under åttonde huvudtiteln, som utgår till idrottens organisationer,

5) den del av anslaget *Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet* under åttonde huvudtiteln, som via riksidrottsförbundet utgår till lokala organisationer för redovisad fritidsgruppsaktivitet,

6) anslaget *Motionsverksamhet för studerande* under åttonde huvudtiteln samt anslaget *Bidrag till frivilliga skytteväsendet* under fjärde huvudtiteln.

Medel till gymnastik- och idrottshögskolorna samt till gymnastikfolkhögskolan Lillsved och dess filial, idrottsinstitutet vid Bosön, bör även i fortsättningen utgå ur anslag under åttonde huvudtiteln och stödet till affärsverkens personalidrott ingå i respektive verks ekonomiska redovisning.

Till anslagsposten *Anläggningsstöd m. m.* bör enligt utredningens uppfattning föras

1) de medel ur *fonden för idrottens främ-*

jande, som används till anläggningsstöd,

2) de medel ur *fonden för friluftslivets främjande,* som används till anläggningsstöd eller anläggningsservice,

3) anslaget *Åtgärder för fritidsbåttrafiken* under nionde huvudtiteln.

Ur anslag under elfte huvudtiteln till olika former av sysselsättningsfrämjande åtgärder utgår avsevärda belopp till byggande av anläggningar för idrott i bred bemärkelse. Dessa anslag bör också i fortsättningen utgå under elfte huvudtiteln.

Idrottsutredningen har i sin summering av insatserna för idrott inte tagit upp de bidrag som utgår till byggandet av skolgymnastiksalar. Utredningen pekar på att det rör sig om avsevärda belopp.

Utredningen ställer sig positiv till ett förslag från skolöverstyrelsen, att statsstödet till skolgymnastiksalar också skall omfatta simbassäng, som uppförs i anslutning till skolbyggnad och som godkänts av skolöverstyrelsen som skolbad.

Idrottsutredningen är tveksam till fortsatt statlig bidragsgivning till idrottsanläggningar. Utredningen föreslår att statsstöd normalt inte skall utgå till kommun för uppförande av idrottsanläggning av i dag traditionell mening men undantag bör kunna göras i särskilda fall t. ex. för kommuner med stort antal studerande. Utredningen förordar att anläggningar som i första hand är avsedda för motions- och rekreationsändamål också i fortsättningen skall vara statsbidragsberättigade liksom att statsbidrag skall utgå till smärre anläggningar som uppförs av lokal idrottsförening eller därmed jämförbar sammanslutning.

Statens naturvårdsverk bör handha bidragsgivningen till anläggningar. En särskild nämnd bör inrättas inom verket för detta ändamål.

Till sådant forsknings- och utvecklingsarbete som syftar till att få fram ändamålsenliga och moderna idrottsanläggningar samt att utveckla och utarbeta olika typanläggningar föreslår utredningen statligt stöd. Ett särskilt utvecklingsorgan bör inrättas med företrädare för naturvårdsverket, kommunförbundet och RF.

Idrott för handikappade

Idrott utövas av tradition av unga, friska människor. De vill tävla med varandra om den bästa prestationen. Men idrott är så som utredningen uppfattar den minst lika viktig för andra grupper i vårt samhälle. De handikappade har särskilt behov av idrott som terapi och förströelse. 15 handikapporganisationer har gått samman om ett gemensamt organ för handikappidrott anslutet till riksidrottsförbundet. Utredningen vill med utgångspunkt från denna nya organisatoriska slagkraft förorda en kraftig uppräkning av stödet till handikappidrott. Detta föreslås öka från 380 000 kr. budgetåret 1969/70 till 1 600 000 kr. budgetåret 1974/75.

Studerandeidrott

Utredningen föreslår inga förändringar i det system för stöd till de studerande motionsinriktade idrottsverksamhet vid universitet och högskolor som beslöts av 1967 års riksdag. Målsättningen att hälften av de studerande skall erbjudas ett motionstillfälle i veckan bör uppnås före planperiodens utgång.

För de studerande som elitidrottar gäller samma problem som för dem som kombinerar elitidrott med förvärvsarbete. Många kan inte samtidigt prestera idrottsresultat av hög klass och utföra en normal studieprestation, vilket orsakar förlängd studietid m. m. Behov av ekonomiskt stöd finns därför.

Utredningen anser den enskildes strävan att få en god utbildning och en tryggad försörjning värd all respekt och denna strävan får på intet sätt motverkas.

För att underlätta möjligheterna att kombinera studier med elitidrott föreslår idrottsutredningen följande:

1. Vidgad stipendiering från föreningar och förbund av idrottsmän som studerar.

2. Ökade möjligheter för specialidrottsförbund att anställa tränare.

3. Möjligheter till särbehandling i fråga om statsbidrag till kommunala idrottsanläggningar när en utbyggnad direkt orsakas av de studerandes behov.

4. Elitidrott bör kunna anses som giltigt

skäl för förlängd studietid vid tilldelning av studiemedel.

5. Stipendiering av svenska elitidrottare för utländska studier.

6. Särskilda kurser bör anordnas för idrottsutövare som under viss del av året idrottar på heltid.

Idrottsforskning

En ordentlig överblick över den forskning som är av betydelse för idrott saknas för närvarande. Detta medför bl. a. att forskningsresultaten inte kommer idrotten till del i önskvärd utsträckning. Idrottsutredningen föreslår därför att en särskild nämnd för idrottsforskning skall inrättas. För att den nödvändiga kontakten med annan forskning skall erhållas, föreslår utredningen, att nämnden knyts till det medicinska forskningsrådet. Nämnden föreslås få sju ledamöter, av vilka tre utses av RF, tre av resp. det medicinska forskningsrådet, det samhällsvetenskapliga forskningsrådet och styrelsen för teknisk utveckling samt en av kommunförbundet. Nämnden skall initiera olika forskningsprojekt, bevilja anslag till forskning, hålla nära kontakt med andra forskningsorgan, skaffa sig överblick över för idrotten värdefull forskning, publicera forskningsresultat och se till att dessa kommer idrotten till del.

Utredningen beräknar medelsbehovet till idrottsforskning ur anslaget Centralt stöd till idrotten till 0,3 milj. kr. budgetåret 1970/71. Budgetåret 1974/75 beräknas behovet vara 1,0 milj. kr.

Ledarutbildning

Idrottsutredningen understryker att idrottsrörelsens utbredning är helt beroende av de insatser som ideellt arbetande ledare utför. Utredningen räknar med att omkring 150 000 ledare för närvarande är verksamma inom idrottsrörelsen. Varje år behöver omkring 50 000 nya idrottsledare rekryteras och utbildas.

Detta förhållande var bakgrunden till att riksidrottsstyrelsen i september 1964 tillsatte en arbetsgrupp, där förutom riksidrottsförbundet (RF) även korporationsidrottsförbundet och Skid- och friluftsfrämjandet var representerade, med uppgift att se över organisationen och uppläggningen av ledarutbildningen inom idrottsrörelsen. Arbetsgruppen avlämnade i mars 1967 förslag och riktlinjer till den framtida idrottsledarutbildningen.

Idrottsutredningen lämnar en utförlig redogörelse för arbetsgruppens förslag, som bl. a. innebär att utbildningen organiseras i tre steg. Ett särskilt utbildningsråd skulle enligt arbetsgruppens förslag inrättas.

Idrottsutredningen ansluter sig i stort till arbetsgruppens förslag i fråga om utbildningens uppläggning, och understryker att utbildningen i största möjliga utsträckning bör ske lokalt. Korrespondensundervisning bör i stor utsträckning kunna användas. Grundutbildningen måste ges en allsidig inriktning.

För att underlätta rekryteringen av ledare anser utredningen att en särskild studieorganisatör bör utses i varje lokal organisation. Särskilda regionala utbildningsråd föreslås bli inrättade. Vid planperiodens slut bör varje utbildningsråd ha en heltidsanställd utbildningsledare.

För samordningen av all ledarutbildning bör ett centralt utbildningsråd inrättas. Utbildningsrådet, som bör bära ansvaret för all utbildningsverksamhet inom hela idrottsrörelsen föreslås få stora befogenheter i fråga om planering och ledning av utbildningen inom idrottsrörelsen. Utbildningsrådet föreslås bli organiserat inom RF och erhålla medel via förbundet.

Arbetsgruppens förslag om generell arvodering av idrottsledare avvisas av idrottsutredningen, som dock understryker att sådan arvodering i vissa fall är nödvändig och redan i dag förekommer.

Idrottsutredningen beräknar kostnaderna för den föreslagna ledarutbildningen till 4,4 milj. kr. budgetåret 1970/71 mot 1,4 milj. kr. budgetåret 1969/70. För budgetåret 1974/75 beräknas kostnaderna till 9,4 milj. kr.

Riksanläggningar

Idrottsutredningen anser att tillkomsten och driften av idrottsanläggningar i huvudsak är en kommunal angelägenhet. Vissa anläggningar, som är avsedda för idrottsrörelsens centrala behov, här benämnda riksanläggningar, anses dock falla utanför detta principiella synsätt. Till riksanläggningar bör statsstöd utgå.

Utredningen har tidigare framlagt förslag i fråga om Vålådalen. Här framläggs förslag om statligt stöd till om- och utbyggnad av Lillsved och Bosön för under planperioden totalt 8,4 respektive 16,5 milj. kr. Dessutom anses idrottsrörelsens behov av centrala kanslilokaler vara så stort och angeläget att drygt 3 milj. kr. föreslås till vissa lokaler och ändamål i ett Idrottens hus.

Fritidsgruppsstöd

Omkring 90 % av det totala antalet fritidsgrupper redovisas via riksidrottsförbundet. Medel till verksamheten utgår ur ett anslag under åttonde huvudtiteln. Budgetåret 1969/70 har 13,2 milj. kr. upptagits för ändamålet. Av dessa beräknas 11,9 milj. kr. utgå via RF.

Idrottsutredningen pekar på vissa förhållanden i de nuvarande och i de av ungdomsutredningen föreslagna bidragsbestämmelserna som är ofördelaktiga ur idrottens synpunkt. Detta gäller bl.a. åldersgränserna, redovisnings- och kontrollförfarandet och att tävlingsidrott inte räknas som bidragsberättigad verksamhet.

Det bör också ankomma på RF att, med de nuvarande bidragsbestämmelserna som utgångspunkt och med beaktande av utredningens påpekanden, lägga fram förslag om nya till idrottens förhållanden avpassade bidragsbestämmelser. Övriga organisationer förutsätts få samma möjlighet att utforma särskilda bestämmelser för sina respektive verksamhetsområden. Idrottsutredningen förutsätter att endast organisationer med idrott som huvudsaklig verksamhet erhåller fritidsgruppsstöd av statsmedel via RF, och att dessa organisationer inte kan erhålla sådant stöd via bildningsförbund. Utredningen beräknar en utgiftsökning till idrottens fritidsgruppsverksamhet från 11,9 milj. kr. budgetåret 1969/70 till 19,1 milj. kr. budgetåret 1974/75.

Olympiska kommittén

Idrottsutredningen föreslår att riksidrottsstyrelsen skall överta Sveriges olympiska kommittés uppgift, som medelsfördelare. Anslag till olympiska spel skall inte utgå i särskild ordning utan betraktas som en del av den totala idrottsliga verksamheten. Det bör ankomma på riksidrottsstyrelsen att vid fördelningen av det totala idrottsanslaget väga medel för olympiska spel mot andra angelägna önskemål. Idrottsutredningen pekar på den bristande demokrati som i vissa avseenden finns inom Internationella olympiska kommittén och anser att det bör vara en angelägenhet för den svenska idrottsrörelsen att medverka till att dessa missförhållanden undanröjs.

Idrottsadministration och anslagsförvaltning

I direktiven har idrottsutredningen anmodats överväga sådana organisationsspörsmål som direkt hänger samman med det statliga idrottsstödet. Detta skulle ske under beaktande av att idrottsrörelsen i vårt land bärs upp av fristående och av staten obundna organisationer samt att denna grundförutsättning för den svenska idrottsrörelsen inte bör rubbas.

Vad angår handläggningen på departementsplanet av statsstödet till idrotten konstaterar utredningen att detta är en fråga för regeringens och regeringschefens avgörande. Med det betraktelsesätt utredningen har på idrotten som en bred fritidsaktivitet blir frågan om dess stöd nära förbunden med den allmänna miljöpolitiken. Det är detta samband som enligt utredningens mening bör vara vägledande vid val av departement.

Beträffande handläggningen på myndighetsplanet diskuterar utredningen flera tänkbara alternativ. Utredningen stannar för att myndighetsfunktionen vad gäller stöd till organisationer bör anförtros idrottens eget topporgan, riksidrottsförbundet. Detta skulle utgöra en vidareutveckling av nu rå-

dande praxis. Utredningen anser också en sådan ordning vara bästa garantin mot en idrottsrörelsens splittring som skulle försvåra samordning och effektivitet.

Utredningen betonar att den ser ett mycket nära samband mellan de ökade anslag utredningen föreslår och den organisatoriska rationalisering som en anslutning av korporationsidrottsförbundet, Skid- och friluftsfrämjandet och det frivilliga skytteväsendet som specialförbund till riksidrottsförbundet skulle utgöra.

I fråga om anläggningsstöd bör myndighetsfunktionen anförtros naturvårdsverket, som redan förvaltar det anläggningsstöd som utgår från nuvarande friluftsfond.

Utredningen anser det nödvändigt att något stärka det statliga inflytandet i riksidrottsstyrelsen, som närmast handhar myndighetsfunktionen. Systemet med Kungl. Maj:ts ombud bibehålles men det bör i fortsättningen vara två ombud i stället för ett.

Utredningen presenterar ett förslag till utbyggnad av kansliet vid riksidrottsförbundet.

5-årsplan för svensk idrott

I detta kapitel sammanfattas och sammanställs i en översiktsplan utredningens bedömningar och förslag.

För utvecklingen av det fortsatta stödet vill utredningen fastställa en femårig planeringsram. En sådan långsiktig planering av expansionen finner utredningen önskvärd ur statsmakternas synpunkt. Den är emellertid lika nödvändig för kommunerna som måste ges möjlighet att anpassa sitt stöd till de ändrade förutsättningarna samt för idrottsorganisationerna själva som skall mobilisera de personella resurser som krävs och se till att det ökande offentliga stödet kommer till effektiv användning.

Utredningen har funnit starka motiv för en mycket kraftig ökning av statens stöd till idrotten. För de ändamål utredningen vill inrymma i det nya anslaget för Centralt stöd till idrotten föreslås en fördubbling av stödet under planperioden, från 59 milj. kr. budgetåret 1969/70 (basåret) till 118 milj. kr. budgetåret 1974/75. Den genomsnittliga ökningen är något snabbare för organisationsstöd än för anläggningsstöd.

2 Utgångspunkter

2.1 *Sammanfattning*

Idrottsutredningen har haft att pröva inriktningen av statens stöd till idrotten och därmed sammanhängande frågor. I direktiven – som i det följande återges i sin helhet – har angivits några problemområden som utredningen särskilt bör behandla.

Idrottsutredningen betonar i avsnitt 2.3 att idrottsrörelsen i vårt land i dag är en folkrörelse som utvecklas i frihet och som uppvisar en mängd variationer. Utredningen har därför inte sökt göra en fullständig bedömning av dess organisatoriska uppbyggnad eller i detalj analyserat dess verksamhetsformer. I anslutning till i direktiven givna riktlinjer har utredningen inriktat sig på att analysera idrottsorganisationerna i deras funktion som mottagare och förvaltare av allmänna medel. Frågan om ett eventuellt vidgat organisatoriskt samarbete mellan idrottsorganisationerna har setts ur denna synvinkel.

Utredningen definierar idrott på följande sätt: »*Alla de tävlingsmässiga och andra fysiska aktiviteter som människorna utför för att uppnå ett visst resultat eller få motion och fysiskt aktiv rekreation.*»

Enligt denna definition kan idrott utövas av det alldeles övervägande flertalet människor oavsett vars och ens fysiska eller sociala förutsättningar och med den intensitet och ambition som var och en anser lämplig för sitt vidkommande.

Detta innebär att utredningen inte ser idrotten som en exklusiv ungdomsverksamhet. Tvärtom kan den medelålders och äldre generationen sägas ha särskilt behov av idrott.

Utredningen finner också att »idrott» och »friluftsliv» i allt högre grad vuxit samman till en odelbar helhet. Detta avspeglar sig bl. a. i den kommunala planeringen. Nu bör staten följa efter och anpassa sina administrativa former till de nya förhållandena. Att längre söka skilja ut vad som kan vara »idrott» och vad som kan vara »friluftsliv» ter sig sakligt sett tämligen ogörligt och är från utredningens synpunkt och för dess uppgift ointressant och rentav felaktigt.

Utredningen vill betrakta idrotten som en skala av aktiviteter från motionsidrott och friluftsverksamhet i nu gängse mening till de yppersta prestationer inom elitidrotten. Samhällsstödet bör, menar utredningen, ges en sådan utformning att idrott erbjuds alla människor och över ett så brett och differentierat fält som möjligt.

Utredningen har inte låtit företa några stora undersökningar av idrottens totala omfattning i vårt land och inte heller sökt kartlägga dess verksamhetsformer i förhållande till andra folk- och ungdomsrörelser. I stället har utredningen här byggt på föreliggande undersökningar och utredningar, bl. a. fritidsutredningens slutbetänkande år 1966 och ungdomsutredningens slutbetän-

kande år 1967. Dessa båda utredningar byggde sina förslag på relativt omfattande sociologiska undersökningar. I föreliggande kapitel återfinns referat av de båda utredningarnas förslag samt av idrottsutredningens yttranden över dem. I den utsträckning statsmakterna lagt utredningsförslagen till grund för nya regler för statstöd har självfallet idrottsutredningen låtit dessa bilda utgångspunkt för sina överväganden och förslag.

Idrottsutredningen refererar i detta kapitel också den särskilda undersökning om idrottsutövande i Sverige som utförts på uppdrag av riksidrottsförbundet (RF).

2.2 *Utredningsuppdraget*

2.2.1 Direktiven

Idrottsutredningen tillsattes den 30 november 1965. I direktiven anförde föredraganden, chefen för handelsdepartementet, statsrådet Lange:

»Vårt samhälle undergår en snabb omvandling kännetecknad av bl. a. koncentration av bebyggelse till de större städerna och en omfattande mekanisering av arbetslivet. Till utvecklingsbilden hör även förkortningen av arbetstiden för stora grupper av vårt folk och därav följande anspråk att på ett berikande sätt kunna utfylla fritiden. Det är allmänt omvittnat, att idrotten har viktiga funktioner att fylla när det gäller individens anpassning till denna utveckling. En självklar betydelse har den för ungdomen och dess livsföring. Därtill kommer idrottens uppgifter för det ökande antal vuxna, som vid sidan av sin dagliga arbetsinsats har ett vitalt behov av fysisk motion. Den betydelse elitidrotten har för att stimulera till idrottsutövning får ej heller underskattas. Ett rikt idrottsliv med framstående elitidrott har dessutom en förmåga att engagera stora grupper av människor utan att dessa är aktivt idrottsutövande. Härigenom får idrotten en indirekt och ingalunda oväsentlig betydelse för vida lager av vårt folk genom att skänka spänning och förströelse.

Det är mot denna bakgrund glädjande att kunna konstatera att den idrottsliga verksamheten fått en allt vidare utbredning. Beträffande den organiserade idrottsverksamheten kommer detta till uttryck i bl. a. kraftigt ökat antal medlemmar i idrottsföreningar och övriga organisationer med idrott på programmet. Med särskild tillfredsställelse kan noteras det ökande intresset för de handikappades idrottsbehov. Vid sidan av den organiserade idrotten skall här också nämnas den icke organiserade motionsidrotten, som i stor utsträckning utövas i idrottsorganisationernas regi eller med anlitande av anläggningar som tillhör dessa organisationer. Siffror som belyser den icke organiserade idrottens utveckling kan av naturliga skäl inte anges. Mycket tyder emellertid på att denna har ökat i takt med den organiserade idrotten.

Med den utveckling jag nu antytt har följt ökade insatser från samhällets sida för att ge idrottslivet i vårt land de resurser och den stimulans som det behöver.

Främst bör nämnas de betydande insatser som i första hand stads- och landskommunerna men under senare år också landstingen gjort och planerar för idrotten. Jag har ett intryck av att man i debatten om samhällsstödet till idrotten understundom förbisett den avgörande roll kommunerna härvidlag kommit att spela. Det kommunala engagemanget i idrottslivet begränsar sig icke till ekonomiska bidrag utan omspänner flera olika aktiviteter. Byggandet av kommunala idrottsplatser har sålunda under senare år haft en intensiv utveckling. Vidare kan pekas på det intresse som kommunerna visat för ledarutbildning, instruktionsverksamhet och anordnandet av ungdomsläger. De kommunala investeringarna i idrottsanläggningar har vid en särskild undersökning avseende året 1963 beräknats uppgå till sammanlagt omkring 80 milj. kr. Lägges härtill kommunernas kostnader för övriga idrottsändamål torde denna siffra få höjas till betydligt mer än det dubbla. Arbetet med idrottsfrågor ingår numera som ett naturligt led i den kommunala verksamheten och det ansvar, som kommunerna i dag ta-

git för idrottsverksamheten, har otvivelaktigt haft mycket stor betydelse för den glädjande utveckling som idrotten haft.

Idrottslivet har sedan gammalt åtnjutit statens stöd. Under den senaste tioårsperioden har statsanslagen till idrottsliga ändamål över fonderna för idrottens och friluftslivets främjande mer än fördubblats. För innevarande budgetår uppgår anslaget till idrottsfonden till 20 375 000 kr. Härtill bör läggas de medel som kommer idrotten till godo från friluftsfonden och genom statsbidrag över åttonde huvudtiteln till ungdomens fritidsverksamhet.

Det kan förutses att det allmännas ekonomiska stöd till idrottsverksamhet kommer att fortsätta att öka.

Frågan om samhällets stöd för att främja idrottslivet har behandlats av årets riksdag i anledning av väckta motioner. Såsom framhålles i allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 41 över väckta motionerna bör till grund för de fortsatta statliga insatserna ligga en planering som siktar till en så effektiv användning som möjligt av de resurser, vilka samhället ställer till förfogande. Bedömningen av den statliga insatsen måste härvid ske med beaktande av de resurser som tillföres idrottsrörelsen från annat håll. Avvägningen av statens stöd bör vidare grundas på ingående kännedom om de skilda frågor, av vilka idrottslivets utveckling är beroende.

De riktlinjer för samhällets idrottspolitiska insatser, vilka jag sålunda ser behov av, låter sig icke fastlägga utan närmare utredning av en rad olika frågor som berör vårt lands idrottsliv. Jag delar sålunda den i nämnda utskottsutlåtande framförda uppfattningen att det föreligger behov av en utredning om riktlinjerna för det allmännas stöd till idrotten. I det följande skall jag i korthet uppehålla mig vid några av de viktigare spörsmål som jag anser bör övervägas.

Såsom framgår av det nyss sagda har kommunernas investeringar i anläggningar av skilda slag för idrottsändamål kraftigt ökat under senare år. Utvecklingen pekar mot en fortsatt ökning av kommunernas åtaganden i dessa hänseenden. Sedan lång tid tillbaka har kommunerna för sina anläggningsprojekt kunnat erhålla visst statligt stöd i form av bidrag från idrottsfonden. Dessa bidrag, som ursprungligen ofta täckte en betydande del av anläggningskostnaderna, har med det ökade antalet anläggningsprojekt och de stegrade totala kostnaderna kommit att i stor utsträckning förlora i betydelse. Detta förhållande har på senare år blivit mer påtagligt genom omvandlingen till större kommunenheter. Den bl. a. härigenom förbättrade ekonomiska bärkraften hos kommunerna har gjort det möjligt för dem att på ett annat sätt än förr bära hela det finansiella ansvaret för denna del av den kommunala idrottspolitiken. Utvecklingen har även givit kommunerna bättre förutsättningar att bedöma behovet av idrottsanläggningar och omfattningen av projekten. Behovet av särskild stimulans i form av statliga bidrag till anläggningarna är därför betydligt mindre nu än tidigare. Det finns anledning ifrågasätta om icke de medel som staten tillskjuter för dessa ändamål som regel kan nyttiggöras bättre om de tillföres sektorer, där idrottsrörelsens behov av statligt stöd är mera påtagligt.

Det nu sagda får emellertid inte undanskymma att fall kan uppkomma då tillkomsten av en angelägen kommunal idrottsanläggning är beroende av statlig medverkan. För sådana fall bör finnas former för ett effektivt stöd. Hur ett sådant bör vara konstruerat för att vara ändamålsenligt bör utredas. Prövningen av frågan om finansieringen av idrottsanläggningarna bör ske i samband med en mera allmän bedömning av kommunernas och statens framtida ansvar för idrottens utveckling och den samverkan mellan kommunala och statliga insatser som är en förutsättning för att ge idrotten bästa möjliga resurser.

Vid bedömningen av statens stöd till idrottsanläggningar bör uppmärksammas, att åtskilliga av de mindre anläggningarna ägs av andra subjekt än kommuner, t. ex. idrottsföreningar eller stiftelser, och att finansieringen av sådana anläggningar i bety-

dande utsträckning skett med bidrag ur idrottsfonden. En undersökning av lämpliga former för statens stöd till idrottsanläggningar bör omfatta även frågan om finansieringen av sådana enskilda anläggningar som här nämnts.

En väsentlig del av bidragsmedlen tas i anspråk för utbildning av instruktörer och ledare samt instruktionsverksamhet av olika slag. Kurser för ifrågavarande ändamål anordnas i betydande omfattning av riksidrottsförbundet och därtill anslutna organisationer. Kurserna är dels centrala, dels regionala och lokala. Även korporationsidrottsförbundet samt Skid- och friluftsfrämjandet bedriver kursverksamhet med stöd av bidrag ur idrottsfonden. När det gällt att vidga intresset för idrott har de av riksidrottsförbundet och vissa specialförbund anställda konsulenterna haft viktiga uppgifter. Detsamma gäller korporationsidrottsförbundets motsvarande funktionärer. En fortsatt utbyggnad av konsulentorganisationen och en intensifiering av instruktions- och kursverksamheten bör ske för att ytterligare bredda den idrottsliga verksamheten. Jag ser häri även ett villkor för att säkerställa idrottsrörelsens behov av utbildade ledare. Denna utbyggnad av verksamheten bör emellertid föregås av en planläggning, som klargör målsättningen och de allmänna riktlinjerna för instruktionsverksamheten på såväl det centrala som de lägre planen och tillvaratar möjligheterna till samordning av de olika organisationernas insatser på detta område. Vad gäller den egentliga idrottsledarutbildningen bör klarläggas idrottsrörelsens behov av ledarkrafter och lämpliga utbildningsformer prövas.

Uppmärksamhet bör också ägnas idrottens behov av forskning. Genom utredning bör närmare klargöras vilka forskningsuppgifter som framstår som angelägna och lämpliga former för den forskningsverksamhet vilken bedömes erforderlig. Av vikt är att undersöka vilka möjligheter som finns att tillgodoföra idrotten resultat av forskning, som utan att vara speciellt inriktad på idrottens problem är av betydelse för lösningen av dessa.

Idrottsrörelsen i vårt land har av tradition vilat på fristående och av staten obundna organisationer. Häri ligger ett stort värde och denna arbetsform bör tillskrivas att idrottsrörelsen kan tillgodoräkna sig så stora insatser från frivilliga och på ideell grund arbetande krafter. Denna grundförutsättning för den svenska idrottsrörelsen bör icke rubbas. Detta bör emellertid inte hindra att vissa organisatoriska frågor rörande den idrottsliga verksamheten tas upp till granskning vid en offentlig utredning rörande idrottsfrågorna. Jag avser här sådana organisationsspörsmål som direkt hänger samman med det statliga bidragsstödet. Det är givetvis ett önskemål att idrottslivet organiseras så att statens stöd blir till största möjliga nytta. I detta avseende bör stor betydelse tillmätas den beredning av medelsäskanden för olika idrottsliga behov som riksidrottsförbundet svarar för. Detta system har medfört att huvuddelen av det årliga budgetanslaget till idrotten ställes till förbundets förfogande för fördelning enligt närmare givna anvisningar. För att ytterligare samordna idrottens budgetfrågor tillsattes år 1963 idrottens samarbetsnämnd med representanter från riksidrottsförbundet, korporationsidrottsförbundet och De handikappades riksförbund. Det synes värt att pröva om ytterligare steg kan tas för att nå en samlad bedömning av frågorna om idrottens anslagstilldelning. I detta sammanhang bör undersökas om den nuvarande ordningen med särskilda anslag för de medelsbehov som hänger samman med deltagande i de olympiska spelen och andra internationella mästerskapstävlingar är den mest ändamålsenliga.

Såsom framgått av det tidigare anförda utgår statsanslag till idrottsändamål huvudsakligen från två fonder, en för idrott och en för friluftsliv. Flera organisationer, bland dem Skid- och friluftsfrämjandet, uppbär bidrag från båda fonderna. Det bör av praktiska skäl undersökas huruvida icke organisationer, vilkas verksamhet är av mera friluftsbetonad natur bör få hela sitt stöd ur friluftsfonden, medan de som sysslar med mera direkt idrottsverksamhet bör stödjas ur

idrottsfonderna. Skulle så finnas vara fallet bör de närmare reglerna för en sådan fördelning mellan fonderna av stödet övervägas. Därvid får även tas ställning till den omfördelning av anslagen till fonderna, som kan bli erforderlig.

I enlighet med det sagda finner jag det önskvärt att en utredning tillsättes för att pröva inriktningen av statens stöd till idrotten och därmed sammanhängande frågor. Utredningen bör ske av särskilt tillkallade sakkunniga i nära kontakt med de centrala organisationerna på idrotts- och friluftslivets område. De sakkunniga bör göra sig väl förtrogna med det utredningsarbete som bedrivs inom idrottsrörelsens egna organ och idrottens samarbetsnämnd samt tillgodogöra sig därvid vunna resultat. Samråd bör äga rum med bl. a. 1962 års ungdomsutredning och 1962 års fritidsutredning, vilka har att inom närliggande områden ta ställning till frågor som delvis berör de här antydda utredningsuppgifterna.»

2.2.2 Avgränsning av uppdraget

Utredningen vill i det följande precisera några av de avgränsningar av utredningsarbetet som utredningen av praktiska skäl ansett sig böra göra.

Utredningen har inte i detalj analyserat den svenska idrottsrörelsens organisatoriska uppbyggnad och har inte heller sökt göra en fullständig bedömning av dess verksamhetsformer.

Basen för det organiserade idrottslivet utgörs av frivilliga insatser och personligt engagemang. Detta gäller såväl de aktiva ledarinsatserna på det idrottsliga och organisatoriska området som det mer passiva stöd som lämnas i form av medlemskap och ekonomiska bidrag. Idrottsrörelsen i vårt land är i dag en folkrörelse, som utvecklas i frihet och som uppvisar en mängd variationer.

Idrottsorganisationernas uppbyggnad liksom deras interna förhållanden – t. ex. arbetsfördelningen mellan centrala, regionala och lokala intressen – måste därför vara en de fria organisationernas egen angelägenhet. Det är naturligt att utgå från att organisationerna själva på allt sätt söker effektivisera sina verksamhetsformer och anpassa sig till de ändrade förutsättningar som kan följa av samhällsutvecklingen eller av andra skäl.

Utredningen har i enlighet med denna principiella syn och i anslutning till direktivens riktlinjer i huvudsak inriktat sig på att analysera idrottsorganisationerna i deras funktion som mottagare och förvaltare av allmänna medel. Samhället har rätt att kräva att dess stöd blir till största möjliga nytta. En frågeställning kan härvid vara om en satsning via idrottens egna organisationer kan ge de resultat i form av ökad aktivitet som avses med statsanslagen eller om dessa anslag bör användas på annat sätt. Frågan om ett eventuellt vidgat organisatoriskt samarbete mellan idrottsorganisationerna har setts ur denna synvinkel.

Särskilt har i detta sammanhang diskuterats organisationsformerna på sådana idrottsliga områden där en ökad samordning ter sig praktiskt lämplig eller rent av är en förutsättning för goda resultat. Hit hör bl. a. ledarutbildning, utbildning av instruktörer samt forskning.

Vad gäller uppgiften att skildra idrotten som ungdoms- och folkrörelse har inte utredningen funnit anledning företa egna, mer djupgående undersökningar på detta område. Den har funnit det för sin uppgift vara tillräckligt att analysera det material som 1962 års ungdomsutredning presenterat och som innefattar två sociologiska undersökningar av idrotten som folk- och ungdomsrörelse i jämförelse med andra ungdomsorganisationers verksamhet. Därav framgår även idrottsrörelsens utbredning i jämförelse med andra ungdomsrörelser. Därutöver har utredningen använt annat tillgängligt material, särskilt undersökningar och informationer som erhållits från idrottsorganisationerna själva.

Utredningen har mött stora svårigheter när det gällt att kartlägga idrottsrörelsens totala ekonomiska verksamhet. Detta beror framför allt på att en idrottsförening ofta har sin ekonomiska verksamhet uppsplittrad

på sinsemellan åtskilda och ekonomiskt fristående sektioner, avdelningar, verksamhetsområden o. s. v. Utredningen har här i huvudsak fått hålla sig till de uppgifter som kunnat insamlas via idrottsorganisationerna själva.

Utredningen har lagt stor vikt vid en planmässig uppbyggnad av de ökade resurser som enligt utredningsförslaget ställs till idrottsrörelsens förfogande. En sådan mera genomtänkt planering är nödvändig för att de ökade resurserna skall komma till effektiv användning och för att idrottsrörelsen själv – där den finner detta lämpligt – skall kunna anpassa sina organisationsformer till de nya förhållandena. Även på det kommunala planet har man ett särskilt intresse av att kunna se utvecklingen i ett långsiktigt perspektiv – de egna insatserna blir inte opåverkade av ändringar i det statliga stödet. I den femårsplan som läggs fram av utredningen ingår byggandet av ett antal anläggningar av rikskaraktär. De befinner sig på olika stadier av planering. För projekt som tidsmässigt ligger i den senare delen av planen föreligger endast grova kostnadskalkyler.

2.3 *Vad är idrott?*

Begreppen elitidrott, stjärnidrott, toppidrott, massidrott, breddidrott, motionsidrott och korporationsidrott är några av de inom idrottslivet ofta använda termer, varmed man sökt skilja ut idrott på någon viss aktivitets- eller ambitionsnivå eller i en viss organisatorisk form. Att söka definiera skillnaden mellan dessa begrepp är en ganska ogörlig uppgift särskilt som den exakta innebörden varierar beroende på i vilket sammanhang begreppen används. Då ges de ofta en värdeladdad prägel. Flera av begreppen används delvis synonyma. Utredningen återkommer till denna fråga när den diskuterar den samhällsnytta som idrotten representerar och som motiverar samhälleligt stöd.

Tidigare skilde man ofta mellan begreppen »idrott» och »sport». För mången torde »idrott» ha varit liktydigt med vad som numera betecknas som friidrott, d. v. s. löpning, hopp och kast, men dit hör enligt definitionen även de andra grenar, där utövarnas fysiska och på något sätt mätbara prestation är det centrala, även när redskap användes (exempelvis boxning, brottning, fotboll, fäktning, simning, skidlöpning). I sporten däremot är redskapet det närmast primära (exempel: bilen, hästen, segelbåten). Sedan länge torde denna indelning sakna annat än historiskt intresse. Utredningen gör ingen åtskillnad mellan »idrott» och »sport» utan använder idrott som en samlande beteckning.

För utredningens vidkommande är det väsentligt att konstatera att idrotten av idag är en bred folkrörelse över mycket vida områden och för människor i alla åldrar och av båda könen. Med den utgångspunkten skulle utredningen för sitt vidkommande och för sitt behov vilja definiera idrott som: *alla de tävlingsmässiga och andra fysiska aktiviteter, som människorna utför för att uppnå ett visst resultat eller få motion och fysiskt aktiv rekreation.*
Enligt denna definition kan idrott utövas av det alldeles övervägande flertalet människor oavsett vars och ens fysiska eller sociala förutsättningar och med den intensitet och ambition, som var och en anser lämplig för sitt vidkommande. Utredningen tar denna definition av idrotten till utgångspunkt för sina förslag i ekonomiskt och organisatoriskt avseende.

Utredningen ser således inte idrotten som en exklusiv *ungdomsverksamhet*. Detta må ha varit det historiska ursprunget till idrotten. I dag är situationen en annan. Just i ungdomsåren är människorna oftast naturligen fysiskt aktiva. Det bekvämligare samhället, bilburenheten, avlastningen av fysiskt ansträngande arbetsuppgifter – alltsammans åtgärder avsedda att underlätta människans liv – innebär småningom en automatiskt minskad rörlighet, vilket leder till för lite fysisk aktivitet, alltför låg förbränning i förhållande till näringstillförseln, för mycket stillasittande, oträning och fetma. Därför kan det sägas vara inte minst den *medelålders och äldre* generationen som jämsides

med ökad satsning på hela det idrottsliga området har särskilt behov av idrottsverksamhet.

Utredningen har inte funnit det möjligt att göra en gränsdragning mellan »idrott» och »friluftsliv». I allt högre grad har »idrotten» och »friluftslivet» kommit att växa samman till en odelbar helhet, där de skilda aktiviteterna ömsesidigt stödjer och främjar varandra. Den idrottsliga verksamheten sker till betydande del i vad som kan kallas friluftsliv. Det gäller i första hand konditionsträningen inom praktiskt taget alla specialidrotter. De stora propagandatävlingarna av typ Vasaloppet kan betraktas som uttryck för en idrottslig breddverksamhet samtidigt som de driver fram en sådan. I lika stor utsträckning kan en sådan tävling emellertid betraktas som ett uttryck för en vidgad friluftsverksamhet samtidigt som tävlingsformen ökar intresset för friluftsverksamheten.

Sedan lång tid ses i den kommunala planeringen idrott och friluftsliv som ett enhetligt område. Kommunala insatser för att vidga medborgarnas möjligheter till träning, motion och rekreation tar sig uttryck i stöd till både idrottens och friluftslivets organisationer. De insatser som görs via statligt och kommunalt stöd till anläggningar eller när kommunerna själva bygger eller förbättrar anläggningar sker i allt högre grad i form av *kombinerade* idrotts- och friluftsanläggningar. Där kan i skilda former och med varierande intensitet den tränande, motionerande och rekreationssökande allmänheten få sina intressen tillgodosedda samtidigt. Vid dessa anläggningar är det omöjligt att skilja ut vad som enligt den hittillsvarande terminologin borde kallas idrott och vad som borde kallas friluftsliv, vad som är ren motion och vad som är tävlingsprestation eller förberedelse för en sådan. Till anläggningar av denna typ kan utgå medel ur såväl idrotts- som friluftsfonderna.

Kommunerna har gått i spetsen för att införa detta synsätt. I flertalet kommuner och i växande omfattning har ett enhetligt kommunalt organ för idrotts- och friluftsverksamhet skapats, ofta är en enda nämnd eller styrelse verksam över hela fritidssektorn. Nu bör staten följa efter och anpassa sina administrativa former till de nya förhållandena. Att längre söka skilja ut vad som kan vara »idrott» och vad som kan vara »friluftsliv» ter sig sakligt sett tämligen ogörligt och är från utredningens synpunkt och för dess uppgift ointressant och rentav felaktigt.

Därför använder utredningen i det följande begreppet idrott såsom samlande beteckning för »idrott» och »friluftsliv». I sina förslagsavsnitt drar utredningen konsekvenserna av denna principiella syn.

Utredningen har inte heller funnit det meningsfullt att företa en skarp gränsdragning mellan en mer *motionsbetonad* form av idrottslig verksamhet och en mer *tävlingsbetonad* form. För den renodlade tävlingsidrotten gäller självfallet delvis andra förutsättningar och självfallet ställer denna delvis andra krav än motionsverksamheten. Utredningen anser det emellertid mer angeläget att betona det samband som finns mellan tävlings- och motionsverksamhet än att söka analysera skillnaderna. »Motionsidrotten» har i regel betydande inslag av tävling och »tävlingsidrotten» uppfattas oftast av sina utövare först och främst som motion. »Tävlingsidrotten» kan å andra sidan växa sig stark mot bakgrunden av en omfattande ungdoms- och »motionsidrott» och det förstärkta intresse för idrott som följer därav.

Utredningen vill sålunda se den idrottsliga verksamheten som *en skala av aktiviteter* från motionsidrott och friluftsverksamhet i nu gängse mening till de yppersta prestationer inom elitidrotten. Mellan de olika aktiviteterna inom detta breda register finns ett ömsesidigt samband och påverkan. Det ter sig onaturligt att vid en samlad bedömning av idrotten i vårt land och när det huvudsakliga syftet är värderingen av dess samhällsnytta göra någon uppdelning eller gradering efter det konventionella mönstret. Utredningen ser det som en viktig målsättning, att idrottsverksamheten skall ha en sådan bredd och idkas i så många organisatoriska former, att så många som möjligt attraheras och erbjudes möjligheter att aktivera sig ge-

nom idrott. Idrotten bör vara varje medborgares egendom och samhällsstödet till idrotten bör ges en sådan utformning att idrottsliga aktiviteter erbjuds människorna över ett så brett och differentierat fält som möjligt.

Utredningen anser sig i detta sammanhang kunna konstatera en ökad förståelse för idrott även bland människor som tidigare varit kritiskt inställda. I inte ringa mån kan denna förändrade syn härledas ur den breddning av den idrottsliga aktiviteten som i det föregående talats om. Idrotten är i dag inte en exklusiv företeelse för de unga, de starka och de friska utan erbjuder i lika mån en möjlighet till stimulans och vederkvickelse för t. ex. äldre och handikappade. Idrotten har, rätt bedriven, i flera avseenden en profylaktisk och hälsofrämjande effekt och kan utgöra en god väg till rehabilitering av sjuka och skadade.

Genom massmedia kan man lätt få en ensidig bild av det verkliga idrottsutövandet. Det är naturligt för massmedia att registrera och hylla topprestationen, det unika och det dramatiska. Det stora flertalet idrottsprestationer och idrottsverksamheten i stort är inte av denna karaktär, men prestationen är för den skull inte mindre samhällsnyttig och angelägen.

2.4 *Utredningar om idrott*

I detta avsnitt refereras tre utredningar vilkas resultat varit av värde för utredningen när det gällt att dra upp riktlinjer för arbetet. I avsnittet 2.4.1 refereras en »idrottens marknadsundersökning» som gjorts på uppdrag av Sveriges riksidrottsförbund och som speglar svenskens idrottsvanor. I avsnittet 2.4.2 refereras grundsyn och förslag i 1955 års idrotts- och friluftsutredning och i avsnittet 2.4.3 berörs 1958 års idrottsutredning.

I följande avsnitt 2.5 och 2.6 behandlas sedan 1962 års fritidsutredning och 1962 års ungdomsutredning – båda av väsentlig betydelse för avgränsningen av idrottsutredningens arbete. Till dessa utredningar har fogats referat av idrottsutredningens remissvar över resp. utredning.

2.4.1 Vem idrottar?

Vad som är idrott kan i viss utsträckning bestämmas genom att fastställa vilka som idrottar.

Att idrotten engagerar och intresserar en stor del av det svenska folket framgår av en rad fakta. I ett följande kapitel beröres omfattningen av antalet aktiva i svensk idrott, aktiva antingen genom eget utövande eller genom medlemsskap i en idrottsförening av något slag.

Av AB Sveriges Radios publikundersökningar kan man därutöver få ett begrepp om antalet passivt intresserade av idrott. Vissa idrottsprogram har en mycket hög lyssnar- eller tittarfrekvens.

Tidningarna ägnar idrotten ett betydande utrymme. Vid Göteborgs universitets statsvetenskapliga institution har för utredningens räkning utförts en studie av det utrymme i svenska tidningar som ägnas idrott. Av den framgår att det idrottsliga materialet upptar en avsevärd del av en tidnings spaltutrymme. Huruvida svenska tidningar ägnar mer utrymme åt idrott än tidningar i andra länder har dock inte varit möjligt att avgöra.

I ett följande avsnitt (3.8) återger utredningen ungdomsutredningens analys av idrottens roll som ungdomsrörelse i jämförelse med andra ungdomsaktiviteter. Grovt räknat kan idrotten sägas omfatta hälften av den ungdomsaktivitet som bedrivs i de av utredningen behandlade organisatoriska formerna.

I det följande återges huvudresultaten av en på riksidrottsförbundets uppdrag företagen »marknadsundersökning» av idrotten i vårt land. Undersökningen utfördes under tiden november 1965–april 1966 och omfattade 2 500 slumpmässigt utvalda individer ur en population som omfattade hela befolkningen i åldern 15–67, d. v. s. ca 5 milj. individer.

Utredningen begränsades inte till idrott i tävlingsmässiga former utan ville allmänt ge en bild av svenskens idrotts- och motionsvanor. Viss del av utredningen avsåg specifika frågor kring bl. a. prissättning vid

idrottsevenemang. De avsåg närmast att vara specialförbunden till hjälp vid planering av ekonomi m. m.

Undersökningen utfördes i form av telefonintervjuer. Svarsfrekvensen var 94 %. Genom det begränsade urvalet tillåter materialet inte en detaljuppdelning. Det går sålunda inte att med någon större grad av tillförlitlighet belysa intresset för eller utövandet av de »små» idrottsgrenarna. Undersökningen kan emellertid ge vissa informationer om idrottsutövandet i allmänhet i vårt land.

Nära 80 % av de tillfrågade uppgav sig under det senaste året ha utövat någon form av idrott. Som utövare av »någon form av idrott» har då medtagits förutom tävlande i egentlig mening bl. a. även sådana som »gymnastiserat hemma eller borta», spelat badminton, simmat, åkt skidor eller fiskat även när detta skett »som motion eller på försök».

Som »regelbunden utövare» betecknade sig 30 % av dem som idrottat enligt definitionen ovan. Regelbundenheten definierades av de allra flesta som minst en gång i veckan (85 % av samtliga »regelbundna» utövare).

Bland dem som sagt sig under 1965 ha utövat någon idrott hade över hälften idrottat minst 10–15 gånger under året.

Det framgår också av undersökningen att endast 12 % av idrottsutövarna under året deltagit i match eller tävling varav dock drygt hälften deltagit regelbundet. De allra flesta har sålunda utövat sin idrott mer i motionsartade former. Det bör emellertid tillfogas att ovanstående 12 % tävlingsutövare motsvarar ca 1/2 miljon människor.

Mellan 1/4 och 1/3 av de tillfrågade sade sig vilja utöva någon eller några idrotter som de nu inte utövar. Den enskilda idrottsgren som avsågs var i 1/3 av fallen antingen tennis eller gymnastik. Anledningen till att de inte utövade den idrott de skulle önska angavs vara (siffrorna i %):

a) har ej tid	35
b) har ej möjlighet	26
c) ekonomisk fråga	12
d) sjukdom etc.	6
e) för gammal	3
f) ej svar/vet ej	9

»Har ej möjlighet» eller »ekonomisk fråga» kan i detta sammanhang betyda också att vederbörande inte kunnat få plats för sitt idrottsutövande (t. ex. tid i tennishall) eller ansett avgifterna som för höga (vid t. ex. tennis- eller golfspel). Som regel är det emellertid fråga om personens egen bristande tid eller möjlighet.

Undersökningen innefattar också frågor som ställdes till intervjupersonerna i deras egenskap av åskådare vid idrottstävlingar. Drygt 50 % av de tillfrågade hade under senaste året varit åskådare vid någon tävling, match eller uppvisning där det fordras biljett för att komma in. Bland dem hade 40 % sett fotboll och 15 % ishockey. Av de tillfrågade gick 70 % sällan eller nästan aldrig och tittade på idrott. En stor del av publiken var ofta återkommande besökare.

Av de tillfrågade såg 14 % all idrott som visas i TV medan blott 6 % aldrig tittade på idrott i TV. Ishockey var den populäraste TV-sporten.

Idrotts- och motionsutövning var mindre ofta förekommande bland kvinnor än bland män. I 1/4 av alla familjer hade idrottsutövning överhuvudtaget inte förekommit under året.

2.4.2 1955 års idrotts- och friluftsutredning

1955 års idrotts- och friluftsutredning avlämnade sitt förslag i september 1957[1]. Utredningen hade enligt sina direktiv att företa en allmän översyn och prövning av statsanslagens användning i syfte att finna de lämpligaste formerna för ett fortsatt statligt stöd åt idrotten. Ställning borde vidare tas till spörsmålet om vilka statliga organ som skulle ta befattning med dessa frågor. Det angavs i direktiven som tänkbart att låta en nämnd bereda samtliga ärenden om stöd till idrott och friluftsliv. Utredningen skulle också ta upp fördelningen mellan bidrag som avsåg löpande kostnader och bidrag som avsåg stöd åt olika anläggningar, vidare synpunkter beträffande gränsdragningen mellan statens och kommunernas in-

[1] SOU 1957:41

satser samt stödet till ungdomsidrotten.

Utredningen konstaterade att idrott och friluftsliv vunnit en allt vidare utbredning och uppskattning inom landet och numera ingick som ett normalt led i livsföringen för stora delar av vårt folk. Idrott utgjorde en form för användning av fritiden som ur sociala synpunkter knappast gav rum för invändningar och var att föredra framför många slag av förströelse. Det var enligt utredningens uppfattning ett starkt allmänt intresse att ett sunt utnyttjande av fritiden underlättades genom lämpliga åtgärder från samhällets sida för utbredning av idrotten. Detta gällde även andra former av friluftsliv än idrott.

Det allmännas ekonomiska åtgärder fick ej erhålla en sådan utformning att de äventyrade idrottens och friluftslivets karaktär av fria folkrörelser. Åtgärder borde undvikas som kunde minska intresset hos de frivilliga oavlönade krafterna inom rörelserna.

Utredningen föreslog att det borde inrättas en statlig nämnd som under Kungl. Maj:t tog befattning med anslagen till idrott och friluftsliv. En sådan statlig idrotts- och friluftsnämnd borde organiseras genom utbyggnad av statens fritidsnämnd. Idrotts- och friluftsnämnden skulle enligt förslaget yttra sig över organisationernas anslagsframställningar, vidare yttra sig om fördelningen av bidragsmedel och villkor för disposition av dessa samt för vissa ändamål själv fördela medlen. En viktig arbetsuppgift för nämnden skulle enligt förslaget vara att ta befattning med bidrag och långivning till idrottsanläggningar. Antalet ledamöter i nämnden skulle icke överstiga 9 och inrymma företräde för riksorganisationer inom idrotts- och friluftslivet samt representanter som kunde företräda erfarenhet på det allmänt administrativa området samt hade inblick i bl. a. lokaliserings- och samhällsplaneringsfrågor. Vidare borde säkras kontakt med kommunalpolitiken, skolmyndigheterna och samlingslokalsnämnden.

Idrottsfonden och friluftsfonden skulle enligt förslaget slås samman till en gemensam idrotts- och friluftsfond. Därutöver skulle utgå medel till lån för idrotts- och friluftsanläggningar.

De idrotts- och friluftsändamål som framför andra borde främjas genom ekonomiskt stöd var enligt utredningens mening instruktörs- och kursverksamhet samt anläggningar för idrotts- och friluftsliv.

Utredningen föreslog betydande anslagsökningar för instruktörs- och kursverksamhet.

Utredningen föreslog även bidrag till annan idrottslig verksamhet inom specialförbunden och specialdistriktsförbunden. Bidrag till administrationskostnader borde utgå i så ringa omfattning som möjligt, men utredningen tillstyrkte att bidrag utgick i vissa fall, bl. a. till riksidrottsförbundet, korporationsidrottsförbundet och Skid- och friluftsfrämjandet. För specialförbundens del borde bidrag kunna ges till administrationskostnader i den mån de hänförde sig till statsunderstödd instruktionsverksamhet, däremot skulle inte specialförbunden kunna tilldela specialdistriktsförbunden några bidrag till administrationskostnader. I den mån medel för sådana ändamål vore erforderliga borde dessa kanaliseras via distriktsförbunden. Dessa kunde med fördel ges en ställning inom sina områden som i stort motsvarade vad riksidrottsförbundet var för landet i dess helhet.

Frikostiga bidrag borde vidare ställas till förfogande för idrottsföreningarnas verksamhet. Detta med hänsyn till att de utgjorde grundvalen för vårt idrottsliv och även om detta behövde ske på bekostnad av anslagsmedel till andra organisationsled. En viss anslagsmässig förenkling borde ske i detta sammanhang.

Samma skäl som talade för statsbidrag åt den till riksidrottsförbundet anknutna idrotten kunde enligt utredningen åberopas till stöd för korporationsidrottsförbundets verksamhet. Utredningen förordade att medel ställdes till förfogande bl. a. till centralorganets förvaltning samt till instruktörs- och kursverksamhet.

Utredningen fann det också naturligt att staten lämnade bidrag till Skid- och friluftsfrämjandets verksamhet.

Anslag föreslogs för hälsokontroll och

medicinsk forskning samt för idrottsinstituten.

Det var enligt utredningens mening uppenbart att även i fortsättningen bidrag borde lämnas till diverse andra idrotts- och friluftsändamål. Dessa medel borde fördelas av idrotts- och friluftsnämnden.

Idrottsanläggningar var enligt utredningens mening vid sidan av instruktörs- och kursverksamhet det mest angelägna ändamål som borde tillgodoses genom bidrag från det allmänna. Utvecklingen gick i riktning mot att nybyggnad av idrottsanläggningar alltmer skedde i kommunal regi. Det föreföll utredningen ganska naturligt att för idrottsanläggningarnas del inte borde tillämpas mindre förmånliga regler än de som gällde för stöd åt samlingslokaler. Stöd borde därför lämnas i form av både lån och subvention. Om grunderna för stöd åt samlingslokaler gjordes tillämpliga på idrottsanläggningar skulle det innebära att lån beviljades till sådan anläggning upp till 50 à 70 % av byggnadskostnaderna eller motsvarande värde och att, där inteckningssäkerhet ställdes, denna fick ligga så högt upp som till 90 % av värdet på byggnader och tomt. En del av lånet, motsvarande högst 40 % av byggnadsvärdet, skulle vara ränte- och amorteringsfritt samt avskrivas under vissa förutsättningar. En samordning av reglerna för stöd åt samlingslokaler och idrottsanläggningar borde ske där idrottsförening stod som huvudman för en anläggning – ofta en mindre kostnadskrävande sådan. Som alternativ till de statliga subventionslånen borde i dessa fall bidrag stå till förfogande. Även för anskaffning av viss idrottsmateriel för idrottsanläggningar borde bidragsgivning kunna ifrågakomma.

Utredningen fann vidare att grunderna för statens stöd åt samlingslokaler borde tillämpas även då det gäller friluftsanläggningar.

Utredningen diskuterade också frågan om ett »idrottens hus» och föreslog att lokaler för idrottens förvaltningsorgan skulle förläggas till Bosön.

Utredningens förslag föranledde ingen Kungl. Maj:ts proposition.

2.4.3 1958 års idrottsutredning

För att ytterligare överväga formerna för statens ekonomiska stöd åt idrotts- och friluftsliv samt för att försöka åstadkomma en organisatorisk samordning av vissa riksorganisationer inom idrottens område tillsattes 1958 en ny idrottsutredning.

I en skrivelse till departementschefen i maj 1962 tvangs utredningsordföranden konstatera att det icke varit möjligt för utredningen att fullgöra sitt uppdrag i enlighet med de i utredningsdirektiven angivna riktlinjerna. Utredningen anhöll därför om att bli befriad från sitt uppdrag, vilket också skedde.

För att i någon mån överbrygga de motsättningar mellan de centrala idrottsorganisationerna som 1958 års utredning sett som ett problem och som enligt skrivelsen som ovan refererats medverkat till att dess arbete icke kunde slutföras, tillsattes sedermera en idrottens samarbetsnämnd. Nämnden som även innehåller representanter som utses efter förslag av idrottens huvudorganisationer har i första hand blivit ett organ för diskussion av för idrotten gemensamma frågor, bl. a. behandling av ingivna petita.

Kungl. Maj:t uppdrog i juni 1964 åt idrottens samarbetsnämnd att verkställa utredning av frågan om statsbidrag till idrottsanläggningar samt lägga fram de förslag som föranleddes av utredningen. För frågans beredning tillsatte nämnden ett särskilt arbetsutskott med medverkan även av utomstående experter. Med anledning av att handelsministern efter bemyndigande av Kungl. Maj:t i november 1965 tillkallade särskilda sakkunniga för att verkställa utredning angående statens stöd till idrotten och därmed sammanhängande frågor, fann nämnden anledning att begränsa sitt utredningsuppdrag att avse allenast ett fullgörande av den påbörjade insamlingen av fakta och en sammanställning av materialet.

Detta material överlämnades till idrottsutredningen i april 1966. Se vidare kapitel 7.

2.5 *1962 års fritidsutredning*

1962 års fritidsutredning framlade sitt slutbetänkande Friluftslivet i Sverige, del III, Anläggningar för det rörliga friluftslivet m. m., i maj 1966[1]. Utredningen hade dessförinnan i två delbetänkanden, del I Utgångsläge och utvecklingstendenser (SOU 1964: 47) och del II Friluftslivet i samhällsplaneringen (SOU 1965: 19) redovisat dels en intervjuundersökning och prognoser över friluftslivets utveckling i vårt land, dels i det senare betänkandet den allmänna målsättningen för samhällets insatser på friluftslivets område, lokaliseringsåtgärder, översiktlig planering och markpolitiska insatser för fritidsbebyggelse och för det rörliga friluftslivet.

Flera av de förslag utredningen lämnade hade nära beröring med de frågeställningar idrottsutredningen enligt sina direktiv har att behandla. I skilda sammanhang har också idrottsutredningen berört nu gällande regler för stöd till friluftslivet. Nedan ges en sammanfattande summarisk översikt över de områden med anknytning till idrottsutredningen på vilka fritidsutredningen avgav förslag.

Fritidsutredningen fann inte skäl att föreslå några nya låneformer till investeringar i *friluftsanläggningar*. Bidragen borde styras av en sträng behovsgranskning och huvudsakligen reserveras för sådana objekt av stort allmänt intresse, som icke skulle komma till stånd utan stöd av staten. Utredningen lade stor vikt vid bidragens funktion att medverka till en lämplig lokalisering av anläggningar till regioner där behovet var störst. För alla typer av anläggningar borde eftersträvas en så hög grad av självfinansiering som möjligt.

Emellertid fanns det anläggningar som inte kunde beräknas bli självfinansierande men som ändå borde komma till stånd ur allmän synpunkt, t. ex. för att utnyttja ett mycket attraktivt rekreationsområde. I sådana fall måste finansieringen i avsevärd utsträckning grundas på ett kommunalt eller statligt bidrag.

Friluftsfondens medel borde i princip reserveras för kommunala engagemang i friluftsanläggningar, föreslog utredningen. Vid sidan därav borde organisationer av rikskaraktär med erkänd kompetens på området och förmåga att träffa långsiktiga förpliktelser i fråga om anläggnings utnyttjande och vidmakthållande kunna ifrågakomma. Bidrag borde i princip endast utgå till anläggning som hålles öppen för alla.

Utredningen föreslog att bidrag i de fall sådana förekom skulle avvägas efter en differentierad skala omfattande spännvidden 30–90 % av anläggningskostnaderna respektive bidragsberättigade delkostnader (VA-kostnader). Utredningen fann inte någon anledning att ifrågasätta ändring i de principer som gäller beträffande beredskapsarbeten och lokaliseringsstöd till friluftsanläggningar.

Bidrag till friluftsgårdar och raststugor föreslog utredningen skulle utgå med minst 30 % av den sammanlagda anläggningskostnaden. Förekommande bidrag till bastuanläggning i friluftsgård borde av praktiska skäl lämnas ur friluftsfonden och inte ur idrottsfonden. Utredningen fann skäligt att staten medverkar till 4–5 större och ett 10-tal mindre anläggningar per år, till en kostnad av ca 3 milj. kr. per år.

I fråga om *friluftsbaden* innebar förslaget att till fjärranläggningar (d. v. s. anläggningar som inte endast betjänade kommunens egna invånare) bidrag skulle kunna utgå med 30–60 % av de totala anläggningskostnaderna. För att säkerställa goda sanitära förhållanden borde statsbidrag kunna utgå med 90 % av anläggningskostnaden för detta ändamål. För sådana anläggningar som till övervägande del utnyttjades av kommunens egna invånare föreslogs bidrag om 30 % av anläggningskostnaderna. Bidrag till bassängbad föreslogs utgå på samma grunder, dock med begränsning till 50 000 kronor om bassängen låg i anslutning till naturligt bad och till 100 000 kronor då det var fråga om bassängbad i sjöfattiga trakter eller där tillgång till naturliga badmöjligheter saknades till följd av vattenföroreningar.

[1] SOU 1966:33

Utredningen fann skäligt att staten medverkar till nybyggnad och utbyggnad av minst 30 badanläggningar per år av typen naturliga friluftsbad och minst 10 utomhusbassänger. Därutöver tillkom behov av medverkan för upprustning av ett betydande antal anläggningar. Behovet av bidragsmedel beräknades av utredningen till 4,5 milj. kronor per år.

I fråga om *småbåtshamnar* föreslog utredningen att gällande bidragsregler som innebar en bidragsdifferentiering på 30–90 % skulle fortfara att gälla. Utredningen bedömde det årliga anslagsbehovet för statens medverkan till 5 milj. kronor. Prövningen borde kunna delegeras till sjöfartsstyrelsen.

För att stimulera tillkomsten av anläggningar som *spår och leder samt teknikbackar* föreslogs bidrag till nya sådana anläggningar med 30 %. Under en första period beräknades anslag på 1 milj. kronor per år erforderligt.

Utredningen behandlade vidare och föreslog stödformer för bidrag till campingplatser, semesterbyar, vandrarhem.

Utredningen påpekade, att de av utredningen rekommenderade riktlinjerna för stödgivningen inte innebar någon rätt att erhålla bidrag till en viss anläggning enligt automatiska regler. Reglerna innebar snarare att staten borde stödja tillkomsten av ett urval av anläggningar som ur allmän synpunkt var särskilt angelägna. 12 milj. kronor var ett mått på de satsningar som utredningen fann nödvändiga som ett genomsnitt under ett antal år framöver.

Utredningen behandlade också *stödet till friluftsorganisationerna*. Utredningen förutsatte att ett utökat och intensifierat friluftsliv, som av alla tecken att döma förestod, skulle uppbäras och utvecklas av medborgarna själva och av de organisationer de väljer att tillhöra. Organisationerna ålades ett stort ansvar och det låg i samhällets intresse att se till att de fick verka under gynnsamma betingelser. Ett väsentligt utbyggt stöd till de ideella friluftsorganisationerna skulle komma att vara påkallat för att anpassa verksamheten efter allmänhetens efterfrågan av service. Utredningen räknade inte med att det i framtiden skulle bli någon väsentlig uppgift för organisationer att äga och förvalta friluftsanläggningar. Men de borde medverka vid information, rådgivning och upplysning. För att stödet till organisationerna skulle få största möjliga effekt föreslog utredningen att det koncentrerades till organisationer med riksomfattande verksamhet och med någon viktig gren av friluftslivet som huvuduppgift. Avgörande för stödets omfattning borde vara vederbörande organisations faktiska kompetens och möjligheter att lämna allmänheten service på friluftslivets område. Utredningen fann skäligt att det totala stödet till friluftsorganisationerna beräknades till 800 000 kronor. Detta organisationsstöd borde lämnas från ett särskilt anslag Bidrag för vissa friluftsorganisationer.

Idrottsutredningen avgav remissvar över fritidsutredningens slutbetänkande i oktober 1966.

Utredningen framhöll där att den enligt sina direktiv hade att utreda inriktningen av statens stöd åt idrotten och därmed sammanhängande frågor. Det var naturligt, att se friluftslivet och idrottslivet som en helhet.

På åtskilliga punkter kunde därför de frågeställningar fritidsutredningen tog upp till diskussion återkomma och bli ytterligare belysta vid idrottsutredningens arbete. Det gällde t. ex. friluftslivets och motionsidrottens roll i samhället. Utredningen förbehöll sig möjligheten att återkomma till de frågeställningar där utredningarna gränsade till varandra.

Idrottsutredningen konstaterade att fritidsutredningen som allmän princip angav, att stöd från friluftsfonden borde förbehållas anläggningar, av vilka kommunerna förutsattes bli huvudman för flertalet, samt att statsbidrag vid byggande av simbassänger och hopptorn skulle utgå ur friluftsfonden i stället för idrottsfonden.

Detta fann idrottsutredningen vara ett led i strävan att renodla idrotts- och friluftsfondernas anslagsområden, till vilken fråga idrottsutredningen enligt sina direktiv har att

ta ställning. Idrottsutredningen ville inte ta ställning i detalj men hade i princip inget att invända. Fritidsutredningens förslag stred inte mot idrottsutredningens arbete.

Fritidsutredningen hade vidare föreslagit att organisationsstöd till friluftsorganisationer borde lämnas från ett särskilt anslag, Bidrag till vissa friluftsorganisationer. Beträffande Skid- och friluftsfrämjandet som erhöll stöd ur såväl idrotts- som friluftsfonderna föreslog fritidsutredningen att ställningstagande skulle få bero i avvaktan på idrottsutredningens resultat. Detta fann idrottsutredningen naturligt. Ett ståndpunktstagande borde ske mot bakgrunden av de övriga resultat utredningen kunde komma att presentera, och frågan om samspelet och gränsdragningen mellan idrotts- och friluftsfonderna borde också avgöras i det sammanhanget.

Fritidsutredningens förslag att en koncentration av anslagen till en anslagsform respektive en huvudtitel vore att föredra, stred inte mot idrottsutredningens uppfattning.

Idrottsutredningen fann det riktigt att som fritidsutredningen föreslog en kraftigt varierad bidragsskala borde tillämpas med hänsyn till nyttjandegraden från andra håll än från den egna kommunen. Härvidlag skilde sig friluftsanläggningarna i avsevärd grad från de rena idrottsanläggningarna, ansåg utredningen.

Idrottsutredningen poängterade slutligen, att de synpunkter utredningen lämnat måste anses som preliminära i avvaktan på dess fortsatta arbete.

Fritidsutredningens betänkande kom att bilda underlag för Kungl. Maj:ts förslag till riksdagen (prop. 1967: 59).

Beträffande nu gällande stöd och bestämmelser hänvisas framför allt till utredningens kapitel 5, som behandlar dagens samhällsstöd till idrotten.

2.6 *1962 års ungdomsutredning*

1962 års ungdomsutredning framlade sitt huvudbetänkande i februari 1967, Statens stöd till ungdomsverksamhet (SOU 1967: 19). Dessförinnan hade utredningen framlagt delbetänkandena Stöd åt ungdomsorganisationernas centrala verksamhet (SOU 1963: 67) och Lokaler för ungdomsverksamhet (SOU 1965: 63). I huvudbetänkandet refererades även de särskilda undersökningar om ungdomens förenings- och fritidsliv (SOU 1966: 47) och Ungdomsledare (SOU 1966: 66) som genomförts inom utredningsuppdragets ram. Resultatet av dessa särskilda undersökningar och vad ungdomsutredningen anför om demokratins problem inom ungdomsverksamheten diskuteras närmare i idrottsutredningens avsnitt 3.8. Nedan följer ett referat av huvudpunkterna i ungdomsutredningens slutbetänkande. Vissa förslag i anslutning till utredningen har förelagts 1969 års riksdag av Kungl. Maj:t.

Bidrag till fritidsgrupper. Utredningen föreslog en rad förändringar i den statliga bidragsgivningen till fritidsgrupperna. Man ville göra bidragsformen smidigare och mera användbar och de väsentligaste ändringarna bestod i att statsbidraget i fortsättningen skulle utgå per gruppsammankomst och bidraget per sådan gruppträff schabloniseras. Utredningen övervägde men avvisade tanken på att helt överföra stödet till fritidsgruppverksamheten på kommunerna Som villkor för statsbidrag föreslog utredningen att gruppen skulle genomföra minst sju sammankomster om minst två timmar, fördelade över minst sju verksamhetsveckor samt ha lägst fem och högst 20 deltagare. Till mer än hälften, dock lägst fem, skulle gruppen bestå av deltagare vilka fyllt tio men inte 25 år. Skyldigheten att anmäla gruppen till kommunalt organ slopades i de av utredningen föreslagna reglerna.

Utredningen framhöll att man såg ett väsentligt egenvärde i ett system som grundade sig på självkontroll och samverkan mellan huvudmännen och tillsynsmyndigheten. Den fann det likväl angeläget att inskärpa betydelsen av att berörda organisationer och sammanslutningar aktivt verkade för att det förtroendekapital det lyckats skapa för sig hos tillsynsmyndigheten och statsmakterna inte förskingrades. Det måste

stå klart, uttalade utredningen, att överträdelser eller försök att kringgå stadganden och föreskrifter kan tvinga statsmakterna till en omprövning av bidragsutdelning med skärpt kontroll som följd. Utredningen skisserade också ett system för databehandling av fritidsgruppsrapporterna. För budgetåret 1968/69 föreslog utredningen att 17 160 000 kronor skulle anvisas som förslagsanslag till fritidsgruppverksamheten.

Bidrag till central verksamhet. Den form av bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet som utredningen hade att ta ställning till tillkom på utredningens förslag i delbetänkandet SOU 1963: 67. I sitt slutbetänkande föreslog utredningen vissa ändringar i detta bidragssystem och dessutom en kraftig uppräkning av anslaget till central verksamhet. Utredningen ville bygga vidare på existerande regler. Villkoren om demokratisk uppbyggnad, funktion m. m. kvarstod. Stadgandet, att en organisation för att kunna få bidrag skall ha minst 3 000 medlemmar, skulle kompletteras med en föreskrift om den geografiska utbredningen en organisation skall ha för att kunna sägas vara av rikskaraktär. Som kvalifikationsvillkor föreslogs att en organisation skall bedriva ungdomsverksamhet i minst 5 % av landets primärkommuner.

Existerande regler som innebar att varje organisation fått grundbidrag på 20 000 kronor vartill kom varierande belopp beroende på antalet medlemmar i åldrarna 12 till 25 år, föreslogs förändrade därhän att grundbidraget höjdes till 40 000 kronor samt att de båda fördelningsgrunderna kompletterades med en tredje, nämligen antalet medlemmar i åldrarna 14 till 21 år. Det sistnämnda motiverades av behovet att stimulera organisationernas arbete att nå kontakt och engagera tonårsungdomen.

Stor frihet föreslogs lämnas för bidragstagarna att efter egna bedömningar avgöra hur beviljade anslag skulle användas. Utredningen föreslog att sammanlagt 7 365 000 kronor skulle anvisas under 1968/69 enligt de generella reglerna.

Vissa ungdomsorganisationers egenart gjorde det enligt utredningen svårt att inordna dem i det allmänna bidragssystemet och utredningen behandlade dessa i särskild ordning. Bland dem föreslog utredningen att Svenska korporationsidrottsförbundet skulle beviljas bidrag för central ungdomsverksamhet med 80 000 kronor budgetåret 1968/69. Därtill kom medel som kunde väntas bli frigjorda genom den omläggning som en särskild utredningsman förordat i fråga om bidragsgivningen till ungdomsverksamhet i organisationer som inte tillhör riksidrottsförbundet. Bidraget till Korpens ungdomsarbete föreslogs utgå över fonden för idrottens främjande.

Likartade förhållanden föranledde utredningen att föreslå att Skid- och friluftsfrämjandet fr. o. m. 1968/69 beviljades bidrag för den centrala ungdomsverksamheten över idrottsfonden. Främjandet föreslogs få 170 000 kronor detta år, vartill kom viss överflyttning.

Utredningen noterade att Sveriges riksidrottsförbund redan intog en särställning i bidragshänseende. För dess del motsvarades bidraget till central verksamhet av anslagsposten Instruktörsverksamhet bland ungdom (konsulentverksamhet). Enligt utredningens mening borde RF:s instruktörsorganisation för ungdomsarbete byggas ut så att antalet befattningar uppgick till i genomsnitt två per RF-distrikt och en per specialförbund, vilket skulle göra sammanlagt ett 90-tal tjänster. Det målet borde uppnås senast 1970/71 och utredningen föreslog att anslaget för nämnda ändamål i en första etapp ökades med 450 000 kronor.

Ungdomsutredningens förslag beträffande det centrala stödet m. m. innebar för budgetåret 1968/69 7 565 000 kronor i anslag till vissa ungdomsorganisationers centrala verksamhet, 400 000 kronor till hemgårdsrörelsen och 290 000 kronor till vissa elevorganisationer. Avsättningen till idrottsfonden föreslogs ökad med sammanlagt 700 000 kronor för samma budgetår.

Bidrag till ungdomsledarskolning. Utredningen konstaterade att behovet av ledarskolning var utomordentligt stort. Den ansåg att ledarskolningen måste ges prioritet i de närmaste årens statliga ungdomspolitik

på detta område. En genomgripande reformering av bidragsreglerna framstod som ofrånkomlig ansåg utredningen. Ungdomssammanslutningarna borde få avsevärt ökad frihet att forma skolningsverksamheten i enlighet med egna aktuella behov och förutsättningar. Vilka dessa är måste de enskilda organisationerna vara bäst skickade att avgöra, framhöll utredningen.

De bidragsvillkor och den bidragskonstruktion utredningen förordade för utbildningsstödet hade utformats efter förebild av vad som var gällande för det centrala stödet. Skolningsbidraget innefattade emellertid inte något grundbidrag. Beviljade medel borde enligt förslaget få användas relativt fritt. Som riktpunkt för omfattningen av det statliga stödet till ungdomsledarutbildning angav uredningen 10 milj. kronor. Den nivån borde vara uppnådd 1970/71. För 1968/69 föreslog utredningen 6,5 milj. kronor.

Med hänvisning till den rörlighetsstudie som redovisats i Ungdomsledare (SOU 1966: 66), varav framgick att en relativt ringa andel av eleverna från folkhögskolornas ungdomsledarlinjer blivit yrkesverksamma som ungdomsledare, ansåg utredningen det befogat med försiktighet i fråga om ytterligare speciallinjer med ungdomsledarskap eller liknande som angiven yrkesinriktning. Även beträffande försök med särskilda ungdomsledarlinjer vid yrkesskolorna ansåg utredningen det vara befogat med återhållsamhet i avvaktan på erfarenheterna av de ungdomsledarlinjer vid yrkesskolorna som fanns i Stockholm och Östersund.

Även i fråga om stödet till ledarskolningen fann utredningen det nödvändigt att särbehandla vissa organisationer. Bland dessa föreslog utredningen att Sveriges riksidrottsförbund skulle i bidrag till ungdomsledarskolning för år 1968/69 erhålla 900 000 kronor, Skid- och friluftsfrämjandet 85 000 kronor och Svenska korporationsidrottsförbundet 70 000 kronor. Medel för ändamålet föreslogs anvisade över idrottsfonden.

Ungdomsutredningens förslag i fråga om ungdomsledarskolningen innebar att det statliga stödet över åttonde huvudtiteln för 1968/69 föreslogs bli 6,8 milj. kronor, d. v. s. en ökning med 4,3 milj. kronor samt att över tionde huvudtiteln till idrottsfonden anvisades för samma ändamål en ökning med sammanlagt 1 060 000 kronor.

Kvalificerad ungdomsledarutbildning och forskning. Utredningen ansåg sig kunna fastslå att behov föreligger av kvalificerad ungdomsledarutbildning på hög nivå och föreslog att en försöksverksamhet inleddes med början hösten 1969. Utredningen framlade ett ramförslag för verksamheten. Ramförslaget förutsattes bli föremål för vidare bearbetning inom skolöverstyrelsen. Enligt det skisserade förslaget borde utbildningen omfatta 4 terminer och undervisningen inriktas på samhällskunskap och sociologi, psykologi, ungdomskunskap, pedagogik, ungdomsarbetsmetodik, samt administration med förenings- och organisationskunskap. Utbildningen föreslogs anknytas till lärarhögskolan i Stockholm. Den årliga intagningen till utbildningen borde för 1969 och 1970 vara högst 24 elever.

Samordningsfrågor. Utredningen fann att skolöverstyrelsen liksom hittills borde vara tillsynsmyndighet för stödet till ungdomsorganisationerna och ungdomsarbetet. Samtidigt framhölls att frågan kunde komma i ett annat läge när idrottsutredningens arbete avslutats. Åtskilligt talade nämligen enligt utredningens förslag för att stödet till idrotten och till övrig ungdomsverksamhet borde samordnas också med avseende på tillsynen. Anslag till organisationerna och verksamhet för ungdom utgick över flera huvudtitlar. Vissa av utredningens förslag innebar att möjligheterna till överblick och samordning förbättrades. I stort sett kvarstod dock de olägenheter som följer av att medel för likartade ändamål uppfördes på olika huvudtitlar. En genomgripande samordningsreform kunde enligt utredningens mening ske först sedan idrottsutredningen framlagt sina förslag. Utredningen ansåg sig dock redan i nuläget ha grund för ett principiellt förord för att idrottsanslagen fördes över till åttonde huvudtiteln.

Över ungdomsutredningens huvudbetänkande avgav idrottsutredningen yttrande i

augusti 1967.

Idrottsutredningen anslöt sig i allt väsentligt till de principiella motiv som ungdomsutredningen anfört för statens stöd till ungdomsverksamhet. Speciellt underströks nödvändigheten av att stödet inte förbands med sådana villkor att organisationernas fria och obundna ställning gentemot samhällets olika organ åsidosattes.

Idrottsutredningen tog fasta på vad ungdomsutredningen konstaterat, nämligen att idrottsorganisationerna aktiverar merparten av den föreningsaktiva ungdomen. Ett speciellt ansvar åvilade därför dessa organisationer. Idrottsutredningen kommer att närmare ta ställning till de insatser som idrottsorganisationerna gör i ungdomsarbetet vid sina överväganden och förslag.

Idrottsutredningen hälsade de föreslagna förenklingarna i systemet för fritidsgruppsstöd med tillfredsställelse, men påpekade samtidigt de ökade kontrollsvårigheter som den föreslagna utformningen av stödet medför. Utredningen förbehöll sig rätten att i samband med sina överväganden pröva frågor som hänger samman också med fritidsgruppsstödet. Det kan bl. a. ifrågasättas, sade utredningen, om inte det stöd som utgår till idrottsföreningarna för deras fritidsgrupper borde sammanföras med annat stöd till idrotten och anvisas under fonden för idrottens främjande.

I fråga om förslagen till stöd åt ungdomsorganisationernas centrala verksamhet hade idrottsutredningen inga principiella erinringar att göra. De av ungdomsutredningen föreslagna bidragsbeloppen kunde dock utredningen på dåvarande stadium av sitt arbete inte ta ställning till. Ungdomsutredningens förslag på ledarutbildningens område kunde idrottsutredningen heller inte ta ställning till då. Enligt sina direktiv hade utredningen att framlägga förslag till utbildning av idrottsledare. I samband därmed skulle också kostnadsförslag framläggas.

Kungl. Maj:t har i prop. 1969: 1, bil. 10 avgivit förslag på grundval av ungdomsutredningens förslag. Sedan riksdagen fattat beslut i anledning av förslaget, gäller från den 1 juli 1969 nya bestämmelser, se avsnitten 5.3.3 och 5.3.4.

På vissa punkter avvaktas idrottsutredningens förslag innan ställning tas. I fråga om fritidsgruppsstödet framlades sålunda inget förslag.

3 Samhället och idrotten

3.1 *Sammanfattning*

Synen på idrotten har förändrats i takt med samhällsutvecklingen. Numera anses det självklart att samhället skall lämna ekonomiskt stöd till idrott i olika former. Idrott är inte längre en verksamhet för ett fåtal människor utan en folkrörelse med bred förankring. Utredningen anser att idrotten har en växande uppgift i det moderna samhället. Den alltmer mekaniserade tillvaron leder till minskade fysiska påfrestningar. Det stegrade tempot i bl. a. arbetslivet ställer stora krav på människornas prestationsförmåga. Fritiden ökar. De minskade fysiska påfrestningarna i den dagliga tillvaron måste kompenseras genom motion och rekreation. Idrott är en lämplig form för detta. Samhället bör därför ge idrotten ett kraftigt ökat ekonomiskt stöd. Motiven för detta är idrottens betydelse i den förebyggande hälsovården, som en lämplig fritidssysselsättning och som en allmänt omfattad ungdomsverksamhet.

Idrotten är av betydelse för samhället och samhällets insatser av betydelse för idrotten. Därför menar utredningen att idrotten inte kan isoleras från samhället i övrigt utan är en del av samhället. Samhällsvärderingar måste kunna anläggas på idrotten, liksom på andra företeelser i samhället. Samhällets stöd åt idrotten är en del av den totala samhällsverksamhet som grundas på politiska beslut.

Utredningen finner det tillfredsställande att idrottsrörelsen utformat riktlinjer för sitt internationella utbyte. Som folkrörelse bör idrotten ha förtroendet att själv utforma sina regler och sedan stå till svars inför allmänheten för dessa. Något behov av statligt auktoriserade regler föreligger inte. Om utfärdade rekommendationer eller riksidrottsstyrelsens råd inte följs, kan det dock knappast undvikas att idrottsrörelsen kollektivt ställs ansvarig.

Utredningen har uppmärksammat den tendens till spänning i åldershänseende mellan den stora gruppen idrottande medlemmar och styrelsemedlemmar i de centrala förbunden som ungdomsutredningen pekade på. Några föreskrifter i detta avseende från samhällets sida bör inte komma i fråga men inom idrotten måste särskild uppmärksamhet ägnas problemet så att den befintliga ungdomsopinionen speglas också i de centrala beslutande församlingarna.

Idrottsutredningen ansluter sig till ungdomsutredningens grundsyn i fråga om de uppgifter ungdomsrörelserna har för att befordra ett praktiskt arbete i demokrati bland ungdom.

3.2 *Synen på idrotten förr och nu*

Utredningen har i föregående kapitel som vägledning för sitt arbete definierat begreppet idrott. Idrotten – i den breda bemärkelse som utredningen ser den – får ekonomiska bidrag från olika håll i samhället. Sammanlagt torde samhällets stöd till idrotten år 1969 uppgå till omkring 500 milj. kr., varav den största delen kommer från kommunerna. När idrotten år 1913 fick sitt första statliga anslag på 100 000 kr. föregicks riksdagsbeslutet av en intensiv debatt. Det var den gången långtifrån självklart att samhället skulle satsa pengar på idrotten. Från många håll i riksdagen framhölls, att eftersom idrott var en sysselsättning endast

för de bäst situerade i samhället och därför förbehållen ett fåtal människor var det inte en angelägenhet för samhället att ekonomiskt stödja idrotten.

Den skepsis, som då fanns mot att samhället skulle lämna ekonomiskt stöd till idrotten, finns inte längre. Den främsta orsaken till detta står naturligtvis att finna i själva samhällsutvecklingen. De sociala och ekonomiska klyftorna i samhället har minskat samtidigt som fritiden ökat för flertalet människor. I takt därmed har inställningen till idrottsrörelsen blivit en annan. Idrott har blivit en aktivitet för många människor, och betraktas i dag som ett så viktigt inslag i samhällsbilden, att det ter sig naturligt för samhället att lämna ekonomiskt stöd till den.

Med den inriktning som idrottsrörelsen ursprungligen hade gick de medel som samhället ställde till förfogande i stor utsträckning till mera elitbetonad idrott. Efterhand har en kraftig breddning av idrotten mot mer motionsbetonade aktiviteter ägt rum. Det är också först med motionsverksamhetens tillväxt som idrotten på allvar blivit en sysselsättning för alla kategorier av människor och därmed en folkrörelse i ordets rätta bemärkelse. Idrottsutredningen har som tidigare framhållits valt att anlägga en bred definition på begreppet idrott. Detta synsätt är helt i linje med den utveckling som ägt rum inom idrotten.

Bland annat den av riksidrottsförbundet företagna marknadsundersökningen, vilken utredningen redovisat i föregående kapitel, visar att många människor aktiveras genom idrott i olika former. Idrottsutredningen vill emellertid i detta sammanhang understryka, att den ökade idrottsliga aktiviteten till inte oväsentlig del också är en följd av samhällets ekonomiska stöd till idrotten, genom vilket människorna beretts ökade möjligheter till idrottsutövning.

Samhället får på olika sätt ett direkt utbyte av de medel som satsas på idrott. Samhällsstödet kan från denna utgångspunkt motiveras av flera skäl. Idrottsutredningen anger i det följande några av dessa.

3.3 *Idrott som förebyggande hälsovård*

Idrott i olika former har sedan länge utövats av många människor som en hobby eller som en form av förströelse som skänkt avkoppling och tillfredsställelse. Rekreationssynpunkten har emellertid i det moderna samhället undan för undan ökat i betydelse allteftersom tempot i arbetslivet stigit. Livsrytmen är hög i dagens samhälle. På flertalet områden krävs prestationer av den enskilde som ligger på gränsen till hans eller hennes maximala förmåga.

Neuroser och hjärtbesvär har blivit stora folksjukdomar. Inom många yrken har de fysiskt påfrestande arbetsmomenten i stor utsträckning försvunnit. Olika tekniska hjälpmedel har ersatt människan på en mängd områden där människan tidigare var hänvisad till eget kroppsarbete. Samtidigt har alltfler människor sysselsatts med olika former av »skrivbordsarbete». Ett stigande antal människor är under utbildning och utbildningstidens längd ökar. I takt med denna utveckling har ett behov vuxit fram att kompensera bortfallet av de fysiskt krävande arbetsmomenten med olika former av motionsverksamhet. Människokroppen är enligt läkarexpertisens samstämmiga uppfattning byggd för att vara i rörelse. Om behovet av kroppsrörelser minskas i den dagliga tillvaron måste detta kompenseras om inte sjukliga förändringar i olika organ skall inträda. Därför är motionsverksamhet i det moderna samhället en viktig del i strävandena för ett bättre hälsotillstånd. Även om det ofta kan vara svårt att vetenskapligt bevisa motionens betydelse för den kroppsliga och psykiska hälsan så gör ändå en rad undersökningar ett sådant samband ytterligt sannolikt. Regelbunden motion framstår därför som en viktig faktor både när det gäller att förebygga och behandla en rad sjukdomar.

Idrottsutredningen har låtit ett antal medicinska experter anlägga synpunkter på motionsverksamhetens betydelse för olika kroppsfunktioner. Uppsatserna redovisas i bilaga 1. Experterna är i stort samstämmiga i sin bedömning av idrottens betydelse från

hälsosynpunkt. I detta sammanhang vill utredningen speciellt hänvisa till laborator Per-Olov Åstrands och professor Nils Lundgrens till gymnasieutredningen utarbetade sammanfattning om motionsverksamhetens medicinska betydelse. I denna framhölls, att mycket talar för en gynnsam effekt av en regelbunden motion på vissa organ och funktioner. Viktigast är, säger författarna »inverkan på hjärta och blodomlopp. Organismen är dimensionerad för aktivitet. En stor del av kroppsmassan ingår i rörelseapparaten eller engageras vid kroppslig aktivitet. En anpassning sker, till den belastning som organen eller organsystemet utsätts för. Den funktionella kapaciteten (för andning, blodomlopp, rörelseorganen) bestämmes alltså i hög grad av individens träningstillstånd. I många fall innebär en nedsatt kondition en sämre psykisk prestationsförmåga. Med hänsyn till att en regelbunden träning gynnsamt kan påverka individens utveckling och hälsa, anser vi, att man är skyldig att till varje pris främja ungdomens möjligheter till en sådan träning».

I skriften »Kondition och hälsa» konstaterar laborator Åstrand, att »hjärt- och kärlsjukdomarna i vårt land orsakar mer än vart annat dödsfall och detsamma gäller inom den övriga västvärlden. Det är därför naturligt att man med en intensiv forskning försöker klargöra hur dessa sjukdomar uppkommer och hur de skall motverkas. En rad faktorer tycks därvid spela in, bl. a. arvsanlag, kost och livsföring. Hittills publicerade undersökningar visar att personer som är fysiskt aktiva har två–tre gånger större chans att överleva sin första hjärtattack än inaktiva, som överhuvudtaget löper större risk att dö i hjärt–kärlsjukdomar. Iakttagelserna ger dock inga säkra bevis för att graden av aktivitet varit utslagsgivande. Det finns emellertid förklaringar till varför fysisk aktivitet är nyttig. Försök på djur och iakttagelser på människor har visat att träning kan öppna flera blodkärl – det utvecklas s. k. kollateralkärl liknande hjärtats kranskärl. En viss grad av förträngning till följd av åderförkalkning eller stopp i ett kärl innebär då inte samma katastrof när andra blodkärl kan ta över försörjningen av vävnaden. Jag anser därför att det finns mycket starka skäl som talar för en gynnsam effekt av fysisk aktivitet på hjärtats funktion och arbetsförmåga och att man skall gripa den chans som finns att aktivt påverka hälsotillståndet genom systematisk träning av konditionen.»

Den fortskridande mekaniseringen av arbetslivet och de allt bekvämare fortskaffningsmedlen gör att organismen i det dagliga livet utsätts för allt mindre fysiska påfrestningar. Denna tilltagande fysiska inaktivitet i livsföringen måste – vilket framgår av experternas bedömningar – inte minst från hälsosynpunkt kompenseras med olika former av idrott.

Utredningen har med utgångspunkt från det av laborator Åstrand påtalade sannolika sambandet mellan dålig fysisk kondition och förekomsten av hjärt–kärlsjukdomar med ett räkneexempel sökt uppskatta de samhällsekonomiska följderna av det ökade antalet hjärt–kärlsjukdomar. Räkneexemplet, som redovisas i bilaga 2, innesluter naturligen vissa osäkerhetsfaktorer, varför de framräknade resultaten är en grov uppskattning av de samhällsekonomiska besparingar som en minskning av antalet hjärtinfarkter skulle kunna medföra.

Räkneexemplet baseras dels på det i den officiella statistiken rubricerade antalet döda i hjärtinfarkter år 1964, dels på antalet personer som på grund av hjärtinfarkt inskrivits resp. utskrivits från sjukhus år 1964.

För dem som avlidit har beräknats det antal år, som vederbörande skulle haft kvar fram till 67 års ålder. Dessa år benämns produktiva år. Produktionsinsatsen/år för var och en bestäms med utgångspunkt från vederbörandes arbetslön. En persons totala produktionsinsats erhålls då genom att den årliga arbetsförtjänsten multipliceras med antalet produktiva år. I räkneexemplet har arbetsförtjänsten satts till 30 000 kr./år för män och 20 000 kr./år för kvinnor.

Resultatet av räkneexemplet visar, att om antalet dödsfall i hjärtinfarkt kunde reduceras med 1 % skulle den samhällsekonomiska vinsten bli ca 11 milj. kr./år.

Om sjukhuskostnaderna och produktionsbortfallet för de personer som tillfrisknar efter sjukdomen också medräknas blir den samhällsekonomiska vinsten om antalet hjärtinfarkter reduceras med 1 % närmare 14 milj. kr. Om antalet hjärtinfarkter i stället kunde reduceras med 10 % skulle alltså den samhällsekonomiska årsvinsten bli 140 milj. kr. o. s. v.

Enligt utredningens uppfattning visar detta räkneexempel framför allt att icke oväsentliga samhällsekonomiska vinster kan

göras, om människornas konditionstillstånd förbättras. Idrott är ett av de effektivaste medlen för att höja konditionsnivån. Därmed är ekonomisk satsning på idrott också en form av förebyggande hälsovård, vars kostnader bör ställas i relation till de ytterst betydande sjukvårdskostnader som samhället har varje år. Som framgår av de i bilaga 1 redovisade artiklarna talar mycket för att ökade möjligheter till idrott och därmed höjd konditionsnivå skulle minska den totala sjukdomsfrekvensen i samhället.

3.4 *Idrott som fritidssysselsättning*

Det tekniska och ekonomiska framåtskridande som präglat 1900-talets Sverige har gjort det möjligt att förbättra och höja levnadsstandarden. Utrymme har skapats för en omfattande samhällelig reformverksamhet bl. a. på arbetstidslagstiftningens område. Omkring år 1900 var den årliga arbetstiden ca 3 100 timmar. Arbetsveckan omfattade alltså omkring 60 timmar. År 1969 är den årliga arbetstiden 1 750 timmar och arbetsveckans längd 42,5 timmar.

Den egentliga reformverksamheten på arbetstidsförkortningens område påbörjades år 1918, då beslutet om 48 timmars arbetsvecka fattades. Vår första semesterlag med stadgandet om tvåveckorssemestern antogs år 1938 och år 1951 fattades beslutet om treveckorssemestern. År 1958 genomfördes 45 timmars arbetsvecka. Lagen om fyraveckorssemester kom år 1963, och år 1966 föranstaltades om 42,5 timmars arbetsvecka. År 1969 när det sistnämnda beslutet är fullständigt genomfört kommer alltså den årliga arbetstiden att ha sänkts till 1 750 timmar. Därmed har årsarbetstiden enbart under de senaste 15 åren sjunkit med ca fem veckor. Allt tyder på att arbetstidsförkortningen kommer att fortsätta mot i första hand 40 timmars arbetsvecka.

Stora befolkningsgrupper har genom de fria lördagarna erhållit längre samlad ledighet, vilket ökat behovet av anordningar för rekreation och motionsinriktad verksamhet. Vidare har de yrkesgrupper som har kortare arbetstid än genomsnittet – tjänstemannagrupperna – proportionsvis blivit en allt större del av den yrkesverksamma befolkningen. Detta gäller även grupper som normalt har betydande fritid t. ex. pensionärer. Det totala fritidsutbudet i samhället har alltså ökat avsevärt. Människorna har därigenom fått allt mera tid att själva disponera över. Fritid är inte längre någonting, som är förbehållet ett fåtal människor utan en lagstadgad rättighet för alla människor. Om de stora värden, som ligger i den ökade fritiden skall kunna utnyttjas på bästa möjliga sätt måste olika möjligheter att använda fritiden erbjudas människorna. Sedan är det vars och ens ensak att bestämma hur fritiden skall utnyttjas. Om den enskildes möjlighet att välja skall bli reell måste emellertid samhället ställa olika alternativ till förfogande.

Insatser görs också för att skapa ett rikt differentierat fritidsliv. Detta sker inom en rad områden av vilka idrotten är ett – men ett viktigt sådant beroende på att många människor efterfrågar möjligheter till idrott. Utredningen vill i detta sammanhang åberopa den i kapitel 2 redovisade undersökningen om deltagarantalet i olika former av idrott.

Idrottens popularitet ligger emellertid inte enbart på det konditionshöjande planet. När man talar om idrotten som fritidssysselsättning måste också dess betydelse som åskådningsobjekt framhållas. Enligt den i kapitel 2 nämnda marknadsundersökningen besöker mer än 60 % av Sveriges folk någon gång under året ett idrottsevenemang. Till detta kommer det stora intresse som TV och radioutsändningar från olika idrottsevenemang röner. Idrott är således också en populär form av förströelse som tilltalar alla kategorier av människor och alla åldersgrupper.

Man har från många håll framhållit att idrotten borde betraktas som en kulturföreteelse i samhället fullt jämförbar med andra sådana. Utredningen anser mycket tala för detta och vill, utan att närmare diskutera denna fråga, kraftigt understryka den betydelse som idrott i olika former har för människorna. Utredningen anser det därför naturligt att samhället underlättar möjlighe-

terna för de aktiva, som gör idrotten till populär underhållning, att utöva sin verksamhet samt utvecklas och förkovra sig inom sin specialitet. Detta synsätt berättigar att samhället ger ekonomiskt stöd också åt den elitbetonade idrotten och allmänt stärker dess förutsättningar.

3.5 *Idrotten och ungdomen*

Utredningen anser också att elitidrotten är en betydelsefull faktor när det gäller att intressera ungdomen för idrottslig verksamhet. Många exempel finns på att framgångsrika idrottsutövare stimulerar ungdomar i olika åldrar att börja idrotta. De stora skaror ungdomar som varje år utövar idrott i olika former är ett bevis för att ungdomen också trivs med idrotten som sysselsättningsform. Ca 90 % av samtliga redovisade fritidsgrupper sysslar med någon form av idrott. Under år 1968 deltog ca 1,6 milj. ungdomar i dessa grupper, varav omkring 75 % var pojkar.

Olika former av fritidsaktivitet underlättar ungdomens anpassning i samhället. Vid de upprepade omflyttningar som en medborgare i dagens samhälle kan förutsättas göra under sitt liv uppstår anpassnings- och kontaktproblem. Dessa svårigheter kan öka dels genom den anonymitet som råder i tätorts- och inflyttningsområden, dels genom den rotlöshet och brist på lokal förankring som många av invånarna i tätorternas runtomliggande bostadsområden upplever. Även i andra områden är det viktigt att trivseln, inte minst bland ungdomen främjas genom ökade möjligheter till idrott. Det framstår som en väsentlig uppgift att skapa möjligheter till gemenskap och aktivitet för medborgarna. Man räknar med att ungdomarna i våra storstäder tillbringar 90 % av sin egentliga fritid utanför hemmet. Idrotten har som utredningen ovan framhållit visat sig ha en överlägsen ställning när det gäller att aktivera stora mängder ungdomar. Utredningen tar fasta på detta och understryker betydelsen av att samhället ställer sådana resurser till idrottsrörelsens förfogande att den viktiga uppgift som rörelsen har i ungdomsfostrande syfte kan vidareutvecklas.

3.6 *Idrotten i samhället*

Enligt utredningens bedömning gör de här utan inbördes rangordning angivna skälen – förebyggande hälsovård, fritidssysselsättning, ungdomsverksamhet – det nödvändigt och naturligt att samhället lämnar ekonomiskt stöd till idrottsrörelsen. Det utbyte, samhället får av ett sådant stöd – ett utbyte som är av ökande betydelse – är ett starkt skäl för en utökning av dagens stöd till idrottsrörelsen.

Enligt idrottsutredningens uppfattning är idrotten en viktig och integrerad del av samhället. Det är därför naturligt att olika samhälleliga värderingar läggs också på idrotten på samma sätt som sådana värderingar läggs på andra företeelser i samhället. För en folkrörelse som idrotten är det värdefullt med en debatt om dess målsättning och verksamhet, en debatt som i olika skeden utgår från gängse uppfattningar och värderingar i samhället, och som bedömer idrottsrörelsen i dess egenskap av samhällsföreteelse. Det är därför naturligt att allmänpolitiska värderingar kan anläggas på idrotten, dess mål, medel och syften. Det stora ekonomiska stöd idrotten får från samhället gör en sådan diskussion befogad. Självfallet måste diskussionen präglas av allmänna politiska värderingar. Därför är det enligt utredningens uppfattning fel att söka dra en skiljelinje mellan idrott och politik i bemärkelsen samhällsaktivitet och medborgarengagemang.

3.7 *Det internationella idrottsutbytet*

Idrotten är vår kanske största internationella rörelse. Ungdomens snabbt ökande intresse för internationella frågor har verksamt bidragit till att föra fram idrottens samhällsroll i rampljuset. Det är uppenbart att idrotten har särskilda förutsättningar att vara en betydelsefull förmedlingslänk mellan individer och nationer. Det är emellertid beklagligt att idrotten just genom sin inter-

nationella inriktning och utbredning ibland kommit att användas för nationella syften av politisk art. Men oftare spelar idrotten en positiv roll i det internationella utbytet. Erfarenhetsmässigt är det möjligt för nationer att umgås på det idrottsliga området även när relationerna i övrigt är avbrutna eller inskränkta. Idrott kan – liksom annat kulturellt utbyte – vara en betydelsefull första kontaktväg för att normalisera avbrutna eller nedlagda förbindelser stater emellan.

Det ligger ett värde däri att idrottsutbytet kan äga rum även mellan stater som saknar diplomatiska förbindelser med varandra eller där de politiska kontakterna i övrigt är kyliga. Därför är det angeläget att idrottsutbytet inte nödvändigtvis följer de diplomatiska reglerna, som av naturliga skäl är trögrörliga. Ett diplomatiskt erkännande av ett land är med svenskt synsätt inget uttryck för ett godtagande av detta lands politiska eller sociala struktur och metoder.

Därför kan idrottsrörelsen i Sverige endast i ringa utsträckning få hjälp vid sin bedömning av om internationellt utbyte bör ske eller ej från sådana utrikespolitiska fakta som om diplomatiskt erkännande föreligger eller inte. Endast sällan används nämligen detta instrument för att markera avståndstagande från ett land. Mindre drastiska metoder kommer oftast till användning.

En passus om att avbryta idrottsutbytet med länder med vilka den svenska regeringen avbrutit de diplomatiska förbindelserna finns intagen i de rekommendationer beträffande internationellt utbyte som nu gäller för till RF anslutna organisationer. Därutöver finns bestämmelser om följsamhet gentemot FN:s sanktioner samt de ickediskrimineringsregler som finns intagna också i de olympiska stadgarna.

Enligt Riksidrottsmötets beslut i november 1968 rekommenderas medlemsförbunden att inte bedriva idrottsutbyte med annat land i form av tävling eller uppvisning

1) om landet i idrottsligt sammanhang diskriminerar någon på grund av ras, religion eller politisk anslutning;

2) om landet är föremål för bindande sanktion enligt Förenta Nationernas stadga; eller

3) om den svenska regeringen avbrutit de diplomatiska förbindelserna med landet.

RF:s organisationer rekommenderas sålunda att inte ha idrottsutbyte med land med vilket den svenska regeringen avbrutit de diplomatiska förbindelserna. Därmed avses emellertid uttryckligen inte länder med vilka Sverige aldrig upprättat diplomatiska förbindelser, t. ex. Östtyskland och Nordkorea.

Idrottsutredningen finner det tillfredsställande att idrottsrörelsen har utformat riktlinjer för sitt internationella utbyte. I egenskap av folkrörelse bör idrotten ha förtroendet att själv utforma sina regler och sedan stå till svars inför allmänheten för dessa. Något behov av statligt auktoriserade regler föreligger enligt utredningens mening inte.

Det bör emellertid anmärkas att de av RF antagna riktlinjerna har formen av en rekommendation. Denna kan emellertid inte ge svar i alla de situationer som kan uppkomma i det idrottsliga utbytet. Riksidrottsstyrelsen har därför skyldighet, att till organisation som begär detta, ge råd i frågor om internationellt idrottsutbyte. I den mån en idrottsorganisation inte följer den ovan nämnda rekommendationen eller ett av riksidrottsstyrelsen lämnat råd kan det knappast undvikas att idrottsrörelsen kollektivt ställs ansvarig för vad som i en bred opinions ögon kan te sig stötande.

3.8 Idrott och demokrati

3.8.1 Åldersstruktur m. m.

Ungdomsutredningen har i en särskild undersökning velat belysa ungdomsorganisationernas struktur samt styrelsers och andra beslutande organs sammansättning vad beträffar ålder, kön m. m. (Olle Halldén: Ungdomens förenings- och fritidsliv. Organisationer och medlemmar. 1962 års Ungdomsutredning III, SOU 1966: 47). Det material i undersökningen som berör idrottsrörelsen

Tabell 3.1 Medelåldern i vissa ungdomsorganisationers styrelser

Medelålder Ungdomsorganisation	—19	20—24	25—29	30—34	35—39	40—44	45—49	50—54	55—59
Idrottsorganisationer									
Specialförbund	—	—	1	—	4	13	13	11	2
Distriktsförbund	—	—	—	—	—	1	13	7	2
Scoutorganisationer	—	—	—	—	4	2	—	—	—
Religiösa organisationer	—	—	—	4	4	—	2	—	—
Skolorganisationer	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Motororganisationer	—	—	1	—	—	—	—	1	1
Nykterhetsorganisationer	—	1	2	1	1	1	1	1	—
Politiska organisationer	—	—	5	1	—	—	—	—	—
Andra organisationer	—	1	3	1	2	4	—	6	1

är självfallet av intresse för idrottsutredningen, och återges därför sammanfattningsvis i det följande.

Ovanstående tabell över medelåldern i resp. ungdomsorganisationers topporgan (styrelse eller motsvarande) anger situationen år 1964 (tabell 3.1).

Av tabellen framgår att styrelserna i inte mindre än 97 % av ungdomsorganisationerna år 1964 hade en högre medelålder än den övre gräns (25 år) som utgör villkor för att organisationerna skall betraktas som ungdomsorganisationer. Specialidrottsförbundens styrelser hade genomsnittligt högre ålder än övriga organisationers styrelser. Halldén ansåg att detta förhållande borde uppmärksammas, eftersom idrottsrörelsen samlar det största antalet ungdomar av organisationerna. Undersökningen visade också att i verkställande utskott eller arbetsutskott var medelåldern som regel ännu högre än inom styrelserna. Detta förhållande gällde även idrottsorganisationerna.

Undersökningen visade också att åldersskillnaden mellan äldste och yngste styrelseledamoten var stor. Inom specialidrottsförbundens styrelser – behandlade som grupp – var medelåldern 45 år och i verkställande utskott eller arbetsutskott 47 år. Äldste styrelseledamot var 76 år och yngste 20 år. I utskotten var äldste ledamoten 76 och yngste 22. Åldersgruppen under 25 år var representerad endast i två specialidrottsförbunds styrelser (av totalt 44).

Undersökningen tog också upp kvinnorepresentationen. Den redovisade att det inom idrottsrörelsen fanns invalda kvinnliga styrelseledamöter i 7 specialidrottsförbund och i 7 distriktsidrottsförbund. Endast 5 specialidrottsförbund hade kvinnliga representanter i sina verkställande utskott. Damkommitté förekom i 12 specialidrottsförbund. Av ledamöterna i dessa var 21 manliga och 24 kvinnliga. Bland kommittéerna hade 5 manlig och 7 kvinnlig ordförande.

Ungdomsutredningen konstaterade i sin kommentar till undersökningen att de »gamla» folkrörelsernas ungdomsorganisationer (de religiösa sammanslutningarna, nykterhetsorganisationerna och de politiska ungdomsförbunden) med få undantag hade uppenbara svårigheter att hävda såväl sin numerära ställning som sin relativa styrka.

Med hänvisning till vad som framkommit beträffande åldern på ledamöterna i topporganen, framhöll ungdomsutredningen, att en alltför odifferentierad ålderssammansättning tillsammans med stor åldersspännvidd mellan ledare och medlemmar i gemen skapade risk för åsiktsbrytningar om målen och medlen för ungdomsverksamheten. Meningsskiljaktigheterna kunde enligt utredningen bli så stora och svåra att överbrygga, att de direkt skadar sammanhållningen och arbetet inom organisationen. Den mycket snabba samhällsförändringen var ägnad att accentuera generationsmotsättningarna, som på det praktiska planet kunde yttra sig i tröghet, ovilja och oförmåga att pröva om och anpassa arbetet till tidsaktuella krav och möjligheter.

Beträffande kvinnornas undanskymda roll i föreningslivet ansåg ungdomsutredningen att de ungdomsinriktade samman-

slutningarna logiskt sett borde vara föregångare för en breddning och intensifiering av det kvinnliga engagemanget i föreningslivet. Detta eftersom den unga generationen torde vara mest mottaglig för den ändrade syn på könsrollerna som är på väg att växa fram. På grund av undersökningsresultaten tvekade emellertid utredningen att karakterisera ungdomsorganisationerna som några föregångare på detta område.

Ungdomsutredningen fann det inte realistiskt att försöka påverka styrelsernas ålderssammansättning eller proportionerna män–kvinnor bland medlemmarna eller på förtroendeposter genom föreskrifter i bestämmelserna för statligt stöd. Utredningen begränsade sig till att betona betydelsen av att ungdomssammanslutningarna tog upp de båda aktuella frågorna till allvarlig och inträngande diskussion.

Idrottsutredningen delar de slutsatser ungdomsutredningen dragit av materialet, men vill med tanke på att idrottsrörelsen i sina led har fler ungdomar än någon annan organisation anlägga några ytterligare synpunkter på ålderssammansättningen inom idrotten.

Vilka skäl är det då som gör att medelåldern i idrottsorganisationernas beslutande organ är 45 år när medlemmarnas medelålder är omkring 20 år? Fungerar en sådan organisation demokratiskt?

Först måste konstateras att praktiskt taget alla organisationer har en hierarkisk uppbyggnad i den meningen att medelåldern stiger ju mer centralt ett organ blir. Den lokala klubben är rekryteringsbas för styrelserna i regionala organ (distriktsförbund och specialdistriktsförbund) och dessa regionala organ är som regel i sin tur rekryteringsbas till riksorganens styrelser. Eftersom ledamöterna utses bland dem som prövats och gjort insatser på den »lägre» nivån blir med nödvändighet medelåldern något högre på den »högre» nivån. Någon motsvarande undersökning av åldern i lokala föreningars styrelser finns inte. Där torde emellertid medelåldern vara betydligt lägre.

Inom idrotten tillkommer dessutom en omständighet som är av väsentlig betydelse. Majoriteten idrottsutövare i RF:s medlemsförbund är, som ovan sagts, ungdomar i åldern 12–24 år. De dras till föreningarna som aktiva idrottsutövare. Det är som regel först när vederbörande slutat som aktiv idrottsutövare, som intresset kommer för organisatoriskt arbete och ledarskap. Självfallet finns det ungdomar som på ett tidigt stadium själv slutar sitt aktiva idrottande och sedan arbetar som idrottsledare. Totalt sett är de emellertid få. I normalfallet kommer därför ledartiden att ligga efter ca 30 års ålder och den tidpunkt när vederbörande kan tänkas bli ledamot i en regional eller central organisation åtskilliga år därefter. Det är här fråga om en funktionsuppdelning mellan individer och mellan en förenings medlemmar. Den funktionsuppdelningen är oftast både naturlig och rationell.

Man måste emellertid vara uppmärksam på de problem, som kan uppkomma på grund av den stora åldersskillnad som ofta finns mellan aktiva och ledare. Alla tendenser till likgiltighet och ointresse för ungdomarnas åsikter och till bristande förståelse för nya stämningar inom ungdomsgenerationen måste motverkas. Annars kan demokratin inom idrottsrörelsen komma i fara. En rörelse, som i likhet med idrottsrörelsen är uppbyggd enligt den representativa demokratins principer, måste alltid uppmärksamma dessa problem.

Idrottsutredningen anser i likhet med ungdomsutredningen att organisationerna själva måste lösa dessa problem. Några särskilda föreskrifter i bestämmelserna för statligt stöd bör därför inte komma i fråga för att få en ökad kvinnlig representation i de beslutande organen eller för att minska avståndet i åldershänseende mellan förbundsstyrelser och den stora gruppen medlemmar.

Idrottsutredningen ser inte heller som sin uppgift att närmare överväga de former genom vilka man inom idrotten kan få till stånd en hög medlemsaktivitet. Det är emellertid som utredningen ovan gett uttryck för från demokratisk synpunkt ange-

läget att största möjliga närhet åstadkommes mellan aktiva och ledare så att medlemsopinionen i dess helhet speglas också i de centrala församlingarnas beslut. Detta allmänt demokratiska problem i föreningslivet är enligt idrottsutredningens uppfattning av vitalt intresse inom idrottsrörelsen.

3.8.2 Demokratins synsätt

Ungdomsutredningen hade att behandla ungdomsorganisationernas roll i samhället och deras möjligheter att fylla de uppgifter de enligt samhällets bedömning och med samhällets stöd har anförtrotts. Utredningen angav i sitt huvudbetänkande följande riktlinjer för samhällets syn på ungdoms- och fritidsarbetet:

»Det är *inte riskerna* för att den som är ung skall misslyckas ifråga om social anpassning och personlig utveckling, *utan möjligheterna* att ta till vara den enskildes inneboende förutsättningar och anlag som bör vara den främsta drivkraften bakom samhällets ungdoms- och fritidspolitik. Detta betraktelsesätt innebär i sina praktiska konsekvenser att samhället och dess organ måste vidkännas ett avsevärt mycket vidare och större ansvar, när det gäller att ställa resurser och service till förfogande för ungdomens fritidsaktivitet. Det redovisade synsättet utesluter självfallet inte att verksamheten i t. ex. en ungdomsförening också tillskrives en allmänpreventiv effekt.»

Utredningen underströk att det är ett angeläget samhällsintresse att olika meningsinriktningar – med grund i sociala, religiösa, politiska eller andra åskådningar och värderingar – får reella möjligheter att föra ut sina åsikter för att påverka opinionen och vinna anhängare. Till detta kunde läggas värdet av att den enskilde får en direkt kontakt med och engageras för sådana samhälls- och livsåskådningar, ideal och värderingar, vilka utgör grunden för organisationslivet och på ett avgörande sätt präglar samhället, de sociala relationerna människor och grupper emellan och den enskildes tänkande och handlande.

Utredningen diskuterade också organisationernas ställning i förhållande till olika samhällsorgan och konstaterade; att det i vårt land råder enighet om att dessa relationer alltigenom skall präglas av frihet. Ungdomsutredningen avvisade påståendet att ekonomiska bidrag från samhället skulle försätta mottagaren – organisationen – i beroendeställning till bidragsbeviljande myndigheter. Utredningen menade att det tvärtom med fog kunde hävdas, att det samhälleliga stödet är en garanti för organisationernas oberoende av åsiktsgrupper och kommersiella intressen, som kan tänkas vilja utnyttja dem för sina speciella syften. En ovillkorlig förutsättning för att samhällets stöd inte skulle minska organisationernas rörelsefrihet, var enligt ungdomsutredningen att bidragen fick en generell karaktär.

Utredningen fortsatte: »De principiella villkor, som det är nödvändigt att ange för stödet till ungdomsorganisationerna, måste vara sådana, att de låter sig förenas med det stora flertalet ungdomssammanslutningars grundläggande mål så som de framträder i stadgar och i verksamhetsinriktningar. Den generella grunden måste därvid vara demokratin, i dess betydelse av metod för att tillförsäkra medlemmarna inflytande och medbestämmande i gemensamma angelägenheter.»

För att en organisation enligt ungdomsutredningens förslag skulle få statsbidrag till s. k. central verksamhet skulle organisationen vara uppbyggd och fungera enligt vedertagna demokratiska principer samt öppet ta ställning för demokratin som samhällssystem.

»Det kan inte tillräckligt starkt betonas», sade utredningen, »att de frågor som rör demokratins värderingar, arbetsformer och funktionssätt inte får förvandlas till eller behandlas som en abstraktion, vars tillämpning reserveras för årsmöten och liknande tillfällen. Demokratin måste fortlöpande praktiseras i ungdomsarbetet. I detta måste också finnas en ständig strävan att konkretisera och levandegöra de principer på vilka demokratin bygger.»

Idrottsutredningen ansluter sig helt till denna grundsyn. Idrottsrörelsen som omfattar fler ungdomar än någon annan folkrörelse har givetvis ett särskilt ansvar för att ett praktiskt arbete i demokrati bland ungdomen främjas och befordras. Genom den speciella karaktär som idrottsorganisationerna oftast har med en uppdelning i aktiva och ledare måste just inom idrotten åtgärder vidtas så att inte ett avstånd uppstår mellan medlemmar i gemen och ledare.

4 Idrottens organisationsstruktur

4.1 *Sammanfattning*

Idrotten har blivit en folkrörelse. Detta är en följd dels av det ökade behovet av motion och rekreation i det moderna samhället, dels av det uppoffrande arbete som ideellt verkande idrottsledare utför. I varje kommun och i strängt taget varje tätort i vårt land finns idrottsföreningar. Föreningarna är grundvalen för svensk idrottsrörelse – verksamhetens centrum. En omfattande idrottslig aktivitet bedrivs också i oorganiserade former. Någon exakt beräkning på omfattningen av idrottsverksamheten i Sverige kan därför inte göras.

Idrottsutredningen redovisar kortfattat den organisatoriska uppbyggnaden av Sveriges riksidrottsförbund, Svenska korporationsidrottsförbundet, Skid- och friluftsfrämjandet, Sveriges olympiska kommitté, Riksföreningen för simningens främjande, Svenska livräddningssällskapet, Riksföreningen för ridningens främjande, De svenska lantliga ryttarföreningarnas centralförbund, Svenska ponnyföreningen, De handikappades riksförbund samt den frivilliga skytterörelsen. Det är framförallt dessa organisationer, som berörs av utredningens förslag.

4.2 *Idrottsrörelsens utveckling*

Idrotten är numera en av våra stora folkrörelser. Utvecklingen fram till denna position har ägt rum under 1900-talet. Den främsta orsaken till idrottsrörelsens framsmarsch är förändringen av samhället och levnadsvillkoren. I sekelskiftets Sverige förde den organiserade idrottsrörelsen en undanskymd tillvaro. I stort sett fanns det bara idrottsföreningar i de större städerna, och deras medlemmar rekryterades till övervägande del från socialgrupp 1. I jämförelse med flera andra samtida folkrörelser hade idrottsrörelsen således svårt att vinna terräng. Den möttes ofta av kallsinnighet och direkt motstånd. Detta sammanhängde med att det var ytterligt få människor som hade möjlighet till idrottsutövning. Den långa arbetsdagen gjorde, att fritid för flertalet var ett okänt begrepp. Tillfällena till idrottsutövning var därmed också förbehållna ett fåtal människor.

Som utredningen framhållit i kapitel 3 har emellertid samhället på olika sätt förändrats och därmed också attityden till idrotten. Fritiden har blivit längre för allt större grupper i samhället. Inflyttningen till städer och tätorter har ökat starkt. Industrialiseringen har på ett genomgripande sätt förändrat samhället. Utvecklingen av kommunikationsmedlen, och då främst den ökade biltätheten har lett till att den enskildes rörelsefrihet och resmöjligheter förbättrats avsevärt. Utnyttjandet av tekniken har på olika sätt gjort arbetsdagen mindre fysiskt påfrestande. Möjligheterna till idrottsutövning har således ökat samtidigt som behovet av rekreation och motion som en kompensation för den alltmer mekaniserade tillvaron vuxit.

Detta återspeglas i idrottsrörelsens utveckling. Från en blygsam början har den inom riksidrottsförbundet (RF) organiserade idrottsrörelsen vuxit ut och har i dag en betydande omfattning. År 1910 var antalet till RF anslutna idrottsföreningar omkring 600 med ett medlemsantal av ca 55 000. Tio år senare – 1920 – hade antalet föreningar stigit till över 1 000 och antalet anslutna medlemmar till över 100 000. År 1940 över-

steg medlemsantalet 400 000. År 1969 är antalet föreningar ca 13 200 med ett sammanlagt medlemsantal på närmare två milj.

När man skall ge en bild av idrottsrörelsens utveckling från en ganska obetydlig verksamhet till en folkrörelse räcker det dock inte med att använda riksidrottsförbundets medlemsstatistik. Idrott i bred bemärkelse bedrivs nämligen också inom en mängd andra organisationer. Till detta kommer att ett stort antal människor, vilket framgår av bl. a. fritidsutredningens tidigare refererade undersökningar, föredrar att bedriva idrott i olika former på egen hand. Någon exakt beräkning av hur många människor som på olika sätt utövar idrott är därför svår att göra. Klart står emellertid att idrotten vuxit ut till en av våra stora folkrörelser, som omfattas av människor i olika åldersgrupper och i olika social ställning.

En av förutsättningarna för idrottsrörelsens utbredning har varit den ökade tillgången på idrottsanläggningar. Anläggningar för idrott finns i varje kommun och i strängt taget varje tätort över hela vårt land. Kommuner och idrottsorganisationer har gemensamt gjort stora insatser för breddningen av idrotten. Tidigare var det ofta organisationerna som tog de första initiativen, men numera är det framförallt kommunerna som svarar för tillkomsten och driften av idrottsanläggningarna. Stora kommunala insatser har gjorts och görs på detta område.

Uppgiften att skapa aktivitet vid anläggningarna åvilar i första hand föreningarna, där ideellt arbetande ledare gjort och gör ovärderliga insatser för att ge mäniskorna möjlighet till idrottsutövning. Föreningarna är grunden för hela den svenska idrottsrörelsen, och utan den vittomfattande verksamhet, som bedrivs där hade idrotten aldrig blivit en folkrörelse – aldrig nått ut till människorna som den gjort.

Utredningen kommer i närmast följande avsnitt att i grova drag beskriva idrottsrörelsens organisationsstruktur. Utredningen begränsar sin framställning till de organisationer och sammanslutningar som i dag erhåller ekonomiskt stöd ur fonden för idrottens främjande eller på annat sätt berörs av utredningens förslag. Utöver de i detta betänkande nämnda organisationerna finns det ytterligare ett antal som sysslar med idrottslig verksamhet. Samhällsstöd till dessa organisationer utgår emellertid huvudsakligen i andra former än dem som behandlas i detta betänkande.

4.3 *Idrottsorganisationerna*

4.3.1 Sveriges riksidrottsförbund

Den ojämförligt största bland de svenska idrottsorganisationerna är *Sveriges riksidrottsförbund (RF)*. RF bildades år 1903 och har enligt första paragrafen i sina stadgar till uppgift att »genom tävlings- och rekreationsidrott verka för att höja vårt folks kroppsliga och andliga kraft samt bereda särskilt de unga en värdefull fritidssysselsättning».

RF är samarbetsorgan för 49 specialidrottsförbund (SF) och 23 distriktsförbund (DF). Av specialidrottsförbunden företräder 46 vart och ett en idrottsgren medan de tre återstående förbunden – Svenska skolidrottsförbundet, Sveriges militära idrottsförbund och Sveriges akademiska idrottsförbund – vart och ett företräder flera idrottsgrenar. I tabell 4.1 redovisas specialidrottsförbunden och antalet föreningar som är anslutna till dem.

Tabell 4.1 Specialförbund och antal föreningar 1/1 1969

Specialidrottsförbund	Antal föreningar
Badminton	188
Bandy	854
Basketboll	290
Bilsport	263
Bobsleigh	13
Bordtennis	1 295
Bowling	909
Boxning	88
Brottning	202
Bågskytte	199
Casting	38
Curling	117
Cykel	174
Dragkamp	21
Flygsport	186

Fotboll	2 975
Fri idrott	1 055
Fäktning	62
Golf	102
Gymnastik	2 074
Gång	333
Handboll	766
Ishockey	1 548
Judo	75
Kanot	79
Kanotsegling	35
Konståkning	71
Minigolf	102
Motorcykel	174
Orientering	1 280
Racerbåt	54
Ridsport	37
Rodd	63
Rugby	12
Segling	233
Simning	393
Skidor	2 210
Skridsko	79
Skridskosegling	18
Sportdykning	101
Sportskytte	544
Tennis	746
Tyngdlyftning	182
Varpa	181
Vattenskidor	43
Volleyboll	201
Akademisk idrott	10
Militär idrott	571
Skolidrott	1 911

Organisation

SF:en har regionala organ – specialdistriktsförbund (SDF) – inom flertalet distrikt. DF har på det regionala planet uppgifter, som i princip motsvarar RF:s. Inom de olika distrikten, som vanligen sammanfaller med landskapen, handhas den idrottsliga verksamheten av olika SDF. Antalet SDF är nu ca 750.

Liksom RF centralt gör väsentliga insatser för att främja SF:ens och föreningarnas verksamhet, så sker detta regionalt av DF med avseende på SDF och föreningar. DF:ens främsta arbetsuppgifter är ledarutbildning och ungdomsverksamhet. För att fullgöra dessa arbetsuppgifter har DF:en f. n. ett trettiotal av RF anställda och avlönade konsulenter till sitt förfogande. Också inom olika SF finns fast anställd personal för framför allt kanslifunktioner. År 1967 var sammanlagt 157 personer anställda inom SF:en. Därtill kom 25 tränare och instruktörer.

Grundstommen i RF är föreningarna. I dag är antalet föreningar ca 13 200. Dessa är ej direkt utan »endast indirekt» anslutna till RF, nämligen genom de SF, som de tillhör. Att exakt ange hur många individer som är medlemmar i föreningarna inom RF är av tekniska skäl mycket svårt. En och samma person kan nämligen utöva flera idrotter och därmed tillhöra flera föreningar eller sektioner av en förening.

Enligt gjorda beräkningar är ca 1 800 000 svenskar med i någon idrottsförening inom RF. Av dessa torde mer än 1 000 000 vara under 25 år.

RF:s högsta beslutande organ är riksidrottsmötet. Detta består av 150 ombud valda av SF och DF i viss proportion till deras föreningsantal. Mötet väljer bl. a. RF:s ordförande, vice ordförande samt ordförande och övriga ledamöter av riksidrottsstyrelsen. Riksidrottsstyrelsen (RS) har 11 ledamöter samt ett av Kungl. Maj:t utsett ombud jämte detta ombuds suppleant. RS utser inom sig ett beredningsorgan, delegerade, som består av ordföranden, vice ordföranden, Kungl. Maj:ts ombud och detta ombuds suppleant samt verkställande direktören.

RF har ett antal organ för särskilda arbetsuppgifter. Bland dessa kan nämnas:

Riksidrottsnämnden, som behandlar överklaganden avseende bestraffningsärenden inom SF och DF.

Idrottsplatskommittén, som bistår idrottsorganisationer och kommunala myndigheter med teknisk hjälp vid planering av idrottsanläggningar samt fördelar bidrag eller till Kungl. Maj:t avger förslag angående fördelning av bidrag till idrottsanläggningar.

Poliklinikkommittén, som administrerar kliniker för idrottsskador och hälsokontroll samt främjar idrottsmedicinsk och idrottsvetenskaplig forskning.

Kursrådet, som planlägger och samordnar utbildningen av såväl frivilliga ledare som föreningsledare, instruktörer och tävlingsfunktionärer.

RF:s förlagsaktiebolag, som utger förbundets publikation Svensk Idrott samt viss instruktions- och propagandalitteratur. För-

lagsaktiebolaget förvaltar och distribuerar också de mästerskapstecken, som utdelas vid svenska mästerskap och distriktsmästerskap samt handhar riksidrottsmärket.

Vidare må nämnas att verksamheten vid och förvaltningen av RF:s ledarinstitut, Bosön, handhas av en särskild stiftelse, vars styrelse utses av Kungl. Maj:t och riksidrottsstyrelsen. RF:s organisatoriska uppbyggnad åskådliggörs i särskild organisationsskiss (se figur 4.1).

Ekonomi

Den av RF centralt bedrivna verksamheten finansieras dels genom statliga bidrag från fonden för idrottens främjande, dels genom egna inkomster.

Budgetåret 1968/69 avsattes 30 375 000 kronor till fonden för idrottens främjande och av detta belopp ställdes 19 052 000 kronor till RF:s förfogande. Det resterande beloppet, 11 323 000 kronor, utgick i form av bidrag till idrottsanläggningar, till vissa utanför riksidrottsförbundet stående organisationer samt till ungdomsidrott.

RF:s andel av fondens medel, 19 052 000 kronor, fördelades enligt följande:

1) Riksidrottsförbundet central administration	889 000: —
2) Riksidrottsförbundet ungdomskonsulenter, kursverksamhet m. m.	3 157 000: —
3) Riksidrottsförbundets idrottsinstitut (Bosön)	325 000: —
4) Riksidrottsförbundets idrottsplatskommittés verksamhet (administration)	390 000: —
5) Riksidrottsförbundets poliklinikkommittés verksamhet	315 000: —
6) Specialförbundens verksamhet	12 000 000: —
7) Distriktsförbundens verksamhet	1 100 000: —
8) Föreningarnas verksamhet	700 000: —
9) Riksidrottsförbundet, övriga ändamål och oförutsett	176 000: —
	19 052 000: —

Därutöver äskade RF ur idrottsfondens anslagspost för ungdomsidrott 1 400 000 kronor. Dessa medel skall fördelas bland föreningarna liksom de anslag som utgår till fritidsgruppsverksamheten. Under 1968 erhöll föreningarna via RF 9 912 000 kronor till denna verksamhet. Dessa medel utgår från ett särskilt anslag under åttonde huvudtiteln liksom de 275 000 kronor, som RF budgetåret 1968/69 fick till ungdomsledarutbildning. Ur idrottsfonden utgick också ett anslag på 110 000 kronor till simbadsdelegationen.

Det totala statliga anslaget till RF och dess medlemsorganisationer uppgick budgetåret 1968/69 till ca 30 750 000 kronor.

SF:en fick som framgår av sammanställningen 12 000 000 kronor via RF av statsmedel. SF:ens totala omsättning uppgår emellertid till betydligt högre belopp. Resterande belopp anskaffas genom medlemsavgifter, och inkomster av tävlingsverksamhet samt lotterier och gåvor.

I tabell 16.3 lämnas en redovisning av SF:ens medelstilldelning och övriga inkomster.

4.3.2 Svenska korporationsidrottsförbundet

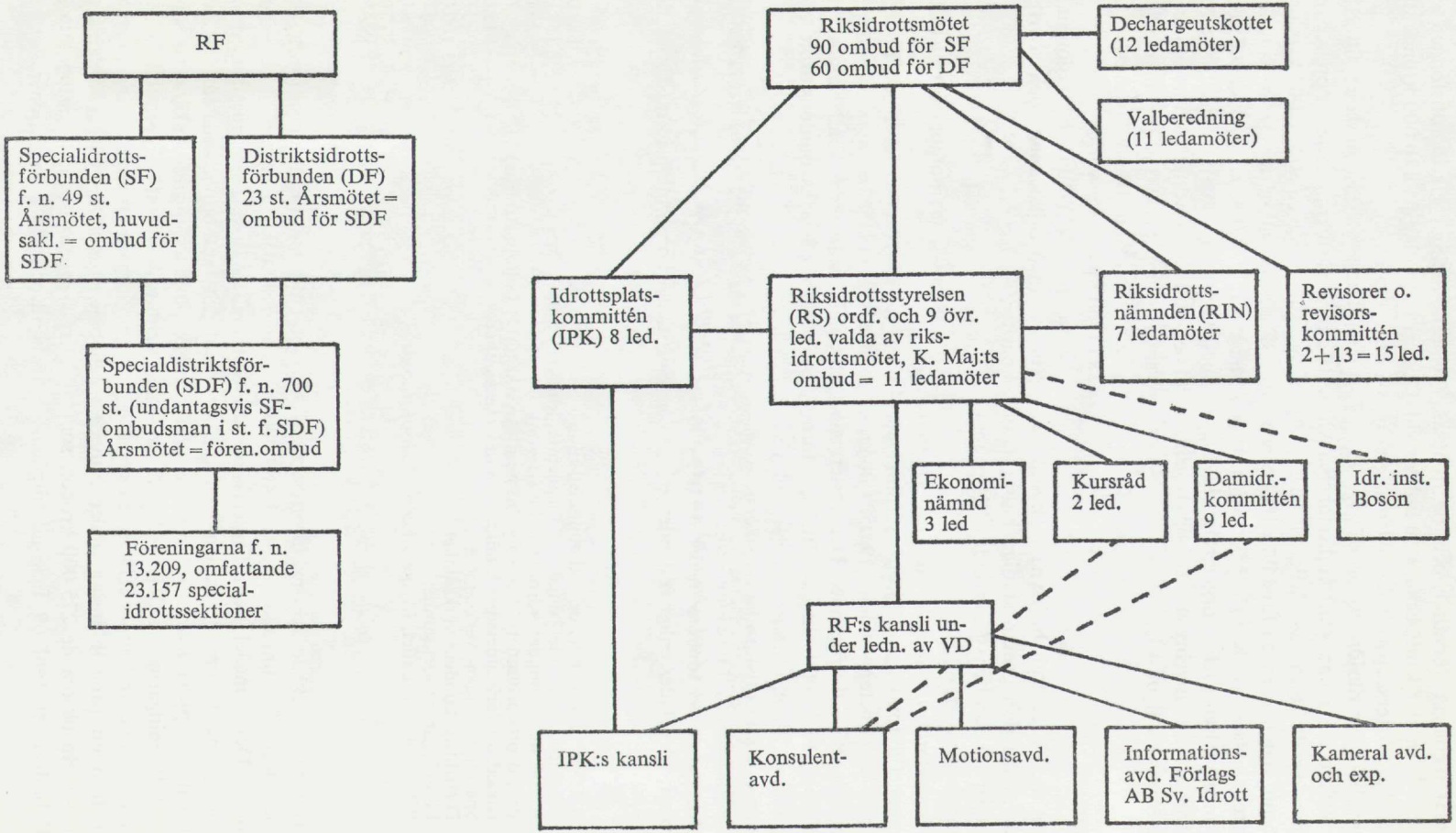
Svenska korporationsidrottsförbundet, som bildades år 1945, har som målsättning att stimulera människor i alla åldrar till utövande av all slags motionsidrott och friluftsliv.

Organisation

Svenska korporationsidrottsförbundet – riksorganisation för motionsidrott/hälsosport – nedan kallat rikskorpen, är en sammanslutning av lokala korporationsidrottsförbund och landsomfattande idrotts- och fritidsförbund av korpidrottskaraktär samt vissa fristående idrottskorporationer.

Grundorganisationerna är korpidrottsklubbar på företag eller i organisationer. Vid rikskorpens bildande anslöts åtta lokala förbund och 333 korporationer.

Figur 4.1 Organisationsskiss över Sveriges riksidrottsförbund

Den 1 januari 1969 var sammanlagt ca 8 500 korpidrottsklubbar anslutna till korpidrottsförbundet genom 220 lokalförbund och åtta kollektivt anslutna idrotts- och fritidsförbund.

Lokalförbunden samverkar länsvis genom samorganisationer – 24 st. – som främst svarar för funktionärs- och ledarutbildning samt propagandaarrangemang. Rikskorpens högsta beslutande instans är rikskorpstämman som hålls vartannat år. Vid rikskorpstämman är varje lokalförbund, liksom de kollektivt anslutna idrotts- och fritidsförbunden representerade. Vid rikskorpstämman väljs förbundsstyrelsen, som består av nio ordinarie ledamöter. En ledamot utses av Kungl. Maj:t och en av de kollektivt anslutna idrotts- och fritidsförbunden.

Rikskorpen har ett centralt kansli, som leds av en verkställande direktör. För det regionala och lokala arbetet med råd, hjälp och service till lokalförbund, länsorganisationer och korpidrottsklubbar finns 16 heltidsanställda distriktskonsulenter. För skilda specialuppgifter har rikskorpstyrelsen valt ett flertal kommittéer och speciella delegationer. Korpidrottsrörelsens organisation åskådliggörs i särskild organisationsskiss (se figur 4.2).

Lokalförbund

Lokalförbund bildas av korpidrottsklubbarna inom en eller flera angränsande primärkommuner. Varje till lokalförbundet ansluten korporation är representerad genom ombud vid lokalförbundets årsmöte. Lokalförbundet är korpidrottsrörelsens huvudorgan på en ort. Det skall svara för idrotts- och friluftsarrangemang i de idrottsgrenar som bedrives inom förbundet, inbjuda till propagandaarrangemang för ökad idrottslig aktivitet inom arbetsområdet samt uppmärksamma de kommunala myndigheterna om behovet av anläggningar etc. Lokalförbund leds av en huvudstyrelse med verkställande utskott samt sektionsstyrelser för de olika idrottsgrenarna.

Regionala samorganisationer

Regionala samorganisationer för korpidrotten finns nu inom samtliga län och har respektive lokalförbund som huvudmän. Dessa samorganisationer genomför kursverksamhet och propagandaarrangemang.

De kollektivt anslutna idrotts- och fritidsförbunden är SJ, Polisen, Televerket, Posten, Spårvägen, Försvarets civilanställda, Sjukhuspersonalen samt Väg- & Vattenbyggnadsverket. Dessa förbund, som är kollektivt anslutna till rikskorpen, har idrottsklubbar på sina arbetsplatser runt om i landet.

Korpidrottsklubbarna är främst förankrade på en arbetsplats eller i en yrkeskorporation men finns också inom bostadsområden och ideella organisationer. Idrottsklubbarnas främsta uppgift är att aktivera arbetsplatsernas folk i olika former av motionsidrott. Normalt gäller, att utövarna av korpidrott skall representera den firma eller den institution där de är anställda. Under senare år har antalet korpidrottsklubbar ökat kraftigt.

Verksamhetsformerna

Inom korpidrottsrörelsen utövas flertalet former av idrott. Tävlingar arrangeras på motionsnivå. Strävan är att få med så många som möjligt av de anställda i olika företag och deras familjer i verksamheten.

Arrangemangen sker dels i lokalförbundens, dels i korpklubbarnas regi. Korpen har också en omfattande verksamhet bland pensionärerna.

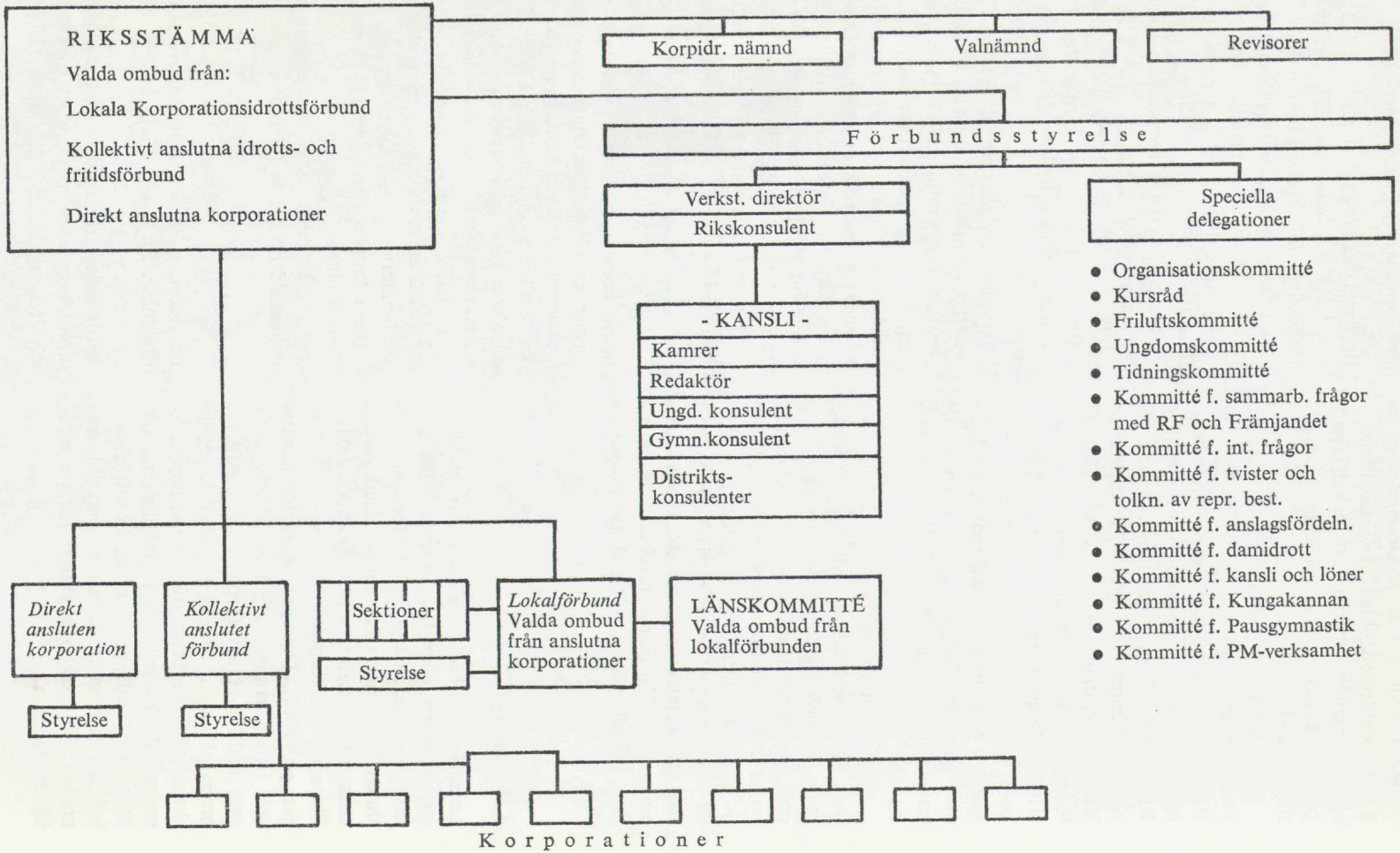
Inom korpen finns speciella kommittéer för damidrott, pausgymnastik, motionsgruppsverksamhet med konditionstestning, ungdomsidrott och friluftsarrangemang.

Kursråd

Korpidrotten har ett stort behov av ledarutbildning. Ett särskilt kursråd har tillsatts för denna verksamhet.

Kursrådet arbetar dels med den centrala kursverksamheten som omfattar instruktörs- och ledarutbildning, dels som rådgivande

Figur 4.2 Organisationsskiss över Svenska korporationsidrottsförbundet

organ för den regionala och lokala kursverksamheten, vilken främst inriktas på utbildning av föreningsfunktionärer, sektionsfunktionärer, lagledare och domare.

Korpidrottsrörelsen har ca 60 000 ideellt arbetande ledare, vilka verkar i lokalförbunden och dess sektioner samt i korpklubbarna på de olika företagen och institutionerna.

Internationellt arbetar korpidrotten främst genom aktivt medlemskap i »Europeiska samarbetskommittén för firmasport» till vilken organisation tio länder är anslutna.

Tidning och publikationer

Rikskorpens tidning heter Korp.

För aktuella kampanjer produceras i samråd med resp. medarrangör olika folders och skrifter.

Ekonomi

Korpidrottsrörelsen erhåller statsmedel för sin verksamhet. Anslaget under år 1968 ur fonden för idrottens främjande uppgick till 2 326 000 kronor.

Fördelningen av statsbidraget 1968

1.	Central verksamhet	1 255 000: —
2.	Anslag till lokalförbunden	425 000: —
3.	Kursverksamheten	195 000: —
4.	Propaganda och upplysning	125 000: —
5.	Företagsgymnastik	25 000: —
6.	Idrottsmateriel	70 000: —
7.	Pensionärsidrott	125 000: —
8.	Anslag till korporationerna	30 000: —
9.	Internationellt samarbete	10 000: —
10.	Ungdomsverksamhet	66 000: —
	Kronor	2 326 000: —

Utöver statsbidragen erhåller den lokala och regionala korpidrotten betydande bidrag från näringslivet. Även landsting och kommuner lämnar bidrag till verksamhetens finansiering.

4.3.3 Skid- och friluftsfrämjandet

Skid- och friluftsfrämjandet, som är en riksorganisation för friluftsliv, friluftspropaganda och friluftsteknisk utbildning har till ändamål att främja olika former av friluftsliv och därigenom verka för en förbättrad folkhälsa. För att uppnå detta bedriver främjandet propaganda och upplysningsverksamhet rörande friluftsliv, utbildar ledare och instruktörer för friluftsliv och friluftsbetonad idrottsverksamhet, arrangerar olika slag av friluftsverksamhet och uppför friluftsanläggningar.

En betydande del av landets friluftsanläggningar – fjällhotell, friluftsgårdar, skidstugor och raststugor – har skapats av friluftsfrämjandet.

Omkring 200 anläggningar ägs och drivs av friluftsfrämjandets lokalavdelningar.

Friluftsfrämjandet har ca 30 000 direktanslutna medlemmar, vartill kommer 7 600 som deltar i juniorverksamhet och 45 600 i barnverksamhet som bedrivs av lokalavdelningarna. Medlemmarna är sammanförda i lokalavdelningar, vilka bildar regionala förbund – s. k. distriktsförbund. Antalet distriktsförbund är 23 och antalet lokalavdelningar 306. Friluftsfrämjandets högsta beslutande organ är årsstämman, som består av 60 ombud för distriktsförbunden. Årsstämman utser styrelsen som har tio ledamöter.

Främjandets verksamhet är starkt utåtriktad. 1967/68 hade friluftsfrämjandets anläggningar 3,8 milj. besök. Av de besökande deltog 430 000 i något arrangemang. Samma år deltog över 100 000 barn och ca 200 000 ungdomar i kurser och arrangemang, som friluftsfrämjandet anordnat.

Ekonomi

Friluftsfrämjandet erhåller statsbidrag från flera håll till sin verksamhet. År 1968 fick organisationen 337 500 kronor ur fonden för idrottens främjande samt 82 000 kronor ur samma fond till ungdomsidrott. Ur fonden för friluftslivets främjande fick organisationen 225 000 kronor. Från anslaget till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet och till ledarutbildning under åttonde huvudtiteln 150 000 kronor resp. 40 000 kronor. Totalt fick Friluftsfrämjandet 834 500 kronor i statsbidrag 1968. Till detta kom bidrag till ungdomens fritidsgruppverksamhet.

4.3.4 Sveriges olympiska kommitté

Den första olympiska kommittén i Sverige bildades 1905. Kommittén hade till uppgift att förbereda deltagandet i olympiska spelen i Aten år 1906. Efter spelen upplöstes kommittén. Samma var förhållandet med den kommitté som tillsattes för deltagandet i olympiska spelen i London 1908, samt den kommitté som ledde förberedelserna för spelen i Stockholm 1912.

År 1913 bildades Sveriges olympiska kommitté (SOK), som alltsedan dess handhaft förberedelserna för svenskt deltagande vid olympiska spel. I SOK ingår en representant för varje svenskt specialidrottsförbund, som företräder ett av Internationella olympiska kommittén (IOK) erkänt internationellt specialförbund. För närvarande är 26 av riksidrottsförbundets 49 specialförbund medlemmar i SOK. I SOK finns också två medlemmar som utses av riksidrottsstyrelsen, de svenska ledamöterna i Internationella olympiska kommittén samt ordförande, sekreterare och skattmästare, vilka väljes bland eller utanför förbundens företrädare.

SOK:s beslutande organ är årsmötet och arbetsutskottet. SOK:s arbetsutskott består av ordförande, SOK:s sekreterare och skattmästare samt nio ledamöter och – utan rösträtt – de svenska ledamöterna av IOK.

SOK:s uppgift är att förbereda och genomföra det svenska deltagandet i olympiska spel. Förberedelsearbetet bedrivs i nära samarbete med berörda specialförbund. Specialförbunden skall efter avslutade olympiska spel insända en redogörelse för sina erfarenheter av spelen till SOK. På grundval av de insända rapporterna och vad som därutöver framkommit gör SOK via riksidrottsförbundet framställning om anslag till olympiska förberedelser samt för täckandet av kostnader som uppkommer vid deltagandet i de olympiska spelen. Specialförbunden inlämnar förslag till omfattningen av sitt förbunds deltagande i de olympiska spelen till SOK:s arbetsutskott, som sedan har att med hänsynstagande till de ekonomiska förutsättningarna göra den slutliga uttagningen av olympiatruppen.

SOK:s stöd till de specialförbund som har rätt att delta i olympiska spel är alltså i huvudsak av ekonomisk karaktär.

Sveriges olympiska kommitté erhåller anslag ur fonden för idrottens främjande.

Budgetår
1966/67 500 000 kr. till olympiska förberedelser
1967/68 500 000 kr. » » »
1968/69 500 000 kr. » » »
900 000 kr. till deltagande i olympiska sommarspelen 1968
350 000 kr. till deltagande i olympiska vinterspelen 1968
totalt ur idrottsfonden för 1968 års olympiska spel 2 750 000 kr.

4.3.5 Riksföreningen för simningens främjande

Riksföreningen för simningens främjande (Simfrämjandet) bildades år 1935. Organisationen skall enligt sina stadgar verka för simkunnighetens utbredning, propagera för simning som motion och rekreation, främja intresset för bastubad och sprida kunskap om livräddning och båtvett. Simfrämjandet utbildar simlärare, anordnar simkunnighetstävlingar och specialsimkurser för dem som ej kommer i åtnjutande av den allmänna simutbildningen. Simfrämjandet propagerar för byggandet av simhallar, friluft- och bastubad samt för åtgärder, ägnade att begränsa drunkningar och andra olycksfall i samband med bad.

Främjandets verksamhet leds av en styrelse, som består av 26 ledamöter. Inom sig utser styrelsen ett verkställande organ, förvaltningsutskottet, som sköter den löpande verksamheten. Simfrämjandet har speciella kommittéer för badbyggnadsteknisk rådgivning, simborgarmärket och bastupropaganda. I några distrikt – Kalmar, Kopparberg, Norrbotten, Värmland och Skåne – finns på det regionala planet särskilda föreningar som verkar för ökad simkunnighet. Simfrämjandet har f. n. ca 3 500 betalande medlemmar. 1968 fick främjandet 85 000 kr. i bidrag ur fonden för idrottens främjande till sin verksamhet.

För fördelning av anslag till enklare bad- och simanläggningar samt simmateriel har en särskild simbadsdelegation inrättats. Den består av en representant för vartdera RF,

Svenska livräddningssällskapet och Simfrämjandet. Simbadsdelegationen fick budgetåret 1968/69 110 000 kr. ur fonden för idrottens främjande.

4.3.6 Svenska livräddningssällskapet

Svenska livräddningssällskapet grundades 1898 och är riksorganisation för drunkningsolyckornas bekämpande i vårt land.

Sällskapet leds av en centralstyrelse som har 24 ledamöter. Förvaltningsutskottet, som har sex ledamöter, är verkställande organ. I samtliga län finns regionala organisationer, som benämns länsförbund eller länskommittéer. Antalet medlemmar var 1968 omkring 12 000.

Sällskapet bedriver en kvalificerad utbildning av lärare i simning, livräddning och konstgjord andning och verkar genom en omfattande upplysningsverksamhet för bättre bad-, båt- och isvett. Sällskapet har i stor utsträckning medverkat till att olika slag av livräddningsmateriel kommit i bruk. Konsulentverksamhet vid simskolorna har bedrivits sedan 1962 och omfattar nu sammanlagt 16 län. År 1969 utbildas omkring 600 simlärare i sällskapets regi. Filmer, ljud- och bildband framställs för propagandabruk.

Sällskapet för den preliminära drunkningsstatistiken. Sällskapet är medlem i Nordens Livräddningsförbund och har kontakt med ett flertal utländska organisationer. Svenska livräddningssällskapet fick 1968 35 000 kr. i bidrag ur fonden för idrottens främjande.

4.3.7 Riksföreningen för ridningens främjande

Riksföreningen för ridningens främjande (Ridfrämjandet) bildades år 1948. Ridfrämjandet skall enligt sina stadgar vara en hela landet omfattande organisation till främjande av ridning som folksport samt bereda möjlighet för såväl äldre som yngre till god och billig ridutbildning och till undervisning i hästkännedom.

Ridfrämjandets medlemmar är sammanslutna i lokalavdelningar (ridklubbar) – i regel endast en på varje ort. Styrelserna i lokalavdelningarna består av mellan fem och 15 ledamöter. I Skåne (två distrikt), Blekinge, Halland, Småland (tre distrikt), Älvsborgs län, Skaraborgs län, Värmlands län, Stockholms län och Jämtland-Västernorrland är lokalavdelningarna sammanslutna i distrikt. I övrigt är landet indelat i fyra områden: det västra, det östra, det mellersta och det norra. Distriktsstyrelserna består av en ledamot från varje lokalavdelning i distriktet. År 1968 var antalet lokalavdelningar drygt 130 med ca 30 000 medlemmar.

Beslutande organ är årsmötet. Årsmötet utser huvuddelen av ledamöterna i centralstyrelsen. En ledamot utses av Kungl. Maj:t och en av chefen för armén. Centralstyrelsen har inom sig utsett ett verkställande utskott. För ungdomsverksamheten har en särskild ungdomsnämnd bildats i vilken ingår ledamöter från ridfrämjandet, studiefrämjandet och Sveriges 4 H.

Ridfrämjandet omhänderhar all ridinstruktörsutbildning och svarar för utbildning av ungdomsledare, viss utbildning av hästar och viss centralutbildning av ryttare. Ridfrämjandet bedriver en omfattande upplysnings- och informationsverksamhet om allt som har med ridning och hästar att göra. Dessutom är ridfrämjandet verksamt med råd och anvisningar vid uppförandet av ridhusanläggningar samt vid anskaffning av hästar. Sedan den 1 juli 1968 driver ridfrämjandet ridskolan på Strömsholm (årsbudget f. n. ca 400 000 kr.) som sin centrala utbildningsanstalt.

Ridfrämjandet fick för sin verksamhet budgetåret 1968/69 460 000 kr. ur fonden för idrottens främjande samt 81 490 kr. ur anslaget till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet och 14 000 kr. ur anslaget till ungdomsledarutbildning under åttonde huvudtiteln. Nästan samtliga ridfrämjandets distriktsorganisationer erhåller landstingsbidrag till administration och instruktörsverksamhet.

4.3.8 De svenska lantliga ryttarföreningarnas centralförbund

1928 bildades De skånska lantliga ryttarföreningarnas centralförbund. När intresset för bildandet av lantliga ryttarföreningar spred sig utanför Skåne ändrades namnet till De svenska lantliga ryttarföreningarnas centralförbund. Förbundets ändamål är enligt dess stadgar att befrämja ridsporten och uppmuntra ridskickligheten samt verka för den varmblodiga hästaveln i Sverige. Förbundets styrelse består av sju ledamöter. Förbundet anordnar årliga »ryttar- och körtävlingar». Förbundets verksamhetsområden är knutna till ryttarföreningarnas hemorter. Skåne är uppdelat i 17 verksamhetsområden. Verksamhetsområden finns också i Halland, Blekinge, Småland, Gotland, Östergötland, Västergötland, Södermanland, Närke och Uppland. De lantliga ryttarföreningarnas medlemmar är huvudsakligen knutna till respektive lantgårdar, där också deras hästar är uppstallade.

Antalet medlemmar i förbundet är omkring 2 800.

Ur idrottsfonden fick förbundet budgetåret 1968/69 70 000 kr. Bidrag till förbundet utgår också från vissa hushållningssällskap.

4.3.9 Svenska ponnyföreningen

Svenska ponnyföreningen anordnar för ungdomar under 18 år tävlingar och utställningar samt utbildning i ridning och hästskötsel. Föreningen leds av en styrelse som består av ordförande och 14 ledamöter. Ponnyföreningens centrala arbetsuppgifter är uppdelade på olika organ – arbetsutskott, ridsportsektion, travsektion och avelssektion – för vilka ett gemensamt sekretariat finns.

Svenska ponnyföreningen har av lantbruksstyrelsen utsetts till stambokförare av de premierade hästarna av de engelska ponnyraserna.

Svenska ponnyföreningen hade 1968 647 enskilda medlemmar fördelade över hela landet samt 3 avelsföreningar och 52 kollektivt anslutna lokalklubbar också dessa spridda över hela landet. Lokalklubbarna har i genomsnitt ca 200 medlemmar vardera.

Svenska ponnyföreningen fick budgetåret 1968/69 25 000 kr. ur fonden för idrottens främjande.

4.3.10 De handikappades riksförbund

De handikappades riksförbund (DHR) har sedan den 1 juli 1962 varit huvudman för idrott för handikappade. Detta år tillsattes en arbetsgrupp för idrottsfrågor bestående av tre personer jämte en konsulent. Vid sidan av arbetsgruppen finns ett idrottsråd som består av en representant för varje DHR-distrikt, dvs. fyra personer. Arbetsgruppen ensam eller tillsammans med idrottsrådet beslutar i handikapp-idrottsärenden. Ledamöterna i idrottsrådet utses av DHR-distriktens styrelser medan arbetsgruppens ledamöter utses av DHR:s förbundsstyrelse. För att underlätta samarbetet med övriga handikapporganisationer inrättades hösten 1962 en rådgivande kommitté. I denna ingår representanter för De blindas förening, socialstyrelsen, Legitimerade sjukgymnasters riksförbund, Riksförbundet för hjärt- och lungsjuka, Riksförbundet för utvecklingsstörda barn, Riksförbundet Sveriges föräldraförening för CP-barn, Riksföreningen mot polio, Riksföreningen mot reumatism, Svenska korporationsidrottsförbundet, Svenska MS-föreningarnas riksförbund, Svenska röda korset, Sveriges riksidrottsförbund och Sveriges dövas riksförbund. Rådgivande kommittén har inte några beslutsfunktioner.

Aktivitet på handikappidrottens område förekommer på över hundra orter i landet.

Svensk handikappidrott DHR är organ för alla handikappgruppers idrott. De i rådgivande kommittén ingående organisationerna och dess medlemmar liksom alla andra handikappade utan medlemskap i handikapporganisation skall idrottsligt sett betjänas av svensk handikappidrott DHR. Sveriges dövas idrottsförbund tillvaratar dock denna handikappgrupps speciella intressen på idrottsområdet.

Svensk handikappidrott DHR är ansluten

till ett internationellt handikappidrottsförbund. Speciella riksmästerskapstävlingar anordnas för de handikappade. Arbete pågår inom svensk handikappidrott DHR med att utarbeta anvisningar om hur man bygger handikappriktiga idrottslokaler. Detsamma gäller ifråga om idrottsredskap.

Ur fonden för idrottens främjande erhöll DHR till idrottsverksamhet för budgetåret 1968/69 250 000 kr. Sveriges dövas idrottsförbund erhöll för sin speciella verksamhet ett anslag på 70 000 kr. ur fonden.

Organisationen av handikappidrotten har, som utredningen återkommer till i kapitel 8, förändrats under våren 1969.

4.3.11 Frivilliga skytterörelsen

Skytterörelsen fick fast organisation år 1889, då Centralstyrelsen för Sveriges frivilliga skytteföreningar bildades. Från början fanns 225 föreningar med 16 125 aktiva medlemmar. Statsunderstödet uppgick till 60 000 kronor. År 1903 ersattes Centralstyrelsen av Skytteförbundens överstyrelse.

Skytteförbundens överstyrelse består av en ledamot från varje skytteförbund samt ett verställande utskott. I verkställande utskottet finns nio ledamöter, som utses av årsmötet, vidare det antal ledamöter som Kungl. Maj:t förordnar (i regel tre), en av Rikshemvärnstinget utsedd representant för Hemvärnet (vanligen Rikshemvärnschefen) samt en ledamot från vardera Svenska pistolskytteförbundet, Svenska sportskytteförbundet och Centralförbundet för befälsutbildning.

Skytteförbundens överstyrelse utövar den centrala ledningen av den frivilliga skytterörelsen, som enligt stadgarna har till uppgift att bl. a. främja skjutskickligheten bland svenska folket.

Skytteförbundens överstyrelse sammanträder en gång årligen till ordinarie årsmöte – skytteriksdagen. Däremellan handlägger verkställande utskottet förbundets angelägenheter.

Under överstyrelsen sorterar 27 skytteförbund, i regel omfattande skytteföreningarna inom ett län. Stockholms stad bildar ett särskilt förbund och Kalmar och Älvsborgs län är uppdelade på vartdera två förbund.

Antalet skytteföreningar i landet var den 1 januari 1969 1 784.

Skytteföreningarna, även kallade gillen, sällskap eller frivilliga skarpskytteföreningar, är inom varje förbund sammanförda till skyttekretsar, vilkas uppgift är att biträda förbundet med ordnande av tävlingar. Kretsarna, till antalet 154, består vanligen av tio till 15 skytteföreningar.

Det statliga stödet till den frivilliga skytterörelsen utgår under försvarshuvudtiteln med för budgetåret 1968/69 2 709 000 kronor varav 93 000 kronor tillfaller Svenska pistolskytteförbundet och 16 000 kronor Svenska sportskytteförbundet. Av anslaget används huvuddelen som bidrag till skytteföreningarnas verksamhet. För anläggande och underhåll av skjutbanor disponeras 630 000 kronor.

Antalet aktiva skyttar uppgick under 1968 till 216 984, vilka sammanlagt sköt ca 40 miljoner skott. Såväl gevär som kulsprutepistol används. Nedan redovisas utvecklingen inom skytterörelsen åren 1940–1968.

Tabell 4.2

År	Anslag	Skyttefören.	Aktiva medl.	Lossade skott
1940	1 950 000	2 194	321 914	31 019 401
1945	1 440 000	2 445	266 929	40 711 173
1950	1 440 000	2 393	233 537	37 337 850
1960	1 750 000	2 248	236 209	41 528 540
1965	2 325 000	2 037	219 384	40 294 000
1968	2 709 000	1 784	216 984	

5 Dagens samhällsstöd

5.1 *Sammanfattning*

Idrottsutredningen har för att få underlag för sina överväganden gjort en genomgång av samhällets ekonomiska stöd till idrott i bred bemärkelse. Utredningens sammanställning omfattar statens, kommunernas och landstingens insatser. Staten lämnar idrotten ekonomiskt stöd över flera huvudtitlar. Sammanlagt uppgår statens insatser till omkring 90 milj. kr. budgetåret 1969/70.

För att kunna bilda sig en uppfattning om de kommunala insatsernas storlek har utredningen genomfört en enkätundersökning med frågor om bl. a. de ekonomiska åtagandena på idrottsområdet. Utredningen har gjort en förenklad framskrivning av det lämnade materialet till år 1969. Med utgångspunkt härifrån uppskattar utredningen de kommunala insatserna till ca 400 milj. kr. år 1969. Landstingens bidrag år 1968 uppgick till ca tre milj. kr.

Totalt uppgår således samhällets ekonomiska insatser för idrott till omkring 500 milj. kr. år 1969.

5.2 *Allmänt*

Idrottsutredningen har i kapitel 2 definierat idrott som *alla de tävlingsmässiga och andra fysiska aktiviteter som människorna utför för att uppnå ett visst resultat eller få motion och fysiskt aktiv rekreation.* Det är samhällets ekonomiska stöd till idrott i denna breda bemärkelse, som utredningen i det följande beskriver.

Idrotten får ekonomiskt stöd från såväl *staten* som *kommunerna* och *landstingen.* Stödet utgår till både organisationer och anläggningar. Även om idrottsutredningen endast har att framlägga förslag om statens ekonomiska stöd till idrotten har utredningen funnit det nödvändigt att kartlägga det totala samhällsstödet till idrotten. Statsstödet kan givetvis inte isoleras från kommunernas och landstingens bidragsgivning utan är tvärtom beroende av denna samtidigt som det påverkar den.

De ekonomiska bidrag, som näringslivet ger idrotten, redovisas inte beroende på svårigheten att med någorlunda exakthet ange deras storlek. Detta gäller också i fråga om de stora egeninsatser på det ekonomiska området som görs inom idrotten. Intäkterna från bl. a. lotterier, bingo, insamlingsaktioner och tävlingsverksamhet är betydande och ofta i hög grad avgörande för de enskilda föreningarnas verksamhet. Samhällsstödet bör ses som ett komplement till dessa inkomster.

5.3 *Statens ekonomiska stöd till idrotten*

Statliga bidrag till idrott anvisas under flera olika huvudtitlar. Under *tionde huvudtiteln* (handelsdepartementet) finns fonden för idrottens främjande, under *nionde huvudtiteln* (jordbruksdepartementet) fonden för friluftslivets främjande och åtgärder för fritidsbåttrafiken, under *åttonde huvudtiteln* (utbildningsdepartementet) bidrag till ung-

domsledarutbildning, bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet, bidrag till ungdomens fritidsverksamhet, anslagen till gymnastik- och idrottshögskolorna, anslagen till gymnastikfolkhögskolan vid Lillsved med Bosön samt anslaget till motionsverksamhet för studerande, under *sjätte huvudtiteln* (kommunikationsdepartementet) bidrag till affärsverkens personalidrott, under *elfte huvudtiteln* (inrikesdepartementet) bidrag till sådana sysselsättningsfrämjande åtgärder som kommer idrotten till del, samt under *fjärde huvudtiteln* (försvarsdepartementet) bidragen till det frivilliga skytteväsendet.

I tabell 5.1 redovisas storleken av de olika anslagen. Som framgår av sammanställningen uppgår det sammanlagda statsstödet under här uppräknade anslag budgetåret 1969/70 till 90 milj. kr.

5.3.1 Fonden för idrottens främjande

Fonden för idrottens främjande, som inrättades år 1935, är en diversemedelsfond som förvaltas av statskontoret. Bidrag ur fonden beviljas av Kungl. Maj:t genom beslut i varje särskilt fall. Framställningar om anslag ur fonden inges av RF, Svenska korporationsidrottsförbundet, Skid- och friluftsfrämjandet, skolöverstyrelsen och amatörridsportens organisationer. RF:s anslagsframställning omfattar dels bidragsbehovet för central administration och till förbundet anslutna idrottsorganisationer, dels bidragsbehovet till idrottsanläggningar samt till vissa utanför RF stående idrottsorganisationer för bl. a. ungdomsidrott.

De vid bidragsgivningen ur fonden tillämpade principerna har successivt utformats i praxis och finns inte sammanfattade i någon särskild bidragskungörelse. Anslagsutvecklingen 1935–1969 framgår av nedanstående sammanställning.

budgetår	belopp kr.
1935/36	1 126 000
1940/41	2 000 000
1945/46	1 855 000
1950/51	4 000 000
1955/56	9 000 000
1960/61	11 500 000
1965/66	20 375 000
1966/67	23 375 000
1967/68	26 375 000
1968/69	30 375 000
1969/70	33 375 000

Tabell 5.1 Statens insatser för idrott budgetåren 1967/68, 1968/69 och 1969/70

Idrott ht	anslagspost	1 000-tal kr. 1967/68	1968/69	1969/70
X	fonden för idrottens främjande	26 375	30 375	33 375
IX	fonden för friluftslivets främjande	4 500	5 000	5 500
IX	åtgärder för fritidsbåttrafiken	4 210	2 600	4 000[5]
VIII	utbildning av ungdomsledare	1 250[1]	1 250[1]	2 200[1]
VIII	bidrag till ungdomsorg. centrala verksamhet	2 180[1]	2 400[1]	2 950[1]
VIII	bidrag till ungdomens fritidsverksamhet	9 120[2]	9 920[2]	11 900[2]
VIII	gymnastik- och idrottshögskolorna	3 735	4 370	6 200
VIII	idrottsfolkhögskolorna Bosön och Lillsved	650	650	700
VIII	motionsverksamhet för studerande	600	630	655
VI	bidrag till affärsverkens personalidrott	500[3]	500[3]	500[3]
IV	bidrag till frivilliga skytteväsendet	2 560	2 700	2 800
XI	bidrag till sysselsättningsfrämjande åtgärder	16 600[4]	20 000[4]	20 000[4]
	Totalt	72 280	80 395	90 780

[1] Fritidsutredningen uppskattade den del av dessa anslag som går till idrottsverksamhet inom skilda organisationer till hälften av de totala anslagen. Idrottsutredningen har inte funnit anledning ifrågasätta denna bedömning, varför här tas upp hälften av de totala anslagsbeloppen. Se 5.3.3. och 5.3.4.

[2] Idrottens andel av fritidsgrupperna beräknas nu till minst 90 %. Här upptas därför 90 % av det totala beloppet under anslaget för budgetåret 1969/70 mot 80 % budgetåren 1967/68 och 1968/69.

[3] Fritidsutredningens beräkning. Upptas med oförändrat belopp.

[4] Gäller den del av anslagen som använts till idrotts- och friluftsanläggningar. Uppförs med beräknat belopp för budgetåret 1969/70.

[5] Bidragsram.

Fördelningen av fondens medel för år 1968 framgår av tabell 5.2.

Tabell 5.2 Under år 1968 beviljade bidrag ur fonden för idrottens främjande.

Ändamål	Belopp kr.	Totalt
I. Skolöverstyrelsen		
Kursverksamhet i idrott för lärare och lärarkandidater	240 000	240 000
II. Sveriges riksidrottsförbund		
Central förvaltning och administration	470 000[1]	
Central idrottslig verksamhet:		
a) administration	419 000[1]	
b) kursverksamhet	350 000[2]	
c) instruktörsverksamhet bland ungdom (konsulentverksamhet)	2 307 000[3]	
d) övrigt	500 000[4]	
Specialförbundens verksamhet	12 000 000[5]	
Distriktsförbundens verksamhet	1 100 000[5]	
Föreningars verksamhet	700 000[6]	
Ungdomsidrott	792 000[7]	
Idrottsplatskommittén	390 000[8]	
Simbadsdelegationen	110 000[9]	
Poliklinikkommittén	315 000[10]	
Riksidrottsförbundets idrottsinstitut (Bosön)	325 000[11]	
Övriga ändamål	176 000[12]	19 954 000
III. Sveriges olympiska kommitté[13]		
För deltagande i de olympiska vinterspelen 1968	350 000	
För deltagande i de olympiska sommarspelen 1968	900 000	
Förberedelser för olympiska spel	500 000	1 750 000
IV. Svenska korporationsidrottsförbundet[14]		
Central verksamhet	1 255 000	
Lokalförbunden	425 000	
Kursverksamhet	195 000	
Ungdomsidrott	66 000	
Information, upplysningsverksamhet	125 000	
Företagsgymnastik	25 000	
Idrottsmateriel	70 000	
Anslag till korporationerna	30 000	
Internationella kontakter	10 000	
Motionsverksamhet för pensionärer	125 000	2 326 000

[1] De anvisade medlen används till RF:s centrala administration.

[2] Anslaget fördelas på så sätt att 270 000 kr. används till idrottsledarkurser inom RF och 80 000 kr. till motsvarande kurser för organisationer utanför RF inom vilka idrott bedrivs.

[3] Används till avlöningar och omkostnader för distriktskonsulenterna. RF får av dessa medel också lämna särskilda bidrag till specialförbunden för anställande av instruktörer.

[4] Används bl. a. för kommittéverksamhet samt till instruktions- och upplysningsverksamhet för motionsidrott.

[5] Fördelas av RF till specialförbund resp. distriktsförbund för deras verksamhet.

[6] Fördelas av RF enligt särskilda principer till de enskilda föreningarnas verksamhet oavsett om föreningarna är anslutna till RF eller ej.

[7] Anslaget avser budgetåret 1967/68.

[8] Används till idrottsplatskommitténs administration, viss konsultverksamhet och kursverksamhet.

[9] Används till simmateriel och simbanor samt till propaganda för kommunala bad och simanläggningar. Bidrag får i varje särskilt fall uppgå till högst 2 000 kr. Vid fördelning av bidrag får hänsyn ej tas till om bidragstagaren är ansluten till RF eller ej.

[10] 215 000 kr används till drift av idrottspolikliniker för hälsokontroll och 100 000 kr till idrottsforskning.

[11] Idrottsinstitutet vid Bosön redovisas i kapitel 12.

[12] En diversepost som bl. a. inrymmer arvode till revisorer.

[13] RF begär medel efter framställning från Sveriges olympiska kommitté. Olympiska kommittén behandlas av utredningen i kapitel 14.

[14] Anslagsframställning inges direkt till Kungl. Maj:t av Svenska korporationsidrottsförbundet.

Ändamål		Belopp kr	Totalt
V.	Skid- och friluftsfrämjandet[15]		
	Främjandets verksamhet	330 000	
	Kursverksamhet (gemensamt med Medicinska föreningen i Stockholm)	7 500	
	Ungdomsidrott	82 000	419 500
VI.	Ridsport[16]		
	Riksföreningen för ridningens främjande, ridfrämjandet	460 000	
	De svenska lantliga ryttarföreningarnas centralförbund	70 000	
	Svenska ponnyföreningen	25 000	555 000
VII.	Övriga organisationer		
	a) *Bidrag till ungdomsidrott*[17]		
	Förbundet Vi unga	13 000	
	KFUK:s och KFUM:s riksförbund	8 000	
	Nationaltemplarordens ungdomsförbund	15 000	
	Riksförbundet Sveriges 4 H	54 000	
	Riksförbundet Sveriges ungdoms- och hemgårdar	16 000	
	Svenska frisksportförbundet	6 000	
	Svenska missionsförbundets ungdom	24 000	
	Svenska scoutförbundet	11 000	
	Sveriges storloge av IOGT	21 000	
	Unga örnars riksförbund	82 000	250 000
	b) *Bidrag till organisationers allmänna verksamhet m. m.*[18]		
	De handikappades riksförbund	250 000	
	Sveriges dövas idrottsorganisation	80 000	
	Svenska gymnastikförbundet, gymnastikfolkhögskolan Lillsved	80 000	
	Riksföreningen för simningens främjande	85 000	
	Svenska livräddningssällskapet	35 000	
	Gösta och Olga Olanders Vålådalsstiftelse	30 000	560 000
VIII.	Idrottsanläggningar		
	a) Större och medelstora anläggningar[19] (bidragen fördelade av Kungl. Maj:t):		
	Ridhusanläggningar	220 000	
	Övriga anläggningar	1 793 000	
	b) Mindre anläggningar m. m.[20] (bidragen fördelade av riksidrottsförbundet)	2 250 000	
	c) Bastuanläggningar[21] (bidragen fördelade av riksidrottsförbundet)	150 000	4 413 000
	Summa kr.		30 467 500

[15] Anslagsframställning inges direkt till Kungl. Maj:t av Skid- och friluftsfrämjandet.

[16] Anslagsframställning inges direkt till Kungl. Maj:t av ridsportorganisationerna.

[17] Anslagsframställning inges av RF efter speciella framställningar från de organisationer som erhåller bidrag under denna anslagspunkt. Bidragen är avsedda till organisationernas idrottsbetonade ungdomsverksamhet. En särskilt tillkallad utredningsman har framlagt förslag om den framtida användningen av anslagspostens medel i »PM angående statligt stöd åt ungdomsidrott inom organisationer som ej är anslutna till Sveriges riksidrottsförbund». Idrottsutredningens ställningstagande till förslagen i PM presenteras i kapitel 7.

[18] Anslagen till handikappidrotten och till Sveriges dövas idrottsförbund är avsedda för den speciella verksamhetsform som här krävs. Handikappidrotten beskrivs utförligt i kapitel 8. Anslaget till Svenska gymnastikförbundet för gymnastikfolkhögskolan Lillsved är avsett för sommarkurser vid folkhögskolan.

[19] Bidragsbeloppet till större idrottsanläggning är maximerat till 50 000 kr. Bidragen fördelas av Kungl. Maj:t efter förslag av RF:s idrottsplatskommitté (IPK). Närmare om dessa anslag i kapitel 7.

[20] Används till anordnande av enklare lek- och idrottsplatser samt till utbyggnads- och förbättringsarbeten huvudsakligen genom materielanskaffning på medelstora och mindre anläggningar. Bidragen, som är maximerade till 5 000 kr. fördelas av IPK. Vid fördelningen av bidrag får hänsyn ej tas till om bidragstagaren är ansluten till RF. Utredningen återkommer till detta anslag i kapitel 7.

[21] Anslaget används till anordnande av bastu i samband med anläggningar för idrott och gymnastik samt till propaganda för bastu och bastubyggen. Bidraget får i varje särskilt fall uppgå till högst 5 000 kr. och fördelas av IPK. Vid fördelningen får hänsyn inte tas till om bidragstagaren är ansluten till RF eller ej.

Som framgår av tabell 5.2 utgår stöd ur fonden för idrottens främjande till såväl organisationer som idrottsanläggningar. Idrottsutredningen återkommer i kapitel 7 till såväl organisations- som anläggningsstödet.

Enligt Kungl. Maj:ts beslut skall RF vid utlämnande av understöd till idrottsändamål och vid avgivande av förslag till Kungl. Maj:t i fråga om fördelning av dylika understöd iaktta, *att* understöd som regel ej får överstiga vad som för ändamålet från bidragstagare erbjudits eller utlagts, dock att när fråga är om bidrag till föreningars verksamhet till anskaffning av idrottsmateriel och till idrottsanläggningar, bidragstagares insats för ändamålet i fråga skall uppgå till minst samma belopp som erhållet statsbidrag, *att* säkerhet föreligger att med understöd avsedd lek- och idrottsplats för framtiden underhålles utan anspråk på ytterligare understöd från riksidrottsförbundet eller Kungl. Maj:t, *att* understöden i främsta rummet skall avse att utgöra en sporre till självverksamhet samt *att* vid behovsprövningen hänsyn tas till olika idrottsgrenars omfattning och utbredning och längden av den tid av året då idrottsgrenen utövas samt vidare till vederbörande idrottsorganisationers möjligheter till egna inkomster exempelvis genom entréavgifter vid tävlingar o. dyl.

Över framställningar om anslag ur fonden för idrottens främjande skall idrottens samarbetsnämnd yttra sig.

RF disponerar också över avkastningen av RF:s idrottsfond som tillkom år 1908 genom ett lotteriarrangemang. Fonden har en behållning på omkring 4 milj. kr. Ur fondens avkastning tas med Kungl. Maj:ts medgivande årligen omkring 200 000 kr. i anspråk för RF:s centrala verksamhet.

5.3.2 Fonden för friluftslivets främjande

Fonden för friluftslivets främjande tillkom genom beslut av riksdagen år 1939. Medel till fonden avsätts årligen från ett anslag under nionde huvudtiteln. Fonden förvaltas av statskontoret, men bidrag ur den lämnas enligt Kungl. Maj:ts bestämmande i varje särskilt fall efter förslag av statens naturvårdsverk. Statens naturvårdsverk skall utöva kontroll över användningen av de bidrag som anvisas ur fonden. Ur fonden utgår såväl organisationsstöd som anläggningsstöd. Huvuddelen av fondens medel används till anläggningsstöd.

Syftet med anläggningsstödet är att det skall verka som stimulans för tillkomsten av nya anläggningar. Stödet utgår med viss procent av den beräknade anläggningskostnaden. Bidragen är i första hand avsedda för anläggningar som uppförs av kommuner men även riksorganisationer och deras lokalavdelningar kan i vissa fall erhålla bidrag. Ett villkor för bidrag ur fonden är att anläggning skall vara tillgänglig och öppen för alla oberoende av organisationstillhörighet.

I tabell 5.3 redovisas närmare de bidragsnormer som gäller.

I tabell 5.4 redovisas användningen av friluftsfondens medel budgetåret 1968/69.

5.3.3 Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet.

Enligt beslut av 1964 års riksdag utgår statsbidrag till vissa ungdomsorganisationers centrala verksamhet i form av grundbidrag, instruktörsbidrag och rörligt bidrag. Grundbidraget är 20 000 kr. Instruktörsbidraget bestäms efter antalet medlemmar i ungdomsorganisationen. Det rörliga bidraget bestäms på grundval av antalet lokalavdelningar i organisationen. Med lokalavdelning avses av ungdomsorganisationen registrerad avdelning i vilken flertalet av medlemmarna är i åldern 12–25 år. Ett villkor för att en ungdomsorganisation skall kunna erhålla bidrag till sin centrala verksamhet är, att antalet medlemmar i åldern 12–25 år uppgår till minst 3 000.

Från den 1 juli 1969 kommer nya bidragsbestämmelser att gälla. De nya bestämmelserna innebär att organisation för att erhålla stöd till sin centrala verksamhet skall redovisa minst 3 000 medlemmar i åldern 12–25 år. Bidraget utgörs dels av ett för alla organisationer lika stort grundbidrag på 25 000 kr. dels av ett med hänsyn

Tabell 5.3 Normer för bidrag ur friluftsfonden.

Objekt	Bidragsprocent
Friluftsgårdar, motionscentraler, raststugor m. m.	Minst 30 % av den totala anläggningskostnaden
Spår och leder (även elljusspår) mindre hopp- och teknikbackar (vid näranläggning)	30 % av den totala anläggningskostnaden
Förvärv av mark, som i första hand avses vara bärare av friluftsanläggning	Samma som till anläggningen i övrigt
Parkeringsplatser och kortare anslutningsvägar i samband med uppförande av skilda friluftsanläggningar	Samma som till anläggningen i övrigt
Friluftsbad	30—60 % av den totala anläggningskostnaden
Sanitära anläggningar vid friluftsbad	90 % av anläggningskostnaden
Bassängbad i trakter med naturliga badmöjligheter	Normalt 30 %, dock högst 50 000 kr.
Bassängbad i trakter där naturliga badmöjligheter saknas	Normalt 30 %. Bidraget dock maximerat till 100 000 kr.
Campingplatser med fasta lägerplatser, som bedöms vara rätt lokaliserade och ej kunna göras självbärande	30—50 % av kostnaderna för de sanitära anordningarna
Semesterbyar som bedöms vara rätt lokaliserade och ej kunna göras självbärande	30—50 % av kostnaderna, dock högst 10 000 kr per stuga
Vandrarhem m. m.	Bidrag utgår endast undantagsvis. Avgörs från fall till fall
Fjällstugor	70—90 % av kostnaderna
Ledmarkeringar, broar och vindskydd i fjällen	Upp till 100 % av kostnaderna

Tabell 5.4 Bidrag ur fonden för friluftslivets främjande budgetåret 1968/69.

	Bidragsbelopp
Skid- och friluftsfrämjandet	226 000 kr.[1]
Fiskefrämjandet	25 000 kr.[2]
Svenska motorbåtsunionen	10 000 kr.
Riksorganisationernas campingkommitté	65 000 kr.[3]
Svenska naturskyddsföreningen	35 000 kr.[4]
Reso	85 000 kr.[5]
Svenska turistföreningen	160 000 kr.[6]
Scoutorganisationer	86 500 kr.[7]
Anläggningar	5 037 300 kr.[8]
Totalt	5 728 800 kr.[9]

Kommentar till tabell 5.4

[1] Bidrag till organisationens administration och ledarutbildning.

[2] Bidrag för upplysning och information till allmänheten om bl. a. fiskevatten.

[3] Organisationen är remissinstans vid tillkomsten av campinganläggningar. Bidrag till administrationskostnader.

[4] Bidrag till naturvårdsupplysning. Fr. o. m. budgetåret 1969/70 kommer detta bidrag ej att utgå ur friluftsfonden.

[5] Till täckande av organisationens kostnader för bygdesemesterverksamhet.

[6] 100 000 kr. för fjällstugeverksamhet och 60 000 kr. till gästhamnsverksamhet.

[7] Bidrag till tältinköp och lägerstipendier inom ett antal scoutorganisationer. Fr. o. m. budgetåret 1969/70 utgår detta anslag ej ur fonden.

till organisationernas medlemsantal i åldern 12–25 år och geografiska spridning bestämt rörligt bidrag.

Som medlem räknas såväl matrikelförd medlem som den som deltagit i av organisationen bedriven öppen verksamhet vid minst tio sammankomster fördelade på minst tio veckor.

Stödet till den centrala verksamheten till organisationer inom RF utgår ur idrottsfonden. Korporationsidrottsförbundet är inte erkänt som ungdomsorganisation och får därför inget bidrag ur detta anslag. Enligt en av fritidsutredningen gjord undersökning sysselsätter ungdomsorganisationerna i betydande utsträckning sina medlemmar med olika former av idrott. På grundval av denna beräknade fritidsutredningen att omkring hälften av bidragen under åttonde huvudtiteln till ungdomsverksamhet i verkligheten är bidrag till idrott och fri-

[8] Den angivna summan har betalts ut under år 1968 och avser alltså inte budgetåret 1968/69.

[9] I fonden fanns 1/7 1968 8 683 000 kr. 5 milj. kr. tillfördes fonden budgetåret 1968/69 och 3,7 milj. kr. fanns i reservation från tidigare år.

luftsliv. Idrottsutredningen har inte funnit anledning ifrågasätta denna bedömning utan utgår i sin sammanställning från att hälften av det totala bidraget till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet kan beräknas som ett bidrag till idrott och friluftsliv. För budgetåret 1969/70 innebär det att 2 950 000 kr. av det totala anslaget på 5 925 000 kr. används till idrott i bred bemärkelse inom skilda organisationer.

5.3.4 Bidrag till ungdomsledarutbildning

Nuvarande bestämmelser innebär att statsbidrag utgår till anordnande av regionala och centrala kurser för ungdomsledare. Bidrag beviljas riksorganisation vars verksamhet är särskilt inriktad på ungdom i åldern 12–25 år och till samarbetande sådana organisationer. Bidrag utgår dock inte till organisationer med mindre än 3 000 medlemmar. Bidragsberättigade kurser är dels regionala sådana, som omfattar minst två och högst fem dagar, med deltagare från viss landsdel, dels centrala som omfattar minst sex och högst 12 dagar och är avsedda för deltagare från hela riket. Inkvarteringsbidrag utgår med 15 kr. per deltagare och kursdag, resebidrag med högst 20 kr. (i de fyra nordligaste länen högst 30 kr.) per deltagare vid regional kurs och högst 100 kr. per deltagare vid central kurs. För att vara statsbidragsberättigad skall en kurs vara öppen för alla, antalet deltagare får inte överstiga 40 och endast av skolöverstyrelsen godkända lärare får anlitas.

Från den 1 juli 1969 ändras bidragsbestämmelserna. Enligt de nya bestämmelserna skall de villkor som angivits för det centrala stödet i fråga om medlemsantal och geografisk utbredning gälla också vid beräkningen av bidrag till ungdomsledarutbildning. RF och Skid- och friluftsfrämjandet erhåller bidrag till ungdomsledarutbildning från detta anslag, vilket däremot inte Korpen gör. Även till ungdomsledarutbildning med idrottslig anknytning inom andra organisationer anslås medel. Fritidsutredningen gjorde där samma beräkning som i fråga om stödet till den centrala verksamheten, d. v. s. att hälften av det totala anslaget går till ledarutbildning med idrottslig anknytning. Idrottsutredningen delar också här fritidsutredningens bedömning och uppskattar idrottens andel av det totala anslaget till hälften. För budgetåret 1969/70 innebär detta att här tas upp 2 100 000 kr. av det totala anslaget till ungdomsledarutbildning på 4 200 000 kr.

5.3.5 Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet

Statsbidrag för anordnande av fritidsgrupper utgår dels med högst hälften av kostnaderna för handledning och materiel, dock med högst 5,50 kr. per deltagare, dels med 2 kr. per deltagare för lokalkostnad och därmed jämförlig utgift. En fritidsgrupp skall bestå av lägst fem och högst 25 deltagare och dess verksamhet skall omfatta minst 20 timmar fördelade på minst tio sammankomster. Deltagarna skall vara i åldern 12–25 år. Statsbidraget utgår till studieförbund eller kommun som åtagit sig att vara huvudman för fritidsverksamheten. RF jämställs ur bidragssynpunkt med studieförbund. Skolöverstyrelsen är tillsynsmyndighet för verksamheten. Av tabell 5.5 framgår omfattningen av fritidsgruppsverksamheten inom RF.

De av RF redovisade fritidsgrupperna motsvarar i runt tal 90 % av det totala antalet fritidsgrupper. Eftersom viss idrottsutövning redovisas genom andra huvudmän än RF är idrottens del av fritidsgruppsverksamheten ännu större.

I sitt betänkande föreslog ungdomsutredningen (SOU 1967: 19) ändrade bestämmelser för bl. a. fritidsgruppsverksamheten. Enligt utredningsförslaget skall statsbidraget beräknas på grundval av antalet sammankomster vid vilka minst fem och högst tjugo deltagare – av vilka mer än hälften, dock lägst fem, skall ha fyllt tio men inte tjugofem år – varit närvarande. Endast en gruppsammankomst per

Tabell 5.5 RF:s fritidsgruppsverksamhet under åren 1954—1968.

År	Antal grupper	Antal deltagare	Statsbidrag
1954	2 000		
1955	6 763	140 000	
1956	10 246	175 614	
1957	18 437	320 142	1 200 001: —
1958	18 049	300 330	1 620 865: —
1959	21 158	379 578	1 936 052: 74
1960	27 336	481 436	2 509 544: 77
1961	36 304	646 373	3 380 926: 21
1962	45 744	804 170	4 213 894: 45
1963	53 272	950 724	4 995 790: 89
1964	59 535	1 075 010	5 669 397: 94
1965	64 190	1 146 068	6 082 454: 13
1966	71 935	1 282 146	7 072 647: 63
1967	82 626	1 481 882	8 913 500: 24
1968	91 894	1 630 439	9 912 141: 89

Anm. Åren 1954, 1955 och 1956 utbetalades bidragen via annan studieorganisation.

kalendervecka blir bidragskvalificerande. För varje bidragsgrundande sammankomst skall ett bidrag på tolv kr. utgå. Minst sju sammankomster om minst två timmar, fördelade över minst sju verksamhetsveckor skall genomföras.

I avvaktan på idrottsutredningens förslag har någon förändring av de nuvarande bestämmelserna dock inte genomförts. Idrottsutredningen behandlar fritidsgruppsverksamheten i kapitel 13. Idrottsutredningen utgår från att 90 % av det totala antalet fritidsgrupper under budgetåret 1969/70 kommer att redovisas av RF, varför här tas upp 11 900 000 kr. av det totala anslaget på 13 200 000 kr.

5.3.6 Övrigt stöd

Anslagen till gymnastik- och idrottshögskolorna, gymnastikfolkhögskolan Lillsved, dess filial, idrottsfolkhögskolan vid Bosön och motionsverksamhet för studerande upptas under åttonde huvudtiteln. Anslagen till Gymnastik- och idrottshögskolorna i Stockholm och Örebro avser lärarlöner och omkostnader. Gymnastikfolkhögskolan på Lillsved och dess filial vid Bosön får statsbidrag i enlighet med bestämmelserna för folkhögskolor i landet. Motionsverksamheten för studerande redovisas utförligt i kapitel 9.

Det frivilliga skytteväsendet erhåller ett årligt bidrag under fjärde huvudtiteln (försvarsdepartementet) till bl. a. underhåll av skjutbanor samt administrations- och verksamhetskostnader för Skytteförbundens överstyrelse, Svenska pistolskytte- och Svenska sportskytteförbunden. Budgetåret 1969/70 uppgår anslaget till 2 801 000 kr.

Ur ett särskilt anslag under nionde huvudtiteln – gäller fr. o. m. 1 juli 1969 – utgår statsbidrag till byggandet av småbåtshamnar. Bidrag utgår med mellan 30 och 90 % av kostnaderna inklusive sanitära anordningar och parkeringsplatser till byggande av hemmahamnar och anslutningshamnar samt i undantagsfall till uthamnar och farleder. Statens naturvårdsverk disponerar anslaget. För budgetåret 1969/70 gäller en ram på 4 milj. kr.

Till anläggningar för turism, idrott och friluftsliv kan under vissa förutsättningar bidrag erhållas från de under elfte huvudtiteln (inrikesdepartementet) upptagna anslagen allmänna beredskapsarbeten m. m. samt särskilda beredskapsarbeten m. m. Bidrag beviljas av arbetsmarknadsstyrelsen – eller ifråga om större turist- och idrottsanläggningar av Kungl. Maj:t – till arbeten vilka utförs i sysselsättningsfrämjande syfte vid arbetslöshet. Statlig myndighet, primärkommun eller landsting bör vara huvudman för anläggning för att bidrag till dess uppförande skall utgå. Även organisation av rikskaraktär kan i vissa fall godkännas som huvudman för anläggning. Budgetåret 1969/70 kan arbeten för omkring 20 milj. kr. avseende idrottsanläggningar beräknas bli utförda.

5.4 *Kommunernas stöd till idrotten*

5.4.1 Allmänt

Kommunerna stöder idrotten dels genom att bygga anläggningar av olika slag, dels genom bidrag till organisationer och föreningar för deras verksamhet eller för de-

ras uppförande av anläggningar. Storleken av det kommunala stödet har utredningen sökt bestämma genom en undersökning av de ekonomiska åtagandena i landets kommuner som genomförts med hjälp av RF:s distriktskonsulenter. Utredningens undersökning är en uppföljning av en av kommunförbunden och RF år 1965 gemensamt gjord undersökning angående det kommunala stödet till idrott och friluftsliv. I fråga om antalet idrottsanläggningar i landet grundas utredningens redovisning dels på material som ställts till förfogande av RF:s idrottsplatskommitté, dels på en av idrottens samarbetsnämnd år 1965 på uppdrag av chefen för handelsdepartementet gjord utredning rörande statsbidrag till idrottsanläggningar. Den sistnämnda utredningen redovisas närmare i kapitel 7.

5.4.2 1965 års ekonomiska undersökning

1965 års ekonomiska undersökning avsåg kommunernas kostnader för anläggningar till idrott, gymnastik och friluftsliv samt anläggningar i övrigt där vissa utrymmen upplåtits för sådan verksamhet. Vidare redovisades kontanta bidrag till föreningar, bidrag till ledarutbildning samt kommunernas kostnader för fritidsgrupper, kommuninstruktörer och ungdomsläger. Undersökningen omfattade däremot inte de kommunala investeringarna i camping och husvagnsplatser, semesterbyar, småbåtshamnar, vandrarhem, turiststationer, semesterhem eller andra slag av turistinkvarteringar och inte heller investeringar i större badplatser och liknande anordningar med övervägande turistiskt syfte. Frågeformulär utsändes till samtliga kommuner i landet. De efterfrågade uppgifterna avsåg dels kommunernas driftkostnader – efter avdrag för intäkter – för den organiserade idrotten och friluftslivet under år 1964 enligt budget för år 1964 och enligt särskilda beslut, dels verkliga nettoinvesteringar under år 1963 för dessa ändamål enligt 1963 års avslutade räkenskaper. Till kommunernas egna anläggningar räknades även sådana som ägdes och förvaltades av kommunala bolag eller stiftelser. Frågeformuläret besvarades av 96 % av de tillfrågade kommunerna.

Av undersökningen framgick att kommunernas utbetalningar för den verksamhet som var avsedd att i första hand tillgodose organisationer för idrott och friluftsliv uppgick till ca 164 milj. kr. Av detta belopp avsåg 83 milj. kr. direkta driftkostnader enligt budget för år 1964 och enligt särskilda beslut efter avdrag för intäkter. Resterande belopp, ca 81 milj. kr. avsåg verkliga nettoinvesteringar i anläggningar enligt 1963 års avslutade räkenskaper. Undersökningsresultatet framgår mera detaljerat av tabell 5.6.

Av sammanställningen framgår bl. a. att städerna satsade 118,4 milj. kr. på sådan verksamhet som hade samband med den organiserade idrotten och friluftslivet och att närmare hälften av detta belopp avsåg nettoinvesteringar i anläggningar. Motsvarande belopp för köpingar och landskommuner var 45,5 milj. kr. resp. 22 milj. kr.

Tabell 5.6 Kommunernas kostnader för idrott och friluftsliv enligt 1965 års undersökning (milj. kr)

	Städer	Köpingar och landskommuner	Summa
Direkta driftkostnader 1964:			
Egna anläggningar m. m.	49,0	9,3	58,3
Kontanta bidrag till föreningar o. motsv. organisationer	7,6	12,0	19,6
Bidrag till ledarutbildning	0,5	0,2	0,7
Övriga kostnader, fritidsgrupper, kommuninstruktörer o. dyl.	2,3	2,0	4,3
	59,4	23,5	82,9
Nettoinvesteringar 1963	59,0	22,0	81,0
Summa	118,4	45,5	163,9

I kontanta bidrag till idrottsföreningar och motsvarande organisationer utbetalade kommunerna sammanlagt 19,6 milj. kr. under år 1964. Dessutom utgick kommunala bidrag till ledarutbildning med 0,7 milj. kr. och till kommuninstruktörer, ungdomsläger, fritidsgrupper o. dyl. med 4,3 milj. kr. Totalt satsade alltså kommunerna under år 1964 24,6 milj. kr. på idrotts- och friluftsorganisationernas verksamhet, ledarutbildning, kursverksamhet m. m. I detta belopp ingick anslag på ca 7,3 milj. kr. till föreningsägda anläggningar.

Om de kommunala insatserna beräknas på så sätt att avskrivningar på anläggningar samt beräknade ränteersättningar på det i anläggningarna nedlagda kapitalet läggs till de årliga driftkostnaderna kan kostnaderna per invånare och per skattekrona framräknas. Genom en sådan beräkningsmetod fördelas investeringarna, som kan variera avsevärt olika år, på de år under vilka de belastar kommunens ekonomi. Enligt denna beräkningsmetod uppgick kommunernas kostnader för den organiserade idrotten och friluftslivet till 107,4 milj. kr. under år 1964, vilket motsvarade ett genomsnitt av 14,37 kr. per invånare. Genomsnittet för städerna var 19,08 kr. per invånare och för landskommunerna 8,90 kr. Av tabell 5.7 framgår kostnaderna per invånare i kommuner av olika storlek under år 1964.

Räknat per skattekrona var kostnaden år 1964 i genomsnitt 0,23 kr. Genomsnittet för städerna var 0,25 kr. och för övriga kommuner 0,18 kr.

Sammanfattningsvis konstaterades i 1965 års undersökning att om man till de 164 milj. kr. som kommunerna enligt uppgifterna satsade på idrottsverksamhet skulle lägga dels kommunernas kostnader för de indirekta subventioner som idrotten får i olika former men som inte framgår av kommunernas räkenskaper, dels kostnaderna för markförvärv till idrottsändamål och kostnader för vissa former av turistiska anläggningar så skulle beloppet överstiga 200 milj. kr.

Tabell 5.7

	Kronor
Städer	
Över 100 000 invånare	22: 42
100—50 000 invånare	19: 39
50—25 000 invånare	16: 81
25—10 000 invånare	15: 43
Under 10 000 invånare	16: 76
Köpingar	14: 78
Landskommuner	8: 90

5.4.3 Antalet idrottsanläggningar

Idrottens samarbetsnämnds år 1965 genomförda undersökning och uppgifter från RF:s idrottsplatskommitté visar, att ca 7 700 användbara idrottsanläggningar av olika slag fanns i landet år 1965. Under åren 1966 och 1967 har omkring 500 nya anläggningar uppförts, varför det totala antalet anläggningar år 1968 uppgick till ca 8 200. Fördelningen på olika sorters anläggningar framgår av tabell 5.8. Idrottsutredningen behandlar anläggningar och anläggningsstöd i kapitel 7.

5.4.4 Idrottsutredningens kommunenkät

Idrottsutredningen genomförde under år 1967 och början av år 1968 en enkätundersökning med hjälp av riksidrottsförbundets distriktskonsulenter. Frågeformuläret (bilaga 3) tillställdes genom konsulenternas försorg samtliga kommuner i landet. De uppgifter som efterfrågades var bl. a. hur många idrottsplatser inom kommunen som ägdes av annan än kommunen samt om något särskilt kommunalt organ fanns för idrotts- och fritidsfrågor. Uppgift önskades också om kommunernas drift- och kapitalkostnader för idrott och friluftsliv under åren 1960–1966. Svarsfrekvensen var för kommuner med över 25 000 invånare 100 %, för kommuner med mellan 10 000 och 25 000 invånare 98 % och för kommuner med mindre än 10 000 invånare 68 %. I vissa fall var dock uppgifterna ofullständiga.

Av idrottsutredningens enkätundersökning framgår, att kommunerna i allt större utsträckning övertagit ansvaret för till-

Tabell 5.8. Befintliga idrottsanläggningar i Sverige år 1966 och år 1968

	1966	1968
Idrottsplatser med löparbanor, hopp- och kastbanor m. m.	ca 800	ca 825
Fotbollsplaner (av minst sådan storlek att de kan utnyttjas i seriesystemet)	ca 2 500	ca 2 600
Idrottshallar (inkl. speciella tennishallar) av minst sådan storlek att de kan utnyttjas för handboll och tennis	ca 275	ca 300
Simhallar med bassäng minst 25 m	51	76
Friluftsbassänger minst 25 m	54	68
Konstisbanor		
ishockeybanor inomhus	15	24
ishockeybanor utomhus	105	146
bandybanor	11	13
curlingbanor	17	20
hastighetsbanor	3	6
Ishockeybanor, med naturis	ca 1 200	ca 1 200
Bandybanor, med naturis	ca 450	ca 475
Tennisbanor, utomhus	ca 1 500	ca 1 700
Golfbanor	85	98
Bowlinghallar	79	115
Skidhoppbackar	ca 115	115
Slalombackar	ca 200	ca 220
Motorbanor	ca 80	86
Ridhus	ca 90	ca 90
Båthus och roddidrott	ca 50	ca 50
Kanothus	ca 70	ca 70
Totalt	ca 7 750	ca 8 182

komsten och driften av idrottsanläggningar från organisationerna. I kommuner med mer än 100 000 invånare är det endast 2 % av anläggningarna, som har annan huvudman än kommun, och i kommuner med mellan 50 000 och 100 000 invånare 4 %. I de mindre kommunerna – under 10 000 invånare – ägs dock fortfarande, i de kommuner som svarat, flertalet anläggningar – 65 % – av annan än kommunen. Som regel utgår dock betydande kommunala bidrag till driften av anläggningarna.

Särskilda kommunala organ för idrotts- och fritidsfrågor finns i samtliga kommuner med mer än 25 000 invånare. I 5 % av kommunerna med mellan 10 000 och 25 000 invånare och i 25 % av kommuner med mindre än 10 000 invånare saknas sådant organ. Utvecklingen har alltså gått dithän att flertalet kommuner inrättat särskilda kommunala organ för idrotts- och fritidsfrågor. Efter hand som större kommunala enheter bildas torde antalet kommuner som saknar sådant särskilt organ minska ytterligare.

Idrottsutredningens enkätundersökning bekräftar de uppgifter om kommunernas ekonomiska satsning på idrott, som framkom i den tidigare refererade undersökningen från år 1965. Det av idrottsutredningen insamlade materialet som omfattar både idrott och friluftsliv visar att de kommunala driftkostnaderna år 1964 uppgick till ca 108 milj. kr. År 1965 hade dessa kostnader ökat till ca 139 milj. kr. och år 1966 till ca 163 milj. kr. I nya anläggningar investerades år 1964 ca 124 milj. kr., år 1965 ca 131 milj. kr. och år 1966 ca 128 milj. kr.

I tabell 5.9 redovisas en sammanställning av den gjorda enkätundersökningen med avseende på kommunernas driftkostnader för idrott i bred bemärkelse samt investeringskostnader i anläggningar.

De genomsnittliga driftutgifterna år 1966 för kommunerna i de olika befolkningsintervallen var (i 1 000-tal kr.),

över 100 000 inv.	14 863
50–100 000 inv.	2 692
25– 50 000 inv.	1 274
10– 25 000 inv.	427
under 10 000 inv.	36

Tabell 5.9 Kommunernas utgifter för idrott i bred bemärkelse åren 1964—1966 i 1 000-tal kr.

Invånare	1964 Driftutg.	Invest.	1965 Driftutg.	Invest.	1966 Driftutg.	Invest.	Antal kommuner som svarat
över 100 000	33 520	35 999	39 636	31 404	44 590	26 737	3
50—100 000	21 554	17 439	26 336	19 052	32 309	22 838	12
25— 50 000	23 742	32 350	32 664	29 525	35 682	29 155	28
10— 25 000	18 803	25 125	26 555	28 719	33 318	23 553	78
under 10 000	10 287	13 679	13 814	22 911	18 097	26 069	505
Totalt	107 906	124 592	139 005	131 611	163 996	128 352	

Den genomsnittliga ökningen av driftutgifterna från 1965 till 1966 var för kommunerna i de olika befolkningsintervallen följande (i 1 000-tal kr.),

över 100 000 inv.	1 651
50–100 000 inv.	498
25– 50 000 inv.	107
10– 25 000 inv.	87
under 10 000 inv.	9

Idrottsutredningen har för att få en uppfattning av de kommunala driftkostnaderna för idrott i bred bemärkelse åren 1967, 1968 och 1969 gjort en förenklad framskrivning av det redovisade materialet. Utredningen har därvid antagit att driftutgifterna i de olika kommunerna inom varje befolkningsintervall åren 1967, 1968 och 1969 ökat med samma belopp som den genomsnittliga ökningen i intervallet mellan år 1965 och år 1966. Vid framskrivningen tas hänsyn endast till de kommuner som lämnat fullständiga uppgifter om det ekonomiska stödet. Idrottsutredningen bortser i sammanhanget från den inverkan som genomförda kommunsammanslagningar eventuellt haft. Framskrivningen redovisas i tabell 5.10. Inom parentes anges antalet kommuner i varje intervall som medtagits.

De kommunala driftutgifterna har sannolikt ökat mer under vart och ett av åren 1967–1969 än den genomsnittliga ökningen för år 1966. Driftutgifterna år 1969 är därför med stor sannolikhet större än de som redovisas i tabell 5.10. Idrottsutredningen inför därför en korrigeringspost på 10 milj. kr. och uppskattar driftutgifterna i de här medtagna kommunerna till 250 milj. kr. år 1969.

368 kommuner, varav 363 med mindre än 10 000 invånare, lämnade inga eller ofullständiga uppgifter. Om dessa kommuner under vart och ett av de aktuella åren hade lika stora driftutgifter som genomsnittet för det befolkningsintervall där de hör hemma kan 1969 års framräknade driftutgiftssumma höjas med ytterligare 25 milj. kr. De sammanlagda driftutgifterna år 1969 för idrott i bred bemärkelse i landets kommuner skulle då uppgå till omkring 275 milj. kr. I detta belopp ingår såväl bidrag till organisationer som kostnader för avskrivningar på anläggningar och räntekostnader för upplånat kapital. I fråga om organisationsstödet följer många kommuner – i synnerhet mindre och medelstora – statens ungdomsråds rekommendation (SOU 1966: 32). Rekommendationen innebär i korthet att organisationerna kan få kommunala bidrag till lokalhyror, inventarier, verksamhet, instruktörer, ledareutbildning, fritidsgrupper och läger samt ett särskilt s. k. startbidrag vid organisationens bildande.

Som framgår av tabell 5.9 uppgick investeringarna i anläggningar år 1966 till ca 130 milj. kr. Under förutsättning att investeringarna varit av ungefär samma storlek under åren 1967–1969 skulle kommunernas sammanlagda kostnader för idrott i bred bemärkelse överstiga 400 milj. kr. år 1969.

5.5 *Landstingens stöd till idrotten*

Landstingen lämnar idrotten ekonomiskt stöd i form av bidrag till distriktsorgani-

Tabell 5.10 Beräkning av kommunernas driftkostnader för idrott och friluftsliv 1967—1969. 1 000 kr.

Invånare	Beräknad årlig ökning av driftutg.	Driftutg. 1966	Uppskattad driftutg. 1967	1968	1969
över 100 000 (3)	1 651	44 590	49 543	54 496	59 449
50—100 000 (12)	498	32 309	38 285	44 261	50 237
25— 50 000 (28)	107	35 682	38 678	41 674	44 670
10— 25 000 (78)	87	33 318	40 104	46 890	53 676
under 10 000 (505)	9	18 097	22 642	27 187	31 732
Totalt		163 996	189 352	214 508	239 764

sationernas allmänna verksamhet samt till deras ledarutbildning. Flertalet landsting tillämpar vid bidragsgivningen inom Svenska landstingsförbundet år 1965 utarbetade regler. Dessa återges i det följande i de avsnitt där de är tillämpbara på idrottens distriktsorgan.

Allmänna bestämmelser för landstingsbidrag till folkbildtings- och ungdomsarbete

Landstingsbidrag utgår i princip endast till landstingskommunen omfattande och sålunda icke till lokal av primärkommun stödd verksamhet.

I de fall då av riksorganisationen inom landstingskommunen förekommer mer än ett distriktsförbund, må ankomma på landstinget avgöra hur bidrag enligt förenämnda bestämmelser skall utgå till ifrågavarande distriktsförbund.

I de fall då enligt föregående distriktsförbundet omfattar större område än landstingskommunen må efter samråd mellan grannlandstingen varje landsting äga avgöra hur stor del av hithörande bidrag som skall utgå till sådant distriktsförbund.

Bidrag till ledareutbildning utgår icke för kurs som tack vare samverkan med riksorganisation erhåller statsbidrag till deltagares inackordering och resor.

Till en och samma verksamhet må landstingsbidrag endast utgå en väg enligt förenämnda bestämmelser.

Landstingsbidrag till ungdomsarbetet

Landstingsbidrag må utgå till följande landstingskommunen omfattande verksamhet på sätt som framgår av det följande:

1. Ungdomsdistriktens allmänna verksamhet.
2. Ungdomsdistriktens ledareutbildning.

1. *Ungdomsdistriktens allmänna verksamhet*

a. Bidragets syfte

Landstingsbidrag till ungdomsdistrikts allmänna verksamhet utgår till distriktsorganisation som tillhör sådan ungdomsorganisation vilken enligt Kungl. kungörelsen den 4 juni 1964 (nr 510) erhåller statsbidrag för sin centrala verksamhet och enligt landstingets prövning har landstingsomfattande verksamhet. Landstingsbidraget skall av organisationen användas till bestridande av instruktions-, inspektions- och administrationskostnader på distriktsplanet. Föreligger särskilda skäl må mindre del av anslaget undantagsvis användas för att understödja lokal ungdomsverksamhet.

Till distriktsorganisation berättigad till landstingsbidrag för hithörande ungdomsverksamhet skall hänföras distriktsförbund tillhörigt Sveriges Riksidrottsförbund. Med distriktsförbund tillhörigt riksidrottsförbund avses ej specialdistiktsförbund.

Landstingsbidraget beräknas enligt antalet medlemmar i åldern 12–25 år inom ungdomsdistriktet, vilka berättigat riksungdomsorganisationen till statsbidrag för central verksamhet jämte poäng och av landstinget fastställt grundbelopp enligt följande tabell. För tolkning av begreppet medlem skall gälla i § 5 förenämnda kungörelse fastställd definition, nämligen: »Med medlem i ungdomsorganisation förstås dels den som under närmast föregående redovisningsår varit registrerad såsom medlem i organisationens medlemsmatrikel, dels ock den som under nämnda redovisningsår deltagit i verksamhet bedriven av organisationen vid minst tio sammankomster under en tidrymd av minst tio veckor.»

Antal medlemmar	Landstingsbidrag
301– 500	4 000
501– 900	8 000
901– 1 500	12 000
1 501– 2 500	16 000
2 501– 3 900	20 000
3 901– 5 700	24 000
5 701– 8 100	28 000
8 101–14 000	32 000
14 001–	36 000

Tabell 5.11 Landstingens ekonomiska stöd till idrott åren 1966—1968 (kr).

landsting	1966 allmän verksamhet	1966 ledarutbildn.	1967 allmän verksamhet	1967 ledarutbildn.	1968 allmän verksamhet	1968 ledarutbildn.
Stockholms läns	72 500	2 414	87 500	3 377	144 375	7 994[4]
Uppsala läns	31 000	6 000	36 000	997	36 000	2 712[4]
Södermanlands läns	96 357	3 650	111 144	19 760	170 454	22 180[4]
Östergötlands läns	45 000[1]		94 500[1]		94 500[1]	
Jönköpings läns	62 825	11 485	54 400	4 545	64 000	8 545[4]
Kronobergs läns	10 000	[2]	16 050	905	42 000	6 218[4]
Kalmar läns Norra	5 900	3 829	16 600	1 930	16 000	2 335[4]
Kalmar läns Södra	11 100	2 775	38 900	9 725	48 000	12 000[4]
Gotlands läns	18 000	5 000	21 425	45 000	30 425	50 000[4]
Blekinge läns	54 000	20 577	54 000	26 898	66 000	18 372[4]
Kristianstads läns	46 000	3 630	42 000	10 475	69 000	9 718[4]
Malmöhus läns	41 000	16 000	66 500	14 250	69 000	10 000[4]
Hallands läns	15 500	13 060	9 500	19 652	45 500	13 108[4]
Göteborgs och Bohus läns	88 500	11 527	111 000	36 633	140 000	30 000[4]
Älvsborgs läns	10 500	23 766	10 000	40 191	7 500	36 784[4]
Skaraborgs läns	32 345	14 300	36 000	12 825	44 000	26 305[4]
Värmlands läns	30 066[1]		40 067[1]		60 000[1]	
Örebro läns	87 000	[2]	95 000	1 710	117 000	6 521[4]
Västmanlands läns	50 000	39 471	55 000	40 278	55 000	49 480[4]
Kopparbergs läns	102 000	3 800	103 000	10 000	104 500	12 000[4]
Gävleborgs läns	[2]	[2]	70 000	[2]	70 000	25 000[4]
						175 000[5]
Västernorrlands läns	84 000	30 000	84 000	40 000	88 000	54 444[4]
Jämtlands läns	36 500	3 225	55 300	30 000	102 000	80 000[4]
Västerbottens läns	48 000	18 175	57 000	28 846	83 000	31 116[4]
Norrbottens läns	141 000	12 278	141 000	31 498	157 000	34 587[4]
Totalt hela landet	1 219 593	244 962	1 510 886	429 495	1 923 254	549 414

[1] inklusive anslag till ledarutbildning.
[2] uppgift saknas.
[3] uppgift om hur stor del av anslaget till allmän ungdomsverksamhet som avser idrott saknas.
[4] uppgifterna avser inte hela 1968.
[5] avser instruktörsbidrag.

Ungdomsdistriktens ledareutbildning

a. Bidragets syfte

Bidrag till utbildning av ledare inom ungdomsarbetet utgår till ungdomsdistrikt, som åtnjuter landstingsbidrag enligt punkt 1 ovan. Bidragets syfte är att minska rese- och inackorderingskostnaderna för deltagare från landstingsområdet i internatkurser inom eller utom länet, vilka av ungdomsdistriktet ansetts äga ledareutbildningsvärde. Bidrag utgår till det ungdomsdistrikt, som sänt deltagare till kursen dels som resekostnadsbidrag med faktiska resekostnaden hemorten–kursorten tur och retur billigaste färdsätt dock högst 15 kr. per dylik deltagare (i Sveriges fyra nordligaste län dock högst 30 kr. per deltagare och kurs) och dels som inackorderingsbidrag med 20 kr. per dylik deltagare och inackorderingsdygn.

Internatkurs skall omfatta minst två kursdagar med minst fyra timmar schemalagd undervisning per dag. Minst hälften av kursdeltagarna från landstingsområdet skall ha övernattat på kursorten. Kursdeltagarna skall vidare vara hemmahörande på minst fem orter inom landstingskommunen.

b. Ansökan om bidrag

Särskild ansökan om hithörande bidrag erfordras icke. Bidraget beräknas anslagsmässigt till sammanlagt högst 1/4 av det till ungdomsdistriktens allmänna verksamhet beräknade anslaget.

c. Rekvisition av bidrag

Ungdomsdistrikt äger att hos förvaltningsutskottet eller det organ landstinget bestämmer senast fyra veckor efter avslutande av internatkurs rekvirera bidrag till deltagares resor och inackordering. Rekvisition skall åtföljas av bestyrkta uppgifter avseende:

1. i verkligheten genomfört kursprogram;
2. uppgift om deltagare på kursen från studiedistriktet och landstingsområdet med angivande av varje deltagares hemortspostadress;
3. resekostnaderna till och från kursen billigaste färdsätt för deltagare enligt moment 2 ovan; samt

4. uppgift om hur många av deltagarna enligt punkt 2 ovan, vilka under kursen övernattat på kursorten.

De olika landstingens ekonomiska stöd till idrott under åren 1966–1968 framgår av tabell 5.11.

Landstingens stöd till idrotten har ökat kraftigt trots att de av landstingsförbundet rekommenderade bidragsreglerna i viss utsträckning kan sägas missgynna stora organisationer. Som framgår av bidragsreglerna anses nämligen distriktsförbund tillhörigt Sveriges riksidrottsförbund vara bidragsberättigad organisation men däremot inte specialdistriktsförbund. Eftersom antalet medlemmar i de olika distriktsförbunden, som regel kraftigt överstiger det för högsta möjliga bidrag satta medlemstalet 14 000, blir bidragssumman per medlem räknat för idrottens del mindre än inom andra organisationer. Idrottsutredningen har vid kontakter med landstingsförbundet erfarit att utformningen av bidragsreglerna är under omprövning inom en av förbundsstyrelsen tillsatt arbetsgrupp, som beräknas avsluta sitt arbete under år 1969.

5.6 *Summering*

Idrotten i bred bemärkelse erhåller ett betydande stöd från samhället. Budgetåret 1969/70 uppgår de statliga insatserna till omkring 90 milj. kr. Utredningen har därvid inte medräknat statsbidragen till gymnastiksalar eller andra idrottsanläggningar inom skolväsendet och inte heller lönekostnaderna för skolornas gymnastik- och idrottslärare. Enbart den sistnämnda kostnaden beräknas uppgå till ca 80 milj. kr. budgetåret 1969/70. De kommunala insatserna har utredningen för år 1969 beräknat till omkring 400 milj. kr., och landstingsbidragen till ca tre milj. kr.

Totalt uppgår således samhällets insatser för idrott i bred bemärkelse till omkring 500 milj. kr. år 1969.

6 Idrotten i andra länder

6.1 *Sammanfattning*

Idrotten är en internationell företeelse. Till dess spridning har framförallt medverkat att språk- och andra kulturbarriärer inte lägger hinder i vägen. Idrotten har en betydelsefull roll att spela som förmedlingslänk mellan individer och nationer. Principerna för det internationella idrottsutbytet behandlas närmare i avsnitt 3.7.

Idrottsutredningen har låtit företa en enkät om idrotten i ett antal länder, däribland de mest betydande idrottsnationerna. Enkäten har besvarats av officiella organ i resp. land varför materialet kan betraktas som statligt auktoriserat.

Syftet med enkäten har inte varit att rangordna länderna i en liga eller att överhuvud göra en bedömning av något slags »idrottsstandard» nationerna emellan. Varje land måste bedömas efter sin måttstock. Syftet har i stället varit att – jämsides med att ge en internationell bakgrund – få belyst den idrottsliga situationen på sådana områden där utredningen funnit problem föreligga inom svensk idrott eller där intressanta utvecklingslinjer avtecknar sig. Det är därför frågor ställts beträffande t.ex. obligatorisk medicinsk kontroll inom idrotten och idrottsmännens militärtjänstgöring. För att undersökningen skulle kunna fylla uppgiften att om möjligt ge viss ledning vid utredningens bedömningar gjordes frågeformuläret »svenskorienterat» och starkt schablo-niserat.

Uppgifterna hänför sig i allmänhet till situationen vid årsskiftet 1966–67 resp. budgetåren 1966 eller 1966/67.

I avsnitt 6.5 lämnas en mycket kortfattad allmän orientering om idrottslivets karaktär och särdrag i de länder och länderområden som undersökningen omfattar.

I avsnitt 6.6.2 behandlas det samhälleliga stödet till idrotten. Med reservation för ofullständigheter i det redovisade materialet kan följande statliga stöd i svenska kr. per invånare räknas fram:

Sverige	9.49
Danmark	1.67
Finland	4.76
Norge	4.68
Storbritannien	0.34
Belgien	1.16
Frankrike	0.28
Italien	0.95
Schweiz	0.25
Västtyskland	1.21
Polen	2.85
Japan	0.37
Canada	0.70
Mexico	0.65

I fråga om det stöd som utgår via delstatliga, regionala och kommunala organ har det varit omöjligt att få några som helst jämförbara uppgifter. Endast enstaka länder kan redovisa omfattningen härav. Det uppges allmänt att medlen dock är betydande och att subventionering därutöver fö-

rekommer vid förhyrning av kommunala anläggningar.

Undersökningen innefattar även uppgifter om antalet idrottsanläggningar av skilda slag. Detta material redovisas också i tabellform.

Relativt utförliga uppgifter har inhämtats beträffande organisationen av idrottslärar- och idrottsledarutbildningen. Arvoden till ledare inom idrotten förekommer ytterligt sparsamt.

Det är relativt vanligt att idrottsmän under sin militärtjänstgöring får särskilda möjligheter till träning och tävling.

Obligatorisk hälsokontroll för tävlande förekommer i de flesta länder.

6.2. *Idrotten – en internationell företeelse*

Idrotten av i dag har stor internationell utbredning. Det gäller inte bara idrottslig verksamhet som sådan men också många av de enskilda idrottsgrenarna. Åtskilliga – t.ex. fotboll och friidrott förekommer i de allra flesta länder medan andra – t.ex. bandy och orientering – har en mer begränsad utbredning beroende på klimatiska och andra förutsättningar.

Till idrottens internationalisering har framförallt medverkat att språk- och andra kulturbarriärer inte lägger några väsentliga hinder i vägen för internationellt idrottsutbyte. Tidigt fastställdes också internationella regler och bestämmelser för hur de skilda idrotterna skulle utövas och hur prestationerna skulle mätas eller bedömas. Detta har underlättat idrottens spridning ut över världen. Självfallet har kommunikationernas utveckling också spelat en betydelsefull roll när det gällt att få med nya nationer i idrottsutbytet och att intensifiera redan existerande kontakter. Tidigare rent nationella idrotter tenderar att få internationell spridning. Det gäller t.ex. orientering och judo.

Idrotten spelar en betydelsefull roll som förmedlingslänk mellan individer och nationer. Det internationella idrottsutbytets former och inriktning har diskuterats i avsnittet 3.7.

6.3 *Syfte med en internationell översikt*

Den svenska idrotten är en folkrörelse som utvecklats organiskt och självständigt. Den har stor frihet att disponera de medel som ställs till dess förfogande från stat och kommun. Denna grundläggande karaktär hos svensk idrott ifrågasätts inte av utredningen. Översikten i det följande av idrotten i ett antal länder har därför inte gjorts mot bakgrunden av någon som helst önskan att förändra denna grundval för den svenska idrotten.

Huvudsyftet med den internationella översikten är inte heller att rangordna Sverige i en liga som idrottsnation i fråga om antalet deltagare, antal anläggningar, förekommande offentligt stöd etc. De resultat som framkommer i detta hänseende har sitt intresse men jämförelserna blir osäkra och varje land måste bedömas efter sina skilda förutsättningar. Syftet har i stället varit att ge en allmän internationell bakgrund till svensk idrottsrörelse och att i breda drag beskriva idrottsrörelsens karaktär i andra länder. Mera precist har syftet varit att något få belyst den internationella situationen på sådana områden, där utredningen funnit problem eller intressanta utvecklingslinjer föreligga inom svensk idrott och där kanske ett studium av idrotten utomlands kan vara till hjälp för att finna en lösning.

Det bör påpekas, att utredningen som sådan inte företagit några studieresor utomlands. Utredningen har emellertid varit så sammansatt att däri funnits representerade personer med bred erfarenhet av hur det internationella idrottsutbytet fungerar liksom praktisk kännedom om enskilda länders idrottsrörelser. Även under utredningsarbetet har enskilda ledamöter av utredningen haft tillfälle studera idrott i andra länder. Utredningen har särskilt tagit del av de erfarenheter som representanter för riksidrottsförbundet och Svenska korporationsidrottsförbundet gjort av idrotten i några österuropeiska länder.

6.4 *Enkätmaterialet*

Det är svårt att få en någorlunda rättvisande jämförelse mellan olika länders idrotter. Detta var bekant för utredningen. Det material som finns tillgängligt i andra källor (internationella översikter, publicerade redogörelser) är dels relativt gammalt, dels mycket skiljaktigt till sin karaktär. För det syfte utredningen tänkt sig var det omöjligt att använda.

Utredningen ansåg det därför nödvändigt att företa en särskild enkät som gjorts upp i samråd med idrottens organisationer. Frågornas formulering framgår av bilaga 4.

Enkäten är »svenskorienterad». Detta har skett avsiktligt. Som tidigare betonats syftar materialsamlingen till att ge en bild av existerande lösningar etc. på för svensk idrott intressanta områden, inte att ge en fullständig bild av varje nations idrottsliga förhållanden. Det har då heller inte kunnat undvikas att några av de ställda frågorna ur det enskilda landets synpunkt framstår som oklara och rentav omöjliga att besvara. Att i ett frågeformulär fånga in särdrag i en nations idrottsliv har varit omöjligt. Så t. ex. är det omöjligt att i enkäten ta hänsyn till det komplicerade samspel som råder mellan stat och kommun, graden av delegering av uppgifter på idrottsområdet, skillnader i klimat och därmed i idrottslig inriktning m. m. För att över huvud taget få svar som fyller syftet att vara en jämförelse mellan länderna har det varit nödvändigt att i enkäten hårt binda svarsmöjligheter och svarsutrymme. Enkäten är alltså starkt schabloniserad. Den särskilda inriktning och historia som idrotten har i varje land kan inte komma till uttryck i svaren.

Enkäten utsändes i februari 1967 och de inkomna uppgifterna hänför sig därför i allmänhet till årsskiftet 1966–67 resp. budgetåret 1966 eller 1966/67.

Den period under vilken svar inkom sträcker sig från våren 1967 till våren 1968.

Materialinsamlingen har skett via den svenska utrikesförvaltningen och uppgiftslämnare är vederbörande departement eller myndighet. Materialet får därför betecknas som officiellt.

I följande två avsnitt behandlas först den allmänna strukturen på idrotten i resp. land. Därefter sker en tvärgenomgång av vissa frågor och områden som tagits upp i enkäten.

I det förra avsnittet har i någon utsträckning använts även annat material än enkätsvaren, bl. a. rapporter från idrottsliga studieresor. Det senare avsnittet är däremot upplagt helt efter enkäten (och uppgifterna hänför sig till svaren på denna).

Med nödvändighet blir genomgången relativt kortfattad. Synpunkter och frågor som varit av särskilt intresse för utredningen behandlas något utförligare.

6.5 *Idrotten i andra länder. Allmän översikt*

6.5.1 Norden

Idrotten i Norden uppvisar gemensamma huvuddrag. Idrottens karaktär av folkrörelse är starkt betonad. De centrala idrottsorganisationer som vuxit fram har en demokratisk uppbyggnad liknande vårt riksidrottsförbund.

Ett genomgående drag är också funktionsuppdelningen mellan stat och kommun. Staten satsar pengar till administration på förbundsplanet, till centrala ledarinstitut, till forskning och idrottsmedicin samt viss bidragsverksamhet till idrottsanläggningar. Kommunerna svarar sedan för de stora kostnaderna för idrottsanläggningar samt för stöd till regionala och lokala idrottsorganisationer och föreningar. Tillsammans blir därmed de kommunala utgifterna för idrottsändamål avsevärt större än statens.

Det geografiska läget har inneburit att vinteridrotterna fått en stark ställning i såväl Norge, Finland som Sverige. I detta avseende är Danmark avsevärt handikappat. När det gäller sommaridrotterna kan i Danmark utläsas en viss koncentration till lagsporter som fotboll, handboll

m. m. medan framförallt friidrotten haft svårare att göra sig gällande än i övriga Norden. I vissa avseenden finns i dansk idrott en mer kontinental prägel än i det relativt homogena blocket Norge, Finland och Sverige.

Island uppvisar i förhållande till den ringa folkmängden en mycket hög idrottslig standard på en rad områden, bl. a. i fråga om stora lagsporter som fotboll och handboll.

Såväl i Norge som Finland och Danmark förekommer specialdestinering av tipsmedel till ungdomsfostran och till idrott. Denna bindning finns inte i Sverige där idrottens behov av medel bedöms från andra utgångspunkter. Totalt går i Sverige mer pengar från det allmänna till idrott per invånare räknat än i övriga nordiska länder. Alla de nordiska länderna ger dock stora belopp till idrott vid en internationell jämförelse.

6.5.2 Västeuropa

Material från länder i Västeuropa har infordrats från de flesta större och ur idrottssynpunkt intressanta staterna.

Storbritannien uppvisar i flera avseenden en annorlunda bild än nationerna i Europa i övrigt. Storbritannien som var det land där den moderna idrotten först växte fram har bevarat vissa särdrag. Detta gäller dels inriktningen på ett antal nationalsporter som i övrigt är mindre utbredda, dels idrottsverksamhetens – utanför skolorna – koncentration till klubbar och företag utan direkt samhälleligt stöd. Idrotten är i hög grad koncentrerad till skolor och universitet. Det synes emellertid vara en tendens – vilket också betonas i de svar man från brittiskt håll tillställt utredningen – att utveckla den idrottsliga verksamheten så att den står alla medborgare till buds. Man har sålunda funnit det orationellt att stora idrottsanläggningar skall vara tillgängliga endast för en liten grupp medborgare. En utveckling mot integrerade anläggningar öppna för alla pågår. Fortfarande spelar dock företagen och de privata klubbarna en mycket stor roll i den brittiska sporten. En förstärkning av kommunernas och statens insatser för idrotten pågår i samband med strävandena att bättre utnyttja de nationella resurserna för idrott.

Frankrike är det enda land i Västeuropa[1] som har ett särskilt departement för ungdom och sport. Det vill också synas som om den franska idrotten i högre grad än i andra västeuropeiska länder står under inflytande från centrala målsättningar och centrala direktiv. Även på det regionala och lokala planet avlönas ett relativt stort antal instruktörer och konsulenter med statliga medel. Detta torde dock stå i samband med att kommunerna i Frankrike spelar en annorlunda roll än kommunerna gör i exempelvis Skandinavien. En hård satsning på instruktörer och tränare för toppidrotten kännetecknar Frankrike.

I *Italien* organiseras idrotten på två nivåer. Den elitbetonade tävlingsidrotten handhas av Italiens olympiska kommitté (CONI), som fungerar som ett riksidrottsförbund med lokalavdelningar i hela landet. CONI disponerar medel från tipsverksamheten. Den har alltså en offentligrättslig ställning.

Samtidigt ges stort utrymme för idrottslig verksamhet i skolorna. Skolidrottsverksamheten har mycket betydande omfattning och lärarna disponerar ett antal timmar per vecka för frivillig idrottsundervisning.

I *Schweiz* står den manliga gymnastikundervisningen under överinseende av militärdepartementet. Något sportdepartement finns inte. Som tillsynsmyndighet och rådgivande organ fungerar Gymnastik- och sportkommissionen. De statliga anslagen till idrott är relativt små.

I *Västtyskland* faller framförallt den höga standarden på idrottshögskolorna i ögonen. Stor vikt läggs vid utbildning av idrottsledare och idrottslärare. En planmässig utbyggnad av idrottsanläggningar sker, delvis med statligt stöd, efter de grundlinjer som tecknats i den »gyllene plan» som Olympiska kommittén i Västtyskland givit ut. I Västtyskland svarar emellertid delstatsregeringar-

[1] av de länder som ingår i enkäten.

na för de största kostnaderna för byggande av anläggningar. Stor roll för idrottens finansiering spelar också de inkomster som kommer från lotto-spel.

6.5.3 Östeuropa

Idrotten har i de östeuropeiska staterna i flera avseenden en sinsemellan likartad struktur. Den betraktas som en del av hälsovården och företagen får avsätta vissa medel för idrottsverksamhet. Idrotten bygger i huvudsak på företagsidrott och på korporationsverksamhet. I *Polen* spelar emellertid klubbar samtidigt en stor roll. Stor vikt läggs vid den medicinska kontrollen i alla stater i Östeuropa. Kontinuerlig medicinsk kontroll av idrottsutövare är obligatorisk för alla tävlande.

I *Sovjetunionen* bygger idrottsverksamheten till alldeles övervägande del på företagsidrott. Vid sidan av prof-sport, fackföreningarnas centralkommittés sektion för sport och idrott, finns en olympiakommitté som bl. a. handhar internationella mästerskap och landskamper. En utförligare redovisning av idrotten i Sovjetunionen lämnas i avsnittet 6.6.6.

Hösten 1968 omorganiserades idrotten i Sovjetunionen och en förstärkt central styrning synes ha införts.

6.5.4 Övriga länder

Av övriga länder utvaldes fyra som kunde ha intresse för vårt land och där det bedömdes som möjligt att över huvud taget få fram uppgifter. De länderna var Japan, Mexiko, USA och Canada.

Japan uppvisar en bred idrottsrörelse med en betydande statlig satsning. Företagen stöder i avsevärd utsträckning idrotten via stöd till företagsklubbar.

Från *Mexiko* är uppgifterna relativt sparsamma. Inför olympiska spelen ägde en betydande satsning av medel rum.

Anmärkningsvärt i *Canada* är att relativt stora summor satsas på idrottsforskning.

I *USA* är amatöridrotten i hög grad koncentrerad till universiteten. En relativt stor grupp av studerande ägnar en mycket betydande del av sin studietid åt idrottslig verksamhet. Deras studielinje innebär en kombination av normala studier och idrottslärarutbildning.

6.6 *Idrotten i andra länder. Former och omfattning*

6.6.1 Central handläggning (frågorna 1 och 5. Beträffande lydelse se bil. 4).

Det framgår av enkäten att idrott och sport i flertalet länder sorterar under resp. undervisningsministerium. Endast Frankrike har ett särskilt ungdoms- och sportdepartement. I Storbritannien finns ett särskild Sportråd med undersekreteraren för undervisning och vetenskap som ordförande. Det bör anmärkas att fler länder än dessa har någon form av ämbetsverk för handläggning av idrottsfrågor. I Norge finns sålunda en särskild myndighet för ändamålet, Statens Idrotts- och ungdomskontor.

De nationella olympiska kommittéerna har f. n. i bl. a. Sverige en delvis självständig ställning direkt under statsmakterna och disponerar egna medel i samband med olympiaförberedelser och olympiadeltagande. I Italien omhänderhar den nationella olympiska kommittén (CONI) idrottsverksamheten utanför skolsystemet. I de östeuropeiska staterna är den centrala ledningen organisatoriskt sett ett förbund, en federation eller liknande.

6.6.2 Samhälleligt stöd till idrotten

Statsstöd (frågorna 2–4)

Utredningen ställde frågan hur stora statliga anslag som över statsbudgeten utgår till idrott och sport. Därutöver frågades vilka andra statliga medel som tillfördes idrotts- och friluftsliv. Svaren framgår av tabell 6.1.

Tabell 6.1 Statsstöd till idrotten i vissa länder

Land (1)	Anslag över budgeten Milj. i landets valuta (2)	Tipsmedel utanför budgeten och övrigt stöd Milj. i landets valuta (3)	Summa (2) + (3)	Valuta och kurs 5/3 1968		Sammanlagt stöd i milj. svenska kr.	Folkmängd milj. inv. 1/1 1967	Stöd i svenska kr. per invånare	Anmärkning
Sverige	75,0	—	75,0	(S.kr.)	—	75,0	7,9	9,49	Avser 1967/68
Danmark	11,5	—	11,5	(D.kr.)	69: 55	8,0	4,8	1,67	Tipsmedel 1965/66
Finland	15,2	2,5	17,7	(F.Mk)	123: 80	21,9	4,6	4,76	Avser 1967
Norge	5,9	18,7	24,6	(N.kr.)	72: 55	17,8	3,8	4,68	Avser 1966
Storbritannien	1,5	..	1,5	(£)	12: 41	18,8	55,0	0,34	Avser 1966/67
Belgien	105	..	105	(B.frs)	10: 44	11,0	9,5	1,16	Avser 1966
Frankrike	13,3	..	13,3	(Frs)	104: 75	14,0	49,4	0,28	
Italien	59 000	—	59 000	(Lire)	0: 83 ¼	49,1	51,9	0,95	Utgifterna för gymnastik och idrott i skolorna, 36 miljarder lire har exkluderats. Kurs 13.2.69.
Schweiz	1,3	—	1,3	(S.frs)	119: 20	1,5	6,1	0,25	
Västtyskland	53,9	..	53,9	(DM)	129: 35	69,7	57,5	1,21	Avser 1967. Inkl. vissa medel inför München 1972 men exkl. lottospel.
Polen	118,0	300	418,0	(zloty)	21: 65	90,5	31,7	2,85	Turistkurs.
Ungern	..	..	..		—	..			
Sovjetunionen	..	..	..		—	..			
Japan	2 252	242	2 494	(yen)	1: 46	36,4	98,9	0,37	Inkl. nationella arbeten och fysisk fostran inom den nationella rörelsen.
USA	..	..	..		—	..			
Canada	2,94	..	2,94	(Can $)	4: 73 ½	13,9	19,9	0,70	Kurs 13.2.69.
Mexiko	39,5	27	66,5	(peso)	0: 43	28,6	44,1	0,65	Inkl. särskilda medel inför olympiaden 1968.

Konkreta uppgifter av denna karaktär från USA, Sovjetunionen och Ungern har inte stått att få och någon samlad bedömning av det statliga stödet till idrotts- och friluftsliv i dessa stater låter sig svårligen göras på grundval av det material som inkommit. I USA faller idrott liksom gymnastikundervisning i skolorna helt under de delstatliga eller lokala myndigheterna.

Vad beträffar uppgifterna i tabellen bör den reservationen göras att siffrorna inte alltid är jämförbara. Några av länderna har uttryckligen tagit med t. ex. medel som utgår för beredskapsarbeten på idrotts- och friluftsanläggningar medan andra inte berört saken. Några har uttryckligen inkluderat utgifter för fysisk fostran och gymnastik i de högre skolorna samt anslag till ungdomens friluftsliv. För andra länder ligger vissa sådana kostnader utanför.

Klart framträder i tabellen ovan det betydande stöd som Sverige lämnar per invånare i jämförelse med de flesta andra länder. Detta torde i första hand ha samband med vår höga standard i allmänhet samt med ett utbrett föreningsliv som samhället stödjer.

Vid en jämförelse mellan å ena sidan de tre skandinaviska länderna och å andra sidan övriga länder bör anmärkas, att förekomsten av fria strövområden i Skandinavien i och för sig kunde tänkas begränsa behovet av samhälleliga insatser för idrott och friluftsverksamhet. En stor del av efterfrågan kan ju tillgodoses i naturen. Samtidigt torde emellertid det rörliga friluftslivet i hög grad vara beroende av samhällsstöd för de byggnader och anläggningar som erfordras. Förekomsten av fria strövområden bör ses som en väsentlig del av en samhällsstödd idrotts- och friluftspolitik.

Av flera svar framgår att man tillämpar en strikt uppdelning mellan vad som är statlig angelägenhet och vad som är regional/lokal. Som regel är det statliga stödet avsett för organisationer på riksplanet medan regionala/lokala myndigheter svarar för övrigt stöd. Givetvis måste statligt resp. delstatligt och regionalt/kommunalt stöd ses i ett sammanhang då de i flera länder betingar varandra. Beträffande regionalt/kommunalt stöd, se nedan.

Det har också intresserat utredningen på vilka ändamål det reguljära statliga stödet fördelas. Här är variationerna stora mellan länderna.

I Storbritannien, Belgien, Västtyskland och Japan består statsstödet över budgeten till mellan 50 och 80 % av anläggningsstöd. I Sverige, Norge, Canada och Polen svarar anläggningsstödet för endast 10–25 % av det totala och i stället går så mycket större andel till de centrala organisationerna (Sverige, Canada, Polen) och till idrottslärar- och idrottsledarinstitut (Norge). I Norge tillförs idrottsorganisationen i stället tipsmedel. Variationer av detta slag behöver inte nödvändigtvis betyda en skiljaktig struktur på idrotten eller på samhällsstödets inriktning i de olika länderna. In i bilden bör också föras det regionala och lokala stödet, omfattningen av idrottslig självstyrelse i stället för central ledning och dirigering m. m.

Avgränsningen av vad som är statligt och vad som är regionalt resp. lokalt/kommunalt stöd är skiftande mellan länderna beroende på administrativ indelning och funktionsfördelning. Siffrorna i tabell 6.1 bör därför inte betraktas isolerat från det stöd som utgår via delstater, sekundär- och primärkommuner. Som regel är dessa medel av större omfattning än det statliga stödet. Som exempel kan nämnas att det svenska statliga stödet (stöd till gymnastik och idrott i skolorna ej inräknat) är blott ca $^1/_5$ av det kommunala stödet. I Västtyskland består normalt ca $^4/_5$ av det statliga stödet av bidrag till sporthallar och andra anläggningar, drygt 40 milj. D-mark. Denna summa är emellertid avsedd att täcka endast de sista 10 procenten av kostnaden för att bygga sporthallar och liknande. Resterande 90 % av kostnaderna torde till övervägande del finansieras av delstatsregeringar och kommuner.

För att få en så vitt möjligt fullständig täckning av vad som i de olika län-

derna utgår i statsstöd till idrott via den normala anslagsgivningen ställdes frågan huruvida det utöver vad som nämnts i svar på fråga 2 lämnades några anslag över statsbudgeten, annat stöd eller subventioner med syfte att främja idrott, sport och friluftsliv. Frågan konkretiserades till att gälla om det t. ex. ägde rum överföring av medel till sport och idrott via statligt auktoriserade tipsbolag, huruvida föreningar och organisationer var befriade från skatt, osv. De flesta stödformer och alla de medel som i resp. land uppfattas som stöd till idrott, sport och friluftsliv bör därför ha kommit med i svaren och i tabellen ovan.

Utöver vad som framgår av tabellen i fråga bör något nämnas beträffande idrottens skatteförhållanden.

Av svaren framgår att idrotts- och sportorganisationer i allmänhet är befriade från skatt på sina inkomster. Amatörtävlingar är i flera länder uttryckligen befriade från nöjesskatt, däremot inte tävlingar för professionella. Bestämmelserna varierar dock från land till land (se närmare svaren på fråga 5 i översikten, bil. 4).

Beträffande statligt stöd till korporationsidrotten tas denna fråga upp nedan.

Regionalt och kommunalt stöd
(fråga 8, 9, 13)

Det är inte allmänt förekommande att kommunerna har egna organ för idrott och sport. Sverige har det liksom Finland till ca 100 %. Ofta är det då fråga om en nämnd som handhar idrotts- och friluftsfrågor och/eller fritidsfrågor, ibland även ungdomsfrågor. I Västtyskland finns särskilda styrelser och i Polen särskilda kommittéer. I Japan har ca var 10:e kommun ett särskilt råd.

I fråga om den kommunala satsningen på idrotts- och friluftsliv är uppgifterna mycket varierande. Sverige satsar ca 400 milj. kr (enligt senast tillgängliga uppgifter), Finland ca 37 och Norge ca 70 milj. kr. i sammanlagt kommunalt stöd till egna anläggningar, stöd och bidrag till föreningsanläggningar, bidrag till föreningar m. m. Japan anger att de totala utgifterna år 1965 för att bygga och driva idrottsanläggningar, såväl statliga som kommunala, var 10,7 miljarder yen, dvs drygt 150 milj. kr. Kommuner och regionala myndigheter bidrar med driftutgifter.

I övrigt har uppgifter ej lämnats. Skälet torde vara att i allmänhet visst stöd lämnas men att storleken av detta stöd är obekant eller svårt att beräkna. Tidigare har sålunda refererats att delstaterna i Västtyskland svarar för mycket betydande belopp – storleksordning 500–700 milj. D-mark – vid byggande av anläggningar. För Frankrikes vidkommande anges att kommunerna alltid svarar för minst 30 % av sportutrustningen.

I flera av länderna är emellertid den beskattningsrätt som tillkommer regionala och kommunala myndigheter begränsad och möjligheterna att ge stöd är i motsvarande mån begränsade.

De skandinaviska länderna och Västtyskland torde ligga högst i fråga om stöd per invånare. Det svenska stödet per invånare torde vid en internationell jämförelse stå i särklass.

6.6.3. Idrottsanläggningar (fråga 7)

Frågeschemat byggdes upp för att i görligaste mån kunna ge underlag för en rättvisande jämförelse mellan länderna. De skilda typerna av anläggningar specificerades noga. Felkällor kan dock inte undvikas varför direkta jämförelser måste ske med stor urskiljning.

Självfallet är frågan hur många skidhoppbackar som finns inte intressant i fråga om exempelvis Danmark. Även i övrigt bör klimatiska faktorer beaktas. Det är sålunda rimligt att tänka sig att behovet av tempererade simbassänger är mindre i länder som Mexiko och Italien än i t. ex. det kalla Sverige eftersom de till sin huvudanvändning är motions- och rekreationsanläggningar, som i länder med varmare klimat tillgodoses av naturbad.

Många stater har på flera punkter antingen inte lämnat några uppgifter alls eller redovisat mycket gamla och otillförlitliga uppgifter. Detta återspeglar i betydande mån graden av kommunalt eller statligt engagemang i byggande och drift av anläggningarna. Saknas sådant engagemang har det varit mindre angeläget att införskaffa uppgifter.

I tabell 6.2 anges svaren på några intressanta områden där svaren är så pass fullständiga att jämförelser är möjliga.

Beträffande uppgifter som avser Sverige hänvisas till den utförliga sammanställningen i kapitel 5, tabell 5.8.

Största försiktighet bör iakttas vid jämförelser mellan länderna. Trots den detaljerade utformningen av frågeformuläret har ett tillfredsställande svar inte alltid kunnat lämnas därför att fullständig statistik saknas eller att statistiken är ordnad på ett sätt som gör en indelning enligt frågeformuläret omöjlig.

Uppgifterna för Västtyskland är hämtade ur »Den gyllene planen» 1962 som givits ut av olympiska kommittén. Där är materialet inte ordnat enligt indelningen i frågeschemat, varför t. ex. det antal idrottsplatser som angivits för Västtyskland inte är jämförbara med övriga siffror.

Några direkta slutsatser för svenskt vidkommande är svåra att dra med utgångspunkt från tabellen. Standard, lokalisering m. fl. viktiga faktorer speglas inte i tabellen. Det kan också vara väl så intressant att iaktta det aktuella byggandet av anläggningar som att känna till det existerande antalet. Intresset för skilda idrottsgrenar växlar och därmed behovet av skilda anläggningar. Kommunikationernas utveckling och televisionens frammarsch har i många fall på ett avgörande sätt förändrat lokaliseringsförutsättningarna resp. behovet av mycket stora anläggningar.

6.6.4 Antal idrottsutövare och idrottsföreningar (fråga 6)

Här har frågan ställts dels hur många aktiva idrottsutövare det finns, dels hur många medlemmar alla idrottsföreningar har tillsammans. Slutligen har också frågats hur många idrottsföreningar som finns i landet.

I de länder där licenser är nödvändiga för att utöva tävlingsidrott är en jämförelse möjlig. Frankrike hade t. ex. år 1966 drygt 4 miljoner licensierade idrottsutöva-

Tabell 6.2 Idrottsanläggningar i vissa länder

Land	Idrottsplatsanläggningar med löparbanor	Simhallar	Simbassänger, friluftsbad	Konstfrysta anläggningar (varav ishallar)	Tennisbanor
Danmark	Uppgifter senare än 1954 saknas.				
Finland	1 100	21	28	13 (2)	..
Norge	ca 1 000	22	70	2 (1)	
Storbritannien	333	7[1]	..	32 (..)	..
Belgien	344	40	173	3 (2)	1 493
Frankrike	942	110	627		3 900
Italien	1 080	..	183	48	223
Schweiz	428	5	273	57 (2)	1 100
Västtyskland	(14 700[2])	185	..	..	..
Polen	477	32	484	16 (2)	685
Ungern	640	..	150	..	550
Sovjetunionen	Ej jämförbara uppgifter.				
Japan	224	..	426	16	321
USA	Uppgifter har ej lämnats.				
Canada	Uppgifter finns ej tillgängliga.				
Mexiko	Uppgifter har ej lämnats.				

[1] 700 allmänna simhallar som ej är av internationell standard.
[2] Idrottsplatser i allmänhet.

re. Belgien hade 186 000 idrottsutövare som löst licens och anger det troliga antalet aktiva till fyra gånger så många. Licens erfordras dock inte i alla sportgrenar i alla länder, t. ex. i Sverige.

Vad beträffar antalet medlemmar i föreningarna är det inte heller särskilt tillförlitliga siffror. Att en total medlemssiffra inkluderar flera bokningar i skilda föreningar av samma person är naturligt. I Sovjetunionen anges det totala medlemsantalet till 46 miljoner. I Mexiko är ca 70 % av 8 miljoner skolelever medlemmar.

Antalet idrottsföreningar i de länder som lämnat upgifter därom är följande:

Frankrike	76 000
Japan	38 500
Västtyskland	35 000
Danmark	11 400
Finland	5 000
Ungern	4 800
Norge	4 300

Som jämförelse kan nämnas att år 1968 fanns 13 500 föreningar anslutna till Sveriges riksidrottsförbund.

6.6.5 Idrottsinstruktörer och idrottsledare (frågorna 9–13)

För utredningen har det varit av intresse att få en uppfattning om hur man i skilda länder löst utbildningen av idrottsinstruktörer och vem som finansierar deras verksamhet ute på fältet. Vidare har det varit av intresse att få en uppfattning om utbildningen av frivilliga idrottsledare, särskilt utbildningsvolym och finansiering. Vi ställde också frågan om det utgick arvoden till de frivilligt arbetande ledarna.

Utredningen har i annat sammanhang fått intryck av en högklassig utbildning av idrottsinstruktörer i framförallt Västtyskland och Sovjetunionen.

Här skall endast göras en kort sammanfattning av det delvis mycket omfattande material som inkommit avseende detta område.

a) *Instruktörer och konsulenter* (fråga 9)
I Danmark saknas aktuella uppgifter.

I Finland rapporteras ca 200 heltidsanställda idrottsinstruktörer. Staten avlönar inga egentliga instruktörer. I kommunernas tjänst finns 96 personer som erhållit instruktörsutbildning. Idrottsorganisationerna har själva ca 100 anställda instruktörer, varav alla dock inte fullgör enbart instruktörsuppgifter. Då har medräknats också tränare.

I Norge finns en konsulent i varje fylke, avlönad av stat och fylke gemensamt. Endast några få kommuner har korttidsanställda idrottsledare eller instruktörer. Vissa specialförbund och större föreningar har anställda instruktörer. Vid Statens Gymnastikskola utbildas årligen ca 100 idrotts- och gymnastiklärare. Dessa används av såväl skolor som idrottsföreningar och specialförbund. Under perioden 1964–68 utbildades årligen 400–500 instruktörer i regi av Norges idrottsförbund.

I Schweiz utbildas idrottslärare vid gymnastik- och sportskolan i Magglingen. Ca 60 utexamineras årligen efter en tvåårig utbildning. Därutöver utbildas gymnastiklärare vid universiteten och vid tekniska högskolan i Zürich.

I Storbritannien finns inga statligt anställda instruktörer men väl ett betydande antal anställda av lokala myndigheter och lokala organisationer. 1965/66 studerade uppskattningsvis 7 500 personer fysisk fostran vid olika colleges.

Belgien. Ovanligt med heltidsanställda instruktörer.

I Polen avlönas ca 1 400 personer i sportorganisationerna via statliga anslag. Av dessa arbetar 800 i lokala sammanslutningar. Det finns ca 3 200 idrottstränare.

I Sovjetunionen är kapaciteten på idrotts- och tränarinstituten mycket betydande. År 1965 erhöll 6 579 personer diplom efter avslutat högre idrottsinstitut och 1 794 utexaminerades vid idrottsinstituten och tränarskolorna. På sju år fick 31 600 personer högre idrottsutbildning och 13 100 medelhög utbildning. I hela Sovjetunionen fanns år 1965 ca 148 000 personer med idrottsutbildning, varav 60 % med specialutbildning.

I Frankrike finns 21 av staten betalda

tekniska direktörer för skilda idrotter och 79 nationella tränare (simning 7, skidor 12, gymnastik 7, friidrott 8 osv.). 226 tekniska instruktörer verkar på det lokala planet och 25 på det regionala. Det finns ca 1 000 lokala konsulenter.

Från Västtyskland har i detta sammanhang inte influtit några uppgifter.

I Canada finns inga heltidsanställda statliga eller delstatliga instruktörer eller tränare. Några kommuner och klubbar har anställda fritidsintendenter och tränare.

I Japan finns ett 40-tal ordinarie anställda vid sektionerna för fysisk fostran och sport i regeringsadministrationen. I varje prefektur under undervisningsdepartementet finns 15–40 anställda. I varje kommun skall finnas ledare för social och fysisk utbildning. 1965 fanns sådana i 63 % av kommunerna. Central utbildningsanstalt finns ej utan kurser anordnas i undervisningsministeriets regi. Antalet personer som hade genomgått särskilda kurser i fysisk fostran vid universitet och college var 1 970.

I Mexiko finns ca 2 500 tränare och instruktörer. Ett fåtal är heltidsanställda. De flesta har 12–18 tim. per vecka. Till 80 % svarar den federala regeringen för kostnaderna. Årligen utexamineras 300 lärare från den nationella skolan för fysisk fostran.

b) *Utbildning av frivilliga ledare*

Genomgående handhas denna utbildning av resp. idrottsorganisationer på nationell och regional nivå. I Finland är också kommunerna engagerade i utbildningen. I Belgien handhas utbildningen gemensamt av stat och idrottsorganisationer. I Polen erhåller idrottsorganisationerna anslag för utbildningen. I Japan bedriver Japans idrottsförbund utbildningen för frivilliga ledare vid 48-timmarskurser. 1965 var deltagarantalet 900 personer.

c) *Arvodering av frivilliga ledare*

Frågan har intresserat utredningen bl. a. mot bakgrunden av förslag som framställts om mer medveten arvodering av frivilliga ledare för att främja rekryteringen.

I intet fall förekommer det av svaren att döma att staten direkt bidrar till arvodering av frivilliga ledare. I Finland, Italien och Storbritannien sägs idrottsföreningarna i någon utsträckning själva betala ledare. Det är då fråga om övningsledare, verksamhetsledare, tränare. I Finland kan i dessa fall timarvodena variera mellan 5 och 20 mark. I Norge ger enskilda större förbund och kretsar sin sekreterare mellan 1 000 och 4 000 kr. Föreningarna tar då av erhållna medel (tipsmedel).

I Belgien får ledare av gymnastikgrupper ofta ersättning. Fotbollstränare, särskilt professionella får betalt.

I Polen sägs att organisatörerna av den frivilliga idrottsrörelsen är samhälleligt verksamma personer som härför ej erhåller någon ersättning. I Polen liksom i andra länder får självfallet domare ersättning för sina kostnader för resor, hotell m. m.

6.6.6 Stöd till företagsidrott (fråga 14)

I fråga om företagsidrottens ställning finns en markant gränslinje mellan Västeuropa och Österuropa. I Västeuropa bygger idrotten i allt väsentligt på idrottsföreningar med lokal förankring. I Österuropa är idrotten oftast uppbyggd kring företagen och korporationerna. Praktiskt taget all idrott och allt motionsutövande i Sovjetunionen bedrivs t. ex. i fackföreningarnas regi. I Polen och Ungern är huvudparten av idrotten baserad på klubbverksamheten men också företagsidrotten har en stark ställning.

Utredningen har i sin enkät ställt frågan huruvida statligt eller kommunalt stöd förekommer till företagsidrott. I Italien är sakläget inte bekant, i Schweiz förekommer det inte. I Finland, Belgien och Canada ges inget direkt stöd. Samma är förhållandet i Storbritannien och Västtyskland där subventioner dock förekommer genom fri eller billig tillgång till anläggningar. I Sverige, Norge och Danmark får resp. Svenska korporationsidrottsförbundet, Norges bedriftsidrottsförbund och Dansk firmaidrott offentligt stöd. I Sveri-

ge 2,2 milj. kr. (1968/69), i Norge via tipsmedel 169 000 kr. (1966) och i Danmark också via tipsmedel 200 000 kr.

I Frankrike utgår offentligt stöd i flera former.

En europeisk sammanslutning för korporationsidrotten har bildats och har regelbundet återkommande kongresser.

Den sovjet-ryska idrotten är i sin helhet baserad på företag och branscher och praktiskt taget all idrott bedrivs i fackföreningarnas regi. Där utövas såväl elitidrott som motions- och korporationsidrott. Även fritidsaktiviteter av olika slag tas om hand i fackföreningarnas regi. På varje arbetsplats finns i princip en idrottsförening som är ansluten till ett förbund. Dessa förbund baseras på yrkesområden eller branscher. Till Spartak är att hänföra administrativ personal, Lokomotiv är järnvägsmännens förbund, Trud omfattar arbetarna i industrin, osv. Förbunden är sedan sammanslutna till organisationen Profsport. Vissa förbund står utanför.

Finansieringen av verksamheten, liksom av idrottsplatser och idrottsanläggningar, sker genom att viss del av lönesumman anslås. I regel anslår företaget och fackföreningen lika stora belopp, tillsammans $^1/_3$–$^1/_2$ % av lönesumman.

6.6.7 Idrottsvillkor vid militärtjänstgöring

Utredningen fann det vara av intresse att undersöka i vad mån systemet med s. k. idrottskompanier som numera finns i Sverige tillämpas i andra länder. Systemet tillämpas i Finland, Norge (enbart skidlöparkompani) och Italien. I Frankrike får elitidrottsmän efter framställning från idrottsministeriet placering på det idrottsliga planet. En särskild skola finns för ändamålet i Fontainebleau. Endast Danmark anger att inga direkta förmåner ges idrottsmän. I övriga länder underlättas idrottsverksamheten under militärtjänsten genom viss ledighet och träningsmöjligheter. I Sovjetunionen anges i svaret att möjlighet till träning och tävling ges i militärklubbarnas namn. I Ungern ges tillfälle till idrottsverksamhet på liknande sätt som i ordinarie sportföreningar.

6.6.8 Hälsokontroll

I Sverige förekommer ingen obligatorisk hälsokontroll av idrottsmän (utom inom boxningen). I förbunds och större föreningars regi sker dock kontinuerlig hälsokontroll inom översta elitskiktet inom de flesta större idrotter. Statsstöd utgår till vissa polikliniker (se vidare avsnitt 16.4, punkt C.)

Fortlöpande hälsokontroll finns inte några regler för i Danmark, Storbritannien, Schweiz eller Canada. Kontroll sker regelbundet och är obligatorisk i Norge, Belgien, Frankrike, Italien (vissa förbund), Polen, Ungern och Sovjetunionen. Ofta sker detta i samband med att licens för tävlande är nödvändig.

I Finland, Västtyskland och Japan torde förhållandena vara likartade med dem i Sverige.

7 Den framtida anslagsstrukturen

7.1 *Sammanfattning*

Utredningen konstaterar, att det sammanlagda samhällsstödet till idrotten uppgår till ca 500 milj. kr. Av detta svarar staten budgetåret 1969/70 för omkring 90 milj. kr. Statsstödet anvisas under sex olika huvudtitlar, nämligen handels-, jordbruks-, utbildnings-, kommunikations-, försvars- och inrikesdepartementens. Denna anslagssplittring försvårar enligt utredningens uppfattning överblicken över statsstödet till idrotten. Utredningen anser en bättre överblick över statsstödet nödvändig dels vid bedömningen av idrottens anslagsbehov i förhållande till andra angelägna önskemål i samhället, dels för idrottens egen verksamhetsplanering. Utredningen föreslår därför att den övervägande delen av statsstödet till idrotten sammanförs till *ett* reservationsanslag benämnt *Centralt stöd till idrotten* och därmed anvisas under en huvudtitel. Det föreslagna reservationsanslaget bör delas upp i två anslagsposter, en för *Organisationsstöd m. m.* och en för *Anläggningsstöd m. m.*

Utredningen föreslår, att till anslagsposten Organisationsstöd m. m. förs: 1) den del av medlen ur *fonden för idrottens främjande* under tionde huvudtiteln, som används till organisationsstöd, 2) den del av medlen ur *fonden för friluftslivets främjande* under nionde huvudtiteln, som används till organisationsstöd dock, med undantag för det stöd, som är en direkt ersättning till organisationerna för service beträffande anläggningar, som dessa lämnar. Detta gäller stödet till bl. a. Reso, riksorganisationernas campingkommitté, fiskefrämjandet och Svenska turistföreningen. Bidrag till dessa organisationer bör också i fortsättningen fördelas av statens naturvårdsverk i enlighet med riksdagens beslut med anledning av prop. 1967: 59, och uppföras under anslagsposten Anläggningsstöd m. m., 3) de medel ur anslaget *Utbildning av ungdomsledare* under åttonde huvudtiteln, som används till ledarutbildning inom riksidrottsförbundet (RF), korporationsidrottsförbundet, friluftsfrämjandet och övriga främjandeorganisationer på idrottens område, 4) den del av anslaget *Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet* under åttonde huvudtiteln, som utgår till de under 3) nämnda organisationerna, 5) den del av anslaget *Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet* under åttonde huvudtiteln, som via RF utgår till lokala organisationer för redovisad fritidsgruppsaktivitet, 6) anslaget *Motionsverksamhet för studerande* under åttonde huvudtiteln samt anslaget *Bidrag till frivilliga skytteväsendet* under fjärde huvudtiteln.

Idrottsutredningen har valt budgetåret 1969/70 som basår för den planmässiga uppräkning av stödet till svensk idrott, som närmare beskrivs i kapitel 16. Anslagsposten *Organisationsstöd m. m.* skulle enligt ovanstående sammanställning detta budgetår uppgått till ca 44,5 milj. kr. Dessa medel bör fördelas av RF.

Medel till gymnastik- och idrottshögsko-

lorna samt till gymnastikfolkhögskolan Lillsved och dess filial, idrottsinstitutet vid Bosön, bör även i fortsättningen utgå ur anslag under åttonde huvudtiteln och stödet till affärsverkens personalidrott ingå i respektive verks ekonomiska redovisning.

Till anslagsposten *Anläggningsstöd m. m.* bör enligt utredningens uppfattning föras

1) de medel ur *fonden för idrottens främjande*, som används till anläggningsstöd,

2) de medel ur *fonden för friluftslivets främjande* som används till anläggningsstöd samt de bidrag som utgår till vissa organisationer för servicefunktioner (se vidare punkt 2) under organisationsstöd ovan), samt

3) anslaget *Åtgärder för fritidsbåttrafiken* under nionde huvudtiteln.

Budgetåret 1969/70 skulle detta ha inneburit att ca 14,5 milj. kr. avsatts under anslagsposten Anläggningsstöd m. m.[1]

Ur anslag under elfte huvudtiteln till olika former av sysselsättningsfrämjande åtgärder utgår avsevärda belopp till byggande av anläggningar för idrott i bred bemärkelse. Dessa anslag bör också i fortsättningen utgå under elfte huvudtiteln. Idrottsutredningen har i sin summering av insatserna för idrott inte tagit upp de bidrag som utgår till byggandet av skolgymnastiksalar. Utredningen pekar i detta sammanhang på att det rör sig om avsevärda belopp, och att det blivit allt vanligare att kommuner samplanerar skolans och kommunens behov i övrigt av idrottslokaler, varvid också statsstöd kan erhållas från anslaget Bidrag till byggnadsarbeten inom skolväsendet. Utredningen ställer sig positiv till ett förslag från skolöverstyrelsen, som överlämnats till utredningen, att statsstödet till skolgymnastiksalar också skall omfatta simbassäng, som uppförs i anslutning till skolbyggnad och som godkänts av skolöverstyrelsen som skolbad.

Idrottsutredningen är mot bakgrund av att de statliga anslagen till byggande av idrottsanläggningar i traditionell bemärkelse, som framgår av i detta kapitel redovisat material, i stor utsträckning förlorat sin betydelse, tveksam till fortsatt statlig bidragsgivning till idrottsanläggningar. Tveksamheten grundas också på den principiella inställningen, att det i första hand är en kommunal angelägenhet att svara för tillkomsten och driften av sådana anläggningar som i första hand utnyttjas av kommunens egna invånare. Utredningen föreslår därför att statsstöd normalt inte skall utgå till kommun för uppförande av idrottsanläggning av i dag traditionell mening. Undantag bör kunna göras i särskilda fall t. ex. för kommuner med stort antal studerande. Utredningen förordar också, att anläggningar som i första hand är avsedda för motions- och rekreationsändamål också i fortsättningen skall vara statsbidragsberättigade. Detta innebär att de bidragsbestämmelser, som nu gäller för fonden för friluftslivets främjande bör gälla också i fortsättningen. Utredningen föreslår också att statsbidrag skall utgå till smärre anläggningar som uppförs av lokal idrottsförening eller därmed jämförbar sammanslutning. Statens naturvårdsverk bör handha bidragsgivningen till anläggningar. En särskild nämnd bör inrättas inom verket för detta ändamål.

Till sådant forsknings- och utvecklingsarbete som syftar till att få fram ändamålsenliga och moderna idrottsanläggningar samt att utveckla och utarbeta olika typanläggningar föreslår utredningen statligt stöd. Ett särskilt utvecklingsorgan bör inrättas med företrädare för naturvårdsverket, kommunförbundet och RF.

7.2 *Anslagsstrukturen*

Utredningen har i kapitel 5 beskrivit det nuvarande samhällsstödet till idrott i bred bemärkelse. Det sammanlagda stödet till idrotten från staten, kommunerna och landstingen beräknar utredningen till omkring 500 milj. kr., varav staten budgetåret 1969/70 svarar för drygt 90 milj. kr. Som framgår av kapitel 5 anvisas statliga medel till idrott under sex olika huvudtitlar, nämligen handels-, jordbruks-, utbildnings-, kommunikations-, försvars- och inrikeshuvudtitlarna. Fördelningen av medlen görs antingen av någon myndighet eller direkt av vederbörande departement. Riksidrottsstyrelsen kan i detta

[1] Inberäknat ram för åtgärder för fritidsbåttrafiken.

sammanhang jämställas med myndighet (se vidare kapitel 15). Anslagsgivningen till idrotten är således – ifråga om de statliga bidragen – splittrad.

Enligt idrottsutredningens uppfattning försvårar den nuvarande anslagssplittringen den nödvändiga överblicken över statsstödet till idrotten. En sådan överblick är nödvändig för en bedömning av idrottens anslagsbehov i förhållande till andra angelägna önskemål i samhället, samtidigt som den skulle underlätta idrottsrörelsens egen verksamhetsplanering. Vissa organisationer får i dag medel till sin verksamhet ur flera olika anslagsposter. Organisationernas verksamhetsplanering blir genom denna anslagsteknik i viss utsträckning låst, eftersom de av staten anvisas medel direkt till särskilt angivna ändamål varigenom de förhindras att inom en given medelstilldelning själva avgöra inom vilka sektorer statsstödet bör användas. Det bör vara organisationernas sak att inom givna ramar självständigt planera sin verksamhet. Genom att flera anslagsbeviljande instanser skall granska ansökningar från samma organisation uppkommer ett onödigt dubbelarbete för såväl anslagsgivare som -sökande. Därtill kommer risken att olika myndigheter tillämpar olika bedömningsgrunder också till likartade ändamål.

Mot bakgrund av det sagda förordar idrottsutredningen att anslagsstrukturen för det statliga idrottsstödet förändras. De medel som beviljas idrottsrörelsen bör i största möjliga utsträckning utgå ur ett anslag. Därigenom kan den övervägande delen av det statliga stödet till idrott i bred bemärkelse anvisas under en huvudtitel, vilket möjliggör den av utredningen tidigare berörda överblicken av statsstödet till idrott. En sådan överblick är nödvändig för en planmässig uppbyggnad av idrottsstödet. Utredningen föreslår att en femårsplan för statens stöd till idrott i bred bemärkelse upprättas. En förutsättning för tillkomsten av en sådan plan är att en riktig överblick över idrottsstödet kan erhållas. Detta förutsätter att medlen till idrott i största möjliga utsträckning finns samlade under ett anslag (se vidare kapitel 16).

Idrottsutredningen föreslår att de anslag, ur vilka medel anvisas idrottsrörelsen, i största möjliga utsträckning sammanförs i ett nytt reservationsanslag benämnt »*Centralt stöd till idrotten*» (i fråga om departementstillhörighet se kapitel 15).

Idrottsutredningen har närmare beskrivit de olika anslagen i kapitel 5 liksom vem som fördelar de medel som anvisas under dem. Av redovisningen framgår bl. a., att ur vissa anslag utgår stöd till organisationer medan andra är avsedda för olika slag av anläggningar. Ur två anslag, fonden för idrottens främjande och fonden för friluftslivets främjande, utgår bidrag till både organisationer och anläggningar.

Idrottsutredningen anser det nödvändigt, att om den tidigare nämnda överblicken av anslagsgivningen skall uppnås, sammanföra organisationsstödet till en anslagspost och stödet till anläggningar, utvecklingsarbete och forskning till en annan. Reservationsanslaget »*Centralt stöd till idrotten*» skulle därmed få två anslagsposter

1. *Organisationsstöd m. m.* och
2. *Anläggningsstöd m. m.*

7.3 *Organisationsstöd m. m.*

Idrottsutredningen har i kapitel 5 tabell 5.1 redovisat de olika anslag ur vilka statsstöd till idrott utgår. I kapitlet lämnas också en utförlig beskrivning över hur de medel som utgår ur de olika anslagen används, vem som får del av dem samt vilka villkor som gäller för medelsfördelningen. Framställningen kan därför nu begränsas till en uppräkning av anslagsrubrikerna med angivande av under vilken huvudtitel de upptas samt anslagets storlek budgetåret 1969/70. (Se tabell 7.1)

Av de i tabellen redovisade anslagen bör följande föras till anslagsposten Organisationsstöd m. m.

a. den del av medlen ur *fonden för idrottens främjande* som används till organisationsstöd. Budgetåret 1969/70 beräknas detta belopp uppgå till 28,5 milj. kr.

Idrottsutredningen vill i detta sammanhang ta upp en på uppdrag av chefen för handelsdepartementet av studierektor Inge

Tabell 7.1 Statens insatser för idrott budgetgetåret 1969/70.

ht	anslag	1 000-tal kr. 1969/70
X	fonden för idrottens främjande	33 375
IX	fonden för friluftslivets främjande	5 500
IX	åtgärder för fritidsbåttrafiken	4 000[1]
VIII	utbildning av ungdomsledare	2 200
VIII	bidrag till ungdomsorg. centrala verksamhet	2 950
VIII	bidrag till ungdomens fritidsverksamhet	11 900
VIII	gymnastik- och idrottshögskolorna	6 200
VIII	idrottsfolkhögskolorna Bosön och Lillsved	700
VIII	motionsverksamhet för studerande	655
VI	bidrag till affärsverkens personalidrott	500
IV	bidrag till frivilliga skyttevåsendet	2 800
XI	bidrag till sysselsättningsfrämjande åtgärder	20 000
	Totalt	90 780

[1] bidragsram

Johansson utarbetad PM angående statligt stöd åt ungdomsidrott inom organisationer som ej är anslutna till RF. Bidragen skall inom dessa organisationer användas till att främja ungdomens deltagande i idrott, sport och friluftsliv även om huvudsyftet med den bidragsmottagande organisationens verksamhet är ett annat.

Medlen utgår ur fonden för idrottens främjande (se närmare kapitel 5). Fördelningen för år 1968 framgår av tabell 7.2. I sammanställningen har ej korporationsidrottsförbundet och friluftsfrämjandet medtagits, eftersom de har idrott i bred bemärkelse som sin huvudsakliga verksamhet. Dessa båda organisationer berörs ej av utredningsmannens överväganden.

Utredningsmannen konstaterade att bidragen i huvudsak används till inköp av idrottsmateriel, instruktions- och ledarkostnader, kostnader för läger och kursverksamhet, kostnader för propagandamaterial och trycksaker, tävlingsomkostnader, kostnader för ombudsmans resor, hyreskostnader samt administrationskostnader. I viss utsträckning har organisationerna fördelat de erhållna bidragen till distrikt och lokala organisationer

Tabell 7.2 Vissa organisationers bidrag för främjande av ungdomsidrott 1968.

Organisation	År 1968
Förbundet Vi unga	13 000
KFUK:s och KFUM:s riksförbund	8 000
Nationaltemplarordens ungdomsförbund	15 000
Riksförbundet Sveriges 4 H	54 000
Svenska friskSportförbundet	6 000
Riksförbundet Sveriges ungdoms- och hemgårdar	16 000
Svenska missionsförbundets ungdom	24 000
Svenska scoutförbundet	11 000
Sveriges storloge av IOGT	21 000
Unga örnars riksförbund	82 000
Summa	250 000

utan närmare angivande av hur medlen skall disponeras. Bidragen tycks, sade utredningsmannen, till största delen användas för inköp av idrottsmateriel, instruktionsverksamhet, läger och kurser, tävlingar och hyror medan bidragen till propagandamaterial och trycksaker, ombudsmans resekostnader och administration är relativt blygsamma.

Bidragen skall enligt Kungl. Maj:ts beslut utdelas »till i huvudsak lokalt verksamma sammanslutningar». Så har uppenbarligen också skett. I några fall ger redovisningshandlingarna vid handen att bidrag tagits i anspråk för centrala eller regionala arrangemang, men av allt att döma har detta förekommit i mycket begränsad omfattning. Utredningsmannen konstaterade, att de summor som de lokala organisationerna vid varje utdelningstillfälle erhållit genomgående varit mycket små. I allmänhet har det rört sig om mellan 100 och 200 kr. I de fall bidragen till lokalavdelningarna förmedlats av distriktsorganisationerna har den summa som riksorganisationen översänt till respektive distrikt uppgått till mellan 1 000 och 1 500 kr.

Utredningsmannen påpekade vidare, att 1953 års utredning angående stöd åt nykterhetsorganisationer och ungdomsvårdande sammanslutningar uppenbarligen inte avsåg att idrottsutövning skulle kunna bedrivas i fritidsgruppens form. Stödet till ungdomsidrott skulle i stället lämnas från det av samma utredning förordade särskilda anslaget härför. Den faktiska utvecklingen visade

emellertid att idrottsrörelsen mycket väl kunde nyttiggöra sig fritidsgruppsstödet. De ursprungliga förutsättningarna för bidraget till ungdomsidrott förändrades därmed på ett avgörande sätt.

Utredningsmannen ifrågasatte, om de små belopp som delas ut till de lokala organisationerna har nämnvärd stimulanseffekt. Han anförde vidare erinringar mot det omfattande administrativa arbete, som är förenat med bidragsformen. Planer och kostnader måste infordras och läggas till grund för bidragsansökan; beviljade medel skall fördelas och betalas ut; verksamheten skall genomföras och redovisas; räkenskaperna skall sändas in, granskas och sammanställas på riksorganisationens kansli, varifrån de slutligen skall överlämnas till handelsdepartementet. Trots de betydande administrativa arbetsinsatserna är kontrollmöjligheterna otillfredsställande. Föreskrifter saknas nämligen beträffande redovisningens utformning, verifikationsförvaring m. m. En effektiv efterkontroll av den verksamhet till vilken bidrag utgått torde därför knappast vara möjlig att genomföra, hävdade utredningsmannen, som också anförde

» ... att det finns anledning ifrågasätta om det i längden kan anses förenligt med samhällets och ungdomsorganisationernas intressen att statsbidrag av det slag som här diskuteras utgår till organisationernas lokala organ, samtidigt som de centrala organisationsledningarna ofta har alltför begränsade resurser för mera genomarbetade och koncentrerade insatser i ungdomsarbetet ...» – » ... En ansvarsfördelning som i huvudsak innebar att staten svarade för bidrag till centralt organiserad och administrerad verksamhet och kommunerna för bidrag till verksamhet anordnad i de lokala föreningarnas regi, skulle inte endast medföra en enklare administration; den skulle också bringa större klarhet och reda i det samhälleliga stödet till ungdomsorganisationerna ...»

Utredningsmannen påtalade i detta sammanhang nackdelarna med att bidragsgivningen till ungdomsorganisationerna är splittrad på flera huvudtitlar och anslag.

Mot bakgrund av de refererade kritiska synpunkterna på bidragsgivningen förordade utredningsmannen en bidragsform som i korthet innebar att de hittillsvarande anslagen för ungdomsidrott till de i tabell 7.2 nämnda sammanslutningarna utanför RF skulle avvecklas under en treårsperiod. I stället, menade han, borde ett indirekt stöd i form av väsentligt utbyggd service lämnas från fackorganisationerna på idrotts- och friluftslivets område, d. v. s. i första hand från RF och Skid- och friluftsfrämjandet. Dessa båda organisationer föreslogs få ökade ekonomiska resurser för att effektivt kunna biträda ungdomssammanslutningarna i gemen vid planering och genomförande av idrotts- och friluftsbetonad verksamhet. Som exempel på sådana tjänster, som skulle kunna erbjudas, angavs kortare kurser för utbildning av idrotts- och friluftsledare inom organisationerna, medverkan och ledarskap vid organisationernas kurser, läger, fjällfärder och vandringar samt rådgivning och planering för verksamhet av nämnd art. Verksamheten skulle erbjudas organisationerna på lika villkor och kunna nyttjas både centralt, regionalt och lokalt. För att på bästa sätt tillvarata de resurser, som kunde ställas till förfogande, förordade utredningsmannen att prioritet gavs åt verksamhet, som kom till stånd på centralt initiativ.

Idrottsutredningen kan i allt väsentligt dela de synpunkter utredningsmannen framförde. Utredningen anser, att det statliga stödet i huvudsak skall användas till organisationernas centrala verksamhet. När begränsade resurser fördelas till olika regionala och lokala instanser blir de belopp som respektive instans får ofta så små att de inte bidrar till att öka verksamhetens omfattning eller intensitet. Det måste därför ur effektivitetssynpunkt i många fall anses vara en fördel om olika former av service i stället erbjuds de regionala och lokala organen. Eftersom det i här aktuellt sammanhang rör sig om service på det idrottsliga området ifrågasätter emellertid utredningen – i likhet med utredningsmannen – om de i tabell 7.2 angivna riksorganisationerna är bäst lämpade att lämna sina resp. lokala och regionala organ denna service. Idrottsutredningen delar utredningsmannens uppfattning att denna uppgift i stället bör överlåtas på specialorganisationerna på idrottsområdet. För

detta talar också att organisationerna i största möjliga utsträckning bör erhålla medel till sin verksamhet ur de anslag som är avsedda för sådan verksamhet som de huvudsakligen sysslar med. De här nämnda organisationerna bör därför erhålla medel till sin ungdomsverksamhet – även för den del av den som har idrottslig anknytning – ur anslagen under åttonde huvudtiteln till ungdomsverksamhet. Idrottsutredningen föreslår att de medel som anvisats till främjande av ungdomsidrott inom organisationer utanför RF – år 1968 som framgår av tabell 7.2 250 000 kr. – i fortsättningen disponeras av RF för service på idrottens område till organisationer utanför RF. Riksidrottsstyrelsen bör vid medlens användning tillse att denna service omfattar alla delar av idrottsområdet i enlighet med den definition av begreppet idrott som utredningen gjort i kapitel 2. De i tabell 7.2 upptagna organisationerna bör i fortsättningen erhålla stöd för hela sin verksamhet ur ungdomsanslagen under åttonde huvudtiteln.

b. del av de medel ur *fonden för friluftslivets främjande* som används till organisationsstöd. Beloppet kan för budgetåret 1969/70 uppskattas till 0,8 milj. kr. En viss del av det organisationsstöd, som utgår ur fonden för friluftslivets främjande, kan emellertid sägas vara direkt ersättning för serviceåtaganden som organisationerna gjort åt samhället. Detta gäller bl. a. bidragen till

Reso för bygdesemesterverksamhetens administration,

Riksorganisationernas campingkommitté för funktionen som remissorgan i fråga om campingplatser,

Fiskefrämjandet för broschyrer och upplysning om kortfiskevatten,

Svenska turistföreningen för gästhamns- och fjällstugeverksamhet.

Denna del av anslaget bör fortsättningsvis disponeras av naturvårdsverket och fördelas enligt de principer som kom till uttryck i prop. 1967: 59.

Till anslagsposten Organisationsstöd m. m. bör resterande del eller ca 0,3 milj. kr. överföras.

c. de medel ur anslaget *Utbildning av ungdomsledare,* som används för ledarutbildning inom de organisationer, vars huvudsakliga verksamhet är idrott. Dessa organisationer, som närmare beskrivs i kapitel 4, är riksidrottsförbundet, korporationsidrottsförbundet, friluftsfrämjandet och övriga främjandeorganisationer på idrottens område. Korporationsidrottsförbundet erhåller dock inga medel ur anslaget eftersom organisationen inte är erkänd som ungdomsorganisation. Anslag till ledarutbildning inom andra organisationer bör – oavsett om ledarutbildningen har idrottslig anknytning – även i fortsättningen anvisas ur anslaget »Utbildning av ungdomsledare» under åttonde huvudtiteln. Idrottsutredningen anknyter här till 1962 års ungdomsutredning förslag. Idrottsutredningen har i kapitel 5 uppskattat anslagen till ledarutbildning med idrottslig anknytning till 2,2 milj. kr. budgetåret 1969/70 och därvid utgått från fritidsutredningens beräkningar. Av detta belopp beräknas 0,5 milj. kr. till ledarutbildning inom ovan uppräknade organisationer medan resten går till andra organisationer för ledarutbildning med idrottslig anknytning. Idrottsutredningen föreslår, att nämnda 0,5 milj. kr. överförs till anslagsposten Organisationsstöd m. m. Idrottsutredningen redovisar sina överväganden i fråga om ledarutbildningen i kapitel 11. Bidrag till ledarutbildning inom de nämnda organisationerna utgår också ur fonden för idrottens främjande samt i fråga om Skid- och friluftsfrämjandet dessutom ur fonden för friluftslivets främjande.

d. den del av anslaget *Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet,* som utgår till de under *c* särskilt nämnda organisationerna. I sammanställningen i tabell 7.1 uppskattas de medel som utgår ur anslaget till organisationer med idrottsverksamhet på programmet till 3,0 milj. kr. budgetåret 1969/70. Till de organisationer, vars huvudsakliga verksamhet är idrott – se uppräkningen under *c* – beräknas beloppet detta budgetår till 0,3 milj. kr. RF och korporationsidrottsförbundet erhåller inga medel ur anslaget. Stödet till dessa organisationers ungdomsverksamhet utgår nämligen di-

rekt ur fonden för idrottens främjande. Idrottsutredningen föreslår att 0,3 milj. kr. överförs från detta anslag till anslagsposten Organisationsstöd m. m.

e. den del av anslaget *Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet,* som via RF utgår till föreningar för redovisad idrottsaktivitet. RF är i fråga om rätt att erhålla statsbidrag till fritidsgruppsverksamhet jämställt med studieförbund. Till RF redovisas ca 90 % av samtliga redovisade fritidsgrupper. Möjlighet finns dock också för de under *c* uppräknade organisationerna att redovisa fritidsgrupper med idrottslig inriktning till studieförbund och kommuner, varför en större procent av fritidsgrupperna än de nämnda 90 procenten torde syssla med idrott. Idrottsutredningen behandlar fritidsgruppstödet utförligt i kapitel 13. Till anslagsposten Organisationsstöd m. m. bör överföras 90 % av det totala fritidsgruppsanslaget, d. v. s. 11,9 milj. kr. för budgetåret 1969/70. Idrottsutredningen förutsätter att de under *c* särskilt nämnda organisationerna i fortsättningen redovisar sina fritidsgrupper enbart via RF.

f. anslaget *Motionsverksamhet för studerande* under åttonde huvudtiteln bör i sin helhet överföras till anslagsposten Organisationsstöd m. m. För budgetåret 1969/70 innebär detta ca 0,7 milj. kr. Studerandeidrotten behandlas utförligt i kapitel 9.

g. anslaget *Bidrag till frivilliga skyttevä-sendet* under fjärde huvudtiteln bör i sin helhet överföras till anslagsposten Organisationsstöd m. m. Budgetåret 1969/70 uppgår anslaget till 2,8 milj. kr. Ur anslaget utgår bidrag dels till organisationer knutna till Skytteförbundens överstyrelse samt till Svenska pistolskytteförbundet och Svenska sportskytteförbundet, dels till underhåll och reparationer av skjutbanor. Till det sistnämnda ändamålet beräknas 0,6 milj. kr. budgetåret 1969/70. Eftersom underhållet av skjutbanor är nära förenat med skytteorganisationernas övriga verksamhet anser idrottsutredningen inte att denna del av anslaget bör skiljas från övrigt organisationsstöd.

Idrottsutredningen förordar således att fonderna för idrottens och friluftslivets främjande samt anslagen Utbildning av ungdomsledare, Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet, Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet, Motionsverksamhet för studerande och Bidrag till frivilliga skytteväsendet i de delar som ovan angivits sammanförs i anslagsposten Organisationsstöd m. m. under reservationsanslaget Centralt stöd till idrotten.

Anslaget till gymnastik- och idrottshögskolorna bör enligt utredningens uppfattning också i fortsättningen uppföras under åttonde huvudtiteln. Utbildningen av gymnastik- och idrottslärare är en del av den totala utbildningsverksamheten i samhället och bör därför bedömas i det sammanhanget. Att idrottsutredningen ändå redovisat anslaget som en del av statens insatser för idrott, sammanhänger med att de, som genomgått denna på idrott helt inriktade utbildning, på olika sätt aktivt arbetar för idrott både som lärare, ledare och instruktörer. Den idrottslärarlinje som finns vid GIH i Stockholm arbetar i nära kontakt med RF och dess specialförbund. RF tillfrågas bl. a. innan beslut fattas om vilka idrottsgrenar som elever skall utbildas i. Utbildningen är direkt inriktad på att förse idrottsorganisationer och kommuner med kvalificerad personal.

Anslaget till utbildningen vid gymnastikfolkhögskolan i Lillsved och dess filial, idrottsinstitutet vid Bosön, upptas för närvarande under åttonde huvudtiteln. Som framgår av redovisningen i kapitel 5 utgår anslag till de båda skolorna också ur fonden för idrottens främjande. Idrottsutredningen har ingående diskuterat möjligheterna att överföra de medel som utgår till Lillsved och Bosön från anslaget under åttonde huvudtiteln till anslagsposten Organisationsstöd m. m. Utredningen har dock funnit det förenat med stora svårigheter att i anslagshänseende skilja ut den folkhögskoleutbildning som bedrivs vid dessa skolor från annan likvärdig utbildning. Detta har medfört att utredningen inte föreslår någon förändring i fråga om dessa medel, som således också i fortsättningen bör uppföras under åttonde huvudtiteln. Ändamål till vilka medel nu utgår till skolorna ur fonden för idrottens främjande bör i fortsättningen komma ifråga

för medelstilldelning från anslaget Centralt stöd till idrotten. Idrottsutredningen vill dock framhålla det stora värde för den samlade idrottsrörelsen som utbildningen vid och tillgången till Lillsved och Bosön representerar. Idrottsutredningen behandlar Bosön och Lillsved mera ingående i kapitel 11 och 12.

De medel till affärsverkens personalidrott, som i redovisningen av de statliga insatserna för idrott upptagits med det av fritidsutredningen framräknade beloppet 0,5 milj. kr., är enligt idrottsutredningens uppfattning en för dessa verk helt intern angelägenhet. Medlen är en del av verkens personalvård och bör också fortsättningsvis ingå i respektive verks ekonomiska redovisning.

Idrottsutredningen har valt budgetåret 1969/70 som basår för den planmässiga uppräkning av stödet till svensk idrott som utredningen föreslår. Anslagsposten Organisationsstöd m. m. skulle med utgångspunkt från den ovan gjorda genomgången av de anslag under vilka medel i dag anvisas till idrott detta budgetår uppgå till 44,5 milj. kr.

Dessa medel bör, som utredningen närmare utvecklar i kapitel 15, fördelas av RF.

7.4 *Anläggningsstöd m. m.*

Till denna anslagspost bör föras,

a. den del av medlen ur *fonden för idrottens främjande* som används till anläggningsstöd. Budgetåret 1969/70 beräknas beloppet uppgå till omkring 4,8 milj. kr. Av summan är en milj. kr. avsedd för upprustning av Vålådalen i enlighet med idrottsutredningens förslag (stencil H 1967: 1).

Idrottsutredningen vill i detta sammanhang ta upp en inom idrottens samarbetsnämnd på uppdrag av statsrådet och chefen för handelsdepartementet utarbetad »PM med viss utredning rörande idrottsanläggningar m. m.» Utredningsuppdraget omfattade alla former av anläggningar till vilka stöd skulle kunna utgå ur fonden för idrottens främjande. I promemorian konstaterades, att anläggningsbidragen med utgångspunkt från bidragsstorlek och fördelningssätt skulle kunna uppdelas i två typer.

»*Den ena typen av bidrag,* som fördelas av ett särskilt organ inom Sveriges riksidrottsförbund, idrottsplatskommittén (IPK) utgår av medel som särskilt anvisats RF för ifrågavarande ändamål. Dessa bidrag utgörs av mindre anslag till anläggande eller förbättring av lek- och idrottsanläggningar samt bidrag till bastuanläggningar. Jämlikt beslut av Kungl. Maj:t må bidrag utgå till dessa ändamål med högst 5 000 kronor. Vidare föreskrivs att, vid fördelning av bidrag, hänsyn inte må tas till om bidragstagare är ansluten till RF eller ej.

Den andra typen av anläggningsbidrag avser sådana som överstiger 5 000 kronor. Dessa bidrag, s. k. större bidrag, fördelas av Kungl. Maj:t efter förslag av RF (IPK). För dessa bidrag reserveras – i motsats till vad som gäller för de mindre bidragen – icke något visst belopp årligen utan vad som disponeras härför kan närmast sägas ha karaktär av en restpost, som framkommer sedan det visat sig hur mycket av tillgängliga medel som bör utnyttjas för andra idrottsändamål.

För anläggningsbidrag, som nu beviljas med anlitande av idrottsanslaget, gäller – bortsett från ovan angivna föreskrifter ifråga om mindre anslag och bidrag till bastuanläggningar – inga generella bestämmelser, vare sig bidragen beviljas av Kungl. Maj:t på förslag av RF eller självständigt av RF. Som en allmän regel för bidrag ur idrottsfonden gäller emellertid enligt Kungl. Maj:ts beslut, att bidragstagares insats för ändamålet ifråga skall uppgå till minst samma belopp som erhållet statsbidrag. Statsbidrag skulle sålunda i princip kunna utgå med 50 procent av kostnaden för en anläggning. Bidrag motsvarande mer än halva kostnaderna har förekommit när det gällt anläggningar av betydelse för landet i dess helhet eller undantagsvis när lokala ekonomiska förhållanden kunnat motivera högre bidrag. Det normala är dock att bidragsbeloppen på grund av bristande medelstillgång hållits avsevärt lägre. För närvarande kan sägas gälla, att bidrag utgår med 20 till 30 procent av beräknad kostnad då denna understiger 100 000 kronor. Vid högre kostnad blir bidragen procentuellt mindre för att i vissa fall bli endast symboliska eller helt utebli. Större bidrag än 50 000 kronor för en anläggning, har inte annat än helt undantagsvis förekommit under senare år. Bidragen avser såväl vanliga idrottsanläggningar som anläggningar för ridsport. Vid RF:s avvägning av bidragens storlek har hänsyn bl. a. tagits till skatteunderlagen i berörda kommuner.

Beredning av frågor rörande bidrag till anläggningar handhas inom RF av en särskild kommitté, Idrottsplatskommittén (IPK). Denna tillkom år 1928 och är numera sammansatt av representanter från RF, kommunförbundet och såsom självskriven ledamot Kungl. Maj:ts om-

bud i RF eller dennes suppleant.

RF har fastställt särskilda stadgar för kommittén, där bl. a. föreskrives att IPK har att bereda eller handlägga alla ärenden inom RF rörande idrottsanläggningar i Sverige, antingen det gäller anslagsfrågor eller andra spörsmål. I IPK:s arbetsuppgifter ingår såsom huvuduppgift att bedriva rådgivande och kontrollerande verksamhet beträffande olika slag av idrottsanläggningar. IPK står härvid till förfogande inte bara för idrottssammanslutningar utan även för kommuner, företag och enskilda. IPK handhar förutom – såsom ovan nämnts – beredningen av anslagsärenden även utbetalning av beviljade bidrag samt infordrar och granskar redovisningar för bidragen.

Vad särskilt angår de s. k. större bidragen utbetalas dessa i etapper under arbetets gång samt i förhållande till utförda arbeten och nedlagda kostnader, varav följer att visst belopp alltid kvarstår till dess arbetena färdigställts. Slututbetalning sker först sedan utförda arbeten godkänts och slutredovisning erhållits. Under arbetets gång företas av IPK:s tekniker besök på byggnadsplatsen för kontroll och lämnande av råd och anvisningar.

För sin verksamhet förfogar IPK över eget kansli med fast anställd personal – föreståndare samt teknisk och administrativ personal.

Bidragsgivningens omfattning under senare år m. m.

Nedanstående sammanställning utvisar dels hur stora belopp, som under budgetåren 1954/64 avsatts till fonden, dels hur stor del av de avsatta medlen, som disponerats för att ge bidrag till idrottsanläggningar.

Till fonden för idrottens främjande avsatta medel samt för *anläggningsstöd disponerade medel.*

	Fonden för idrottens främjande	Därav till idrottsanläggningar
1955/56	9 milj.	2 037 600
1956/57	9,85 milj.	2 339 850
1957/58	10 milj.	1 596 550
1958/59	10,3 milj.	2 963 550
1959/60	11 milj.	2 885 285
1960/61	11,5 milj.	3 042 500
1961/62	12,1 milj.	3 184 650
1962/63	12,7 milj.	3 400 250
1963/64	14,1 milj.	3 553 950
1964/65	17 milj.	4 229 500
Summa:	117,55 milj.	29 233 685

I sammanställningen har icke medtagits ett belopp av 4 431 000 kronor, som under åren 1955/59 anvisats för ombyggnad av Stockholms stadion. Därest även detta belopp medräknas har såsom bidrag till idrottsanläggningar under ifrågavarande tioårsperiod utgått 33 664 685 kronor.»

Fördelningen av dessa medel mellan större och mindre anläggningar samt bastuanläggningar framgår av tabell 7.3. Av tabellen framgår också det antal anläggningar till vilka bidrag utgått samt det genomsnittliga beloppet per anläggning under de angivna åren. I fotnot anges anslagsutvecklingen åren 1965/66, 1966/67 och 1967/68.

Fördelningen av de större anslagen på kommuner av olika storleksordning framgår av tabell 7.4. Den största delen av anslagen gick under de angivna åren till kommuner med högst 10 000 invånare.

Bidragsprocentens storlek i förhållande till den totala anläggningskostnaden framgår av följande sammanställning.

Budgetår	Statsbidrag i % av beräknad kostnad för arbeten vartill bidrag utgått
1956/57	16,5
1957/58	15,9
1958/59	13,7
1959/60	9,3
1960/61	8,7
1961/62	6,3
1962/63	13,8
1963/64	7,0
1964/65	6,1

Idrottsutredningen återkommer under avsnitt 7.5 med sina förslag i fråga om anläggningsstödet ur fonden för idrottens främjande,

b. de medel ur *fonden för friluftslivets främjande,* som används till anläggningsstöd. Budgetåret 1969/70 beräknas beloppet till omkring 4,5 milj. kr. Fonden för friluftslivets främjande och normerna för medelsfördelningen ur fonden beskrivs utförligt i avsnitt 5.3.2.

c. anslaget under nionde huvudtiteln – gäller fr. o. m. 1.7.1969 – *Åtgärder för fritidsbåttrafiken* bör i sin helhet överföras till anslagsposten Anläggningsstöd m. m. Budgetåret 1969/70 är en bidragsram på 4 milj. kr. avsatt för ändamålet. Principerna för fördelning av medel ur anslaget beskrivs under avsnittet 5.3.6. När det gäller detta anslag har det inte varit självklart att föra

Tabell 7.3 Fördelning av bidrag på större, mindre och bastuanläggningar

Budgetår	Större anläggningar[1] Antal	Belopp	Belopp per anläggn.	Mindre anläggningar Antal	Belopp	Belopp per anläggn.	Bastuanläggningar Antal	Belopp	Belopp per anläggn.
1955/56	81	1 412 000[1]	17 432	265	542 100	2 045	58	83 500	1 439
1956/57	101	1 684 500[2]	16 678	281	587 650	2 091	45	67 700	1 504
1957/58	44	808 000[3]	18 363	310	695 350	2 243	55	93 200	1 694
1958/59	71	1 848 000[4]	26 028	449	1 017 650	2 266	55	97 900	1 780
1959/60	97	1 930 000	19 896	383	873 235	2 279	41	82 050	2 001
1960/61	102	1 973 000	19 343	321	989 150	3 081	37	80 350	2 171
1961/62	94	1 989 000	21 159	432	1 107 500	2 563	34	88 150	2 592
1962/63	90	1 849 500	20 550	390	1 445 800	3 707	42	104 950	2 498
1963/64	89	1 925 000	21 629	453	1 538 500	3 396	43	90 450	2 103
1964/65	96	2 504 000	26 083	441	1 617 500	3 667	33	108 000	3 272
Summa	865	17 923 000	20 720	3 725	10 414 435	2 795	443	896 250	2 023

[1] För ombyggnad av Stockholms stadion tillkommer 346 000
[2] » » » » » » 375 000
[3] » » » » » » 1 900 000
[4] » » » » » » 1 810 000
Summa: 4 431 000

[5] bidragsfördelning 1965—1968									
1965/66	91	2 725 000	29 945	419	1 694 500	5 134	33	124 000	3 757
1966/67	90	2 500 500	27 783	498	2 059 950	4 136	51	154 000	3 019
1967/68	74	2 022 000	27 324	483	1 979 500	4 058	51	163 000	3 196

över det till anslagsposten Anläggningsstöd m. m. Med tanke på att statens naturvårdsverk kommer att handha också detta anslag efter den 1.7.1969 har dock utredningen stannat för att föra också detta stöd till anslagsposten Anläggningsstöd m. m. Utredningen utgår från att småbåttrafiken blir föremål för utredning och att statsstödet till verksamheten därvid prövas i särskild ordning.

Ur anslag under elfte huvudtiteln för sysselsättningsfrämjande åtgärder – *allmänna beredskapsarbeten m. m. och särskilda beredskapsarbeten m. m.* – utgår avsevärda belopp till byggande av anläggningar för idrott och friluftsliv. Budgetåret 1968/69 beräknas omkring 20 milj. kr. av anslagen ha använts för detta ändamål. Idrottsutredningen har i redovisningen av statens insatser för idrott tagit upp beloppet, eftersom stödet är av stort värde för idrotten. Insatserna är ett led i samhällets sysselsättningspolitik och bedömningen om var och i vilken omfattning anläggningar skall uppföras sker utifrån arbetsmarknadspolitiska utgångspunkter. Storleken av insatserna beror på behovet av lämpliga sysselsättningsobjekt. Utredningen har efter kontakt med arbetsmarknadsstyrelsen uppskattat storleken av insatserna i fråga om idrottsanläggningar till 20 milj. kr. budgetåret 1969/70. Dessa medel bör inte överföras till anslagsposten Anläggningsstöd m.m. utan kvarstå under elfte huvudtiteln, eftersom de är en del av arbetsmarknadspolitiken – och bör bedömas i detta sammanhang – och inte i första hand ett stöd till idrotten.

Idrottsutredningen har i sin summering av insatserna för idrott inte tagit upp de medel som utgår ur anslaget Bidrag till byggnadsarbeten inom skolväsendet m. m. under åttonde huvudtiteln. Utredningen vill i detta sammanhang ändå nämna att avsevärda belopp utgår ur detta anslag varje år till byggande av bl. a. gymnastiksalar inom skolväsendet. Följande bidragsbestämmelser gäller.

»Statsbidrag till byggnadsarbeten för grundskolor, gymnasier, fackskolor och sjöbefälsskolor utgår till kommun enligt kungörelsen den 31 maj 1957 (nr 318) om statsbidrag till byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet (omtryckt 1962: 479, ändrad senast 1967: 821).

Tabell 7.4 Fördelning av anslag till större anläggningar på kommuner av olika storleksordning

Budgetår	Invånarantal															
	—10 000			10 000—25 000			25 000—50 000			50 000—100 000			100 000—		
	Antal	Summa bidrag	Bidrag/ anläggn.	Antal	Summa bidrag	Bidrag/ anläggn.	Antal	Summa bidrag	Bidrag/ anläggn.	Antal	Summa bidrag	Bidrag/ anläggn.	Antal	Summa bidrag	Bidrag/ anläggn.
1954/55	112	1 249 300	11 154	13	246 000	18 923	3	14 700	4 900	1	30 000	30 000	1	50 000	50 000
1955/56	69	949 000	13 753	6	155 000	25 833	4	73 000	18 250	1	25 000	25 000	2	40 000	20 000
1956/57	87	1 217 500	13 994	11	217 000	19 727	2	70 000	35 000	1	25 000	25 000	1	25 000	25 000
1957/58	39	638 000	16 358	4	70 000	17 500	1	45 000	45 000				1	25 000	25 000
1958/59	57	1 031 000	18 087	7	147 000	21 000	2	75 000	37 500	2	90 000	45 000	4	375 000	93 750
1959/60	74	1 145 000	15 472	12	345 000	28 750	5	155 000	31 000	3	125 000	41 666	3	160 000	53 333
1960/61	86	1 415 000	16 453	7	178 000	25 428	5	155 000	31 000	1	25 000	25 000	3	150 000	50 000
1961/62	67	1 199 000	17 895	15	375 000	25 000	7	200 000	28 751	3	90 000	30 000	2	100 000	50 000
1962/63	75	1 393 500	18 580	11	236 000	21 454	2	100 000	50 000	1	25 000	25 000	1	10 000	10 000
1963/64	65	1 267 000	19 492	20	498 000	24 900	1	25 000	25 000	2	55 000	27 500	1	50 000	50 000
Summa:	731	11 504 300	15 737	106	2 467 000	23 273	32	912 700	28 521	15	490 000	32 666	19	960 000	50 526

För *permanenta skollokaler* bestäms bidragsunderlaget med utgångspunkt i ett grundbelopp av 900 kr. per kvadratmeter nettogolvyta. Detta grundbelopp, som hänför sig till kostnadsläget den 1 januari 1956, skall omräknas med hänsyn till därefter inträffade kostnadsförändringar enligt byggnadsstyrelsens byggnadskostnadsindex. Enligt skolöverstyrelsens beräkningar uppgick beloppet den 1 januari 1968 till 1 430 kr. Omräkning skall vidare ske med hänsyn till olikheterna i byggnadskostnaderna mellan skilda orter enligt bostadsstyrelsens ortsindex.

På bidragsunderlaget utgår statsbidrag med procenttal, som fastställs med hänsyn till bl. a. skatteunderlaget, enligt en i bidragskungörelsen intagen särskild tabell. F. n. varierar bidragsprocenten huvudsakligen mellan 35 och 45.

Till *provisoriska skollokaler* utgår statsbidrag med 325 kr. per kvadratmeter nettogolvyta.»

Bidrag utgår endast till lokaler som vid s. k. lokalbehovsprövning förklarats erforderliga. Lokalbehovsprövning sker hos vederbörande länsskolnämnd. Beslut om statsbidrag lämnas av skolöverstyrelsen.

Beroende på elevantal och skolstadium anses gymnastiksalar av olika storlek behövliga. Skolöverstyrelsens anvisningar upptar följande lokalytor, som kan ligga till grund för statsbidragsberäkningar:

gymnastiksal	I	10×16 ($\times 5$) $= 160$ m²
gymnastiksal	II	10×20 ($\times 5$) $= 200$ m²
gymnastiksal	III	14×26 ($\times 6$) $= 364$ m²
gymnastikhall	I	16×32 ($\times 7$) $= 512$ m²
gymnastikhall	II	18×36 ($\times 7$) $= 648$ m²

Skolöverstyrelsen beräknar att en äldre elev behöver en yta på 10 m² för att kunna utöva gymnastik. Till de ovan nämnda ytorna kommer vissa biutrymmen, som omklädnads- och duschrum m. m.

Allt fler kommuner har insett nödvändigheten av att skolgymnastiksalarna byggs på ett sådant sätt, att de kan användas för idrottsutövning också utanför skolans verksamhetsområde. Detta har medfört att man på många håll vidgar lokalytorna utöver de av skolöverstyrelsen fastställda, så att man får en kombinerad gymnastik- och idrottshall för kommunens bruk. Statsbidrag till sådan anläggning utgår till de av skolöverstyrelsen för skolans behov godkända ytorna från anslaget under åttonde huvudtiteln. För den överskjutande delen kan visst bidrag ut-

gå ur fonden för idrottens främjande.

Dessa lokaler måste anses vara jämförbara – bl. a. från användningssynpunkt – med andra kommunala idrottslokaler.

Utredningen vill i detta sammanhang också ta upp till behandling en inom skolöverstyrelsen utarbetad PM angående statsbidrag till uppförande av simanläggningar vid skolor, som överlämnats till utredningen för ställningstagande. Skolöverstyrelsen fick Kungl. Maj:ts uppdrag att verkställa utredningen med anledning av riksdagens skrivelse den 5 december 1962 nr 384 (statsutskottets utlåtande nr 176).

I promemorian konstaterades, att några möjligheter till statsbidrag för uppförande av simbassänger inomhus egentligen inte fanns. Detta hade, menade man, verkat återhållande i fråga om uppförandet av inomhusbassänger, vilket i sin tur lett till minskad simkunnighet. Orter, där lokaler fanns och simundervisningen var obligatorisk, uppvisade en simkunnighet bland skolungdomen på mellan 90 och 100 %. Bidragsunderlaget för en bad- och simanläggning på ca 210 m² uppskattades till ca 250 000 kr. Arbetsgruppen presenterade följande förslag.

»Vid prövningen av huruvida statsbidrag skall utgå till uppförande av en inomhusbassäng borde inga speciella krav uppställas beträffande befolknings- eller elevunderlag utan den prövande myndighetens huvudsakliga uppgift borde vara att tillse att anläggningen blir så belägen och så utförd att den på bästa sätt tillgodoser skolans simundervisning.

Därest emellertid vissa normer anses böra uppställas beträffande befolknings- eller elevunderlag för att statsbidrag skall utgå, bör dessa vara generösa. Att kräva alltför många veckotimmars beläggning av simhallen för obligatorisk simundervisning skulle medföra att flertalet landsbygdskommuner icke skulle komma i åtnjutande av statsbidrag.

Vid bestämmande av beläggningen av en simhall kan man utgå från att simundervisningen i grundskolan exempelvis organiseras så att den elementära simundervisningen sker i årskurserna 3 och 4 med ½ veckotimme per årskurs och att den kompletterande simundervisningen förläggs till övriga årskurser på mellan- och högstadiet. Tid för simprovsavläggning på friluftsdagar och simundervisning under dessa bör likaså medräknas. Med en sådan organisation kommer i en kommun, där det obligatoriska skolväsendet omfattar 25–30 klasser, simhallen att under skoltid beläggas med 7–8 veckotimmar. Det bör observeras att beräkningen är baserad på att undervisningen skulle ske med hela klasser. Erfarenheten visar emellertid att undervisningsgrupperna av olika anledningar och speciellt ur effektivitets- och säkerhetssynpunkt icke bör överstiga 12–15 elever, dvs. halv klass. Detta innebär således att simhallens beläggning skulle uppgå till ca 15 veckotimmar.

Utredningen föreslår således att en beläggning av simhallen med 7–8 veckotimmars simundervisning med hel klass av elever tillhörande det obligatoriska skolväsendet skall utgöra minimum för erhållande av statsbidrag för en simanläggning.

Därest simundervisningen på grund av organisatoriska eller driftsekonomiska skäl icke helt kan förläggas till skoltid, bör detta icke utgöra hinder för erhållande av statsbidrag, såvida kommunen kan förete en organisation för simundervisning under läsåret på tid utanför skolschemat i den omfattning och för de årskurser som ovan angivits. Ävenså bör ett samgående mellan kommuner för att erhålla den stipulerade beläggningen av hallen icke utgöra hinder för erhållande av statsbidrag.

I de fall där kommun önskar uppföra en större anläggning för att därigenom bättre tillgodose allmänhetens behov av bad och simning bör, därest anläggningen utformas så att den även är lämplig för den elementära simundervisningen och anläggningen disponeras kostnadsfritt för skolans simundervisning, statsbidrag kunna utgå på högst det bidragsunderlag som här föreslås utgå för skolsimanläggningar.»

Skolöverstyrelsen anförde vid promemorians överlämnande följande.

»Det utredda behovet av simanläggningar är angeläget och bör tillgodoses. Överstyrelsen ansluter sig till utredningens förslag att den bidragsberättigade delen av anläggningen beräknas efter 293 m² med i regel omkring 210 m² nettogolvyta. Utredningen uppskattar behovet av nya anläggningar för simundervisning i hela riket till ca 350. Totala kvotkostnaden för uppförandet av de erforderliga anläggningarna skulle, så vitt gäller den bidragsberättigade delen, därför belöpa sig till (350 × 210 × 1 466 =) ca 108 milj. kr.

Överstyrelsen utgår från att utbyggnaden bör fördelas på en period av omkring tio år. Kostnaderna för uppförande av de aktuella anläggningarna kan ej ges utrymme inom den i petita för 1966/67 föreslagna investeringskvoten, utan att byggandet av angelägna skollokaler i övrigt åsidosätts. Den årliga kvoten behöver därför ökas med ca 10 milj. kr.

Statsbidrag bör ges enligt samma grunder som för övriga skollokaler. Det beräknade årliga bidragsunderlaget uppgår då till (0,1 × 350 × 210 × 1 257 = avrundat) 9 milj. kr. Enligt de nu gällande utbetalningsreglerna skulle statens kostnad för det första året belöpa sig till 1,7 milj. kr. och därefter till 3,4 milj. kr. per år (37,5 % å bidragsunderlaget).

Även i övrigt bör kungörelsen 1957: 318 tillämpas. Dock syns lokalbehovsprövningen för simanläggningar tills vidare böra ankomma på översytrelsen beträffande alla skolformer. Särskild kungörelse vartill förslag utarbetats av utredningen behövs inte.

Till utredningen är skissritning över simanläggning bifogad. Överstyrelsen avser att med denna som utgångspunkt utarbeta en eller flera typritningar till kommunernas tjänst.

Under hänvisning till vad ovan anförts hemställer överstyrelsen att statsbidrag till byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet förklaras avse även till skolbyggnad hörande simanläggning samt att för tillgodoseende av det ådagalagda behovet av ifrågavarande anläggningar åtgärder vidtas i överensstämmelse med vad överstyrelsen här förordat.»

Materialet har som nämnts överlämnats till idrottsutredningen för ställningstagande. Idrottsutredningen utgår vid sina överväganden från att de överläggningar, som pågår mellan företrädare för statsdepartementen, Svenska kommunförbundet och Svenska landstingsförbundet inte leder till en indragning av statsbidragen utan endast till någon form av omläggning av stödet.

Idrottsutredningen delar i allt väsentligt skolöverstyrelsens uppfattning i fråga om statsbidrag till simanläggningar vid skolor. Utredningen anser att simanläggning från bidragssynpunkt bör jämställas med gymnastiksal och att alltså samma bidragsprocent som i fråga om sådan bör tillämpas. Statsbidrag till byggnadsarbeten inom skolväsendet bör alltså fr. o. m. 1.7.1970 utgå även till simhall, som hör till skolbyggnad och som uppförs i enlighet med skolöverstyrelsens anvisningar.

7.5 *Idrottsutredningens överväganden*

Som framgår av beskrivningen av fonderna för idrottens och friluftslivets främjande (se kapitel 5 samt avsnitten 7.3 och 7.4) kan statsstöd till vissa anläggningsobjekt utgå ur båda fonderna. I en del fall är bidragsnormerna olika beroende på vilken fond som utnyttjas. Enligt idrottsutredningens uppfattning är det otillfredsställande att bidragsprinciperna för samma typ av anläggning är olika beroende på vilken av fonderna, som utnyttjas. I och för sig kan givetvis en anpassning av bidragsprinciperna göras, så att bedömningsgrunderna blir överensstämmande för samma anläggningsobjekt. Utredningen vill dock framhålla, att nya gränsfall ständigt uppkommer så länge den nuvarande uppdelningen kvarstår mellan anläggningar för idrott och för friluftsliv. Utredningen förordar därför att de under *a–c* beskrivna statsbidragen till idrottsanläggningar sammanförs i ett anslag.

Åtskilliga fördelar uppnås genom detta. Ansökningsförfarandet förenklas. Kommun eller organisation som skall söka bidrag till en anläggning behöver endast vända sig till en instans med sin ansökan. Risken för att skilda myndigheter tillämpar olika bedömningsgrunder elimineras, vilket inte minst ur rättvisesynpunkt gentemot de bidragssökande är av stort värde. Vid uppförandet av stora integrerade anläggningar med aktiviteter som kan hänföras till både idrott och friluftsliv har den nuvarande anslagssplittringen medfört stora olägenheter. Bl. a. har den bidragssökande måst vända sig till flera instanser med ansökningar. De integrerade anläggningarna – vilka sannolikt kommer att bli allt vanligare i framtiden – är goda exempel på anläggningar för alla sorters fysisk aktivitet, där gränsen mellan det som idag kallas idrott och det som kallas friluftsliv är omöjlig att upprätthålla. Idrottsutredningen anser det vara av stor vikt att dylika områden kommer till stånd i ökad utsträckning. Kommuner och föreningar bör få möjlighet att planera sådana anläggningar i ett sammanhang och få bidragsansökningar bedömda av en instans. I annat fall kommer konstlade uppdelningar av anläggningarna att få göras innan de kan bedömas från idrotts- resp. friluftsaspekter. Gränsdragningsproblem kommer då alltid att uppstå.

Även för de anslagsfördelande instanserna måste det vara fördelaktigt om endast ett

anslag finns. Det gäller såväl vid bedömningen – eftersom risken för dubbel bidragsgivning försvinner – som vid verksamhetsplaneringen.

Idrottsutredningen förordar således att fonderna för idrottens och friluftslivets främjande samt anslaget Åtgärder för fritidsbåttrafiken i de delar, som angivits i punkterna *a–c* ovan förs samman till anslagsposten Anläggningsstöd m. m. under anslaget Centralt stöd till idrotten. Till anslaget bör också föras de medel – 0,5 milj. kr. – som utgår ur nuvarande fonden för friluftslivets främjande till vissa organisationer för allmänna servicefunktioner, anslagen på 0,2 milj. kr. till bastuanläggningar samt på 0,1 milj. kr. till simbadsdelegationen. Se vidare 7.3.b.

Det av utredningen föreslagna nya anslaget skulle – med budgetåret 1969/70 som basår – uppgå till ca 14 milj. kr.

Innan utredningen närmare diskuterar den framtida användningen av de medel som inryms under anslagsposten bör vissa principiella synpunkter anläggas på utformningen av idrottsanläggningar och frågan om behovet av statsbidrag till dessa.

I enlighet med den definition utredningen gjort av begreppet idrott är det sådana idrottsanläggningar, som kan bereda alla kategorier möjlighet till aktiv fysisk rekreation, som måste uppföras. Vid sidan av de anläggningar som uppförs för i första hand skolornas och föreningslivets behov behövs anläggningar som kan tillgodose den rekreationssökande allmänhetens behov och önskemål. Det är av vikt att tillkomsten av sådana anläggningar stimuleras. Först när de finns i tillräcklig omfattning har möjligheter skapats för det av utredningen eftersträvade breda idrottsutövandet.

De flesta av de idrottsanläggningar som byggdes i Sverige under de första årtiondena av 1900-talet uppfördes av olika organisationer, vilka även svarade för driften av anläggningarna. Idrottsutredningen vill understryka den stora betydelse, som enskilda personers och organisationers ideella arbete haft för tillkomsten av idrottsanläggningar i vårt land. Förutsättningarna för idrottsutövning skapades genom dessa insatser på de flesta platser i landet. Reformerna på arbetstidsområdet har lett till att allt fler människor fått möjligheter att utnyttja anläggningarna.

Efter hand har byggandet och driften av idrottsanläggningar nästan uteslutande blivit en kommunal angelägenhet. Kommunerna förvaltar för närvarande omkring 10 000 anläggningar för idrott i olika former (se vidare 4.4.4). Normalt byggs det varje år hundratals nya sådana anläggningar för en sammanlagd kostnad av över 100 milj. kr. samtidigt som äldre anläggningar förbättras och förses med nya tekniska anordningar. Stora markområden förvärvas och iordningställs för rekreationsändamål. Många av de föreningsägda anläggningarna har överlåtits på kommunerna och i de fall en sådan överlåtelse inte kommit till stånd har kommunerna ofta förbundit sig att svara för anläggningarnas drift och underhåll.

De statliga anslag som beviljats till byggandet av *idrottsanläggningar i traditionell bemärkelse* har inte kunnat ökas i den takt som i och för sig varit önskvärd med tanke på den ökade byggnadsverksamheten inom detta område. Huvudparten av de ökade statsbidragen har i stället utgått som organisationsstöd i olika former. Statsbidragen till *idrottsanläggningar* har därför, som framgår av de under 7.4 redovisade tabellerna, i stor utsträckning förlorat sin betydelse. De genomsnittliga anslagen till större anläggningar har under de senaste åren uppgått till något över 27 000 kr. Detta trots att antalet anläggningar till vilka bidrag utgått minskat. I fråga om mindre anläggningar är det genomsnittliga bidraget idag omkring 4 000 kr. och till bastuanläggningar något över 3 000 kr. Budgetåret 1964/65 uppgick det genomsnittliga statsbidraget, räknat i procent av den beräknade anläggningskostnaden, till 6,1 %. Någon nämnvärd förskjutning i procentsatsen har inte inträtt under de senaste åren.

Det redovisade materialet understryker, att statsbidraget inte har någon större betydelse som stimulansfaktor vid en anläggnings tillkomst. Eftersom detta var ett av de

viktigaste motiven vid statsbidragens införande anser utredningen att nya former för det statliga stödet bör prövas.

Sin största betydelse har anslagen idag, när de utgår som bidrag till de idrottsanläggningar som fortfarande uppförs och drivs av olika organisationer. I regel är det här fråga om mindre anläggningar för föreningarnas eget behov, t. ex. klubbstugor, bastuanläggningar och mindre anläggningar för olika specialidrotter. Enligt utredningens mening är denna självverksamhet inom organisationerna av stor betydelse och bör därför på allt sätt stimuleras.

Idrottsutredningen har i betänkandet om Vålådalens framtid deklarerat att stödet till riksanläggningar främst bör vara en statlig angelägenhet medan lokalt betonade anläggningar i första hand bör vara en kommunal fråga. Utredningen kommer i kapitel 12 att i särskild ordning lägga fram förslag i fråga om riksanläggningar.

Utredningens principiella syn på ansvarsfördelningen mellan stat och kommun överensstämmer med de riktlinjer som 1967 års riksdag fastställt med anledning av propositionen 1967: 59 angående statens stöd till friluftsverksamheten. I takt med tillkomsten av stora kommuner blir idrottsanläggningarna i allt större utsträckning utnyttjade enbart av den egna kommunens invånare. Olika slag av anläggningar kommer nämligen att finnas inom kommunen, varför det i allt mindre utsträckning blir nödvändigt för människorna att söka sig till angränsande kommuner för att kunna utöva sina idrottsliga aktiviteter. Enligt idrottsutredningens uppfattning innebär detta ett ytterligare understrykande av idrottsanläggningen som en näranläggning, vilken i första hand är avsedd att betjäna den egna kommunens invånare. Byggandet av idrottsanläggningar blir därmed i allt högre grad en kommunal angelägenhet och bör som sådan bekostas med kommunala medel. Utredningen föreslår därför, att nu gällande bidragsbestämmelser för idrottsanläggningar ändras så att statsbidrag normalt inte utgår till kommun för uppförande av idrottsanläggning av idag traditionell betydelse. Undantag bör kunna göras i speciella fall, t. ex. för kommuner med stort antal studerande (se kapitel 9).

Idrottsutredningen har ovan framhållit nödvändigheten av att idrottsanläggningarnas användningsområde breddas och att anläggningarna kan utnyttjas av alla kategorier människor. Som utredningen ovan antytt bör tillkomsten av sådana allsidiga anläggningar stimuleras. Detta kan ske bl. a. genom en ökad statlig satsning på forsknings- och utvecklingsarbete. Utredningen är emellertid också, med avsteg från den ovan uttalade huvudprincipen om att kommunerna ekonomiskt bör svara för uppförandet av idrottsanläggningar, beredd att förorda statsbidrag till anläggningar, som i första hand tar sikte på att tillgodose den rekreationssökande allmänhetens behov. Detta innebär att de bidragsbestämmelser, som nu gäller för fonden för friluftslivets främjande, bör gälla också i fortsättningen.

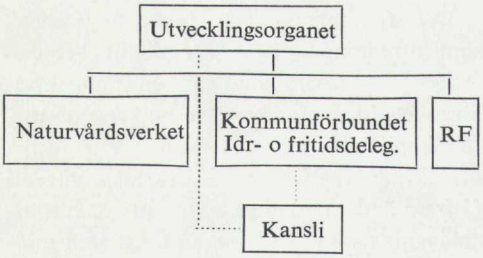
Även om uppförandet av idrottsanläggningar bör, och i växande utsträckning kommer att vara en kommunal angelägenhet, anser utredningen det angeläget att det också i fortsättningen blir möjligt för idrottssammanslutningar att uppföra smärre anläggningar. Det är också angeläget att de föreningsägda anläggningar, som idag finns, kan hållas i sådant skick att de kan användas för sitt ändamål. Utredningen föreslår därför, att möjligheten till statsbidrag också i fortsättningen skall finnas för i första hand smärre anläggningar som uppförs med idrottsförening eller därmed jämförbar sammanslutning som huvudman samt till förbättring och ombyggnad av dylika anläggningar.

Det forsknings- och utvecklingsarbete, som utredningen ovan framhållit betydelsen av, bör i första hand vara en statlig angelägenhet. Idrottsforskningen beskrivs närmare i kapitel 10. Här avses i första hand det utvecklingsarbete som behövs bl. a. för att få fram ändamålsenliga och moderna idrottsanläggningar samt för att så långt som möjligt utveckla och utarbeta olika typanläggningar. En ökad standardisering av idrottsanläggningar bör enligt utredningens mening också vara av stort värde. Som exempel på här avsett utvecklingsarbete kan nämnas tek-

niska anordningar för kombination av anläggningar för sommar- och vinteridrott, utprovning av nya material för idrottsanläggningar, utarbetande av standardritningar för olika typer av anläggningar, möjlighet att åstadkomma en effektivare vattenrening i badanläggningar m. m. Enligt utredningens mening skulle stora summor kunna sparas åt kommunerna genom statliga insatser på dessa och likartade områden, summor som i väsentlig grad skulle överstiga de begränsade anläggningsbidrag, som idag utgår.

Utvecklingsarbetet bör bedrivas i nära samråd med huvudmännen för idrottsanläggningarna. För detta talar inte minst nödvändigheten av ett ständigt samarbete mellan forskare och byggare. Om utvecklingsarbetet skall vara meningsfyllt måste gjorda rön snarast möjligt bli kända för dem, som sedan skall omsätta resultaten av arbetet i praktiken.

Kommunförbundet har inrättat en särskild delegation för idrotts- och fritidsfrågor. Idrottsutredningen anser starka skäl tala för att i största möjliga utsträckning knyta utvecklingsarbetet till denna delegation. Ett särskilt utvecklingsorgan bör därför inrättas med företrädare för naturvårdsverket, kommunförbundet och RF. Om möjligt bör utvecklingsorganet ha kanslimässig samverkan med kommunförbundets idrotts- och fritidsdelegation. Stora fördelar skulle vinnas vid ett sådant förfarande varför möjligheterna härför noga bör prövas. I nedanstående skiss tecknas utvecklingsorganets tänkta organisation.

De medel, som står till förfogande för utvecklingsarbete budgetåret 1969/70 är omkring 0,5 milj. kr., varav merparten används av statens naturvårdsverk för vissa arbeten kring friluftsanläggningar. Utredningen anser att ett intensifierat utvecklingsarbete bör komma till stånd och föreslår en stegvis uppräkning av anslaget till 1,5 milj. kr. budgetåret 1974/75. Medel för utvecklingsarbetet bör äskas av utvecklingsorganet hos statens naturvårdsverk, som i enlighet med utredningens förslag i kapitel 15 föreslås bli anslagsfördelande myndighet för anläggningsstödet.

Idrottsutredningen förordar således mot bakgrund av det ovan förda resonemanget,

att staten skall svara för tillkomsten av riksanläggningar (se vidare kap. 12),

att kommunerna skall svara för tillkomsten av näranläggningar (lokala anläggningar), som i huvudsak utnyttjas av den egna kommunens invånare,

att de statliga bidragen till kommunerna för uppförandet av idrottsanläggningar av idag traditionell mening i huvudsak slopas,

att satsningen på forsknings- och utvecklingsarbete skall öka, men

att – med avsteg från huvudprincipen ovan – statsbidrag skall kunna utgå till i första hand kommuner för uppförandet av anläggningar som är avsedda för den rekreationssökande allmänhetens behov, varvid nuvarande bidragsbestämmelser för fonden för friluftslivets främjande bibehålls, samt

att statsstöd till föreningsägda anläggningar skall utgå också i fortsättningen.

Idrottsutredningen berör de organisatoriska frågorna utförligt i kapitel 15 och går därför nu inte närmare in på dessa.

Basåret 1969/70 skulle således anslagsposten Anläggningsstöd m. m. uppgå till omkring 14 milj. kr. I beloppet ingår 1 milj. kr. till Vålådalen (enligt idrottsutredningens förslag). I kapitel 16 redovisar utredningen utvecklingen av anslaget fram till 1974/75. För detta budgetår slutar anslagsposten Anläggningsstöd m. m. på 27,5 milj. kr., varav till riksanläggningar ca 9 milj. kr.

8 Idrott för handikappade

8.1 *Sammanfattning*

Idrott utövas av tradition av unga, friska människor. De vill tävla med varandra om den bästa prestationen. Men idrott är så som utredningen uppfattar den minst lika viktig för andra grupper i vårt samhälle. De handikappade har särskilt behov av idrott som terapi och förströelse, d. v. s. som en betydelsefull form av rehabilitering. 15 handikapporganisationer har gått samman om ett gemensamt organ för handikappidrott anslutet till riksidrottsförbundet. Utredningen vill med utgångspunkt från denna nya organisatoriska slagkraft förorda en kraftig uppräkning av stödet till handikappidrott. Detta föreslås öka från ca 380 000 kr. budgetåret 1969/70 till 1 600 000 kr. budgetåret 1974/75.

8.2 *Utredningens syn på handikappidrott*

Utredningen har i tidigare avsnitt från sina utgångspunkter definierat begreppet idrott (kapitel 2). Utredningen har i det sammanhanget redovisat att idrottslivet enligt dess uppfattning inte är en verksamhet avsedd enbart för de unga och friska människorna utan kanske i ännu högre grad önskvärd för personer som är äldre och inte längre är så rörliga, för sjuka och för handikappade. Idrotten har, rätt bedriven, i flera avseenden en profylaktisk och hälsofrämjande effekt och kan utgöra ett hjälpmedel vid rehabilitering av sjuka och skadade och vara en stimulans för den vars rörelseförmåga är nedsatt. Handikappidrotten är mot denna bakgrund av betydande intresse för utredningen.

Handikappidrott utövas i en rad olika former och av grupper med mycket olika handikapp. Handikappidrotten har många beröringspunkter med sjukgymnastik, d. v. s. idrottslig verksamhet för tillfälligt handikappade i samband med sjukdom och som ett led i ett rehabiliteringsprogram. Med handikappidrott menas emellertid sådan idrottsverksamhet som syftar till att vid ett mer bestående handikapp lindra verkningen av detta, bidra till en fysisk och psykisk anpassning samt vara en förströelse.

Handikappade har ofta ett särskilt behov av idrott på grund av att det för deras dagliga livsföring erfordras att speciell muskulatur styrketränas eller för att verkningarna av handikappet i möjligaste mån skall reduceras. Handikappidrott kan sägas vara ett av de bästa medlen för fysisk och psykisk rehabilitering, ett komplement till sjukgymnastik och ett sätt att anpassa sig till och acceptera sitt handikapp.

Allmänt kan också hävdas att idrott är viktigare för handikappade än för andra, eftersom de har så få möjligheter till andra aktiviteter.

8.3 *Handikappidrottens organisationsformer*

Intresset för handikappidrott växte huvudsakligen fram i samband med det stora antalet krigsskadade under de båda världskrigen. Från början var handikappidrott därför i huvudsak en idrott för rörelsehindrade. Handikappidrotten har emellertid efter hand kommit att omspänna en lång rad olika handikapp och omfattar för närvarande följande handikappgrupper: döva, rörelsehindrade, blinda, utvecklingsstörda, hjärtsjuka, lungsjuka, astmatiker.

I Sverige har idrottsrörelsen tagit initiativet till handikappidrott. Under 1950-talet fördes i utredningskommittén Idrott för handikappade och åldringar diskussioner om de former i vilka handikappidrotten skulle bedrivas. Kommittén innehöll bl. a. representanter för RF och korpförbundet. Samtidigt som utredningsarbetet pågick togs flera initiativ för att starta handikappidrott. Diskussionerna om organisationsformen ledde inte fram till enighet beträffande vem som skulle vara huvudman för idrotten. År 1962 utsåg Kungl. Maj:t De vanföras riksförbund, DVR (numera De handikappades riksförbund, DHR) till huvudman för handikappidrotten och förbundet erhöll ett anslag för handikappidrott med ursprungligen 60 000 kr. Anslaget har sedermera ökat och uppgick budgetåret 1968/69 till 250 000 kr. Därutöver har särskilt bidrag lämnats Sveriges dövas idrottsförbund (1968/69 80 000 kr.). 1969/70 får handikappidrotten minst 380 000 kr. från anslaget till specialidrottsförbund.

1962 tillkom en rådgivande kommitté för idrotten med representanter för DHR, De blindas förening, medicinalstyrelsen, Legitimerade sjukgymnasters riksförbund, Riksförbundet för hjärt- och lungsjuka, Riksförbundet för utvecklingsstörda barn, Riksförbundet föräldraföreningar för cp-barn, Riksföreningen mot polio, Riksföreningen mot reumatism, Svenska korporationsidrottsförbundet, Svenska ms-föreningarnas riksförbund, Svenska röda korset, Sveriges riksidrottsförbund och sedermera Sveriges dövas riksförbund. Kommittén blev ett rådgivande och förslagsställande organ. Den hade till uppgift att stimulera respektive organisationer på det lokala planet och på distriktsplanet till fältarbete på idrottens område. Den beslutande funktionen låg hos De handikappades riksförbund. Inom detta arbetade en särskild arbetsgrupp med idrottsfrågor, Svensk handikappidrott/DHR.

1966 tillsattes inom DHR ett särskilt idrottsråd bestående av sju personer och med representanter för arbetsgrupp och distrikt.

8.4 *Idrottsverksamhet bland handikappade*

Det finns ingen tillförlitlig statistik över antalet handikappade i Sverige, men enbart i de produktiva åldrarna kan man räkna med att åtminstone en halv miljon personer kan betecknas som i konventionell mening handikappade. Omkring 165 000 av dessa har förtidspension eller sjukbidrag. Därtill kommer minst 30 000 svårt handikappade minderåriga, d. v. s. upp till sexton år.

Handikappidrotten har trots sin aktningsvärda omfattning ej på långt när berört alla dem som inom de olika handikappgrupperna skulle kunna ta del av någon form av idrottsutövning.

I skrivelser från HCK:s medlemsorganisationer har dessa redovisat den verksamhet som nu förekommer samt gjort sin bedömning av det behov som föreligger av hälso- och tävlingsidrottsverksamhet inom respektive grupp av handikappade.

De blindas förening (DBF): Under 1967 deltog 500 synskadade i olika motions- och idrottsaktiviteter. Större tävlingar och mästerskap i skidor, friidrott och simning samlade 284 deltagare under 1967. Dessutom har klubbmästerskap och andra tävlingar genomförts. Ett stort antal motionsgrupper är i verksamhet till vilka bl. a. hör ett antal grupper för pensionärsgymnastik. Förbundet räknar med att antalet personer som deltager i regelbunden hälsosportverksamhet ökat med 50–100 %. DBF räknar med att förbundet även efter tillkomsten av ett specialidrottsförbund har viktiga uppgifter för att främja idrottsverksamheten bland syn-

skadade. Konkret pekas på kanalisering av information och viss organisatorisk service. Ett särskilt problem, som inte kan lösas utan nära samverkan med DBF, är att informationsmaterial, stadgar, tävlingsregler, tävlingsprogram etc. måste bearbetas och överföras till blindskrift och talband för att bli tillgängligt för ledare och övriga synskadade.

DBF betonar att rätt bedriven idrottsverksamhet har stor betydelse vid rehabiliteringen av synskadade. Blindheten tvingar till en passivitet, som i många fall inte ens möjliggör normala promenader. En synskada har ofta samband med andra sjukdomar, exempelvis diabetes, varför sjukhusvistelse och konvalecenstid kan bli mycket lång med åtföljd nedsatt allmän kondition. Målsättningen för hälsosporten anger DBF till att göra den synskadade så anpassad att han kan deltaga i verksamhet bland seende. Erfarenheterna visar att detta endast är möjligt att uppnå i ett mycket begränsat antal fall. Slutsatsen blir att idrotten måste organiseras så att förutsättningar skapas för att så många som möjligt skall ges tillfälle till idrottsutövning bland andra handikappade och övriga idrottsutövare.

Sveriges dövas riksförbund (SDR) informerar i sin skrivelse om verksamheten inom Sveriges dövas idrottsförbund (SDI). Tävlingsidrotten omfattar bl. a. friidrott, skytte, skidor, bollspel, simning och orientering. Under 75 år har organiserad idrottsverksamhet förekommit bland döva inom SDR:s lokalföreningar och idrottsklubbar. SDI räknar nu 11 klubbar med 600 medlemmar. Till detta kommer Sveriges dövas motorförbund med 11 lokalföreningar och 600 medlemmar samt Sveriges dövas schackförbund med 8 lokalföreningar och 400 medlemmar. I specialklubbar för idrott inkl. schack räknar man således 1 600 medlemmar i 30 lokalorganisationer. SDR framhåller att bildandet av ett handikappidrottsförbund inte får leda till en försämring för SDI och övriga idrottsaktiviteter inom SDR.

För de barndomsdöva och svårt hörselskadade medför handikappet ofta dålig balans, vilket yttrar sig i osäker gång. Den dåliga balansen förstärks vid mörker och när skymning råder. De döva som håller sig i god fysisk trim är mindre utsatta för detta. SDR har funnit att motionsidrott genom t. ex. gårallyn och naturstigar är ett mycket bra medel att öka balansförmågan samt för att skapa kontakter med normalhörande. Förbundet påpekar att när det gäller kontakten med de normalhörande är det lättare att inbjuda dessa till arrangemang som fått en särskild utformning för döva än tvärtom.

Riksförbundet för hjärt- och lungsjuka (RHL) driver idrottsverksamhet genom sina lokalföreningars idrottskommittéer. Idrott för lungsjuka kom till stånd kring sekelskiftet i form av krocketspel och miniatyrgolf. Denna verksamhet drivs alltjämt vid sjukhusen men bedrivs nu även inom konvalecensföreningarnas fritidsområden och -hem. Vid dessa förekommer dessutom luftgevärsskytte, pilkastning, gummivarpa och boccia. RHL framhåller att verksamheten inom Svensk handikappidrott hittills inte varit tillräcklig för att få igång idrottsverksamhet bland hjärt- och lungsjuka i den omfattning som varit möjlig. Inom några av de större lokalföreningarna förekommer särskilt anpassad gymnastik för hjärt- och lungsjuka. Verksamheten står under ledning av legitimerade sjukgymnaster. Behovet av den typ av verksamhet är stort och det föreligger förutsättningar för en kraftig expansion. Det avgörande hindret har emellertid varit brist på ekonomiska resurser.

Idrott bland lung- och hjärtsjuka möter av förklarliga skäl särskilda svårigheter. Verksamheten bland dessa måste därför utformas så att den tar hänsyn till det osynliga handikappet, men ändå ger ett visst mått av motion och träning som stärker konditionen.

Tidigare utgjorde vilokuren den väsentligaste delen i behandlingen efter t. ex. en hjärtinfarkt. Detta har man nu börjat frångå. Istället vill man genom aktivitet och rekonditionering förebygga att den hjärt/lungsjuke blir ett pensionsfall. Hösten 1967 anordnade Svensk handikappidrott i samarbete med läkare och i samverkan med RHL

ett första träningsläger för hjärtsjuka. Försöket omfattade 10-talet hjärtsjuka med såväl hjärtinfarkter som psykiska hjärtbesvär. Försöket slog mycket väl ut och RHL anger nu att skapandet av ett centrum för rekonditionering och idrott måste ges hög prioritet. I ett sådant skisserat centra skulle under ett år 4–500 personer få rationell träning under läkarövervakning.

Riksföreningen mot polio (RmP) driver genom sina länsavdelningar och lokalkommittéer främst gymnastik och simning. I övrigt förekommer på programmet bågskytte, volleyboll, boccia, varpa och inom en länsavdelning förekommer ridning och fiske. Förutom lokalorganisationernas aktivitet förekommer liknande idrottsutövning vid föreningens sommarhem. Under 1967 utbetalade RmP mer än 200 000 kronor i anslag till lokalorganisationernas idrottsverksamhet. I denna summa inkluderas icke kostnaden för verksamheten vid sommarhemmen.

Riksförbundet mot allergi (RmA). Ett stort antal av förbundets lokalföreningar bedriver gruppverksamhet i andningsgymnastik. F. n. räknar man ett 25-tal grupper med ca 250 deltagare. Intresset är i starkt stigande för denna verksamhet. RmA räknar med att det finns förutsättningar att utöka verksamheten till omkring 200 gymnastikgrupper. Andra aktiviteter som är av intresse är gång, mindre kraftkrävande lagspel och gymnastik.

För RmA:s vidkommande anges att ett idrottsförbund för handikappade har en särskild uppgift att verka bland de allergiker som blivit handikappade på grund av astma.

Med hänvisning till en omfattande hälsoundersökning i Stockholms län anger RmA antalet astmatiker till omkring 200 000 i hela landet. Idrottsaktiviteten måste anpassas till det förhållandet att astmatiker har svårt för tunga lyft och för gång. Undersökningar visar att 28 % av astmatikerna inte kan gå uppför två trappor utan andnöd. För astmatiker har därför idrottsgrenar, som bidrar till att stärka konditionen, och som framför allt förbättrar andningskapaciteten, intresse.

Riksförbundet för utvecklingsstörda barn (FUB) hänvisar till kanadensiska forskningsresultat, som visar att utvecklingsstörda mestadels endast har hälften av normala barns och ungdomars kroppsstyrka, och att de dessutom har 40 % högre fetma. De senaste årens erfarenheter av idrott för utvecklingsstörda har visat att det stora behovet av idrott kan tillfredsställas och att idrottsleken har stor psykologisk betydelse. En utvecklingsstörd upplever ett misslyckande mycket starkt. Inom idrotten får man lära sig att förlora, att uppleva ett nederlag, utan att det skall tas allt för allvarligt. Handikappidrotten för denna grupp har därför ett stort habiliterande och utvecklande värde samtidigt som den ger ökade tillfällen till social träning och kontakter, vilket skänker ökad självkänsla och större integrationsmöjligheter.

Idrott förekommer f. n. i landstingens särskolor, vilka räknar ca 7 000 elever, vid en del av landstingens vård- och arbetshem, där ca 10 000 utvecklingsstörda bor. Antalet hemmaboende utvecklingsstörda, registrerade vid landstingens omsorgsstyrelser, är ca 5 000. Då skall observeras att antalet icke registrerade uppgår till mångdubbelt fler.

FUB, som räknar ca 10 000 medlemmar, i regel föräldrar till utvecklingsstörda, i 100 lokala organisationer, började bedriva idrott för utvecklingsstörda 1966. Under våren 1968 förekom idrottsverksamhet för 700 utvecklingsstörda – de flesta hemmaboende – på 35 platser i landet. Ledarkurser har under senare år anordnats för över 200 personer.

De dominerande idrotterna har varit simning, skidor, friidrott, gymnastik, inomhusidrott av typ »idrott annorlunda» med stimulerande lekidrottsredskap, boccia och varpa. Även fotboll, ridning och rodd förekommer. De under 1968 och 1969 anordnade tävlingarna tillsammans med andra handikappade, i första hand omfattande inomhusidrotter och simning, har skänkt värdefulla erfarenheter och avsikten är nu att utbygga detta till en systematisk tävlingsverksamhet omfattande också fotboll, friidrott och skidor.

Svenska psoriasisförbundet påpekar att

den psoriasissjuke känner sig utanför vanlig idrottsgemenskap eftersom han p. g. a. sin hudsjukdom är generad inför andra och inte gärna vill förekomma mer eller mindre avklädd på allmän plats. Till sjukdomsbilden hör att de svåra hudbesvären också åsamkar den sjuke psykiska lidanden som ofta leder till störningar. Bland de psoriasissjuka är problemen störst bland ungdom. De vill gärna vara med i idrott och gymnastik men svårigheten är att de inte gärna vill klä av sig inför kamraterna. Det händer därför ofta att de efter kontakt med läkare får befrielse från gymnastiken i skolan. Det i sin tur leder till allmänt nedsatt kondition för en grupp, som p. g. a. de ledbesvär vilka ofta följer på sjukdomen, i stället skulle behöva särskilt stärkande gymnastik. Det är därför ytterst angeläget att dessa sjuka, och då främst ungdomen, ges tillfälle till enskild gymnastik och idrott.

Svenska multipel skleros-föreningarnas riksförbund (MS-förbundet) bedriver vid de årligen återkommande kurerna vid Sätra Brunn funktionsidrott som komplement till sjukgymnastiken. De hittills vunna erfarenheterna av verksamheten, som står under ledning av två sjukgymnaster, är mycket god.

MS-förbundet uttalar att denna verksamhet, för vilken det finns ett stort behov, bör få sin naturliga hemvist i ett riksförbund för handikappidrott.

Svensk förening för ileo-colostomiopererade (ILCO) har p. g. a. att organisationen är relativt nybildad ej haft tillfälle att bedriva organiserad idrottsverksamhet. I sin skrivelse framhåller förbundet att man bland sina medlemmar återfinner aktiva idrottsmän och att operationen icke synes utgöra något hinder för deras idrottsutövning. Förbundet påpekar att personer som opererats och får en kutan stomi av något slag har ett påtagligt behov av att hålla sin kropp i god kondition. Särskilt bör magmuskulaturen stärkas för att underlätta bandagering och för att motverka bråck.

Riksorganisationen för mental hälsa (RMH) driver inte någon organiserad idrottsverksamhet. Förbundet är nybildat och har ännu inte hunnit ta upp sådana verksamhetsformer. Medlemsantalet uppgår till ca 2 000. I den allmänna strävan att normalisera mentalsjukas livsföring och bryta deras isolering är idrottsutövning av stor betydelse.

Hörselfrämjandets riksförbund (HfR) bedriver i sina lokalorganisationer idrottsverksamhet i följande grenar: bordtennis, simning, handboll, basketboll, ridsport, kanot, rodd, terränglöpning och gymnastik. Vid en intervjuundersökning har det framkommit intresse för en utökning av aktiviteterna till att omfatta även basketboll för flickor, fotboll, bowling, biljard, skidor, skridsko, orientering och friluftsliv.

Hörselskadade har ofta betydande svårigheter att deltaga i gymnastik och idrott tillsammans med normalhörande. Genom hörselskadan uppstår lätt feltolkningar och missförstånd, som kan vara besvärande.

De handikappades riksförbund (DHR). DHR driver under ledning av en arbetsgrupp för handikappidrott, vilken utses av DHR:s förbundsstyrelse, en omfattande idrottsverksamhet för olika handikappgrupper. DHR och Sveriges dövas idrottsförbund är de organisationer vilka hittills från idrottsfonden erhållit statsstöd för idrottslig verksamhet bland handikappade (1968/1969 resp. 250 000 och 80 000 kronor).[1] Den direkta ledningen av idrotten handhas av en arbetsgrupp för idrottsfrågor bestående av tre personer jämte två konsulenter. Vid sidan av arbetsgruppen finns ett idrottsråd som består av en representant för varje DHR-distrikt, d. v. s. fyra personer. Arbetsgruppen ensam eller tillsammans med idrottsrådet beslutar i handikappidrottsärenden. Ledamöterna i idrottsrådet utses av DHR-distriktens styrelse medan arbetsgruppens ledamöter utses av DHR:s förbundsstyrelse. Som nämnts har en rådgivande kommitté med representanter för flertalet övriga handikapporganisationer samt vissa myndigheter och organisationer inrättats. DHR redovisar i en skrivelse till idrottsut-

[1] För budgetåret 1969/70 har i regleringsbrev till riksidrottsförbundet föreskrivits att *minst* 380 000 kr. skall disponeras för handikappidrott.

redningen följande verksamhetsformer.

A Särskilda idrottskommittéer till vilka idrottsföreningar (sektioner) för rörelsehindrade, synskadade m. fl. är anslutna.

B DHR-avdelningarna

a) idrottssektioner/kommittéer

b) idrottsledare

c) DHR-avdelningar som bedriver idrottsverksamhet inom ramen för övrig medlemsverksamhet

d) verksamhet i från DHR fristående organisationer.

Av denna förteckning framgår att idrottsverksamheten är nära förknippad med DHR:s övriga verksamhet. Den sker sålunda i regel under lokalavdelningarnas styrelser direkt eller via en kommitté.

Ett stort antal avdelningar anger i sina berättelser att avdelningens medlemmar regelbundet besöker badhus och gymnastiklokal. Verksamheten vänder sig till personer som vill idrotta under modifierade men också avancerade förhållanden. En inte så liten tävlingsverksamhet kan registreras. Riksmästerskap förekommer i ett flertal grenar med deltagande av personer med de mest skilda handikapp. Antalet deltagare 1968 översteg 700. Verksamheten fullföljes sommartid på flera håll vid avdelningarnas sommarhem.

8.5 *Nuläge*

Efter överläggningar mellan de skilda handikapporganisationerna och mellan dessa och idrottsutredningen föreslog styrelsen för handikapporganisationernas centralkommitté – som inom sig rymmer representanter från samtliga medlemsorganisationer – att uttala sig för bildandet av ett gemensamt organ för handikappidrott, Svenska handikappidrottsförbundet. Detta skulle ansöka om anslutning till riksidrottsförbundet. I beslutet deltog icke representanter från De handikappades riksförbund. Även DHR anslöt sig dock sedermera till förslaget att upprätta ett särskilt handikappidrottsförbund och att anknyta detta till riksidrottsförbundet.

Den kommitté som arbetade inom handikapporganisationerna och vars förslag låg till grund för beslutet erhöll ställning som interimsstyrelse för det nya förbundet och framlade följande principer som skall utgöra underlag till stadgar för *Svenska handikappidrottsförbundet:*

1. Svenska handikappidrottsförbundet är riksorganisationen för idrottsverksamheten bland handikappade i Sverige. Förbundet är anslutet till Sveriges riksidrottsförbund – inträdesansökan kommer att lämnas senast augusti 1969. Utöver vad i stadgarna för Svenska handikappidrottsförbundet föreskrives gäller riksidrottsförbundets stadgar och praxis i tillämpliga delar.

2. Förbundets syfte är

att genom motions-, rehabiliterings-, rekreations- och tävlingsidrott främja de handikappades fysiska och psykiska hälsa

att därigenom skapa en värdefull fritidssysselsättning och gott kamratskap för ungdom och vuxna

att genom samarbete med handikapporganisationer och samhälleliga institutioner verka för idrottens spridning till så många handikappade som möjligt

att genom samarbete med idrottsrörelsen i övrigt verka för handikappades delaktighet i idrottens gemenskap

att leda och administrera handikappidrotten i Sverige

att inom och utom landet företräda svensk handikappidrott.

3. Svenska handikappidrottsförbundet består av de föreningar som ägnar sig åt idrott för handikappade och i vederbörlig ordning upptagits som medlemmar i förbundet.

Detta innebär att som medlem kan antas t. ex. allmän förening för handikappidrott (omfattande flera slag av handikapp och idrotter) eller idrottssektion inom handikappförening, eller handikappsektion inom idrottsförening, eller förening för idrott för visst handikapp eller viss institution.

Det nya förbundet konstituerades vid möte i Stockholm den 17–18 maj. Vid mötet deltog representanter för handikappidrottsföreningar, handikapporganisationer med särskilda sektioner för idrott samt handikappförbund. De stadgar som antogs av mötet vilar på de principer som tidigare re-

fererats. Det nya förbundet är stadgemässigt anslutet till Sveriges riksidrottsförbund, dess högsta beslutande organ är ett förbundsmöte och dess regionala organ är specialdistriktsförbund.

Nu gällande stadgar för Sveriges dövas idrottsförbund fortsätter att gälla även inom det nya förbundet.

8.6 *Överväganden och förslag*

Utredningen har i ett tidigare avsnitt framhållit att idrotten är mycket viktig ur hälso- och rekreationssynpunkt. Denna uppfattning bestyrks av de som bilaga redovisade redogörelserna från olika medicinska experter. Utredningen är för sin del övertygad om att idrott – rätt bedriven – kan vara en viktig terapiåtgärd inom den ordinarie sjukvården liksom vid rehabilitering i samband med sjukdom. Särskilt viktig anser utredningen att idrott är för handikappade. I enlighet härmed ser utredningen det som väsentligt att kraftigt öka det nuvarande stödet till handikappidrotten.

Den hittillsvarande organisatoriska formen, där De handikappades riksförbund varit ansvarigt för huvuddelen av handikappidrotten tillkom i ett läge då andra organisatoriska lösningar inte kunde uppnås. Sedan dess har nya handikapporganisationer tillkommit och idrottsverksamheten är eller planeras bli viktiga inslag i dessa organisationers verksamhet. I detta läge blev behovet av en samlad organisatorisk lösning för hela handikappidrotten påtagligt.

Utredningen hälsar därför med största tillfredsställelse att ett gemensamt handikappidrottsförbund bildats och att detta anslutits till riksidrottsförbundet. En sådan lösning har stora fördelar. Det är sålunda uppenbart att den hittillsvarande organisationsformen vållat samarbetsbesvär över och mellan handikapporganisationerna vad gäller idrottsverksamheten. Ett önskvärt samarbete på handikappidrottens område har inte alltid kunnat åstadkommas. Genom att de olika handikappidrottsföreningarna nu sluter sig samman till gemensamma distrikt kan samarbetet mellan de skilda idrottsorganisationerna fungera lättare.

Det torde vara uppenbart att de särskilda idrottsföreningarna för handikappade och idrottssektionerna inom handikappavdelningarna även i framtiden kommer att utgöra så integrerade delar av handikappverksamheten att några negativa verkningar i förhållande till nuläget inte behöver uppkomma av det skälet att man här får en ny organisatorisk lösning.

Ett ökat samarbete mellan handikappidrotten och den övriga idrotten – främst på föreningsplanet – kan underlätta handikappidrottens utbredning. Inte minst därför är en anslutning till riksidrottsförbundet angelägen.

På distriktsplanet och på det centrala planet uppkommer uppenbara fördelar. Handikappidrotten inom de olika handikapporganisationerna har många gemensamma problem. Detta gäller den rent medicinska terapin, det gäller lokalproblem, utprovning av idrottsredskap o. s. v. Här bör den nu åstadkomna samordningen vara av stor betydelse. Utredningen har med tillfredsställelse noterat handikapporganisationernas vilja att genom ett nära samarbete öka effektiviteten i sin verksamhet och därmed förbättra användningen av de satsade medlen. Eftersom det varit en av utredningens uppgifter att söka lösningar på idrottens anslagsfrågor som främjar en bättre och effektivare användning av de statliga anslagen har utredningen funnit det angeläget och försvarbart att föreslå kraftigt ökade anslag till handikappidrotten.

Det blir enligt utredningens förslag riksidrottsförbundets sak att – utöver medel som erfordras för gemensamma ändamål – bland sina medlemsorganisationer fördela de medel som ställs till riksidrottsförbundets förfogande. Detta äger sålunda tillämplighet också beträffande handikappidrottsförbundet. Utredningen har emellertid med hänsyn till den vikt den lagt vid en snabb utbyggnad av handikappidrotten sedan väl de organisatoriska formerna klarlagts, ansett det befogat att lägga fram en särskild plan för handikappidrottens expansion: 1970/71 0,7 milj kr., 1971/72 1,0 milj. kr., 1972/73 1,2 milj kr., 1973/74 1,4 milj. kr., 1974/75 1,6 milj. kr.

9 Studerandeidrott

9.1 *Sammanfattning*

Utbildningens demokratisering och expansion har lett till att de allra flesta ungdomar går i skola upp i 18-årsåldern. Gymnastik och idrott är obligatoriskt undervisningsämne i både grundskola och mellanskola. Kostnadsmässigt innebär detta enbart för lärarlöner ett stöd till idrotten med ca 80 milj. kr. årligen. Därtill kommer statens kostnader för skolanläggningar för gymnastik och idrott vartill utgår statsbidrag med ca 35 %. Anläggningar för skolidrott integreras numera i allmänhet i den kommunala planeringen så att de kommer hela befolkningen till godo.

I Sverige är skolidrotten en form av korporationsidrott. De vanliga idrottsföreningarna tar också hand om ortens skolungdom. I stort är förhållandena desamma på högskoleområdet.

Utredningen föreslår inga förändringar i det system för stöd till de studerandes motionsinriktade idrottsverksamhet vid universitet och högskolor som beslöts av 1967 års riksdag. Anslaget bör emellertid överföras från åttonde huvudtiteln till det gemensamma idrottsanslag som utredningen föreslår. Målsättningen att hälften av de studerande skall erbjudas ett motionstillfälle i veckan bör uppnås före planperiodens utgång. Utredningens kostnadsberäkning utgår härifrån och 1974/75 beräknas 2 300 000 kr. till denna verksamhet.

För de studerande som elitidrottar gäller samma problem som för dem som kombinerar elitidrott med förvärvsarbete. Många kan inte samtidigt prestera idrottsresultat av hög klass och utföra en normal studieprestation, vilket orsakar förlängd studietid m. m. Behov av ekonomiskt stöd finns därför.

Idrottsutredningen finner utifrån svaren på en enkät till ett antal studerande idrottsmän av landslagsklass, att några generella åtgärder för att »lösa» problemet idrott-studier inte finns. De flesta idrottande anser att studierna alltid måste ha företräde framför idrotten och är inte beredda riskera sin framtid för idrottens skull. Utredningen anser den enskildes strävan att få en god utbildning och en tryggad försörjning värd all respekt och denna strävan får på intet sätt motverkas.

För att underlätta möjligheterna att kombinera studier med elitidrott föreslår idrottsutredningen följande:

1. Vidgad stipendiering från föreningar och förbund av idrottsmän som studerar.
2. Ökade möjligheter för specialidrottsförbund att anställa tränare.
3. Möjligheter till särbehandling i fråga om statsbidrag till kommunala idrottsanläggningar när en utbyggnad direkt orsakas av de studerandes behov.
4. Elitidrott bör kunna anses som giltigt skäl för förlängd studietid vid tilldelning av studiemedel.

5. Stipendiering av svenska elitidrottare för utländska studier.

6. Särskilda kurser bör anordnas för idrottsutövare som under viss del av året idrottar på heltid.

9.2 *Utbildningsexpansionen*

Reformerna på utbildningsområdet under 1950- och 1960-talen har lett till en stark ökning av antalet studerande. Grundskolan är i det närmaste genomförd, vilket innebär skolgång upp i 16-årsåldern för alla. En dominerande del av ungdomarna i en årskull söker sig sedan vidare till de frivilliga skolformerna ovanpå grundskolan. Läsåret 1969/70 beräknas mer än 80 % av en årskull 16-åringar göra detta. Många fortsätter därefter till olika utbildningsvägar vid universitet och högskolor. Antalet studerande där uppgick läsåret 1968/69 till ca 100 000.

Gymnastik och idrott är ett obligatoriskt ämne i grundskolan. Detta gäller också vid gymnasier, fackskolor och yrkesskolor. I gymnasium och fackskola har man tre veckotimmar gymnastik och idrott.

Vid den i kapitel 5 gjorda beräkningen av det offentliga stödet till idrott har inte medräknats kostnaderna för den obligatoriska gymnastik- och idrottsverksamheten i skolorna. Dessa kostnader uppskattas budgetåret 1968/69 till 80 milj. kr. i lärarlöner. Staten lämnar kommunerna bidrag med 100 % till dessa kostnader. Därtill kommer statens kostnader för skolanläggningar för gymnastik och idrott vartill utgår statsbidrag med ca 35 %. Dessa anläggningar byggs numera som regel på ett sådant sätt att de kan utnyttjas också av allmänheten. Därigenom blir de ett värdefullt tillskott till de övriga idrottsanläggningar som finns i kommunerna. Idrottsutredningen behandlar anläggningsstödet utförligt i kapitel 7.

Vid de s. k. post-gymnasiala utbildningsformerna – universitet, högskolor och motsvarande utbildningsformer – är idrott inte något obligatoriskt undervisningsämne. Möjligheter till olika former av frivillig idrottsutövning finns dock. Vid universitet och högskolor gäller härvid de bestämmelser för verksamheten som beslöts av 1967 års riksdag (se avsnitt 9.4).

9.3 *Skolidrott och föreningsidrott*

I Sverige är idrotten i relativt ringa utsträckning organisatoriskt baserad på skolidrott. I andra länder är detta emellertid mycket vanligt. Så är förhållandet i t. ex. Storbritannien, vilket bl. a. sammanhänger med den omfattning internatskolesystemet har där (se närmare kapitel 6). I Sverige organiserar de vanliga idrottsföreningarna också skolungdomen på orten. Särskilda skolidrottsföreningar finns visserligen i flertalet skolor i landet men de arbetar i huvudsak inom skolorna, arrangerar skolmästerskapstävlingar och ordnar idrottsutbyte med andra skolor. Skolidrottsföreningarnas verksamhet kan närmast jämställas med korporationsidrottsföreningarnas. Sveriges skolidrottsförbund är anslutet till Sveriges riksidrottsförbund (RF).

Vid samtliga universitet och högskolor finns särskilda till Sveriges akademiska idrottsförbund (SAIF) anslutna idrottsföreningar för de studerande. Verksamhetsmässigt arbetar flertalet av dem helt på korporativ basis. Vissa, t. ex. LUGI i Lund, organiserar dock även icke studerande och bedriver sin verksamhet på samma sätt som andra idrottsföreningar. Flertalet av de högskolestuderande som mera aktivt sysslar med idrott torde göra detta i andra idrottsföreningar än de akademiska. Akademiska mästerskap arrangeras av SAIF som är anslutet som specialidrottsförbund till RF.

9.4 *Idrott för studerande vid universitet och högskolor*

9.4.1 Motionsidrott för studerande

På grundval av en Kungl. Maj:ts proposition (1967:48) beslöt 1967 års riksdag om formerna för och det ekonomiska stödet till motionsinriktad idrott för studerande vid universitet och högskolor. Propositionen byggde på ett förslag från en arbetsgrupp i dåvarande ecklesiastikdepartementet. I ar-

betsgruppens förslag konstaterades att olika former av idrott under senare år allmänt kommit att betraktas som en viktig del av den förebyggande hälsovården. Mot bakgrund av att en rad undersökningar hade visat att det sannolikt råder ett betydelsefullt samband mellan regelbunden motion och såväl fysisk som psykisk hälsa fann man att det inte minst från studieeffektivitetssynpunkt var angeläget att de studerandes kondition förbättrades genom att erforderliga tillfällen för konditionsträning erbjöds. På grundval av gjorda undersökningar konstaterade man att det fanns ett utbrett intresse för en sådan verksamhet bland de studerande.

Rent principiellt borde de studerandes motionsbehov kunna tillgodoses inom ramen för den verksamhet som olika organisationer och föreningar bedriver på kårorterna. Koncentrationen av studerande till några få orter ansågs dock kunna skapa problem vid förverkligandet av den principiella inställningen.

Som exempel på detta nämndes att studerandetillströmningen till Lund – med 40 000 invånare år 1967 – varit så stor att antalet invånare i åldrarna 20–30 år i staden blivit ungefär lika stort som i en stad med 100 000 invånare. Därför borde det på orter med ett stort antal studerande skapas särskilda tillfällen till motionsinriktad idrott för de studerande. Ett första mål för verksamheten borde därvid vara att hälften av de studerande kunde beredas ett träningstillfälle i veckan. Att omedelbart mer än femdubbla verksamhetens omfattning från de dåvarande 10 procenten bedömdes emellertid som orealistiskt inte minst på grund av bristen på lämpliga lokaler. För budgetåret 1967/68 anvisades därför medel för en verksamhet som omfattade 25 % av de studerande och huvudsakligen inriktades på träning i grupp.

De organisatoriska och planerande arbetsuppgifterna för verksamheten skulle fullgöras av fast anställda befattningshavare medan den direkta ledningen av gruppverksamheten till största delen anförtroddes timarvoderad personal. Stockholm, Göteborg, Lund och Uppsala fick vardera två heltidsanställda befattningshavare medan Umeå inledningsvis skulle få en halvtidsbefattning.

Ansvaret för verksamheten överflyttades från läroanstalterna till de studerandes egna organisationer. Idrottens samarbetsnämnd fick i uppdrag att granska och avge yttrande över ansökan om medel från de olika kårorterna. Kostnaderna för motionsgrupperna beräknades till 28 kr. per timma. Statsbidrag skulle utgå med 100 % av den del av bidragsunderlaget som är kostnader för de fast anställda befattningshavarnas arbete med att organisera och planera verksamheten samt med 50 % av de egentliga kostnaderna för gruppverksamheten. Resterande 50 % av de sistnämnda kostnaderna skulle de studerande själva svara för.

Tillgången på lokaler bedömdes som otillräcklig varför man beslöt vidga möjligheterna för de studerandes organisationer att uppföra lämpliga lokaler. Den gällande lånekungörelsen för kårlokalbyggande ändrades så att motionslokaler – ytmässigt i enlighet med skolöverstyrelsens anvisningar – kunde inrymmas i låneunderlaget.

Som idrottsutredningen framhöll i sitt yttrande över arbetsgruppens förslag bör de studerande vid universitet och högskolor principiellt sett inte särbehandlas. Praktiska och organisatoriska skäl talar emellertid för att särskilda anordningar är nödvändiga om de studerandes behov av idrott i bred bemärkelse skall kunna tillgodoses. Idrottsutredningen anser därför att särskilda anordningar för de studerandes motionsinriktade idrottsverksamhet också i fortsättningen är nödvändiga. Utredningen finner inte skäl att nu föreslå någon förändring av det bidragssystem som tillskapades år 1967. Erfarenheterna av de då införda stödformerna bör först närmare kunna överblickas. Om inte någon förändring i fråga om den obligatoriska anslutningen till studentkår och liknande vidtas, finner utredningen inte heller anledning föreslå någon förändring av huvudmannaskapet för verksamheten. Det ligger nämligen ett stort värde i att de studerandes egna organ har anförtrotts denna verksamhet. Endast dessa har den nödvän-

diga dagliga kontakten med de studerande. De riktlinjer för de studerandes motionsbetonade idrott som fastställdes av 1967 års riksdag bör alltså nu inte förändras.

Idrottsutredningen föreslår dock att de medel – för budgetåret 1969/70 655 000 kr. – som nu utgår till verksamheten ur ett anslag under åttonde huvudtiteln överflyttas till anslaget »Centralt stöd till idrotten» som utredningen föreslår skall inrättas. Det är enligt utredningens uppfattning i högsta grad angeläget att det mål för idrottsaktiviteten bland de studerande, som arbetsgruppen uppställde, snarast realiseras. Utredningen beräknar därför ökade medel till verksamheten, så att hälften av de studerande kan beredas ett motionstillfälle per vecka senast budgetåret 1974/75. Utredningen förutsätter att de studerande själva också i fortsättningen svarar för en del av kostnaderna. Utredningen beräknar medel till materiel och för informationskampanjer utöver de medel som krävs för den direkta verksamheten.

Idrottsutredningen föreslår, vilket närmare utvecklas i kapitel 15, att idrottens samarbetsnämnd skall avvecklas. Enligt 1967 års riksdagsbeslut skulle denna samarbetsnämnd samordna och yttra sig över framställningar om anslag till den motionsinriktade studerandeidrotten. Riksidrottsstyrelsen bör överta ansvaret också för fördelningen av medel till den mera motionsinriktade verksamheten bland de studerande. Över studerandeorganisationernas anslagsframställningar bör Sveriges förenade studentkårer (SFS) avge yttranden.

Riksidrottsstyrelsen bör vid behandlingen av dessa frågor hålla nära kontakt med SFS.

Idrottsutredningen beräknar medelsbehovet för de studerandes motionsbetonade idrottsverksamhet till 0,9 milj. kr. budgetåret 1970/71, 1,2 milj. kr. 1971/72, 1,6 milj. kr. 1972/73, 1,9 milj. kr. 1973/74 och 2,3 milj. kr. budgetåret 1974/75.

9.4.2 De studerande och elitidrotten. Allmänt

Det är uppenbart att träning och tävling inom modern elitidrott för sina utövare tar så mycket tid i anspråk att det innebär en betydande ekonomisk uppoffring. I allt högre grad har därför ekonomisk kompensation i form av ersättning för förlorad arbetsförtjänst m. m. kommit att lämnas av föreningar, förbund och arrangörer. Inom vissa idrottsgrenar har särskilda stipendier inrättats för att möjliggöra längre ledighet för idrottsutövning.

Elitidrottsutövarnas problem är emellertid inte endast ekonomiska. De flesta har svårt att kombinera elitidrott med ett krävande civilt arbete. I många fall kan idrottsföreningar skaffa sådana anställningar till de aktiva att dessa har möjlighet att kombinera idrott och arbete. Det moderna arbetslivet kräver emellertid oftast sådana insatser, att det är svårt hitta anställningar av en typ där antingen en lägre arbetsinsats krävs eller där möjligheter till omfattande ledighetsperioder föreligger. Många idrottsutövare väljer därför att konkurrera på lika villkor med andra arbetstagare med de svårigheter för fullgoda idrottsinsatser som detta innebär.

Idrottsutövarnas civila karriär har behandlats av Olle Halldén i avhandlingen »Stjärnidrottsmannens anpassning efter idrottskarriärens slut» (lic.arbete vid pedagogiska institutionen, Stockholms universitet, 1963).

Halldén fann att elitidrottsutövare (definierade som »stora grabbar») inte uppvisade sämre möjligheter än andra människor att nå en god sysselsättning och inkomst, trots det de ur civil synpunkt »offrar» för idrotten. Han förklarade detta med att idrotten i vissa fall ger utövaren bättre möjligheter till utbildning och inkomst än vad denne eljest skulle haft samt att den viljestyrka som är en förutsättning för att utöva toppidrott också hjälpt till i arbetslivet.

9.4.3 Idrott och studier – en enkät

För de studerande som elitidrottar gäller samma problem som för dem som kombinerar elitidrott med förvärvsarbete. Idrotten tar så mycket tid i anspråk att många – särskilt i de individuella idrotterna – inte samtidigt kan utföra en normal studieprestation. Studietiden förlängs på grund av idrottsutövningen vilket medför att den första inkomsten kommer senare. Detta ger färre inkomstår under den aktiva perioden. Ofta föreligger därför samma behov av ekonomiskt stöd till de elitidrottsutövare som är studerande som till andra elitidrottare. Liksom i fråga om dessa är det specialidrottsförbundens sak att finna formerna för stödet. Det måste alltid anpassas till den enskilde idrottsutövarens speciella förhållanden.

Idrottsutredningen har dock velat få underlag för en bedömning av de aktuella problem som de studerande har som försöker kombinera elitidrott och studier. Idrottsutredningen gjorde därför en enkätundersökning bland ett drygt 20-tal idrottsutövare av landslagsklass. Undersökningen omfattade flera idrottsgrenar men hade viss tonvikt på friidrott eftersom ett ganska stort antal av utövarna där är akademiker. I lagidrotterna bedömdes problemet idrott-studier som mindre. Förutom uppgifter om examina, sysselsättning m. m. ställdes en rad frågor om problemet idrott-studier. De konkreta frågeställningarna var följande:

1. *Har Du upplevt någon konflikt mellan idrott och studier?*
   Har Du i så fall upplevt den som
   Besvärande?
   Inte speciellt svår?
   Obefintlig?
2. *Hur har Du resonerat för dig själv:*
   Att studierna principiellt skall ha företräde och idrotten komma i andra hand?
   Att idrotten principiellt skall ha företräde och studierna komma i andra hand?
   Att jag offrar några år på idrotten, och studerar sedan?
3. *Anser Du att Du blivit hindrad i Dina studier* (d. v. s. fått sämre studieresultat, inte nått studiemålet, fått förlängd studietid eller inte vågat Dig på lång och ansträngande utbildning) *på grund av Ditt idrottande?*
4. *Anser Du att Du blivit hindrad i Ditt idrottsutövande* (d. v. s. nått sämre resultat, gått miste om utlandsresor o. dyl., haft färre toppsäsonger, börjat senare eller slutat med idrotten tidigare än Du annars skulle ha gjort) *på grund av Dina studier?*
5. *I Ditt idrottande och i Dina studier har Du mött många kamrater. Anser Du att åtskilliga av dessa gått förlorade för svensk elitidrott på grund av konflikten idrott/studier?*
6. *Om Du ovan har konstaterat att det finns en konflikt mellan elitidrott och högre studier, har Du förslag till förändringar och förbättringar som skulle göra det lättare att kombinera de båda sakerna?*

Utförliga svar erhölls från drygt hälften av de tillfrågade. De flesta sade sig ha upplevt en konflikt mellan idrott och studier men endast i ett fåtal fall hade konflikten upplevts som besvärande. De allra flesta ansåg med bestämdhet att studierna skulle ha företräde framför idrotten och att de själva tillämpade den principen.

På frågan om de ansåg att de blivit hindrade i studierna på grund av sin idrottsutövning var svaren delade. Många svarade ett bestämt nej, andra ett bestämt ja medan ett par tillfogade att de blivit hindrade i så måtto att de fått studietiden förlängd.

Svaren var också delade på frågan om de ansåg de blivit hindrade i sitt idrottsutövande på grund av studier. Majoriteten svarade dock nej.

I undersökningen ställdes också frågan om många talanger gått förlorade för svensk idrott på grund av konflikten idrott-studier. Flertalet av de tillfrågade ansåg detta. I åtskilliga fall tillfogades emellertid att som regel andra faktorer bidragit, såsom stark inriktning på den civila karriären, bristande intresse m. m.

Bland de framförda konkreta förslagen till åtgärder för att lättare kunna kombinera toppidrott och studier var: ekonomiska bidrag, anställda tränare vid universiteten, ett »amerikanskt» system med integration av studier och idrott samt förbättrade anläggningar för idrottsutövande.

Ett genomgående drag i enkätsvaren var den vikt de idrottande fäste vid att klara studier och yrkesutbildning »vem vill bli socialfall när idrotten är slut»? (citat ur ett

svar). En annan svarade: »Jag upplever nästan ständigt konflikter mellan min idrott och mina studier, men mitt val i dessa situationer är ganska enkelt eftersom det är min utbildning jag skall försörja mig på. Därför gäller det för mig att bli klar med den så snabbt som möjligt och inte komma efter.» En del av de tillfrågade framhöll också att de upplevde ett positivt samband mellan god fysik och kondition och möjligheterna att hålla hård studietakt.

I ett par av svaren hävdades följande tankegång: »För att bli svensk toppman är problemet idrott-studier inget större problem. Det räcker med talang och energi. Men för att nå världseliten fordras ekonomiska resurser som ger möjlighet till tävlingar utomlands i hård konkurrens.»

Undersökningens syfte var, som nämnts att ge underlag för en bedömning av problemet idrott-studier för utövare av elitidrott. De slutsatser som kan dras av svaren är att en god utbildning framstår som så viktig för de idrottande att de regelmässigt sätter studierna främst. De är inte beredda att sätta sin framtid på spel genom att helt satsa på idrotten. En del av de tillfrågade är emellertid beredda att förlänga sin studietid för idrottens skull. Flertalet anser inte att studierna är det som i första hand hindrar någon från att nå elitresultat. Först när ytterligare intressen kommer in i bilden blir problemet akut.

9.4.4 Idrottsutredningens syn på problemet idrott-studier

Idrottsutredningen finner det uppenbart att generella åtgärder för att »lösa» problemet idrott–studier inte finns. Den enskildes strävan att få en god utbildning och tryggad försörjning är värd respekt och bör på intet sätt motverkas. På samma sätt som det kan finnas anledning för en idrottsförening att söka finna en anställning åt en idrottsutövare som gör det möjligt för denne att kombinera arbete och elitidrott, kan det dock finnas anledning för förening eller förbund att söka finna former för att den studerande skall anse det möjligt att kombinera idrott och studier.

Vad som då närmast kommer i fråga är stipendiering för att kompensera t. ex. den förlängda studietiden eller bortfallet av de extrainkomster en högskolestuderande normalt har viss del av året. Åtskilliga föreningar – bl. a. flera allsvenska fotbollsklubbar – och förbund delar ut sådana stipendier.

En annan åtgärd för att förbättra möjligheterna till idrottsutövning för de studerande är att särskilda tränare placeras på universitetsorterna med speciell uppgift att träna de studerande. Det ökande antalet studerande vid universitet och högskolor gör att de olika specialidrottsförbunden i ökad utsträckning kommer att rekrytera elitidrottsutövare bland de studerande. Krav har vid skilda tillfällen ställts på att staten skulle anställa dylika universitetstränare. Därvid har utländska jämförelser åberopats.

Idrottsutredningen anser inte dessa utländska förhållanden överförbara på svensk idrott. Universiteten i Sverige är inte huvudmän för någon idrottsutövning vilket talar mot att anställa idrottstränare vid dessa. Idrott är inte heller något obligatoriskt ämne i undervisningen och utbildningen av idrottslärare är förlagd till särskilda läroanstalter. Förhållandena är alltså annorlunda hos oss än i vissa andra länder.

Detta innebär dock inte, att utredningen anser det obefogat att särskilda idrottstränare placeras på universitetsorterna för att instruera bl. a. de studerande. I enlighet med det synsätt utredningen tidigare gett uttryck för bör det dock ankomma på idrottsorganisationerna själva att avgöra hur stor del av tillgängliga medel, som skall användas till instruktionsverksamhet samt var dessa instruktörer skall placeras. Idrottsutredningen beräknar i den femårsplan för svensk idrott, som närmare beskrivs i kapitel 16, en kraftig uppräkning av anslagen till specialförbunden. Förbundens möjligheter att placera särskilda tränare på universitetsorterna bör därmed förbättras.

Idrottsutredningen finner inte heller anledning föreslå några mer omfattande förändringar i fråga om stödet till motionslo-

kaler för de studerande. Eftersom huvudmannaskapet för verksamheten ligger på de studerandes organisationer bör statsbidrag till lokaler också ställas till dessas förfogande. Detta sker också inom ramen för kårlokalstödet. I enstaka fall kan det emellertid vara rationellt, att kommun med stort antal studerande vid uppförande av idrottsanläggning ges möjlighet att med statsbidrag ur anslagsposten Anläggningsstöd göra anläggningen större, för att också de studerandes behov skall kunna tillgodoses vid denna. Därigenom kan de studerandes egna anläggningar – i den mån de är otillräckliga – kompletteras på ett rationellt sätt. Ansökan om sådant statsbidrag, som inte i något fall bör överstiga det bidrag de studerandes egen organisation kunnat erhålla för byggande av anläggningen, skall göras hos statens naturvårdsverk.

I enkätsvaren har de problem påtalats, som elitidrottsutövare får om normalstudietiderna inte kan hållas. Detta påverkar vederbörandes möjligheter att erhålla studiemedel. Enligt nuvarande praxis hos studiemedelsnämnderna medges undantag från uppsatta normer endast för sjukdom, studentkårsarbete och liknande. Utredningen finner det angeläget att även idrottsutövare i vissa fall kan medges längre normalstudietid. För att begränsa dessa undantag till att avse verkligt berättigade fall, bör sådant undantag medges endast efter framställan från resp. specialidrottsförbund. Utredningen föreslår att centrala studiehjälpsnämndens anvisningar till nämnderna kompletteras i detta avseende så att elitidrottsutövning jämställs med t. ex. studentkårsarbete. Utredningens förslag innebär inte att studiemedel skall utgå under period då studier över huvud taget ej bedrivs utan endast att elitidrottsutövning skall anses som giltigt skäl för förlängd normalstudietid.

Inom utredningen har – bl. a. i anslutning till överläggningar med idrottslärare på universitetsorterna – diskuterats det amerikanska systemet med särskilda platser vid college och universitet för elitidrottsutövare. Utredningen finner detta system föga lämpat för svenskt bruk. Placering i specialförbundens regi av särskilda tränare vid universitetsorterna, som utredningen tidigare uttalat sig positivt om, torde tillgodose det väsentliga i det amerikanska systemet. Utredningen vill i sammanhanget tillfoga att en stipendiering av svenska idrottsmän för idrottsstudier i Västtyskland, Östtyskland, Polen, Sovjetunionen m. fl. stater ur idrottslig synpunkt bör inrymma lika stora fördelar som den nu vanliga stipendieringen för idrottsliga studier i USA.

Idrottsutövare som under viss del av året idrottar på heltid (t. ex. utförsåkning på skidor, längdåkning på skidor, skridskolöpning m. m.) och där flitigt turnerande ingår som ett moment i idrottsutövningen saknar f. n. möjligheter att i organiserad form och i särskilda studiekurser med koncentrerad läsning återvinna förlorad studietid. Idrottsutredningen finner en sådan speciellt anpassad undervisning vara önskvärd. Den bör då få karaktären av korrespondensundervisning under en del av året (tävlingssäsongen) och koncentrerad undervisning under viss del av året, förslagsvis förlagd till någon folkhögskola. Det bör ankomma på RF att i samarbete med närmast berörda specialförbund lägga fram förslag till sådan utbildning. Själva studierna bör på sedvanligt sätt finansieras med statsmedel via anslag under åttonde huvudtiteln.

10 Idrottsforskning

10.1 *Sammanfattning*

En ordentlig överblick över den forskning som är av betydelse för idrott saknas för närvarande. Detta medför bl. a. att forskningsresultaten inte kommer idrotten till del i önskvärd utsträckning. Idrottsutredningen föreslår därför att en särskild nämnd för idrottsforskning skall inrättas. För att den nödvändiga kontakten med annan forskning skall erhållas, föreslår utredningen, att nämnden knyts till det av de nuvarande forskingsråden, som idrottsforskningen har störst kontaktyta med, nämligen det medicinska forskningsrådet. Nämnden föreslås få sju ledamöter, av vilka tre utses av RF, tre av resp. det medicinska forskningsrådet, det samhällsvetenskapliga forskningsrådet och styrelsen för teknisk utveckling samt en av kommunförbundet. Enligt förslaget till instruktion för nämnden skall den initiera olika forskningsprojekt, bevilja anslag till forskning, hålla nära kontakt med andra forskningsorgan, skaffa sig överblick över för idrotten värdefull forskning, publicera forskningsresultat och se till att dessa kommer idrotten till del.

Exempel lämnas på angelägna forskningsprojekt. Utredningen räknar med att en del av dessa skall kunna genomföras under planperioden. Vissa medel bör tillföras idrottsforskningen från forskningsråden och olika fonder. Utredningen beräknar medelsbehovet till idrottsforskning ur anslaget Centralt stöd till idrott till 0,3 milj. kr. budgetåret 1970/71. Budgetåret 1974/75 beräknas behovet vara 1,0 milj. kr.

RF:s idrottspolikliniks anslagsgivning till idrottsforskning föreslås upphöra om nämnden tillskapas.

10.2 *Idrottsforskningens nuvarande organisation*

Forskning och undersökningsverksamhet av betydelse för idrott i bred bemärkelse förekommer vid flera olika institutioner. Viss forskning är direkt inriktad på för idrotten särskilt viktiga frågeställningar medan en annan del endast är av mera sekundär betydelse för idrotten.

Den mera målinriktade idrottsforskningen förekommer i första hand vid *Gymnastik och idrottshögskolan i Stockholm* samt i viss utsträckning vid *kliniskt fysiologiska avdelningarna vid några större sjukhus – speciellt Karolinska sjukhuset* samt vid *arbetsmedicinska institutet*. Forskning som är av betydelse för idrotten – utan att vara direkt inriktad på idrottsproblem – förekommer dessutom vid olika universitets- och högskoleinstitutioner samt vid vissa större sjukhus.

Gymnastik- och idrottshögskolan i Stockholm (GIH) är centrum för den direkta idrottsforskningen i vårt land. De sammanlagda kostnaderna för forskningsverksamheten vid GIH uppgår till omkring 600 000 kr.

budgetåret 1969/70.

Forskningen, som främst bedrivs vid högskolans fysiologiska institution, har bl. a. omfattat frågeställningar som den fysiska prestationsförmågans variation med ålder och kön, träningens fysiologi, arbetsförmågans beroende av kost och vätsketillförsel, acklimatiseringsfrågor och utformningen av olika testmetoder. Vid institutionen finns en professor i kroppsövningarnas fysiologi, en laborator i fysiologi (personlig tjänst) och en laborator i tillämpad fysiologi. Ett intimt samarbete sker med arbetsfysiologiska avdelningen vid Arbetsmedicinska institutet samt med den flygmedicinska forskargruppen.

Också vid den pedagogisk-psykologiska institutionen förekommer en tämligen omfattande undersökningsverksamhet. Denna har bl. a. gällt bakgrunds- och begåvningsvariabler hos elitidrottsmän, stjärnidrottsmannens anpassningsproblem efter idrottskarriärens slut, samt elitidrottsgruppers psykiska nivå och struktur.

Vid *kliniskt fysiologiska avdelningen vid Karolinska sjukhuset* har bl. a. undersökts vad som begränsar förmågan av långtidsarbete samt kroppsarbetets inverkan på njurarnas funktion.

Forskningen inom *Arbetsmedicinska institutet* är i många avseenden av stort värde för idrotten. Arbetsmedicinska institutets forskningsverksamhet bedrivs på fyra avdelningar, en medicinsk, en kemisk, en teknisk och en arbetsfysiologisk. Det är framförallt den arbetsfysiologiska avdelningens forskning som är av betydelse för idrotten. Forskningsarbetet har bl. a. omfattat kroppens köldhärdighet vid arbete, fysiologiska effekter av olika arbetsställningar, ryggens förmåga att uthärda tungt lyftarbete, kroppens arbetsförmåga vid stark värme och vid hög höjd, samt psykiska påfrestningar vid fysiskt krävande arbete.

Riksidrottsförbundet (RF) har en *poliklinikkommitté* för hälsokontroll. Kommittén lämnar anslag till idrottsmedicinsk forskning. Poliklinikkommittén inrättades år 1944. Kommittén driver en poliklinik för idrottsskador förlagd till Stockholms stadion och en till idrottsinstitutet vid Bosön. Undersökningar vid klinikerna är kostnadsfria för medlemmar i förening som är ansluten till RF. 1967 undersöktes 1 200 personer vid Stadionpolikliniken och 600 vid Bosökliniken, där dessutom ca 1 400 personer konditionstestades.

Poliklinikkommittén lämnar anslag till idrottsmedicinsk (fysiologisk) forskning vid kliniskt fysiologiska avdelningen på Karolinska sjukhuset och fysiologiska institutionen vid GIH i Stockholm. Budgetåret 1968/69 anslog poliklinikkommittén 100 000 kr. till denna forskning.

Visst utvecklingsarbete i fråga om friluftsanläggningar bekostas av *statens naturvårdsverk*. Ca 250 000 kr. har avsatts för ändamålet budgetåret 1968/69. Utvecklingsarbetet avser bl. a. utarbetande av typanläggningar för friluftsgårdar och standardisering av skyltar.

10.3 *Definition*

Som framgår av den lämnade redogörelsen bedrivs forskning av betydelse för idrotten vid ett flertal institutioner. Någon samordning av forskningen och samlad redovisning av forskningsresultaten sker som regel inte. Detta är otillfredsställande inte enbart ur forskningssynpunkt – där det kan medföra dubbelarbete och bristande effektivitet – utan kanske framförallt ur mottagarsynpunkt. Om de uppnådda forskningsresultaten skall bli av värde för idrotten måste de snarast i lämplig form överlämnas till idrottsrörelsen för att där omsättas i praktisk verksamhet. Detta fordrar en överblick över pågående forskning och en nära kontakt mellan denna och avnämarna. Enligt idrottsutredningens uppfattning finns i dag inget organ varken för samordning av pågående forskning eller för att överföra de uppnådda forskningsresultaten till idrottsrörelsen. Utredningen är av den bestämda uppfattningen att många forskningsresultat, som skulle vara av värde för idrotten i bred bemärkelse, härigenom inte utnyttjas på ett tillfredsställande sätt. Ett särskilt idrottsforskningsorgan bör därför inrättas. Utred-

ningen diskuterar längre fram hur detta organ bör se ut.

Idrottsutredningen avser med *forskning* i detta sammanhang *sådant medicinskt, tekniskt och samhällsvetenskapligt undersökningsarbete, som syftar till att klarlägga de faktorer som påverkar och avgör individens prestationsförmåga under olika betingelser samt de behov av idrott i olika former som föreligger.*

Häri innefattas dock som regel inte det utvecklingsarbete som krävs för att få fram ändamålsenliga idrottsanläggningar. Detta utvecklingsarbete bör bedrivas i nära samarbete mellan staten, de som uppför idrottsanläggningar – i första hand kommunerna – samt avnämarna, dvs. idrottsrörelsen. Utvecklingsarbetet på detta område är av stor betydelse om byggandet av anläggningar skall kunna anpassas till det moderna samhällets krav. Utredningen framlägger därför förslag om utvecklingsarbetets utformning, inriktning och organisation i särskild ordning (se kapitel 7).

10.4 *Idrottsforskningens organisation*

10.4.1 Den svenska forskningsorganisationen

Utredningen går så över till att diskutera i vilka former forskningen bör bedrivas samt vad som krävs för att forskningsresultaten på olika områden på bästa sätt skall komma idrotten till del.

Den svenska forskningsorganisationen kan generellt beskrivas som ett system på tre olika nivåer. *Den första* nivån kan därvid betecknas som basorganisationen och omfattar alla institutioner och laboratorier i landet där forskning och utvecklingsarbete bedrivs. Vid universitetens och högskolornas institutioner har hittills huvudsakligen bedrivits grundforskning. I växande omfattning innefattar emellertid verksamheten vid dessa institutioner också långsiktig målforskning och tillämpad forskning.

Den andra nivån representeras av myndigheter och organ som planerar, inriktar, övervakar, och exploaterar forskning inom olika delar av basorganisationen. I ökande omfattning har sådana uppgifter lagts på verk och myndigheter. På denna nivå finns också ett antal forskningsråd. Forskningsråden har till uppgift, vart och ett inom sitt område, att bevaka och genom initiativ främja forskningsverksamhet. Huvudsakligen sker detta genom att anslag beviljas till forskningsprojekt och forskare inom och utom universitets- och högskoleorganisationen. Forskningsrådsstöd ges både till grundforskning och målinriktad forskning. Anslag till olika forskningsprojekt utgår också från offentliga fonder som riksbanksfonden, malmfonden och norrlandsfonden samt från privata fonder och utländska källor.

Den tredje nivån omfattar departements- och regeringsnivån, där de forskningspolitiska ställningstagandena sker. Här finns också forskningsberedningen som är regeringens organ för samråd i frågor rörande den långsiktiga utvecklingen och inriktningen av landets forskningspolitik.

Det forskningsorgan utredningen i det följande diskuterar kommer in på den andra nivån. Organet skall alltså inte vara ett forum för direkt forskningsarbete utan ha samordnande, utnyttjande, initierande och anslagsgivande funktion. Det direkta forskningsarbetet bör också fortsättningsvis bedrivas vid befintliga institutioner på den första nivån. Utredningen vill dock understryka betydelsen av att idrottsforskningen skall kunna erhålla anslag också från andra institutioner – forskningsråd och fonder – än det särskilda idrottsforskningsorganet.

Innan de organisatoriska frågorna närmare behandlas vill utredningen i korthet klargöra hur den allmänna basorganisationen nu fungerar och hur den på det här aktuella området bör se ut i framtiden med hänsyn bland annat till samhällsbehovet. Utredningen har härvid även beaktat det angelägna i att på ett så rationellt sätt som möjligt utnyttja de begränsade resurser, personella och materiella, som inom överskådlig framtid kan beräknas stå till förfogande.

Den svenska forskningsorganisationen bygger i betydande omfattning på delegering. Väsentliga forskningsfrågor avgörs

med fullt ansvar inom den andra nivåns organ. Dessa organ har ansvar för planering och översikt inom sina områden och fördelar i stor utsträckning anslag utan detaljanvisningar från statsmakternas sida. Men även den första nivåns institutioner har betydelsefulla beslut att fatta på eget ansvar. Inom universiteten och vid högskolorna är forskningens inriktning i huvudsak beroende av forskarnas eget val och även inom de tillämpade delarna av den offentliga forskningen formuleras såväl behov som projekt i stor utsträckning av de aktiva forskarna. Denna organisation är uppdelad i en mångfald organ på den första och andra nivån. I Sverige har inte i någon större omfattning skapats fristående institut eller laboratorier för olika forskningsändamål. Mycket av sådan forskning som bedrivs vid dylika institutioner i andra länder har i vårt land förlagts till universitet och högskolor. Detta är rationellt av flera skäl, bl. a. därför att komplicerade och dyrbara instrument och apparater liksom laboratorielokaler och serviceenheter därigenom blir bättre utnyttjade.

10.4.2 Organ för idrottsforskning

Mot bakgrund av det nuvarande forskningsorganisatoriska mönstret och det tänkta organets för idrottsforskning ställning i administrationssystemet, vilket utredningen ovan beskrivit diskuteras idrottsforskningsorganets organisatoriska uppbyggnad.

Enligt utredningens uppfattning kan idrottsforskningen organiseras på i huvudsak tre sätt.

A) Ett speciellt forskningsråd för idrott tillskapas.

B) Idrottsforskningen anknyts till något nu existerande forskningsråd,

1) medicinska
2) tekniska
3) samhällsvetenskapliga.

C) RF:s poliklinikkommitté anförtros uppgiften.

Idrottsutredningen har ansett det lämpligt att med minsta möjliga organisatoriska nyordning skapa en ändamålsenlig forskningsorganisation på idrottens område. Det är önskvärt att denna forskningsorganisation på ett smidigt sätt kan utnyttja forskningsrön från andra områden samtidigt som andra forskningsdiscipliner kan använda de resultat som framkommer inom idrottsforskningen. Forskningsorganet måste alltså ha möjlighet till överblick över den forskning av betydelse för idrotten som pågår på skilda håll. Härigenom uppnås en samordning av forskningsinsatserna, som måste anses vara särskilt väsentlig för forskningsarbete på idrottsområdet, eftersom forskningen där i första hand bör vara direkt målinriktad. Resultat av grundforskning på olika områden bör nämligen tjäna den målinriktade idrottsforskningen. Dessutom är det ur samhällsekonomisk synpunkt nödvändigt med ett allsidigt utnyttjande av inom olika forskningsområden uppkomna resultat.

Om här angivna fördelar skall uppnås måste idrottens forskningsorgan arbeta i nära samråd och ha fortlöpande kontakt med andra forskningsorgan i samhället. Detta talar mot en lösning i enlighet med alternativ C, d. v. s. att ge RF:s poliklinikkommitté funktionen som forskningsorgan. De krav på bredd och allsidighet som måste ställas på forskningsorganet torde också vara svåra att tillgodose inom poliklinikkommitténs ram. Utredningen avvisar därför alternativ C.

Ett forskningsråd skall enligt den instruktion som gäller för ett sådant, genom anslag och på andra sätt inom sitt område främja forskning och därmed sammanhängande verksamhet samt befordra samverkan mellan forskning inom rådets område och forskning inom andra discipliner. Rådet bör därför ha ett nära samarbete med andra forskningsråd och därmed jämförliga institutioner. Bl. a. för att underlätta detta har forskningsrådens samarbetsdelegation tillskapats. Ett forskningsråd skall vidare noga följa utvecklingen inom sitt forskningsområde och uppehålla nära kontakt med forskare och vetenskapliga institutioner. Rådet skall vidare stödja forskningsprojekt som är särskilt betydelsefulla för vetenskapens utveckling samt vid behov ta initiativ till främjande av sådana projekt och deras utnyttjande.

De arbetsuppgifter som enligt instruktionen ankommer på ett forskningsråd står i god överensstämmelse med den funktion idrottsutredningen önskar ge ett forskningsorgan på idrottens område. Med tanke på de omfattande uppgifter, som de nuvarande forskningsråden har är det emellertid enligt utredningens uppfattning inte motiverat att inrätta ett särskilt forskningsråd för den trots allt begränsade forskningsverksamhet som är avsedd att bedrivas på idrottens område. Mot detta talar också att idrottsforskningen med nödvändighet måste omspänna flera forskningsdiscipliner medan de nuvarande forskningsrådens verksamhet avser ett bestämt område.

Enligt utredningens uppfattning kan den önskade funktionen för idrottsforskningsorganet till alla delar uppnås också om detta knytes till något nu existerande forskningsråd. Med hänvisning till vad som ovan anförts angående forskningsrådens verksamhetsområde förordar utredningen en lösning i enlighet med alternativ B, d. v. s. att idrottsforskningen knyts till något nu existerande forskningsråd. Beröringspunkter kan för idrottens del konstateras med såväl den tekniska som medicinska och samhällsvetenskapliga forskningen. Enligt utredningens uppfattning och i enlighet med de motiveringar utredningen anfört för ett ökat samhällsstöd till idrotten finns dock den största kontaktytan med den medicinska vetenskapen. Utredningen förordar därför att idrottsforskningen organisatoriskt knyts till det medicinska forskningsrådet.

Statens medicinska forskningsråd (MFR), som tillkom år 1945 och sedan 1 juli 1963 består av en allmänmedicinsk och en försvarsmedicinsk sektion, skall inom en av statsmakterna årligen bestämd ekonomisk ram ge anslag till medicinsk, odontologisk, farmaceutisk och veterinärmedicinsk forskning. Forskningsrådet skall stödja projekt, som är särskilt betydelsefulla för vetenskapens utveckling, samt vid behov ta initiativ till sådana projekt. Anslag kan enligt instruktionen också beviljas till institutioner och enskilda forskare för inköp av instrument eller annan materiel eller för att avlöna vetenskapligt eller annat biträde. Anslag kan vidare beviljas för att täcka kostnader förorsakade av forskningsarbete såsom resor, mistade avlöningsförmåner och dylikt eller för att säkerställa en forskares utkomst. Forskningsrådet har också till uppgift att på det vetenskapliga fältet främja och ta initiativ till samarbete med andra länder särskilt de nordiska. Slutligen skall forskningsrådet enligt instruktionen främja publicering av vetenskapliga resultat och författandet av läroböcker inom sitt område.

Enligt medicinska forskningsrådets gällande instruktioner skall alla beslut i anslagsfrågor fattas av rådet.

Rådet arbetar på två sektioner, en allmänmedicinsk, vilken handlägger frågor som rör allmänmedicinsk och yrkesmedicinsk forskning, och en försvarsmedicinsk som handlägger frågor rörande försvarsmedicinsk grundforskning. Varje sektion beslutar i rådets namn. Rådets ordförande och sekreterare är tillika ordförande resp. sekreterare i var och en av sektionerna. För tillämpad försvarsmedicinsk forskning finns ett särskilt ledningsorgan, försvarsmedicinska forskningsdelegationen med anslag under försvarshuvudtiteln. För att befrämja samordningen finns ett gemensamt arbetsutskott mellan den försvarsmedicinska forskningsdelegationen och det medicinska rådets försvarsmedicinska sektion. Ordförande i forskningsrådet utses av regeringen. Övriga ledamöter är antingen självskrivna, utsedda av regeringen eller valda. Forskningsrådets sektioner utser inom sig vice ordförande. Mandattiden för ledamot som utses av regeringen eller genom val är tre år med möjlighet till förlängning ytterligare en treårsperiod. För varje ledamot utses suppleant. Avgår ledamot eller suppleant inom mandatperioden utses ny ledamot eller suppleant för återstående del av denna.

Medicinska forskningsrådet har också ett antal mer specialinriktade nämnder och kommittéer. Dessa är publiceringsnämnden, symposienämnden, nämnden för odontologisk forskning, nämnden för alkoholforskning, nämnden för socialmedicinsk forsk-

ning, försöksdjursnämnden, nämnden för data- och dokumetationsverksamhet och forskningsrådens nämnd för arbetsvetenskaplig forskning – som är gemensam för de medicinska, samhällsvetenskapliga och juridiska forskningsråden samt styrelsen för teknisk utveckling (STU).

Som utredningen tidigare framhållit griper den forskning som är av intresse för idrotten över flera forskningsområden. Frågeställningar och problem som har anknytning till såväl medicin som teknik och samhällsvetenskap behöver lösas. Den erforderliga bedömningen av forskningsinsatserna måste därför sträcka sig över ett mera heterogent område än det som ett forskningsråd normalt sysslar med. Inom det medicinska forskningsrådet finns redan organ för samarbete inom ett vidare fält, t. ex. forskningsrådens nämnd för arbetsvetenskaplig forskning.

10.4.3 Arbetsuppgifter

Idrottsutredningen föreslår att forskningsorganet för idrott ges en liknande utformning, och benämnes *nämnden för idrottsforskning*. Nämnden bör knytas till medicinska forskningsrådet men ges en sådan sammansättning, att också andra forskningsområden än det medicinska, som är av betydelse för idrotten blir företrädda.

I nämnden bör ingå representanter för medicinsk, teknisk och samhällsvetenskaplig forskning samt för avnämarsidan, idrottsrörelsen. Antalet ledamöter i nämnden bör vara sju, varav tre forskare, utsedda av resp. de medicinska och samhällsvetenskapliga forskningsråden samt styrelsen för teknisk utveckling, tre företrädare för idrottsrörelsen utsedda av RF samt en för kommunerna utsedd av kommunförbundet. Nämnden utser inom sig ordförande och vice ordförande. Minst en av dessa bör företräda idrottsrörelsen.

Nämndens uppgift skall vara att initiera olika forskningsprojekt, bevilja anslag till forskning, hålla nära kontakt med andra forskningsorgan, skaffa sig en god överblick över för idrotten värdefull forskning, publicera olika forskningsresultat samt se till att forskningsresultaten snarast möjligt kommer avnämarsidan till handa. Nämnden bör förses med en särskild sekreterare, placerad i medicinska forskningsrådets kansli.

Nedan framlägges förslag till instruktion för nämnden.

Instruktion för nämnden för idrottsforskning

§ 1

Nämnden för idrottsforskning är utsedd av statens medicinska forskningsråd – en ledamot, statens samhällsvetenskapliga forskningsråd – en ledamot, styrelsen för teknisk utveckling – en ledamot, Sveriges riksidrottsförbund – tre ledamöter och kommunförbundet – en ledamot.

§ 2

Nämnden, som skall hålla sig väl underrättad om den inom landet bedrivna idrottsforskningen, har till uppgift a) att besluta om användningen av de medel som ställs till nämndens förfogande, b) att hos de i 1 § nämnda råden föreslå åtgärder ägnade att främja och initiera idrottsforskning inom ramen för de deltagande organens verksamhet, c) att besvara från de i 1 § nämnda organen översända remisser rörande anslag till forskning m. m., d) att framlägga förslag till forskning inom området, som ur olika synpunkter är särskilt angelägen samt denna forsknings samordning och nyttiggörande, e) att följa den internationella utvecklingen inom området, samt fördela särskilda medel till idrottsforskning.

§ 3

Nämnden har att tillse att vunna resultat inom idrottsforskning sprides i erforderlig utsträckning samt i lämpligt forum.

§ 4

Nämnden utser inom sig ordförande och vice ordförande. Minst en av dessa skall företräda idrottsrörelsen. Till sekreterare utses person inom eller utom nämnden.

§ 5

Nämnden sammanträder på kallelse av ordföranden.

§ 6

Nämnden skall årligen till de deltagande organen redovisa sin verksamhet samt till riksidrottsstyrelsen inge äskanden om anslag för verksamheten.

10.4.4 Anslag

Kostnaderna för den forskning, som nämnden vill stödja, bör täckas dels genom att nämnden i likhet med nämnden för alkoholforskning har ett eget anslag till sitt förfogande, dels genom att nämnden gör framställning om anslag hos det forskningsråd under vilket ett aktuellt projekt anses sortera. Idrottsutredningen har bedömt det som angeläget att nämnden har egna medel att fördela, så att inte angelägna forskningsprojekt på idrottsområdet får stå tillbaka för forskningsprojekt på andra områden. Utredningen vill särskilt understryka betydelsen av att sådan forskning som är av betydelse för den breda motionsverksamheten stimuleras. Olika undersökningar om vilken betydelse – fysiskt och psykiskt – som höjd konditionsnivå har bör initieras liksom undersökningar om människokroppens reaktion för olika belastning under normala och speciella förhållanden. Motionsbehovet vid olika åldrar och utformningen av lämpliga träningsmetoder är andra uppgifter som kräver forskning och undersökning. Idrottsutredningen vill också framhålla vikten av att sociologiska studier kan genomföras för kartläggning av människornas behov och önskemål på idrottens område, vilka som utövar idrott, idrottspublikens sammansättning, var stimulansåtgärder behöver sättas in o. s. v.

Åtskilliga psykologiska och pedagogiska problemställningar finns också med speciell idrottslig anknytning. Ledarfrågan behöver belysas. Vilka bör rekryteras som ledare, hur bör detta ske, vilken utbildning behöver de, hur skall de stimuleras till ledarskap är några av de frågeställningar som bör bli föremål för forskning. Detta gäller också olika struktur- och nivåanalyser av elitidrottare, analyser av deras förberedelser för tävling, undersökning av vilka krav olika grenar ställer i pedagogiskt-psykologiskt avseende o. s. v. Av stor betydelse för utvecklingen av den konditionsbefrämjande idrotten är att få vetskap om inställningen till kroppsövning hos olika grupper i samhället samt vilka metoder som bör tillgripas för att aktivera så många som möjligt.

Också tekniska forskningsuppgifter finns. Idrottsredskapens utformning är av stor betydelse för resultaten. Olika hjälpmedel behövs i träningssammanhang och då inte minst konditionsfrämjande sådana.

Idrottsutredningen har med denna uppräkning av tänkbara forskningsprojekt velat belysa forskningsområdet och antyda den mängd frågeställningar som behöver besvaras. Utredningen anser att en del av den nödvändiga forskningen bör komma till stånd under planperioden. Utredningen har, med beaktande av de personella resurser som kan förväntas vara tillgängliga för här avsedd forskning, nedan beräknat medelsbehovet till idrottsforskning ur anslaget Centralt stöd till idrotten för vart och ett av budgetåren under planperioden: budgetåret 1970/71 0,3 milj. kr., 1971/72 0,5 milj. kr., 1972/73 0,7 milj. kr., 1973/74 0,9 milj. kr. och 1974/75 1,0 milj. kr. Utredningen har vid medelsberäkningen utgått från att vissa forskningsprojekt skall finansieras med medel från forskningsråd eller särskild fond samt att liksom hittills i särskild ordning medel anvisas under åttonde huvudtiteln till viss forskning vid GIH.

Utredningens förslag innebär att RF:s poliklinikkommittés anslagsgivning till forskning upphör. Idrottsutredningen behandlar i kapitel 7 anslagsgivningen till det som ovan benämnts utvecklingsarbete och som således inte innefattas i begreppet forskning. Poliklinikverksamheten behandlas ytterligare i avsnitt 16.4, punkt C.

11 Ledarutbildning

11.1 *Sammanfattning*

Idrottsutredningen understryker att idrottsrörelsens utbredning är helt beroende av de insatser som ideellt arbetande ledare utför. Utredningen räknar med att omkring 150 000 ledare för närvarande är verksamma inom idrottsrörelsen. I genomsnitt håller de på med ledarskapet under högst fyra år. Varje år behöver därför omkring 50 000 nya idrottsledare rekryteras och utbildas för att kunna fullgöra sina uppgifter på ett riktigt sätt. De krav på ökad aktivitet och nya aktivitetsformer, som samhället ställer på idrotten, gör att också redan verksamma idrottsledare behöver utbildning i olika former. Utbildningsbehovet inom idrottsrörelsen är således stort.

Detta förhållande var bakgrunden till att riksidrottsstyrelsen i september 1964 tillsatte en arbetsgrupp, där förutom riksidrottsförbundet (RF) även korporationsidrottsförbundet och Skid- och friluftsfrämjandet var representerade, med uppgift att se över organisationen och uppläggningen av ledarutbildningen inom idrottsrörelsen. Arbetsgruppen avlämnade i mars 1967 förslag och riktlinjer till den framtida idrottsledarutbildningen.

Idrottsutredningen lämnar en utförlig redogörelse över arbetsgruppens förslag. Bl. a. föreslogs att utbildningen skulle organiseras i tre steg. Det första utbildningssteget skulle vara av grundläggande karaktär och till största delen arrangeras lokalt. Det andra utbildningssteget, som borde vara en påbyggnad på det första, skulle anordnas regionalt och det tredje steget centralt. Ett särskilt utbildningsråd skulle enligt arbetsgruppens förslag inrättas för att samordna och lägga upp utbildningen. Till rådets förfogande skulle stå kvalificerad personal.

Idrottsutredningen ansluter sig i stort till arbetsgruppens förslag i fråga om utbildningens uppläggning och understryker att utbildningen i största möjliga utsträckning bör ske lokalt för att underlätta deltagande. Korrespondensundervisning bör i stor utsträckning kunna användas för ändamålet. Utredningen anser, att endast ett mindre antal av de ledare, som genomgår den grundläggande utbildningen – första steget – kommer att fortsätta med det andra steget och ett än mindre antal med det tredje. Därför måste grundutbildningen ges en allsidig inriktning.

För att underlätta rekryteringen av ledare anser utredningen att en särskild studieorganisatör bör utses i varje lokal organisation. Särskilda regionala utbildningsråd föreslås bli inrättade. Vid planperiodens slut bör varje utbildningsråd ha en heltidsanställd utbildningsledare. Under uppbyggnadsskedet bör dock en utbildningsledare kunna betjäna mer än ett utbildningsråd. Utredningen föreslår att tio befattningar som utbildningsledare inrättas budgetåret 1970/71. Fem ytterligare befattningar bör därefter inrättas

under vart och ett av de tre följande åren.

För samordningen av all ledarutbildning bör ett centralt utbildningsråd inrättas. Utbildningsrådet, som bör bära ansvaret för all utbildningsverksamhet inom hela idrottsrörelsen, föreslås få stora befogenheter i fråga om planering och ledning av utbildningen inom idrottsrörelsen. Utbildningsrådet föreslås bli organiserat inom RF och erhålla medel via förbundet. Utbildningsrådet föreslås få sju ledamöter, varav RF – med tillgodoseende av olika väsentliga verksamhetsområden inom idrotten – bör utse fyra samt landstingsförbundet, kommunförbundet och skolöverstyrelsen vardera en ledamot. Utbildningsrådets kansli föreslås få två kvalificerade befattningshavare varav minst en med pedagogisk erfarenhet.

Arbetsgruppens förslag om generell arvodering av idrottsledare avvisas av idrottsutredningen, som dock understryker att sådan arvodering i vissa fall är nödvändig och redan i dag förekommer.

Idrottsutredningen beräknar kostnaderna för den föreslagna ledarutbildningen till 4,4 milj. kr. budgetåret 1970/71 mot 1,4 milj. kr. budgetåret 1969/70. För budgetåret 1974/75 beräknas kostnaderna till 9,4 milj. kr.

11.2 *Allmänt*

Idrottsrörelsen är liksom andra folkrörelser helt beroende av de insatser som ideellt arbetande ledare utför. I dag är omkring 150 000 ledare av olika slag verksamma inom idrotten. Flertalet av dem är helt oavlönade. Ledarna inom idrottsrörelsen är i genomsnitt verksamma under fyra år. Detta gör att omkring 50 000 nya ledare tillkommer varje år. Detta förhållande liksom de krav på ökad aktivitet och nya aktivitetsformer som samhället ställer på idrotten gör behovet av ledarutbildning stort. Utbildningsfrågorna är därför av stor betydelse för idrottsrörelsens möjligheter att svara upp mot de krav som ställs på den. För att få en uppfattning om det framtida behovet av ledare och vilken utbildning ledarna behöver lät riksidrottsförbundet (RF), Korporationsidrottsförbundet samt Skid- och friluftsfrämjandet en särskild arbetsgrupp utreda frågorna. Arbetsgruppen avlämnade sina förslag år 1967. I det följande lämnas en utförlig redogörelse för arbetsgruppens betänkande, Utbildning av idrottsledare.

11.3 *Utbildning av idrottsledare*

11.3.1 Dagens idrottsledare

Arbetsgruppen redovisade 1962 års ungdomsutrednings material om ungdomsledare samt en av Stockholms stads idrottsstyrelse år 1965 gjord undersökning.

1962 års ungdomsutredning visade i betänkandet »Ungdomsledare; bakgrund, föreningsengagemang och ledarutbildning» (SOU 1966: 66), att idrottsrörelsen skiljer sig märkbart från övriga ungdomsorganisationer genom att så få kvinnor innehar högre poster och funktioner. Bland de i utredningens material medtagna valda ledarna på riks- och distriktsplanet fanns icke någon kvinna, medan 4 % av föreningsordförandena var kvinnor. Bland fritidsgruppledarna var 11 % kvinnor. Jämförelse gjordes också bland fritidsgruppledarna mellan olika idrotter, varvid det konstaterades, att gymnastiken hade 41 % kvinnliga ledare, bordtennis 5 % och övriga idrotter i genomsnitt 8 %.

Medianåldern för ordförandena på riks- och distriktsplanet var något över 50 år medan den för ordförandena på lokalplanet var mellan 40 och 50 år. Även i detta avseende skiljde sig idrotten från övriga organisationer, där medianåldern för motsvarande ledarkategorier var 8 till 14 år lägre.

Däremot hade idrottens fritidsgruppledare en lägre medianålder än motsvarande ledare inom vissa andra organisationer. Medianåldern var för de manliga ledarna 32,9 år och för de kvinnliga 30,8 år.

Hälften av de specialförbundsordförande som ingick i utredningens undersökning hade de närmaste 14 dagarna före undersökningstillfället ägnat 21 timmar eller mer åt sitt ledaruppdrag. Endast 5 % av dessa

ledare hade ägnat ledarskapet 10 timmar eller mindre under samma 14-dagarsperiod. Rent generellt tycktes idrottsledarna ägna mer tid åt sitt uppdrag än övriga organisationers ledare.

Över 90 % av de valda idrottsledarna arbetade helt utan ersättning medan motsvarande tal för idrottens fritidsgruppledare var 84 %. 40–60 % av de parlamentariskt valda ledarna och 68 % av fritidsgruppledarna hade inte redovisat några utgifter för ledaruppdragen. För dem som redovisade att de haft utgifter i samband med sitt ledaruppdrag varierade beloppen mellan en kr. och mer än 300 kr. under en månad.

Relativt sett hade färre ledare inom idrottsorganisationerna än inom övriga slag av organisationer genomgått någon form av ungdomsledarutbildning. 68 % av specialförbundsordförandena saknade ungdomsledarutbildning. Ca 50 % av fritidsgruppledarna hade inte genomgått sådan utbildning. En svag tendens kunde skönjas att yngre ledare i större utsträckning än de äldre genomgått ledarutbildning.

Om den genomgångna ledarutbildningen ställdes i relation till skolutbildningen visade det sig, att ordförandena inom idrottsrörelsen hade mindre ledarutbildning ju högre skolutbildning de hade. Bland fritidsgruppledarna var tendensen den motsatta.

55 % av specialförbundsordförandena hade varit med i idrottsrörelsen i 16 år eller längre och 41 % i 26 år eller längre. Motsvarande procenttal för specialdistriktsförbundens ordförande var 48 resp. 16 och för föreningsordförandena 37 resp. 13. Bland fritidsgruppledarna hade 14 % varit med 16 år eller längre, 52 % i högst fem år och 27 % i högst tre år.

Undersökningen omfattade också uppgifter om hur länge vederbörande ledare innehaft sitt uppdrag. 59 % av specialförbundsordförandena hade haft uppdraget i högst fem år och 18 % i högst tre år. 48 % av specialdistriktsförbundens ordförande hade verkat i högst fem år och 30 % i högst tre år. Motsvarande procenttal för idrottsföreningarnas ordförande var 59 resp. 39. 75 % av fritidsgruppledarna hade lett grupper i högst fem år och 50 % i högst tre år.

Bland de valda ledarna tycktes idrottsledarna vara verksamma något längre än ledarna inom övriga slag av organisationer.

År 1965 genomförde Stockholms stads idrottsstyrelse en undersökning av bl. a. idrottsledarnas utbildning och rekrytering. Undersökningen visade, att mindre än en femtedel av de år 1964 aktiva idrottsledarna i Stockholm hade deltagit i någon instruktörskurs eller i annat slag av ledarutbildning under de tre senaste åren.

I fråga om rekryteringen av ledare, visade det sig att i 93 % av föreningarna hade de nuvarande ledarna huvudsakligen rekryterats från de aktiva leden inom föreningen. 27 % av föreningarna hade även rekryterat ledare bland intresserade supporters, 17 % bland föräldrar och 2 % bland handikappade, medan 6 % hade rekryterat sina nuvarande ledare på annat sätt.

11.3.2 Idrottsledarutbildningen just nu

I fråga om den aktuella ledarutbildningen återges arbetsgruppens beskrivning i dess helhet. Idrottsutredningen har dock gjort en indelning av materialet i avsnitt.

11.3.2.1 Allmänt

Utbildning av idrottsledare förekommer idag i en mängd olika former och med många organ såväl inom som utom idrottsrörelsen som ansvariga och arrangörer. Bl. a. därför är det svårt att få ett riktigt grepp om utbildningens innehåll och omfattning, varför denna redogörelse måste bli mycket allmän. Avvikelserna är många, men det skulle föra alltför långt att gå in i varje enskild detalj. Formerna för rekrytering av deltagare till kurserna varierar också. En tendens att för deltagande i mera kvalificerade kurser kräva vissa förkunskaper och tidigare genomgångna kurser gör sig dock alltmera märkbar.

Vissa undersökningar har gjorts beträffande deltagarna i de centrala ungdomsinstruktörskurserna på Bosön. Följande uppgifter härrör från en sådan i fotboll våren 1966. I kursen deltog sammanlagt 40 ledare uttagna av Svenska fotbollförbundets distriktsorgan. Åldersfördelningen framgår av tabell 11.1.

Deltagarnas skolutbildning undersöktes ock-

Tabell 11.1

Ålder	Antal
16—20	5
21—25	10
26—30	12
31—35	7
36—40	3
41—45	3
Totalt	40

Tabell 11.2

Skolform	Antal
Folkskola motsv.	22
Därpå följande yrkesutbildning	14
Realskola motsv.	6
Därpå följande yrkesutbildning	2
Totalt	44

så. Resultatet framgår av ovanstående sammanställning (11.2).

I första kolumnen anges deltagarnas högsta formella skolutbildning, i den därpå följande ev. yrkesutbildning. Endast 28 av de 40 deltagarna har lämnat uppgifter på denna punkt.

Ledaraktiviteten före den aktuella kursen hade varit följande.

(Även här saknas uppgifter från några deltagare. Några har uppgivit flera uppdrag, vilka samtliga noterats).

Kategori	Antal
Ledare	17
Instruktör	21
Ungdomsledare	11
Funktionär i ungdomssektion	9
Totalt	58

I avsaknad av jämförelseobjekt är det naturligtvis riskabelt att dra alltför vittgående slutsatser av denna redovisning. Notabelt är dock deltagarnas förhållandevis låga ålder och stora aktivitet i förhållande till denna. Vidare är det anmärkningsvärt, att så många deltagare har en relativt låg skolutbildning, en sak som speciellt bör uppmärksammas i samband med uppläggningen av den framtida ledarutbildningens teoretiska del.

Inledningsvis nämndes, att kursverksamhet bedrives av många olika organ. I det följande lämnas en redogörelse för de vanligast förekommande kursarrangörerna och de kurser de anordnar.

11.3.2.2 Sveriges riksidrottsförbund (RF)

RF och dess distriktsförbund bär huvudansvaret för, och anordnar i första hand, ungdomsledar- och föreningsfunktionärsutbildning. Vidare har på senare år alltfler testledarkurser, d. v. s. utbildning i handhavandet av den s. k. testcykeln för konditionsmätning, arrangerats i distrikten. Utbildning av motionsledare ökar också i omfattning.

Ungdomsledarutbildningen startar på det *lokala planet* med s. k. VI LEDER-kurser. Kurstiden omfattar vanligen fem kvällar med 2–3 timmar per kväll. Även veckoslutskurser förekommer dock. Kursarrangör är vederbörande distriktsförbund, vanligen i samarbete med kommunalt fritidsorgan. Speciell utbildning av lokala kursledare för denna utbildning förekommer. Målsättningen är att få minst en ansvarig kursledare i varje kommun.

Deltagarna rekryteras genom föreningarna och speciella ledarvärvningsaktioner. Eftersom kursen är av grundläggande karaktär har deltagarna vanligen liten eller ingen erfarenhet av ledararbete.

Försök har gjorts att utnyttja detta materiel för utbildning av idrottsledare inom skolans ram. Försöken har slagit väl ut, och det finns all anledning att fortsätta detta arbete.

Som kurslitteraur användes VI LEDER-pärmen, som innehåller fem olika avsnitt behandlande träningslära, psykologi, samhällskunskap, ekonomi och föreningsteknik.

Deltagarna betalar en kursavgift på vanligen 10 kronor. Vidare erhålles i allmänhet kommunala bidrag till dessa kurser.

1965/66 arrangerades totalt 64 sådana kurser med sammanlagt 1 252 deltagare.

Nästa steg i ungdomsledarutbildningen är de *regionala kurserna*. Vanligen arrangeras dessa över ett veckoslut, men även veckokurser förekommer, framförallt i anslutning till distriktens ungdomsläger.

Distriktsförbunden (DF), med konsulenterna som organisatörer, bär huvudansvaret för denna utbildning. I allt större utsträckning arrangeras dessa kurser i samarbete med ett eller flera specialdistriktsförbund (SDF). Utvecklingen har också lett till att flera distrikt går samman om en kurs. Detta gäller särskilt de mindre idrotterna där underlaget är för litet för en distriktskurs.

Genom att stats- eller landstingsbidrag utgår till regionala kurser är kursprogammet i viss mån givet på förhand. Således måste minst halva kurstiden, vanligen tre timmar per dag, upptas av s. k. huvudämnen, d. v. s. föreläsningar i bl. a. hälso- och träningslära, psykologi, pedagogik/metodik och samhällslära (bl. a. föreningskunskap). Återstoden av kurstiden utnyttjas i allmänhet för praktisk instruktion i

någon specialidrott. Särskild litteratur för denna kursform saknas. Som föreläsare anlitas läkare, pedagoger och andra experter på resp. ämnesområden. Medverkande SDF ställer instruktörer till förfogande.

Som nämnts erhålles stats- eller landstingsbidrag till dessa kurser. Statsbidraget utgår f. n. med 15 kronor per dag och deltagare för kost och logi, föredragshållare m. m. samt med maximalt 20 kronor per deltagare i resebidrag (i Jämtland, Västernorrland, Västerbotten och Norrbotten 30 kronor per deltagare). Normerna för landstingens bidragsgivning överenstämmer i stort med statens.

Deltagarna betalar som regel en kursavgift, vilken varierar beroende på kursens längd. För en veckokurs är avgiften vanligen 20 kronor. 1965/66 genomfördes totalt 259 regionala kurser med 7 445 deltagare. Ett 30-tal specialidrotter medverkade vid dessa kurser.

Det sista steget i ungdomsutbildningen är de s. k. *centrala ungdomsinstruktörskurserna,* som omfattar minst sex dagar. RF samarbetar med specialförbunden vid dessa kurser. Flertalet är förlagda till Bosön, där institutets rektor vanligen tjänstgör som kursledare. Några kurser är varje år förlagda till Vålådalen.

Liksom till de regionala kurserna utgår statsbidrag via Kungl. Skolöverstyrelsen. Detta innebär, att kursprogrammet även här i viss mån är givet på förhand. Minst halva kurstiden (3 timmar/dag) skall, liksom vid de regionala kurserna, användas för huvudämnen, medan den övriga kurstiden utnyttjas för övningsämnen, vanligen idrottspraktik. RF ansvarar för huvudämnena, i form av föreläsningar i träningslära, psykologi, ledarskap och föreningskunskap, medan det medverkande specialförbundet vid resp. kurs genom en eller flera instruktörer sköter den praktiska delen av undervisningen.

Den ungefärliga timfördelningen vid de centrala kurserna är:

Psykologi	4 timmar
Pedagogik	4 timmar
Tränings- och hälsolära	6 timmar
Föreningskunskap	8 timmar
Praktik i specialidrotten	22 timmar
Summa	44 timmar

Som tidigare framgått erhåller RF för dessa kurser statsbidrag. Detta utgår f. n. med 15 kronor per deltagare och dag samt maximalt 100 kronor per deltagare i resebidrag. RF erhåller vidare bidrag från fonden för idrottens främjande för kursverksamhet, varav en del avser att täcka kostnader utöver bidraget från skolöverstyrelsen för de centrala kurserna. Deltagarna betalar en kursavgift på 30 kronor.

1965/66 genomfördes 42 centrala ungdomsinstruktörskurser med sammanlagt 996 deltagare. Respektive specialförbund (SF) ansvarar för rekryteringen, oftast med hjälp av SDF:en. Vissa SF ser helst att deltagarna har genomgått en regional kurs innan de kommer till den centrala utbildningen.

Testledarutbildningen handhas av RF:s distriktsförbund med konsulenterna som organisatörer. Kurserna pågår under minst 12 timmar, vanligen över veckoslut, men kvällskurser förekommer också. Minst halva kurstiden utnyttjas för genomgång av den fysiologiska bakgrunden för testarbetet, medan resterande kurstid åtgår för praktisk genomgång av testningen och deltagarnas egen övning. Ett kurskompendium har framställts i samarbete med Gymnastik- och idrottshögskolans fysiologiska institution. Vidare har speciell utbildning av kursledare genomförts, i vilken också deltagit företrädare för Skid- och friluftsfrämjandet.

Till testledarkurserna utgår vanligen inga bidrag, utan de finansieras genom deltagaravgifter. Några uppgifter om testledarutbildningens omfattning finns f. n. icke.

För *motionsledarutbildningen* finns ännu ingen av RF fastställd kursplan. Däremot har vissa SF, exempelvis gymnastik, sådana. Inom RF arbetar motionskonsulenten med denna fråga och han sammanställer också lämpligt kursmateriel. I första hand blir det fråga om regionala kurser organiserade av DF:en och centrala kurser i RF:s regi.

Ansvaret för *utbildningen av föreningsfunktionärer* vilar på RF och dess distriktsorgan. Utbildningen sker huvudsakligen på distriktsplanet i form av veckoslutskurser, men även lokala kvällskurser förekommer. För den grundläggande utbildningen användes kursboken »En Bra Idrottsförening.»

Till denna utbildningsform hör också de konferenser vissa DF ordnar för olika kategorier av föreningsfunktionärer, exempelvis sekreterare-, ordförande- och kassörskonferenser. Den utbildning som här redovisats gäller uteslutande funktionärer på föreningsplanet. Någon motsvarande utbildning för funktionärer inom distrikts- och riksorganisationerna finnes icke. Möjligen kan man säga att de SDF-, DF- och SF-konferenser som kontinuerligt äger rum är en form av utbildning.

Till veckoslutskurserna för utbildning av föreningsfunktionärer utgår bidrag från skolöverstyrelsen på samma grunder som tidigare redovisats för ungdomsinstruktörskurserna. Vidare uttages en deltagaravgift. De lokala kurserna finansieras i allmänhet genom kommunala bidrag.

Deltagarna i denna utbildning rekryteras till största delen genom föreningarna. För att skapa ett större utbyte har man strävat efter att

få minst två deltagare från samma förening, varav en med erfarenhet från föreningsarbete och en blivande ledare.

Tillgängliga siffror visar, att föreningsfunktionärsutbildningen 1965/66 omfattade 31 kurser med 539 deltagare.

11.3.2.3 Specialförbunden (SF)

RF:s 49 specialförbund (SF) ansvarar själva för instruktörsutbildningen och utbildning av specialidrottsfunktionärer. Som tidigare nämnts äger på distriktsplanet visst samarbete rum med RF:s distriktsförbund.

Utbildningsformerna varierar starkt, så även innehållet. Flera av de större specialförbunden har på senare år utarbetat mycket detaljerade planer för i första hand *instruktörsutbildningen*. Som typexempel väljes här Svenska Handbollförbundets riktlinjer för denna kursform. Utbildningen är uppdelad i grundkurs, 2:a klass- och 1:a klass-instruktörskurser. Grundkursen arrangeras vanligen i samarbete mellan ett eller flera SDF och ett eller flera DF. Den omfattar 12–15 timmar, under vilka följande ämnesområden behandlas:

Grundträning – Teknik och taktik – Planläggning av säsongen – Regeltolkning – Idrottsskador – Att utnyttja film.

Efter genomgången utbildning erhåller deltagarna intyg, utan att detta dock utgör någon speciell kompetens.

Utbildningen av 2:a klass-instruktörer omfattar sammanlagt 31 timmar. För deltagande i denna utbildning fordras bl. a. genomgången grundkurs samt aktiv ledarverksamhet därefter.

Timplanen för 2:a klass-kursen ser ut på följande sätt:

Grundträning	6 timmar
Teknik – taktik	9 timmar
Instruktionsverksamhet	8 timmar
Grupparbeten (anfallsspel, försvarsspel, planläggning av träningspass, uppställningar vid fri-, hörn- och straffkast)	4 timmar
Föreläsningar (taktik, regeltolkning, idrottsskador)	4 timmar
Summa	31 timmar

Efter genomgången kurs och efter godkännande av kursledaren legitimeras deltagarna som 2:a klass-instruktörer. Legitimationen förnyas varje år under förutsättning att vederbörande kan redovisa aktivt instruktörsarbete. Om en instruktör under en 2-årsperiod icke kan redovisa sådant arbete får legitimationen ej förnyas.

Utbildningen av 1:a klass-instruktörer har i stort sett samma omfattning och innehåll som 2:a klass-utbildning, dock på ett högre plan.

För deltagande i dessa kurser fordras att något av följande krav uppfylles:

a) Legitimation som 2:a klass-instruktör
b) Flerfaldigt landslagsspel (Stor Grabb)
c) Examen från GIH med minst ett års instruktörsverksamhet inom handboll

Legitimationen sker på samma sätt som för 2:a klass-instruktörerna. Bland de specialförbund som har instruktörsutbildningen upplagd på samma eller liknande sätt kan nämnas:

basketboll – bordtennis – fotboll – friidrott – ishockey – skidor – tennis.

Enligt förbundens uppgifter omfattade instruktörsutbildningen det senaste verksamhetsåret (1966) följande antal deltagare:

Kursform	Antal kurser	Antal deltagare
Lokalt	151	3 249
Regionalt	232	9 519
Centralt	84	2 553
Totalt	467	15 321

Tyvärr är det icke möjligt att ur dessa siffror utläsa exempelvis hur stor del av ovanstående verksamhet som omfattar grundutbildning för helt nya instruktörer. Vidare bör det uppmärksammas, att viss konferensverksamhet inräknats, som ligger utanför utredningens beräkningar i ett senare avsnitt. Sålunda kan nämnas, att det i uppgifterna för den regionala utbildningen inräknats gymnastikens ledardagar med en årlig omfattning av ca 6 000 deltagare.

Formerna för *utbildning av specialidrottsfunktionärer* varierar betydligt, varför det är omöjligt att såsom beträffande instruktörsutbildningen ge ett någorlunda allmängiltigt exempel. Utbildningens omfattning varierar också starkt inom olika idrotter. Generellt kan sägas att behovet av välutbildade funktionärer stiger i takt med den idrottsliga standarden. Ju bättre träningsmetoder och därmed följande standardförbättring av tävlingsidrotten, desto större krav på de funktionärer som skall leda och bevaka att idrottsutövandet sker inom ramen för regler och föreskrifter. Vidare innebär idrottsrörelsens fortgående tillväxt, att efterfrågan på funktionärer ständigt växer – och därmed utbildningsbehovet.

Funktionärskurser förekommer lokalt, regionalt och centralt. För de två första leden svarar vanligen resp. SDF, medan vederbörande SF svarar för den centrala utbildningen.

Omfattningen av denna utbildningsform det

Tabell 11.3

Kursform	Antal kurser	Antal deltagare
Lokalt	341	7 401
Regionalt	107	1 891
Centralt	19	420
Totalt	467	9 712

senaste verksamhetsåret framgår av tabell 11.3.

Såväl instruktörs- som funktionärsutbildningen finansieras vanligen genom statsbidrag från fonden för idrottens främjande. Bidragen kommer till SF i form av de årliga anslagen via RF. I vissa fall förekommer kursavgifter av varierande storlek.

En del SF arrangerar kontinuerligt *utbildning för lagledare.* Icke heller för denna utbildningsform är det möjligt att ge något generellt exempel.

Av infordrade uppgifter framgår, att lagledarutbildningen det senaste året omfattat följande kurser:

Kursform	Antal kurser	Antal deltagare
Lokalt	27	501
Regionalt	13	195
Centralt	5	98
Totalt	45	794

Rent allmänt kan konstateras, att lagledarna utbildningsmässigt sett synes vara en mycket eftersatt grupp.

11.3.2.4 Svenska korporationsidrottsförbundet

Som samordnande och rådgivande organ och som arrangör av kurser på riksplanet fungerar ett kursråd på fem personer.

Som exempel på utbildningens omfattning och karaktär ges följande sammandrag av kursverksamheten 1965–66: (se bredvidstående tabeller)

Kurserna för distriktskonsulenter, anställda idrottsledare och lokalförbundsledare innehåller dels allmänt orienterande föreläsningar i aktuella ämnen, t. ex. om idrotten och samhället, de senaste erfarenheterna om idrottsfysiologi, ungdomsverksamhet, ledarpsykologi etc., dels diskussioner och grupparbeten i aktuella frågor.

Kurserna tillsammans med kollektivt anslutna idrottsförbund syftar till att ge en allmän orientering om korpidrottens organisation och målsättning, »kondition till vardags», tävlingsorganisation, genomgång av vissa för motionsidrott lämpliga grenar etc.

Innehållet i övriga kurser framgår i stort av resp. rubriker i tablån.

Kurserna på riksplanet administreras av kursrådet, ibland i samarbete med andra idrottsorganisationer. De finansieras som regel med statsanslag och deltagarnas kursavgifter eller genom bidrag från medarrangör.

De s. k. räjongkonferenserna arrangeras av kursrådet tillsammans med vederbörande distriktskonsulent med kursanslag från rikskorpen. Övriga regionala kurser arrangeras av länskommittéerna tillsammans med distriktskonsu-

	Antal		
Riksplanet	Kurser	Delt.	Dagar
Avsedd för			
Distriktskonsulenter m. fl.	1	26	6
Kursledare	1	20	7
* Motionsgymnastikledare	1	30	7
* Pausgymnastikledare	1	30	7
Motionsgruppsledare	1	60	7
* Pensionärsmotionsledare	2	85	6—7
** Ledare inom kollektivt anslutna förbund	3	85	3—6
Utbildningsledare för testare	1	20	2

* Medarrangör: Svenska gymnastikförbundet
** Medarrangör: resp. förbund

	Antal		
Regionalplanet	Kurser	Delt.	Dagar
Lokalförbundsledare (s. k. räjongkonf.)	9	538	2
Paus- och pensionärsgymnastikledare	6	74	2
* Funktionärer inom FCO	1	60	2
Lokalförbundsledare	20	600	2
Testledare, tävlingsledare m. m.	15	225	2
Kursledare	1	15	3

* Medarrangör: Stockholms läns FCO

Lokalplanet	antal kurser	antal deltagare
Domare, testare, idrottsfunktionärer m. m.	ca 150	ca 3 200

lenterna, ofta med bidrag från landstingen och/eller från deltagande lokalförbund.

Lokala kurser arrangeras av lokalförbunden eller dess sektioner och finansieras som regel med deltagarnas kursavgifter, kursbidrag från Rikskorpen eller kommunala anslag.

Särskilt på regional- och lokalplanet är en utvidgad kursverksamhet nödvändig. För att kunna genomföra denna utbildas nu på riksplanet kursledare och på senare tid även utbildningsledare för testare. Dessa och distriktskonsulenterna leder sedan kurser på regional- och lokalplanet.

Intresset för motionsgruppsverksamheten och motionsgymnastik har vuxit så starkt att ledarutbildningen till stor del måste flyttas från riks- till regionalplanet.

Utbildning av idrottsfunktionärer, domare, testare, föreningsfunktionärer etc. kommer som hittills att till största delen ske lokalt, men även länskommittéerna kommer här att få betydande arbetsuppgifter.

11.3.2.5 Skid- och friluftsfrämjandet

Skid- och friluftsfrämjandet utbildar ledare med friluftsteknisk utbildning för olika former av friluftsaktivitet. Då verksamheten gäller barn, ungdom och vuxna och då olika former av friluftsaktivitet förekommer såväl vintertid som under barmarksförhållanden måste utbildningen uppdelas på ett betydande antal olika utbildningslinjer för olika åldersgrupper.

Ledarutbildningen bedrives främst vid centrala kurser, i regel veckokurser, samt vid distriktskurser, i regel veckoslutskurser. Grundläggande ledarutbildning ordnas dessutom av lokalavdelningar. Den teoretiska utbildningen sker därvid ofta i studiecirkelform. Ledarutbildningens nuvarande omfattning och uppdelning på olika utbildningslinjer framgår bäst av följade uppställning över denna verksamhet under sistförflutet verksamhetsår:

Centrala kurser

	Antal kurser	Antal elever
Barnverksamhet		
Barnskidskola	2	41
Barnskidskola, distriktsledare	1	13
Barnskridskoskola	1	38
Barnskridskoskola, distriktsledare	1	10
Skogsmulleskola	1	42
Skogsströvarkurs	1	16
	7	160
Ungdomsverksamhet		
Ungdomsskidskola	1	16
Friluftsskola	1	13
Ungdomslägerledarkurs	1	24
Ungdomsledarkurs	1	13
Kanotledarkurs	1	4
Legitimationskurs TVM	1	6
	6	76
Vuxen- och familjeverksamhet m. m.		
Skidskola	10	250
Fjällskola, vinter	4	129
Fjällskola, sommar	3	36
Motionsledarkurs	2	52
Vattensportledarkurs	1	22
Utrustningskurs	1	23
Läkarskidkurs	1	25
	22	537

Regionala kurser

	Antal kurser	Antal elever
Barnverksamhet		
Barnskidskola	28	504
Barnskridskoskola	10	142
Skogsmulleskola	32	576
Skogsströvarkurs	3	39
	73	1 261
Ungdomsverksamhet		
Ungdomsskidskola	9	193
TVM	2	31
Utförsåkning	1	15
Backhoppning	1	17
Längdåkning	1	11
	14	267
Vuxen- och familjeverksamhet m. m.		
Skidskola	3	32
Motionsledare	4	55
Friluftsledare	1	15
Fjälledare	1	18
Föreningsledare m. m.	4	65
	13	185

11.3.2.6 Övrig idrottsledarutbildning

De hittills redovisade utbildningsmöjligheterna har de frivilliga organisationerna som initiativtagare och huvudmän. Utöver dessa finns det ett flertal andra kursformer av vilka några här skall nämnas.

Kommuner, landsting och staten har på senare år arrangerat ledarutbildning i olika former, såväl mera allmänna ungdomsledarkurser som exempelvis specialkurser för idrottsledare. Betonas bör att det rör sig om ett relativt li-

tet antal kommuner och landsting som hittills tagit sådana initiativ.

De *kommunala* kurserna äger oftast rum på kvällstid. Det förekommer också att de kombineras med veckoslutssamlingar. Uppläggningen varierar, men huvudmomenten i flertalet kurser utgöres av ungdomspsykologi, pedagogik, föreningsteknik och programverksamhet.

För de kommunala idrottsledarkurserna använder man numera i flertalet fall »VI LEDER» och »En Bra IF» som kurslitteratur. Som framgått tidigare i detta kapitel arrangeras sådana kurser i allmänhet i samarbete med lokal idrottsallians eller motsvarande eller distriktets idrottsförbund och idrottskonsulenten. Den arrangerande kommunen – vanligen det kommunala fritidsorganet – står för alla kostnader. Kursavgifter förekommer mera sällan.

I detta sammanhang bör nämnas, att allt fler kommuner numera lämnar bidrag för deltagande i regionala och centrala kurser för att stimulera frivilliga ledare till vidareutbildning. För veckolånga och ännu längre kurser kan den enskilda deltagarens kostnader för bl. a. förlorad arbetsförtjänst bli mycket stora. Många kommuner har insett betydelsen av att bidraga till täckandet av dessa kostnader för att göra det möjligt för fler ledare att utbilda sig.

Landstingens ledarutbildningsinitiativ gäller, förutom bidrag till de frivilliga organisationernas kurser, vissa folkhögskolekurser. Närmare redogörelse över dessa följer under rubriken »Folkhögskolor».

Även *staten* lämnar, som framgått tidigare, bidrag till ungdomsledarutbildning. Utöver detta arrangerar Skolöverstyrelsen årligen en 10-veckors ungdomsledarkurs. Den är allmänt upplagd med tyngdpunkten på ungdomspsykologi och ungdomsabetets metodik. Högt kvalificerade föreläsare användes, och såväl före som under kursens gång skall deltagarna läsa in en ganska stor mängd »svår» litteratur. Deltagarna rekryteras huvudsakligen från ungdomsorganisationerna. Idrottsrörelsen har de senaste åren varit representerad med tre deltagare.

11.3.2.7 Folkhögskolor

Svenska Gymnastikförbundets folkhögskola, Lillsved, startade år 1937. Den har f. n. två årskurser med sammanlagt 73 elever. Som chef för skolan och tillika hela anläggningen finnes en rektor. Vidare omfattar lärarstaben 5 heltidsanställda lärare och 4 timlärare.

Undervisningen omfattar de för folkhögskolan obligatoriska ämnena samt specialundervisning i gymnastik och idrott. Eleverna erlägger i kursavgift 2510:-/läsår, vilket inkluderar läroböcker, studieresor samt kost och logi. Varje elev erhåller ett statligt studiebidrag på 175: -/månad. Vidare lämnar i några fall kommuner stipendier till folkhögskolestuderande.

Idrottsfolkhögskolan på Bosön verkar formellt som filiaskola till Lillsved. Utbildningen omfattar 2:a årskursen i folkhögskolan med specialisering på idrott. Föreståndare är idrottsinstitutets rektor. Vidare har man 4 heltidsanställda lärare och 5 timlärare. Ekonomiskt gäller i stort sett samma förhållanden som för Lillsved.

Den nuvarande formen för folkhögskoleutbildning på Bosön startade läsåret 1961/62. Tidigare hade man på försök ordnat längre utbildning för idrottsledare, nämligen år 1945 i form av en tre månaders sportledarkurs och åren 1948–53, då man varje år ordnade två 10-veckors kurser.

Den första kursen i den nuvarande folkhögskoleformen omfattade 42 elever, 26 manliga och 16 kvinnliga. De två senaste åren har antalet elever utökats till 64 varav 28 kvinnliga. Till det läsår som startade hösten 1966 hade man 335 sökande till folkhögskolelinjen på Bosön.

Vid Bosön liksom vid övriga folkhögskolor finnes ett elevförbund med tidigare elever som medlemmar. Detta genomförde 1964 en enkät bland eleverna vid årskurserna 1961/62, 1962/63, 1963/64, bl. a. för att få reda på vad utbildningen inneburit i fråga om yrkesval m. m.

Av 122 tillfrågade har 79 svarat (= 65 %). Flertalet arbetade innan de kom till idrottsfolkhögskolan i yrken utan anknytning till idrotten.

Efter genomgången kurs arbetade betydligt fler än hälften (47) av dem som svarat som gymnastiklärare. 9 hade tjänst som RF-konsulenter eller motsvarande medan 8 studerade vidare. Övriga representerade olika yrkesgrupper utan närmare kontakt med idrotten. 66 av de 79 sade sig ha bytt yrke efter genomgången idrottsfolkhögskola.

Enkäten omfattade också frågor beträffande ledaruppdrag inom idrottsrörelsen. 65 uppgav att de innehade sådana före Bosö-tiden och lika många var verksamma efter utbildningens slut. Aktivitetsgraden hade dock minskat något. Skolans målsättning är: »Att ge allmän medborgarutbildning samt ungdomsledar- och instruktörsutbildning i idrott».

På senare år har även andra folkhögskolor tagit upp mera kvalificerad ungdomsledarutbildning, med direkt sikte på heltidsanställning i första hand i kommunerna. Närmast idrottsrörelsen ligger i detta avseende Svenska Frisksportförbundets folkhögskola, Stensund, som har en tredje årskurs med inriktning mot sportledare-, friluftsintendentstjänster och motsvarande. Denna utbildning bedrivs bl. a. i samarbete med Skid- och friluftsfrämjandet.

Valla folkhögskola, som också är en rörel-

seskola med nära anknytning till bl. a. 4-H och Studiefrämjandet, bedriver i båda årskurserna och för samtliga elever en allmän ungdomsledarutbildning, som bl. a. leder till heltidsanställningar inom organisationer och kommuner.

Även vissa landstingsägda folkhögskolor har längre ungdomsledarutbildning medan andra planerar att starta sådan. I bl. a. Norrbotten finns det planer på att få till stånd en idrottsfolkhögskola efter Bosömodell med landstinget som huvudman.

11.3.2.8 Yrkesskolor

Redan år 1905 arrangerade KFUM den första kursen för utbildning av sekreterare till de lokala avdelningarna inom organisationen. År 1920 förlades denna utbildning till en särskild skola, KFUM:s ledarinstitut, och numera står denna skola öppen för alla. Kursen är tvåårig, och för inträde krävs studentexamen, treårig folkhögskola eller motsvarande utbildning samt minst sex månaders praktik från ungdomsarbete. Varje årskurs omfattar ett 20-tal elever, såväl kvinnliga som manliga.

Efter genomgången utbildning erhåller eleverna i första hand anställning som sekreterare vid KFUM:s lokala avdelningar, men en del söker och får också tjänster inom kommunala fritidsförvaltningar och i andra former av ungdomsarbete.

1961/62 startades den första utbildningslinjen inom yrkesskolans ram för utbildning av ungdomsledare. Det var Stockholms stads barnavårdsnämnd, som i anslutning till närliggande utbildning för barn och ungdom tog initiativet till ett ungdomsledarinstitut. Utbildningen är ettårig, och bland ämnena ingår också idrott. Denna del har de senaste åren arrangerats i samarbete med Stockholms Idrottsförbund och med dess konsulent som organisatör. Varje årskurs omfattar ett 30-tal elever, av vilka en del rekryteras bland stadens ungdomsgårdsledare.

1965/66 startades i Östersund den första yrkesskolelinjen avsedd speciellt för idrottsledare. Även denna kurs är ettårig, men planer finns att förlänga den med ytterligare ett år. Första årskursen omfattade 21 elever, varav 2 kvinnliga. Under 39 veckor ligger huvudvikten i undervisningen på barn- och ungdomsarbete (10 tim/vecka) och ungdomsarbetets pedagogik och metodik (6 tim/vecka). I den förstnämnda delen har ett nära samarbete etablerats med bl. a. SDF:en i Jämtland–Härjedalen, och flertalet elever har genomgått en eller flera regionala instruktörskurser i olika idrotter. Under 3 veckor har eleverna praktiserat hos kommunala fritidsorgan, RF-konsulenterna och liknande.

Utbildningen avser att ge eleverna möjligheter till anställningar som kommunala konsulenter, idrottsinstruktörer, friluftsledare vid fjällanläggningar m. m. Av tidningsnotiser har framgått, att det finns planer på att starta liknande utbildningslinjer på andra håll i landet.

11.3.2.9 Idrottsledarutbildning på högskolenivå

Under vårriksdagen 1966 beslutades, att det höstterminen 1967 på Gymnastik- och Idrottshögskolan i Stockholm (f. d. GCI) skall inrättas en linje för utbildning av idrottslärare. Varje årskurs kommer att omfatta 25 elever, både manliga och kvinnliga, och utbildningstiden blir liksom för gymnastiklärarna tvåårig. Innehållsmässigt skiljer sig idrottslärarlinjen från gymnastiklärarlinjen på så sätt, att de blivande idrottslärarna bl. a. får speciell utbildning i samhällskunskap med tonvikt på kommunal förvaltning och verksamhet. Vidare är antalet timmar i gymnastik beskuret till förmån för idrottsundervisningen. Dessutom skall eleverna specialisera sig på en eller högst två idrotter. Undervisningen i idrott, särskilt specialundervisningen, förutsättes ske i mycket nära samarbete med RF:s specialförbund. I utbildningen ingår också praktiktjänstgöring på idrottskanslier, vid läger och kurser m. m. Efter idrottslärarexamen räknar man med att eleverna skall kunna få tjänster som specialförbundsinstruktörer, högre befattningar inom den kommunala fritidssektorn m. m.

11.4 *Behovet av ledare*

Arbetsgruppens redovisning återges i dess helhet

11.4.1 Definition av begreppet idrottsledare

Begreppet »idrottsledare» rymmer flera olika former av ledarskap och också skilda typer av engagemang, exempelvis valda ledare, tillsatta och utnämnda ledare, och olika former av anställda ledare. I det följande användes nedanstående beteckningar och definitioner för olika ledarfunktioner:

1. *Förenings- och förbundsfunktionärer* är de valda eller på annat sätt engagerade ledare som har till uppgift att svara för föreningarnas /förbundens organisation och administration. Till denna grupp räknas bl. a. ordförande, sekreterare och kassör.

2. *Instruktörer* är de som direkt sysslar med undervisning i idrottsteknik och därmed sammanhängande frågor. Undervisningen kan ske enskilt eller i grupp och omfatta såväl äldre

som yngre deltagare och såväl tävlings- som motionsutövare.

3. *Specialidrottsfunktionärer* är de ledare som har direkt övervakande uppgifter i samband med tävlingsarrangemang, t. ex. domare, tävlingsledare, kontrollanter och övriga funktionärer som anlitas vid dessa.

4. *Lagledare* är de som har det direkta ansvaret för ett eller flera lag, även i individuella idrotter, före, under och efter tävlingsarrangemang.

5. *Ungdomsledare* är de ledare som har huvudansvaret för organisationen av ungdomsarbetet, exempelvis fritidsgruppsverksamhetens uppläggning och rapportering, anordnande av rekryteringsträffar, kontakterna med skolan, lägerverksamheten, ledarutbildningen o. s. v.

6. *Motionsledare* är de ledare som har huvudansvaret för organisationen av motionsarbetet inom föreningar eller förbund.

Utöver de här definierade sex ledarkategorierna finns det olika typer av specialledare. Bedömning av utbildningsbehovet för dessa grupper har icke gjorts då det i de flesta fall rör sig om ett förhållandevis litet antal personer i varje grupp. Dessutom får man räkna med att nya ledarfunktioner tillkommer vartefter idrottsrörelsen och samhället omvandlas, dock utan att detta skapar stora och omedelbara utbildningsbehov.

Gränsdragningen mellan å ena sidan frivilligt, ideellt ledarskap och å andra sidan anställning som ledare måste enligt arbetsgruppen i första hand bli beroende av den ekonomiska ersättning ledaren erhåller. I andra hand är det en fråga om hur ledaren knutits till sitt uppdrag.

Till den förstnämnda kategorin hänför arbetsgruppen sådana ledare som arbetar utan ersättning eller med en ekonomisk gottgörelse betydligt understigande vad det utförda arbetet motiverar (symboliskt arvode).

Vidare måste det, för att anställning skall föreligga, mellan vederbörande ledare och den anställande parten (förening, förbund, kommun, företag o. s. v.) finnas någon form av avtal eller anställningskontrakt. Anställningen kan vara på hel- eller deltid och bunden till viss tid eller utan tidsgräns.

11.4.2 Antalet ledare och utbildningsbehov för olika ledarkategorier

Av de tidigare redovisade ledarundersökningarna framgår, att det finns i medeltal 10 ledare i varje idrottsförening, men också att variationerna från förening till förening är mycket stora bl. a. beroende på föreningens storlek och vilka idrotter som utövas. Med beaktande av detta och den rådande ledarbristen har arbetsgruppen beräknat det antal ledare som behövs i var och en av i föregående avsnitt angivna ledarkategorier. Det har därvid stått fullt klart, att många ledare även framgent kommer att ha flera uppgifter, vilket alltså innebär att antalet personer med ledaruppdrag är mindre än som anges här. Hänsyn till detta förhållande har icke tagits, bl. a. med den motiveringen att dubbelarbete inte är en bra lösning av ledarfrågan. Vidare måste en ledare med mer än en uppgift i en förening ha utbildning för var och en av de olika verksamhetsformer han har ansvaret för. När det gäller olika ledarkategoriers verksamhetstid beräknas den generellt komma att öka i framtiden, närmast beroende på förbättrade möjligheter att ge ledarna lämpligt arvode. Denna fråga behandlas mera ingående i slutet av detta kapitel.

I ett följande avsnitt föreslås den framtida ledarutbildningen organiserad i tre steg med följande utbildningsmål för varje del:

Steg 1: Grundutbildning
Steg 2: Kvalificerad föreningsledarutbildning
Steg 3: Distrikts- och riksledarutbildning

Arbetsgruppen har för bedömningen av utbildningsbehovet beräknat hur många ledare från de olika kategorierna, som väntas passera de tre utbildningsstegen.

11.4.2.1 Sveriges riksidrottsförbund (RF)

Förenings- och förbundsfunktionärer

Arbetsgruppen har utgått från att det måste finnas minst tre funktionärer i varje föreningssektion, nämligen ordförande, sekreterare och kassör. Eftersom antalet sektioner i RF-föreningarna i dag är ca 22 000 gör detta totalt 66 000 föreningsfunktionärer i enbart de nämnda uppgifterna. Till detta bör läggas ledarna i ca 3 000 huvudstyrelser i flersektionsföreningarna, vilket ger ytterligare 9 000 ledare. Totalt borde det således inom RF-föreningarna finnas ca *75 000* föreningsfunktionärer.

För denna ledarkategori har arbetsgruppen räknat med en genomsnittlig verksamhetstid på *sex* år. Detta ger ett årligt rekryteringsbehov av *12 500* föreningsfunktionärer. I målsättningen för kursverksamheten ingår, att varje ledare skall ha utbildning för sin speciella uppgift, vilket i sin tur innebär, att arbetsgruppen satt likhetstecken mellan årligt rekryterings- och utbildningsbehov. Grundskolningen för föreningsfunktionärer skulle således enligt dessa beräkningar omfatta minst *12 500 deltagare* per år.

För denna ledarkategori föreslås ingen stegvis uppbyggd vidareutbildning. I stället bör återkommande konferenser för ordförande, sekreterare och kassörer arrangeras på olika plan.

Instruktörer

Även om bristen på ledare är besvärande inom alla ledarkategorier är situationen på instruktörssidan särskilt bekymmersam, vilket bl. a. avspeglar sig i svårigheter att ta hand om alla nya utövare – såväl yngre som äldre – som i växande antal söker sig till idrottsrörelsen. Den vikande internationella konkurrensförmågan i vissa idrotter kan också till en del hänföras till denna brist. En absolut förutsättning för att idrottsrörelsen skall kunna fortsätta att utvecklas i positiv riktning är således att behovet av väl utbildade instruktörer tillgodoses.

Arbetsgruppen har som målsättning för denna ledarkategori satt att det skall finnas i genomsnitt två instruktörer i varje sektion, varav den ene bör ha till speciell uppgift att ta hand om sektionens ungdomar. Detta gör totalt *44 000 instruktörer*. Den genomsnittliga verksamhetstiden har beräknats till *fem* år, vilket innebär att det årliga rekryterings- och grundskolningsbehovet kommer att uppgå till ca *8 800 instruktörer*.

Vidare har arbetsgruppen beräknat, att hälften, d. v. s. *4 400* av de årligen grundutbildade instruktörerna, fortsätter med det andra utbildningssteget, medan en tredjedel av dessa, d. v. s. ca *1 400*, genomgår det tredje utbildningssteget.

Specialidrottsfunktionärer

Inom idrottsrörelsen förekommer en omfattande tävlingsverksamhet. För att kunna genomföra denna måste det finnas funktionärer av olika slag, domare, linjemän, tävlingsledare, kontrollanter, tidtagare, måldomare o. s. v., i tillräckligt antal och med lämplig utbildning för sina uppgifter. Såväl rekryteringen som utbildningen av denna ledarkategori är speciellt i de stora lagidrotterna ett besvärligt problem att komma till rätta med. En omfattande utbildningsverksamhet äger rum, vilket siffrorna för 1965/66 visar. Enligt specialförbundens uppgifter utbildades då totalt 9 712 funktionärer, varav ca 7 000 i nybörjarkurser.

Inom funktionärskåren förekommer en mängd olika verksamhetsformer med bl. a. tidsmässigt helt skilda arbetsförhållanden – en ledare kan vara engagerad en eller ett par gånger varje vecka, en annan motsvarande antal gånger per år – varför det är ogörligt att finna en för hela gruppen giltig beräkningsgrund för rekryterings- och utbildningsbehovet. Arbetsgruppen har uppskattat det totala antalet specialidrottsfunktionärer till ca 30 000 men avstår i övrigt från att närmare analysera utbildnings- och rekryteringsbehovet. Det måste bli en uppgift för varje specialidrott att göra dessa beräkningar. Det bör dock konstateras, att vissa idrotter med relativt få tävlingstillfällen per förening enligt genomförda undersökningar har relativt liten omsättning av denna typ av ledare, medan exempelvis de stora lagidrotterna, särskilt bollspelen, har en mycket stor omsättning och därmed problem med rekrytering och utbildning på denna punkt.

Lagledare

Lagledarsysslan är en av förenings- och förbundsarbetets viktigaste funktioner, bl. a. ur resultatsmässig synpunkt. Den är också viktig när det gäller idrottsarbetets sociala sida, d. v. s. att åstadkomma en helhet av en grupp individer, att fostra till kamratskap och hänsyn till andra o. s. v.

Tidigare har betonats, att alla ledare bör ha utbildning för sin uppgift. Lagledarna är i detta avseende en mycket eftersatt grupp, vilket bl. a. framgår av specialförbundens uppgifter om kursverksamheten det senaste året. Av dessa framgår, att lagledarutbildningen omfattade endast 45 kurser med totalt 794 deltagare.

Det bör finnas ca *55 000* lagledare i RF-föreningarna. Verksamhetstiden har satts till densamma som för instruktörerna, d. v. s. i genomsnitt *fem* år. Detta ger ett årligt grundutbildningsbehov av *11 000* lagledare. En tredjedel av dessa, d. v. s. *3 600*, beräknas genomgå det andra utbildningssteget. Av sistnämnda antalet beräknas en fjärdedel, d. v. s. *900*, fortsätta även genom det tredje utbildningssteget.

Ungdomsledare

Enligt definitionerna i inledningen av detta kapitel skall ungdomsledaren i framtiden i första hand svara för uppläggningen av ungdomsarbetet i en sektion medan den direkta undervisningen i idrottsteknik skall handhas av instruktörerna. Det bör mot bakgrund av detta finnas i genomsnitt en ungdomsledare per sektion, *totalt ca 22 000*. Eftersom verksamheten i stort överensstämmer med föreningsfunktionärernas har den genomsnittliga verksamhetstiden för ungdomsledarna satts till densamma som för nämnda grupp, d. v. s. *sex år*.

Det årliga rekryterings- och grundutbildningsbehovet blir enligt ovanstående ca *3 600* ungdomsledare. Hälften av dessa, d. v. s. *1 800* /år beräknas gå igenom det andra utbildningssteget, och vidare beräknas *900*/år passera det tredje steget i den planerade utbildningen för ungdomsledarna.

Motionsledare

Det starkt ökade intresset för fysisk träning utan tanke på deltagande i tävlingar, vanligen

kallat motionsidrott, motiverar en ny organisationsform i idrottsföreningarna och därmed en helt ny ledarkategori, nämligen motionsledare. Dessa ledare skall huvudsakligen arbeta med att organisera motionsgrupper och svara för att lokaler, materiel m. m. finns tillgängliga. Vidare ingår i uppgifterna att sköta propagandan för denna verksamhet. Den direkta ledningen av varje enskild grupp är i första hand en uppgift för instruktörerna. Med tanke på att denna typ av verksamhet icke är bunden till enbart en specialidrott – vanligen arbetar varje motionsgrupp med flera olika idrotter – bör motionsledarens verksamhet icke knytas till någon speciell sektion.

Under dessa förutsättningar har arbetsgruppen satt som målsättning att det bör finnas i genomsnitt en motionsledare i varje förening, *totalt ca 12 000*. Med en beräknad verksamhetstid på i genomsnitt *sex* år blir det årliga behovet av nya motionsledare *2 000* och grundutbildningen årligen av samma omfattning. En tredjedel av dessa, ca *650*, beräknas årligen gå igenom det andra utbildningssteget och en fjärdedel av det senare antalet, *160*, det tredje steget.

Sammanfattning

Arbetsgruppens beräkningar av utbildningens årliga omfattning inom RF har sammanställts i tabell 11.4.

Jämfört med den nuvarande ledarutbildningen föreslår arbetsgruppen en avsevärd utökning för alla ledarkategorier. *Det bör emellertid betonas, att beräkningarna gäller dagsläget. Utbildningsvolymen måste naturligtvis ökas i takt med rörelsens tillväxt och de siffror arbetsgruppen räknat fram får således icke bli normgivande under en längre tidsperiod.*

11.4.2.2 Svenska korporationsidrottsförbundet

De definitioner av olika typer av ledare, som i det föregående använts om ledare inom RF kan i stort tillämpas även inom korpidrottsrörelsen. Vissa gränsfall, beroende på korpidrottens särart, bör dock framhållas.

I motionsidrott med anknytning till arbetsplatserna deltar samtidigt både ungdom och vuxna och än mer markerad blir denna blandning inom familjeidrotten. Speciella ungdomssektioner finns, men som regel deltar ungdom tillsammans med vuxna, och ledarna för verksamheten handhar således ungdom utan att därför täcka arbetsgruppens definition av begreppet ungdomsledare. Både beteckningen instruktör och motionsledare kan gälla för ledare av motionsgrupper, eftersom i dessa ofta förekommer deltagare som tidigare haft obetydlig kontakt med aktivt idrottsutövande och därför måste instrueras. Dessutom måste nya motionsformer ofta introduceras. Till motionsledare räknas ledare för pensionärsmotion och motionsgymnastik.

Klubbfunktionärer, som ej kan räknas till gruppen föreningsledare, är som regel en kombination av motionsledare, idrottsfunktionärer och lagledare, och en uppdelning av dem under olika rubriker är knappast möjlig att göra.

Ledare på korporationer (arbetsplatser)

Drygt 6 500 korporationer är anslutna till korpidrottsrörelsen. Med få undantag är de idrottsutövande organiserade i korpidrottsklubbar. Antalet idrottsledare per klubb är mycket varierande beroende på arbetsplatsernas storlek, struktur, åldersfördelning, idrottsaktivitet etc. Stora korpidrottsklubbar har huvudstyrelse och sektionsstyrelser, medan på mycket små arbetsplatser all idrottsverksamhet leds eller förmedlas av en idrottskommitté bestående av ett fåtal personer.

Med utgångspunkt från en år 1962 utförd kartläggning av 1 000 korpidrottsledare i 6 städer av varierande storlek samt en år 1966 gjord enkät bland korpidrottens distriktskonsulenter kan antalet ledare med huvudsaklig uppgift som *föreningsfunktionärer* uppskattas till ca *16 000*.

Övriga klubbfunktionärer med huvudsakliga uppgifter som idrottsfunktionärer, lagledare, motionsgruppsledare och instruktörer etc. uppskattas till ca *33 000*.

Omsättningen på ledare inom en korpklubb kan bedömas som något större än inom en RF-klubb beroende på att uppdragen inom korpklubben upphör, då anställningen upphör.

Tabell 11.4 Det årliga utbildningsbehovet inom RF

Utbildningssteg	Föreningsfunktionärer	Instruktörer	Specialfunktionärer	Lagledare	Ungdomsledare	Motionsledare
1	12 500	8 800	Ej beräknat	11 000	3 600	2 000
2	—	4 400	» »	3 600	1 800	650
3	—	1 400	» »	900	900	160
Summa	12 500	14 600	» »	15 500	6 300	2 810

Eventuella nya uppdrag som klubbledare kommer som regel först efter en tids anställning på den nya arbetsplatsen.

Antalet korpklubbar har under de senaste 15 åren, 1951–1965 ökat med 250–300 årligen. Det finns anledning tro, att denna utveckling kommer att fortsätta.

Behovet av särskilda ledare och instruktörer för motionsgrupper har vuxit mycket starkt och en särskild ledarkader är under uppbyggnad. Det önskvärda rekryteringsbehovet av *föreningsfunktionärer* kan med hänsyn till ledareomsättningen och tillkomsten av nya klubbar beräknas till *ca 3 500 per år*. Beträffande *övriga klubbledare* såsom specialidrottsfunktionärer, lagledare, motionsgruppsledare etc. kan rekryteringsbehovet beräknas till ca *14 000*.

Ledare inom lokalförbunden

Antalet lokalförbund är 175. Därtill kommer 8 kollektivt anslutna förbund. Inom de flesta förbunden fungerar idrottssektioner med egna sektionsstyrelser. Antalet *förbunds- och sektionsledare* är ca *4 000* (varav över hälften beräknas vara enbart eller huvudsakligen engagerade inom förbunden och ej i klubbarbete).

Varje år tillkommer ca 5 lokalförbund. Eftersom de större tätorterna (städerna) redan bildat lokalförbund, är nytillkomna förbund av mindre storlek och med färre personer engagerade i förbundsarbetet.

Å andra sidan ökar den i lokalförbundens regi anordnade idrottsverksamheten.

Med hänsyn till den hittillsvarande utvecklingen är ett rekryteringsbehov av ca 1 000 förbundsledare per år en realistisk målsättning.

Inom de flesta lokalförbund råder brist på vissa kategorier av idrottsfunktionärer och instruktörer. Hit hör domare för fotboll, handboll, korphockey och bandy, ledare för motionsgymnastik och pensionärsmotion samt instruktörer för utbildning av motionsgruppsledare och instruktörer åt korporationerna. Lokalförbunden skulle snarast behöva ett tillskott av *1 000* sådana ledare och har dessutom ett årligt rekryteringsbehov av *ca 400*.

Speciella ledare inom länskommittéer

Länskommittéerna består av lokalförbundsledare i nyckelpositioner, varför rekryteringsbehovet kan ingå i den redovisning som gjorts under rubriken »Ledare inom lokalförbunden».

En del av den kursverksamhet som tidigare legat på riksplanet håller på att överföras till länskommittéerna. Såväl länskommittéerna som de större lokalförbunden har behov av särskilda utbildningsledare. Rekryteringsbehovet under en 5-årsperiod beräknas till *30* per år.

Sammanfattning

Det årliga utbildningsbehovet för olika ledarkategorier inom korpidrottsrörelsen framgår av tabell 11.5.

11.4.2.3 Skid- och friluftsfrämjandet

Inom Skid- och friluftsfrämjandet arbetar för närvarande omkring 7 700 ledare, därav omkring 4 200 män och 3 500 kvinnor. Det betydande kvinnliga inslaget i ledarkadern förtjänar att särskilt understrykas.

Omfattningen av Skid- och friluftsfrämjandets nuvarande ledarutbildning bestämmes i hög grad av de ekonomiska resurserna och är icke ett mått på vad som är önskvärt eller möjligt.

Den stora allmänhetens intresse för fritidsrekreation i friluftslivets olika former har under senare år ökat snabbt. 1962 års fritidsutredning förutsäger en fördubbling av friluftsaktiviteten inom en tioårsperiod. Skid- och friluftsfrämjandets erfarenheter bestyrker utredningens förutsägelse. De tre senaste verksamhetsåren kännetecknas av en betydande stegring av besöksfrekvensen vid friluftsanläggningarna och ett väsentligt ökat antal deltagare i olika arrangemang för friluftsteknisk skolning. Den förmodade utvecklingen under de närmaste åren medför vanskligheter när det gäller att förutsäga det kommande behovet av ledare och ledarutbildning.

Tabell 11.5 Det årliga utbildningsbehovet inom korpidrottsrörelsen

Utbildningssteg	Förenings/förbundsfunktionärer	Instruktörer	Specialidrottsfunktionärer	Lagledare	Ungdomsledare	Motionsledare
1	3 500	2 000	4 000	5 250	250	2 500
2	—	1 000	1 200	500	100	400
3	—	200	200	—	—	50
Summa	3 500	3 200	5 400	5 750	350	2 950

Lokalavdelningsorganisationen

Skid- och friluftsfrämjandet har nu 260 lokalavdelningar. Dessa »föreningar» är icke rent lokala. Deras områden täcker tillhopa landets hela yta. Lokalavdelningen har en hemort. Men inom dess område finns ofta ytterligare betydande tätorter. 40 städer och 150 andra betydande tätorter, där lokalavdelning nu saknas, ligger sålunda alla inom befintliga lokalavdelningars område. Av naturliga skäl blir lokalavdelningens friluftsverksamhet främst inriktad på hemorten, icke på de andra tätorterna inom området. Det centrala arbetet syftar till att i sådana tätorter skapa en fristående lokalavdelning såsom målsman för den lokala friluftsaktiviteten. Den metod som därvid främst används är »filialverksamhet», innebärande att en befintlig avdelning på närbelägen tätort genomför arrangemang, för att på »filialorten» skapa intresse och kontakter. Under det senaste verksamhetsåret har på denna väg 20 nya lokalavdelningar kunnat organiseras. Men »filialverksamhet» har genomförts i ytterligare 53 orter, där därmed förutsättning skapats för en fristående lokalavdelning.

Lokalavdelningar på ytterligare 200 platser är ett önskemål och ingen omöjlighet. Självfallet fordrar en sådan utbyggnad av organisationen samtidigt erforderlig ökning av ledarutbildningen.

En fortsatt ökning av antalet lokalavdelningar i samma takt som under de senaste åren skulle innebära att antalet lokalavdelningar som 1967 uppgår till 280 år 1970 skulle vara 340.

Deltagare i utbildning

De senaste åren kännetecknas av en kontinuerlig och avsevärd ökning av antalet deltagare i »skolor» för friluftsteknisk utbildning av barn, ungdom och vuxna.

I verksamhetsstatistiken redovisas antalet deltagare i varje särskild »gren» – barnskidskola, ungdomsskidskola o. s. v. – men dessutom totala antalet olika personer (individer) som deltagit i sådan verksamhet inom de olika åldersgrupperna. Antalet deltagande olika personer i sådan verksamhet och antalet platser, där verksamhet genomförts framgår av efterföljande uppställning.

Barnverksamhet:

1963/64 20 000 deltagare på 125 platser
1964/65 25 000 deltagare på 175 platser
1965/66 31 000 deltagare på 225 platser
Ökningen har sålunda varit 50 platser och 5 000–6 000 deltagare per år.

Ungdomsverksamhet:

1963/64 5 000 deltagare på 80 platser
1964/65 6 000 deltagare på 100 platser
1965/66 7 000 deltagare på 125 platser
Ökningen har varit omkring 25 platser och 1 000 deltagare per år.

Vuxenverksamhet:

1963/64 8 000 deltagare på 100 platser
1964/65 11 000 deltagare på 125 platser
1965/66 15 000 deltagare på 150 platser
Ökningen har varit omkring 25 platser och 4 000 deltagare per år.

Här angivna deltagarsiffror gäller »skolor» – arrangemang med särskild anmälan – som pågår under längre tid. I andra typer av arrangerad friluftsverksamhet har ett mångdubbelt större antal personer i de olika åldersgrupperna deltagit.

Ledarkadern:

Skid- och friluftsfrämjandets nuvarande 7 700 ledare kan uppdelas på olika ledarkategorier sålunda:

Förenings- och förbundsfunktionärer:

I distriktsförbunden – inklusive distriktsledare	150
I lokalavdelningar	750
I lokalavdelningar – för drift av stugor m. m.	600
Totalt	1 500

Instruktörer:

I barnverksamhet	3 200
I ungdomsverksamhet	1 000
I vuxenverksamhet m. m.	2 000
Totalt	6 200

Om förutspådd fördubbling av friluftsaktiviteten inom en tioårsperiod också kommer att medföra en fördubbling av deltagandet i »skolor» är svårt att avgöra liksom även om deltagarfrekvensen kommer att stiga under de närmaste åren i samma takt som under de tre senaste åren. Goda förutsättningar härför finns emellertid.

Bildandet av nya lokalavdelningar innebär att antalet arrangörer ökar. På platser, där verksamhet nu bedrivs, finns såväl befolkningsunderlag som övriga förutsättningar för fortsatt utveckling i samma takt.

Tillgången på utbildade ledare samt ekonomiska resurser för utbildning av erforderligt antal ledare blir de faktorer, som främst bestämmer utvecklingen.

Årligt utbildningsbehov

Av de ovan redovisade ledarna är de, som avses för drift av stugor, liftar, backar m. m., i huvudsak en grupp som icke behöver utbildas vid centrala eller regionala kurser.

Antalet befintliga *föreningsfunktionärer* kan därmed sättas till omkring *1 000*.

Antalet instruktörer inom de olika åldersgrupperna är resultatet av den ledarutbildning under de senaste åren, som tagit sikte på dels utbildningsbehovet för att ersätta avgångar, dels ledarbehovet för ett utökat antal lokalavdelningar och ökningen av antalet deltagare i »skolor».

Det årliga utbildningsbehovet för att säkerställa status quo kan erfarenhetsmässigt beräknas med utgångspunkt från en genomsnittlig aktiv ledartid av *5 år* för föreningsfunktionärer och instruktörer inom vuxenutbildningen och *4 år* för instruktörer inom barn- och ungdomsverksamheten. Den sista siffran kan synas låg. Härvid bör dock observeras att barnledarna ofta är hemmafruar med egna barn i den aktuella åldern, barn som deltar 3–4 år, samt att ungdomsledarna ofta är personer under egen yrkesutbildning.

Den ledarutbildning, som årligen erfordras dels med hänsyn till ökat antal lokalavdelningar, dels på grund av stigande deltagarantal i »skolor», kan beräknas enligt följande grunder:

Förenings- och förbundsfunktionärer:

20 nya lokalavdelningar per år fordrar utbildning av 70 ledare.

Instruktörer:

Barnverksamhet:

»Skolor» på 50 nya platser fordrar 100 nya ledare.

En ökning med 5 000–6 000 deltagare kan omräknas till 500 »skolor», som måste få ledare.

Utöver utbildningsbehovet för status quo fordras för barnverksamheten en utbildning av ytterligare 600 ledare per år.

Ungdomsverksamhet:

»Skolor» på 25 nya platser fordrar 50 ledare.

En ökning med 1 000 deltagare kan omräknas till 100 »skolor», som måste ha ledare.

Utöver utbildningsbehovet för status quo fordras för ungdomsverksamheten en utbildning av ytterligare 150 ledare per år.

Vuxenverksamhet:

»Skolor» på 25 nya platser fordrar 50 ledare.

En ökning med 4 000 deltagare kan omräknas till 200–250 »skolor».

Man torde här kunna räkna med ett något högre deltagarantal per skola än i fråga om de yngre grupperna.

Utöver utbildningsbehovet för status quo erfordras för vuxenverksamheten en utbildning av ytterligare 250 ledare per år.

Utbildningssteg

Inom barninstruktörsutbildningen blir det i huvudsak fråga om grundläggande utbildning, d. v. s. det första utbildningssteget. Andra utbildningssteget erfordras för vissa barninstruktörer samt för instruktörer på föreningsplanet inom ungdoms- och vuxenverksamheten. Tredje utbildningssteget är ett önskemål med tanke på distriktsinstruktörer och instruktörer för ledarutbildning.

Det är svårt att beräkna antalet deltagare per år i de högre utbildningsstegen då det inom instruktörsgrupperna även är fråga om olika verksamhetsgrenar.

11.4.2.4 Anställda ledare

De anställda ledarna kan uppdelas i två huvudgrupper, nämligen organisatörer och instruktörer. Även för dessa kategorier har utredningen sökt fastställda definitioner:

1. *Organisatörer* = de som huvudsakligen sysslar med idrottens organisation, rekrytering, propaganda, upplysning, utåtriktade kontakter och liknande arbetsuppgifter. Till denna kategori räknas bl. a. generalsekreterare, konsulenter och kommunala fritidstjänstemän.

2. *Instruktörer* = de som huvudsakligen ägnar sig åt undervisning i idrottsteknik och därmed sammanhängande frågor.

Under senare år har antalet heltidstjänster för såväl organisatörer som instruktörer gradvis ökats. I första hand rör det sig om kommunala tjänster inom fritidssektorn, men också idrottsföreningar, idrottsförbund och fritidsorganisationer har, bl. a. genom ökat samhällsstöd, erhållit möjligheter att heltidsanställa ledare. En tredje part i detta sammanhang är de större företagen, vilka som ett led i personalvården anställer ledare för de anställdas fysiska träning och rekreation.

Inom idrottsrörelsen utgör de anställda ledarna ett viktigt och nödvändigt komplement till de frivilliga krafterna. Vartefter verksamheten växer är det därför naturligt att antalet heltidsbefattningar ökar i väl avvägda proportioner.

Inom Riksidrottsförbundets verksamhetsområde finnes idag på riks- och distriktsplanet ett knappt hundratal sådana tjänster av huvudsakligen organisatorisk art (generalsekreterare, konsulenter och liknande). För att bl. a. klara

den expanderande utbildningen såväl av ledare som av aktiva utövare måste man räkna med att antalet tjänster inom de närmaste åren ytterligare ökas. I första hand gäller detta instruktörsbefattningarna.

För korpidrottsrörelsens del räknar man med att lokalförbund med över 50 korporationer har behov av heltidsanställda administratörer. Förbund med 25–50 korporationer behöver deltidsanställd administratör eller kontorist. Detta innebär med nuvarande storlek på lokalförbunden ett önskvärt tillskott av 26 heltidsanställda och 35 deltidsanställda administratörer inom de närmaste åren.

På det regionala planet finns det f. n. 10 distriktskonsulenter för korporationsidrott. Målsättningen är att få en konsulent i varje län, d. v. s. ytterligare 15 med den nuvarande länsindelningen.

I detta sammanhang bör också företagens idrotts- och fritidsledare nämnas. F. n. uppgår antalet sådana tjänster till ett 70-tal. Det synes rimligt att arbetsplatser med över 1 000 anställda har en idrottskunnig ledare, som på hel- eller deltid ansvarar för de anställdas idrottsverksamhet. Med utgångspunkt från detta skulle det föreligga ett omedelbart behov av ytterligare ett 100-tal sådana tjänster.

Skid- och friluftsfrämjandet har begärt pengar för att bygga upp en konsulentorganisation motsvarande RF:s och Korporationsidrottsförbundets. På friluftslivets område får man vidare räkna med ett växande behov av anställda ledare vid de större anläggningarna.

I Statens Ungdomsråds utredning »Kommunerna och ungdomen» (SOU 1966: 32) framhålles bl. a.: »Det samhällspedagogiska arbetets omfattning och de allt större krav som ställs på organisatoriska och pedagogiska insatser för det lokala arbetets intensifiering kräver heltidsanställda ungdomsledare/samhällspedagoger, dels för fullgörandet av mera tidskrävande administrativa uppgifter, dels som ett i vår tid oumbärligt komplement till de ideellt och oavlönat arbetande gruppledarna.»

Med utgångspunkt från denna principiella deklaration föreslås i »Kommunerna och ungdomen» lokalkommunala bidrag för heltidsanställning av instruktörer och/eller organisatörer i de lokala organisationerna. Enligt förslaget skulle ett bidrag utgå till en organisation eller flera samverkande organisationer med minst 200 medlemmar.

De redovisade utvecklingstendenserna ger klart belägg för att antalet heltidsanställda ledare, såväl organisatörer som instruktörer, inom idrottsrörelsen kommer att stiga inom de närmaste åren.

När det gäller primärkommunerna kommer naturligtvis kommunsammanslagningarna att spela en betydelsefull roll. I början av 1970-talet kommer antalet primärkommuner att ha minskat från nuvarande 900 till 282. I varje storkommun kommer det med största säkerhet att finnas ett särskilt fritidsorgan (fritidsnämnd el. liknande) med minst en chefstjänst (fritidschef, intendent, konsulent o. s. v.), i de större kommunerna även andra tjänster. Det nuvarande antalet sådana tjänster är drygt 130. Enligt kommunförbundens antaganden torde antalet stiga till 500–600 inom en 8-årsperiod.

Kommunalt anställda idrottsinstruktörer med heltidsbefattningar förekommer på ett fåtal platser i landet. Erfarenheterna är blandade. Det synes bl. a. vara så, att föreningarna i de aktuella kommunerna i alltför liten utsträckning utnyttjar dessa instruktörer. Man föredrar oftast sina egna frivilligt arbetande ledare. Vidare är det naturligtvis omöjligt att de kommunalt anställda instruktörerna, som är specialister på en eller möjligen några idrotter, skall kunna täcka alla de idrotter som vanligen förekommer i de olika kommunerna.

Arbetsgruppen kan således för sin del icke generellt förorda att kommunerna anställer instruktörerna. Om kommunalt stöd till instruktörsverksamheten skall utgå bör det enligt arbetsgruppens mening ske i den formen att kommunerna lämnar ekonomiskt bidrag till föreningarna, varigenom det blir möjligt för dem att på sätt de finner lämpligt engagera idrottsinstruktörer.

Arvodering av ledare

Som tidigare framhållits bör, jämsides med ovan skisserade utveckling mot ökat antal heltidsbefattningar för idrott och friluftsliv, idrottsrörelsen erhålla sådant ekonomiskt stöd att det blir möjligt arvodera de frivilliga ledarna. I annat fall torde nuvarande rekryteringssvårigheter bli än större i framtiden.

Genomförda undersökningar visar, att de frivilliga ledarna arbetar under förhållandevis kort tid, och att en av de främsta orsakerna till detta är av ekonomisk art. Då föreningarna har svag ekonomi, drabbas ofta den enskilde ledaren av direkta kostnader för sitt engagemang, bl. a. i form av utlägg för resor till och från idrottsanläggningar, måltider utanför hemmet och telefonsamtal. Dessa förhållanden medför särskilt för familjeförsörjare betydande problem. Det kan icke anses tillfredsställande, att idrottsledare skall behöva lägga ut egna pengar för att fullgöra en av alla omvittnad betydelsefull, samhällsnyttig gärning. Idealiteten behöver, enligt arbetsgruppen, icke på något sätt bli lidande på att ledarna får sina kostnader täckta. Snarare bör det vara så, att ledarnas positiva inställning till och intresse för verksamheten stärkes, när man icke tving-

as fundera över om man har råd att vara ledare eller inte.

Till detta kan läggas, att många presumtiva idrottsledare väljer att utnyttja sin fritid för andra och mera lönande sysselsättningar. En särställning som konkurrent till idrottsrörelsen om ledarna intar den kommunala ungdomsverksamheten vid ungdomsgårdarna, där alla ledare uppbär någon form av ersättning.

Arbetsgruppen har prövat möjligheterna att formulera en rekommendation beträffande ledararvodets storlek. Med hänsyn bl. a. till olika ledarkategoriers arbetsförhållanden, skillnaden i ekonomiska förutsättningar för olika idrotter och penningvärdets skiftningar har det dock befunnits mindre lämpligt med en sådan rekommendation. Arvodet måste bestämmas med hänsynstagande till förhållandena i varje enskilt fall.

När det gäller finansieringen av förslaget bör ansvaret delas mellan idrottens egna organisationer och samhället.

11.5 *Arbetsgruppens förslag*

Arbetsgruppens förslag redovisas i dess helhet. Idrottsutredningen kommer att i sina förslag anknyta till arbetsgruppens.

11.5.1 Uppbyggnaden av ledarutbildningen

Arbetsgruppen anser att ledarutbildningen även i framtiden skall *byggas upp stegvis,* vilket framgår av principskiss nedan (tabell 11.6).

Förslaget omfattar endast de ledarkategorier som definierats ovan (11.4.1). Den illustrerade kursuppbyggnaden gäller enbart *frivilliga ledare.*

I den stegvisa uppbyggnaden av ledarutbildningen ligger bl. a. att undervisningen i olika ämnen, såväl praktiska som teoretiska, måste samordnas till en organisk helhet. Detta innebär, att man vid upprättandet av kursplaner för olika ledarkategorier måste planera varje ämne för sig från det första till det sista utbildningssteget, samtidigt som man naturligtvis måste överväga hur de olika ämnena i varje utbildningssteg skall samordnas med varandra.

Arbetsgruppen har sökt formulera *en målsättning* för varje utbildningssteg. *Det första steget* skall ge *grundläggande kunskaper* i de ämnen som enligt förslaget skall ingå i utbildningen för alla ledarkategorier och motsvarande kännedom om det praktiska arbetet för respektive uppgift. *Det andra steget* har som målsättning *att utbilda kvalificerade föreningsledare,* vilkas uppgift bl. a. skall vara att verka som rådgivare för och övervakare av de mera orutinerade ledarnas arbete. En annan väsentlig uppgift blir att leda verksamheten för de mera avancerade idrottsutövarna i föreningarna. *Det tredje steget* slutligen avses för utbildning av frivilliga ledare på riks- och distriktsplanet.

Det bör betonas, att målsättningen icke på något sätt binder de utbildade ledarna att verka på det plan eller i de grupper målsättningen anger. Det kan mycket väl tänkas att en ledare, som genomgått det tredje steget i kursplanen ändock föredrar att verka som fritidsgruppledare i föreningen. Han skall då naturligtvis ha full frihet att göra detta. Att ställa krav på viss tids obligatoriskt arbete efter genomgången utbildning är enligt arbetsgruppens mening icke lämpligt. Dels är sådana bestämmelser svåra att övervaka, dels fungerar de negativt ur rekryteringssynpunkt, eftersom många ledare icke har möjligheter att binda sig så, som sådana

Tabell 11.6 Principskiss över stegvis ledarutbildning

	Steg 1 Målsättning: Grundutbildning		Steg 2 Målsättning: Kval. föreningsledar-utbildning		Steg 3 Målsättning: Distrikts- o. riksledar-utbildning	
Instruktörer	Teori	Praktik internat (ev. i två omgångar)	Teori	Praktik internat	Teori	Teori – praktik ınternat
Specialidrotts-funktionärer	»	»	»	»		»
Lagledare	»		»	»		»
Förenings-funktionärer	»	Teori – praktik	Konferenser på olika nivåer och med olika grupper			
Motionsledare	»	Praktik internat	Teori	Praktik internat	Teori	Teori – praktik internat
Ungdomsledare	»	Praktik internat	»	»	»	»

bestämmelser skulle förutsätta. Däremot bör det obligatoriskt ställas krav på redovisning av viss verksamhet för att få deltaga i närmast högre utbildningssteg.

11.5.2 Utbildningsplaner

Arbetsgruppen har ingående diskuterat olika former för utbildningens genomförande. Bland de frågor som belysts kan nämnas möjligheterna att i större utsträckning utnyttja brevskoleformen i ledarutbildningen, möjligheterna att samordna litteratur och annan materialproduktion och tillskapandet av ett idrottsrörelsens studieförbund.

11.5.3 Tid och omfattning för olika utbildningssteg

Arbetsgruppen anser, att varje utbildningssteg skall omfatta en teoretisk och en praktisk del, utan att de två delarna nödvändigtvis behöver genomföras vid samma tillfälle. Däremot måste de innehållsmässigt och pedagogiskt sammanfogas så, att deltagarna sedan hela utbildningssteget genomförts uppfattar utbildningen som en helhet. Detta måste särskilt understrykas eftersom det i vissa former av den ledarutbildning som f. n. förekommer synes råda en viss oklarhet i avvägningen och gränsdragningen mellan de teoretiska och praktiska avsnitten.

När frågan om en uppdelning av den teoretiska och praktiska undervisningen diskuterats har arbetsgruppen ingående övervägt möjligheterna att utnyttja brevskoleformen vid utbildningen av frivilliga idrottsledare. En stor fördel med denna undervisningsform skulle vara, att internatdelen av de kurser det här är fråga om, i betydligt större utsträckning än som f. n. sker, skulle kunna ägnas åt praktisk undervisning. Utan att lägga något direkt förslag i denna fråga vill arbetsgruppen förorda att denna undervisningsform på lämpligt sätt prövas.

Arbetsgruppen har icke funnit det möjligt att ange ett fixerat timantal för varje utbildningssteg. Anledningen till detta är bl. a. de skilda arbetsförhållandena för olika ledarkategorier samt olikheterna i svårighetsgrad och ansvarsförhållanden inom olika idrotter. I vissa verksamhetsformer, exempelvis gymnastik, omfattar grundutbildningen för instruktörerna minst sex dagar medan vidareutbildningen vanligen ordnas i form av kortare regionala sammandragningar av ledarna. Rent generellt torde det dock även i framtiden bli så, att stegen ett och två i utbildningsplanen genomföres i form av kvälls- eller veckoslutskurser medan steg tre kommer att omfatta veckolånga internatkurser. Arbetsgruppen har icke velat binda de olika utbildningsstegen till vissa geografiska områden, bl. a. därför att detta är en fråga om kursplanernas konstruktion, såväl innehålls- som tidsmässigt. Grundutbildningen bör dock i stor utsträckning kunna ordnas inom en förening eller flera närliggande föreningar i samarbete. De kommunala fritidsorganen bör också engageras direkt i detta utbildningssteg.

11.5.4 Utbildningens innehåll

Med tanke på de olika ledarkategoriernas skiftande arbetsuppgifter är det omöjligt att mera detaljerat ange utbildningens innehåll för olika utbildningssteg och ledare. Följande ämnen bör dock ingå i den teoretiska undervisningen för alla ledarkategorier:

tränings- och hälsolära, psykologi, pedagogik/metodik, samhällslära, organisationskunskap, föreningskunskap inklusive ekonomi.

Vilka ämnen och hur stor del av dessa som skall behandlas på olika plan och för olika kategorier måste bli föremål för särskilda överväganden när kursplanerna göres upp. Noggranna analyser av de olika ledarfunktionerna bör därvid utgöra underlag.

Jämfört med de nuvarande förhållandena innebär detta förslag i allmänhet en utvidgning av ämnesvalet för sådana ledarkategorier som instruktörer, specialfunktionärer och lagledare. Motiveringen för detta är, att de nämnda ämnesområdena spelar en betydelesfull roll i uppläggningen och genomförandet av allt föreningsarbete. Mot förslaget kan den invändningen göras, att utbildningstiden är för kort för att i större utsträckning ta upp ämnen, som icke direkt hänför sig till den arbetsuppgift ledarna utbildas för. Invändningen är i och för sig riktig om man utgår från dagens förhållanden. Arbetsgruppen förutsätter dock, att möjligheterna att förlänga utbildningstiden på alla plan prövas ingående. Slutligen bör det påpekas, att exempelvis en stor del av den pedagogiskt/metodiska utbildningen för att göras meningsfylld måste inlemmas i den praktiska undervisningen.

Med ett genomförande av arbetsgruppens förslag beträffande den teoretiska undervisningen följer att framställningen av kurslitteratur måste göras betydligt effektivare. F. n. innehåller de flesta instruktionsböcker i olika idrotter t. ex. ett avsnitt om allmän träningslära. Det borde enligt arbetsgruppens mening i framtiden vara möjligt att framställa grundböcker som kan användas i alla kurser. På så sätt skulle man också snabbare kunna föra ut nya rön inom olika ämnesområden och erhålla

en enhetligare undervisning inom dessa. För framställning av den nödvändiga kurslitteraturen måste ett antal idrottskunniga specialister inom resp. ämnesområde knytas till idrottsrörelsens utbildningsverksamhet. Redan nu förekommer ett mycket gott samarbete med GIH:s fysiologiska institution. Ett liknande samarbete med vetenskapliga institutioner inom övriga områden måste snarast upprättas. Detta samarbete är också synnerligen viktigt när det gäller utformningen av den praktiska kursdelen.

11.5.5 Examination

Arbetsgruppen föreslår att någon form av examination och kompetensbevis blir obligatorisk för i första hand vissa ledarkategorier, såsom instruktörer och specialfunktionärer. Möjligen kan det i framtiden bli aktuellt att införa motsvarande arrangemang för andra ledarkategorier. Examinationen bör som regel komma i det sista utbildningssteget. Förslaget baseras på såväl in- som utländska erfarenheter. Dessa visar, att examinationen och kompetensbevisen utgör en stark stimulans för deltagarna att verkligen slutföra sin utbildning. Kompletteras dessutom examinationen med en uppföljning av dem som godkänts i slutproven så att de för att få behålla sin auktorisation med vissa tidsintervaller måste rapportera verksamheten, skapar man en god motivation för att under längre tid fortsätta ledararbetet. Formerna för examinationen bör fastställas samtidigt som kursplaner utarbetas.

11.5.6 Idrottsrörelsens utbildningsråd

Arbetsgruppen föreslår, att ett idrottsrörelsens utbildningsråd snarast inrättas. Bland motiven för ett utbildningsråd kan nämnas behovet av ett samordnande organ för den växande utbildningsverksamheten och en institution som bär huvudansvaret för det pedagogiska området vad gäller metoder, hjälpmedel m. m. Dessutom innebär förslaget, att det omfattande dubbelarbete som f. n. förekommer vid framställning av kursmateriel och vid genomförandet av kursverksamheten minskas. Ytterligare ett skäl är att det skapas möjligheter för speciellt de små förbunden, som f. n. saknar resurser att genomföra egen ledarutbildning, att i samråd med utbildningsrådet och i samverkan med andra förbund planlägga och genomföra den nödvändiga kursverksamheten.

Utbildningsrådets ordförande utses av RF. I övrigt föreslås att i rådet skall ingå av Svenska kommunförbundet, Svenska stadsförbundet och Svenska landstingsförbundet gemensamt utsedd ledamot samt vardera en ledamot från korporationsidrottsförbundet, RF och Skid- och friluftsfrämjandet. Även om det naturligtvis bör stå de i rådet medverkande organisationerna fritt att utse de personer de själva vill är det önskvärt att rådet sammansättes så, att man till detta knyter bästa möjliga pedagogiska expertis. Samtidigt är det angeläget betona, att ledamöterna måste ha god kontakt med respektive riksledningar, så att icke utbildningsrådet blir ett organ ställt utanför det egentliga arbetet inom dessa. Till sitt förfogande måste rådet ha ett verkställande organ. Arbetsgruppen föreslår därför, att *en för idrottsrörelsen gemensam utbildningsavdelning* organiseras med en rektor som chef och i övrigt en personal på sex personer.

Rektor är chef för utbildningsavdelningen. Förutom de arbetsledande funktionerna på denna avdelning och sekreterarskapet (föredragande) i utbildningsrådet skall rektor ta aktiv del i ledarutbildningen inom idrottsrörelsen. Han skall stå till medlemsförbundens förfogande vid planläggning av kursverksamheten på längre sikt samt medverka vid diskussioner beträffande studiematerielets utformning m. m.

En väsentlig uppgift blir att följa den vetenskapliga forskningen på idrottens område och att i samråd med forskarna utforma och vidarebefordra forskningsresultaten, så att de kommer den praktiska idrottsverksamheten tillgodo. Han bör till forskarna förmedla förslag från specialförbunden beträffande aktuella forskningsobjekt.

I rektors uppgifter ingår också att hålla kontakt med SÖ och skilda bildningsorganisationer samt att fortlöpande följa utvecklingen på ledarutbildningens område i utlandet.

Med tanke på arbetsuppgifterna bör rektor vara pedagogiskt skolad samt dessutom besitta administrativt kunnande.

Arbetsgruppen har prövat möjligheten att kombinera chefsskapet för Bosön och utbildningsavdelningen men funnit att dessa båda arbetsuppgifter var för sig är så betungande att ett sådant förfarande vore olämpligt icke minst med hänsyn till den utveckling som utbildningssektorn torde få i framtiden.

Kansliet har att svara för den löpande korrespondensen, fakturering, utbetalningar och bokföring för utbildningsavdelningen. Kansliet bör omfatta två kontorsbiträden med sekreteraruppgifter och en kanslist för kassa och bokföring.

För sammanställning, redigering och produktion av kursmateriel, litteratur, propagandamateriel m. m. behövs en redaktionell avdelning. Med tanke på den eftersläpning som f. n. föreligger på materielsidan måste det i starten finnas *minst en heltidsanställd redaktör*. Han skall ha sådana kvalifikationer, att han på uppdraget av rektor och enligt riktlinjer från beställarna kan utarbeta färdiga

produkter, d. v. s. skriva och/eller redigera, göra lay-out och övervaka tryckförfarandet. Med tanke på att audiovisuella hjälpmedel blir allt vanligare i utbildningen bör han också ha viss erfarenhet av att producera sådant material. Redaktionen bör också kontinuerligt förse idrottsrörelsen med underlag av värde för ledarna, exempelvis nyheter på det pedagogiska området, information om nya hjälpmedel samt om kursverksamheten.

Inom utbildningsavdelningen bör vidare finnas en särskild pedagogisk sektor med uppgift att under ledning av rektor och tillsammans med idrottens organisationer svara för uppläggningen av kursverksamheten. I avdelningens uppgifter bör ingå att på beställning utarbeta förslag till kurser för olika typer av ledare inom skilda specialidrotter. I arbetet bör vidare ingå att medverka vid kurser och konferenser med föreläsningar i olika ämnen. Serviceavdelningen bör även svara för kontakten med regionala och lokala organ. Personalbehovet för denna avdelning beräknas i starten till *två heltidsanställda befattningshavare,* som bör benämnas *utbildningsledare.* Vederbörande bör vara pedagogiskt skolade och ha god kännedom om idrottsrörelsen.

11.5.6.1 Den regionala och lokala organisationen

Utbildningsråd med representanter för *samma organisationer som i det centrala rådet* bör organiseras i varje RF-distrikt. Den viktigaste uppgiften för dessa råd blir att planlägga och samordna den regionala och lokala utbildningen. En annan viktig arbetsuppgift blir att följa upp rekryteringen och utbildningen av ledare och att vidarebefordra iakttagelser, synpunkter och önskemål till det centrala utbildningsrådet.

Varje regionalt råd bör som verkställande kraft ha *en heltidsanställd utbildningsledare,* som också bör stå till distriktsorganisationernas förfogande vid uppläggningen och genomförandet av utbildningen. Denne skall också ta initiativ till lokal utbildning inom föreningarna varvid samarbete bör ske med de kommunala fritidsorganen.

Ovannämnda arbetsuppgifter ombesörjes idag inom RF-idrotten i stor utsträckning av idrottskonsulenterna. Motsvarande gäller korporationsidrottsförbundets distriktskonsulenter. Dessa konsulenter har utöver kursverksamheten många andra viktiga arbetsuppgifter. Vartefter utbildningsverksamheten växer är det emellertid enligt arbetsgruppens mening nödvändigt att skilja ledarutbildningen från det övriga konsulentarbetet. I annat fall blir arbetsbelastningen för konsulenternas del orimligt stor, till förfång för såväl utbildningen som övriga arbetsuppgifter.

Lokalt bör det inom varje förening finnas någon som bär huvudansvaret för rekryteringen och utbildningen av nya ledare. På vissa platser kan det också vara ändamålsenligt att inrätta speciella samarbetsorgan för utbildningsfrågor.

11.5.6.2 Lokalisering av den centrala utbildningsavdelningen

Många skäl talar för att utbildningsavdelningen bör placeras i anslutning till någon av de skolor idrottsrörelsen driver för utbildning av idrottsledare, alltså Bosön eller Lillsved. Bland dessa skäl kan nämnas närheten till det praktiskt pedagogiska arbetet och möjligheterna att på nära håll följa upp avdelningens intentioner beträffande utbildningen.

Mot en placering på Bosön eller Lillsved talar bl. a. avstånden till idrottsrörelsens centrala kanslier, då ju utbildningsavdelningens arbete förutsätter en mycket nära kontakt med dessa. Så länge idrottsrörelsens riksorganisationer är spridda på många håll i och utanför Stockholm bör man dock kunna bortse från detta argument.

I valet mellan Bosön och Lillsved synes de flesta skälen tala för Bosön. Utbildningsavdelningens arbete kommer i första hand att inriktas på kursverksamheten för frivilliga ledare, d. v. s. de kortare kurserna. Eftersom dessa enligt arbetsgruppens förslag när det gäller den centrala utbildningen nästan helt kommer att förläggas till Bosön, bör det vara lämpligast att även utbildningsavdelningen placeras där. Vidare förlägges en del av den kommande utbildningen av idrottslärare vid Gymnastik- och idrottshögskolan i Stockholm till Bosön, och eftersom utbildningsavdelningens arbete enligt förslaget skall ske i samråd med de pedagogiska och fysiologiska institutionerna vid denna skola, är detta ytterligare ett starkt skäl som talar för Bosön.

11.5.6.3 Kostnader

Finansiering av utbildningsavdelningen bör för personalsidan ske via statsmedel. Kostnaderna för materielproduktionen bör täckas genom avgifter, som motsvarar självkostnadspriset för varje enhet.

Utbildningsavdelningen skall vara ett serviceorgan för dem som har huvudansvaret för ledarutbildningen i förbunden. Det bör därför understrykas, att utbildningsavdelningen icke skall ingripa i den utbildning som en organi-

sation själv föredrar att handha. Den tjänar enbart som ett serviceorgan för dem som önskar utnyttja den. Då det gäller den pedagogiska utformningen av studiematerielet bör emellertid utbildningsavdelningen självfallet ges tillfälle att komma med synpunkter och förslag.

11.5.7 Lärarfrågor

Även om arbetsgruppen förutsätter att olika pedagogiska hjälpmedel i betydligt större utsträckning än tidigare kommer till användning i den framtida ledarutbildningen blir ändock undervisningens kvalitet till stor del beroende av de lärare som anlitas. Vid varje kurs bör man utnyttja väl kvalificerade föreläsare, som är experter på det ämnesområde det gäller. Men enligt arbetsgruppens mening räcker det inte med det. Föreläsaren bör också vara väl insatt i idrottsrörelsens arbete för att på rätt sätt kunna anpassa innehållet till dess förhållanden och den bakgrund kursdeltagarna har. Vid den kursverksamhet som genomföres i Stockholm eller dess närhet har man f. n., och även i framtiden, i allmänhet god tillgång på föreläsare med sådana kvalifikationer. När den föreslagna utbildningsavdelningen upprättats bör förhållandena förbättras ytterligare. I den decentraliserade utbildningen är problemen större. Den nuvarande tillgången till lämpliga föreläsare skiftar mycket, såväl geografiskt som inom olika ämnesområden. Arbetsgruppen föreslår i detta sammanhang att en särskild *föreläsarkatalog* för idrottsrörelsens utbildningsverksamhet upprättas. Vidare föreslås, att centrala ämneskonferenser för föreläsare inom olika områden genomföres kontinuerligt. Vid dessa konferenser bör främst forskningens senaste rön inom idrottens olika områden behandlas. Ansvaret för konferenserna bör åvila utbildningsavdelningen. Som motivering för detta förslag anföres dels de tidigare framförda synpunkterna beträffande koordinering av utbildningen, dels behovet av att ständigt hålla en föreläsarförteckning aktuell.

11.5.8 Rekrytering av ledare

Tidigare har antytts, att 50 000–60 000 nya ledare måste anskaffas årligen för att kunna täcka behovet av frivilliga ledare. För att klara detta krävs en noggrann planläggning – i första hand på föreningsplanet men också på högre plan inom idrottsrörelsen. Även om man också i framtiden bör kunna påräkna samhällsinitiativ i likhet med den ledarrekryteringskampanj som under ledning av Statens ungdomsråd genomfördes för något år sedan och som otvivelaktigt tillförde bl. a. idrotten ett antal nya ledare, är det ytterst på idrottsrörelsen själv och dess organ det beror, om ett tillräckligt antal ledare skall kunna anskaffas. Erfarenhetsmässigt synes det vara så, att föreningar och förbund med en planmässig rekrytering saknar ledarproblem. Det är alltså denna väg alla bör beträda.

Den nuvarande rekryteringen av ledare sker i stor utsträckning bland föreningens egna medlemmar och huvudsakligen från de aktivas led. En fördel är att dessa i allmänhet är väl förtrogna med föreningen och dess problem och att de, särskilt om de kommer från de aktiva utövarnas led, besitter goda kunskaper om den eller de idrotter de skall handha. En nackdel med denna rekryteringspolitik är, att det är svårt att få fram ett tillräckligt antal ledare. Aktiva utövare, som en lång följd av år idrottat och ägnat större delen av sin fritid åt idrott vill, av naturliga skäl, ogärna engagera sig i ett ledarskap, som till stor del innebär samma bundenhet som det aktiva utövandet. Några års bortovaro och »vila» från det direkta föreningsengagemanget betyder att många tänkbara ledarkandidater hunnit skaffa sig nya fritidsintressen, som gör att de icke kommer tillbaka till idrottsrörelsen som ledare. Trots dessa invändningar kommer naturligtvis även fortsättningsvis många ledare att rekryteras från de aktivas led. Men andra möjligheter måste också utnyttjas.

En rekryteringsväg som med framgång använts i vissa idrotter är att vända sig till de aktivas föräldrar.

Arbetsgruppen vill i detta sammanhang betona att föräldrakontakt överhuvudtaget är mycket viktig i ungdomsarbetet, icke enbart ur synpunkten att rekrytera ledare. Rätt upplagd kan dock denna kontakt leda till att nya ledare tillföres föreningarna.

En annan möjlighet som enligt arbetsgruppens mening icke tillräckligt utnyttjas i dagens läge är att rekrytera ledare bland de unga själva. En av orsakerna till detta förbiseende kan vara, att äldre ledare finner det besvärligt och otryggt att delegera uppgifter till ungdomar. En annan och förmodligen den viktigaste orsaken är, att denna form av ledarskolning kräver mycket noggrann planläggning och mycken tid. Dagens frivilliga idrottsledare är så upptagna av att skapa resurser för idrottsutövandet, att de icke hinner med att på rätt sätt ta vara på och lära upp de ledarbegåvningar som bevisligen finnes i idrottsföreningarnas ungdomssektioner och som i nuläget ofta söker sig till andra organisationer, där de ges större möjligheter att få utveckla sina talanger på detta område.

Även skolans roll bör uppmärksammas. De nuvarande läroplanerna lämnar möjligheter till en aktiv ledarskolning såväl inom ämnet sam-

hällslära som i gymnastik. I det senare ämnet borde det exempelvis vara möjligt att i större utsträckning än som nu sker utnyttja skolidrottsföreningar, skolornas fritidsverksamhet och friluftsdagarna för detta ändamål. För detta behövs en aktiv medverkan från idrottsrörelsens sida, bl. a. i form av förslag till kursplaner och kursmateriel.

Det kvinnliga ledarinslaget i idrottsrörelsen är, möjligen med några få undantag, alltför litet även med hänsyn tagen till antalet kvinnliga idrottsutövare. Orsakerna härtill är många, men en av de viktigaste är säkerligen verksamhetens tradionellt manliga karaktär. För framtiden är det nödvändigt att kvinnorna verkligen får möjligheter att på lika villkor konkurrera med sina manliga kolleger om mera attraktiva befattningar i föreningar och förbund, dock inte därför att de är kvinnor utan därför att de är skickliga ledare. Könet får icke vara ett hinder eller en favör i dessa sammanhang.

Skid- och friluftsfrämjandet har sedan några år arbetat synnerligen målmedvetet på att rekrytera hemmafruar till sin barnverksamhet. Arbetet har varit mycket framgångsrikt, inte minst därför att dessa ledare erbjudits möjligheter till utbildning i form av studiecirklar innan de gått in i verksamheten. Exemplet är synnerligen efterföljansvärt, framförallt i de idrotter där man arbetar med relativt unga utövare och på eftermiddagstid.

11.5.9 Elitidrottsmän

En alldeles speciell fråga när det gäller ledarrekryteringen är möjligheterna att bättre utnyttja elitidrottsmän som instruktörer eller för andra ledaruppgifter efter den aktiva tiden. Detta problem har bl. a. tagits upp i riksdagen och i flera politiska partiers program beträffande stödet till idrotten. Arbetsgruppen vill rent principiellt uttala att goda idrottsresultat i och för sig icke gör en person lämplig som idrottsledare. Å andra sidan finns det mångfaldiga exempel på mycket skickliga idrottsutövare, som blivit utomordentliga pedagoger. Det är denna kategori som på alla tänkbara sätt bör ges möjligheter att fortsätta arbetet inom idrottsrörelsen, även som anställda ledare.

Elitidrottsmännen måste liksom andra kategorier ha en viss grundutbildning i exempelvis pedagogik/metodik, träningslära och psykologi för att på rätt sätt kunna förmedla sina kunskaper inom specialgebitet till adepterna. Idealet vore att kunna arrangera denna undervisning under den aktiva tiden, så att de idrottsmän som så önskar kan gå direkt över i en mer eller mindre yrkesmässig ledarverksamhet sedan de »lagt upp». Olika möjligheter att organisera en sådan undervisning finnes. En är att lägga den i anslutning till de träningsläger, som arrangeras i alla större idrotter, eventuellt kombinerat med någon form av korrespondensundervisning. Mot detta förslag talar, att träningslägren för idrottsmannen innebär en sådan belastning, att han icke orkar med en mera kvalificerad undervisning på den lediga tiden. Försök pågår att vid träningslägren ordna någon form av teoretisk undervisning i första hand i språk.

En annan möjlighet skulle vara att ge de elitidrottsmän som så önskar möjligheter att under den tävlingsfria delen av året klara av den nödvändiga teoretiska utbildningen. Den kan lämpligen förläggas till något av idrottsinstituten. Denna lösning förutsätter dels att undervisningen kan delas på en sommar- och en vinterkurs, dels att försörjningsfrågan för idrottsutövarna, som ofta är familjeförsörjare, kan ordnas på lämpligt sätt.

Den första förutsättningen är av organisatorisk art, och utan att utredningen haft möjligheter att utarbeta mera deltajerade förslag synes det ändock icke vara någon större svårighet att lösa problemen. Ekonomin får, enligt arbetsgruppens mening, närmast ses som en arbetsmarknadspolitisk fråga. Den som efter sin aktiva tid vill välja idrottsledarskapet som yrke kommer ofta i en omskolningssituation. Detta innebär, att samhälleliga bidrag bör kunna utgå till dessa personer liksom till andra yrkesutövare som av någon anledning nödgas byta yrke, och i sådan utsträckning att den ekonomiska situationen icke lägger hinder i vägen för utbildningen.

Arbetsgruppen föreslår, att de olika lösningar av elitidrottsmännens utbildningsfrågor, som här antytts, prövas. Försök bör genomföras, som mycket noga följs upp, så att den lämpligaste utbildningsformen snarast möjligt kan fastställas.

11.5.10 Registrering av ledare

Registrering och uppföljning av utbildningen

En viktig fråga när det gäller utbildningen är hur deltagarna skall registreras och hur uppföljningen av ledarnas verksamhet och vidareutbildning skall ordnas. För närvarande sköter varje kursarrangör själv detta arbete och en mångfald metoder kommer till användning. Enligt arbetsgruppens mening vore det såväl ur arbets- som kostnads- och effektivitetssynpunkt bättre med ett för hela idrottsrörelsen enhetligt system, med centralt dataregister, ur vil-

ket alla önskvärda uppgifter kunde hämtas. Arbetsgruppen har därför konsulterat expertis på automatisk databehandling, varvid följande utgångspunkter använts vid diskussionerna, nämligen

att det årliga tillflödet av uppgifter skulle beröra ca 50 000 individer, varav dock en del tidigare finns registrerade, samt

att det måste finnas möjligheter att ur registret ta fram en mängd data enligt olika kursarrangörers önskemål.

Eftersom konsultationen givit vid handen, att en enhetlig registrering av deltagarna i kursverksamheten mycket väl lämpar sig för automatisk databehandling och detta dessutom skulle innebära stora fördelar jämfört med nuvarande förhållanden, föreslår arbetsgruppen följande:

Från och med den 1 januari 1968 eller den senare tidpunkt som kan befinnas lämplig införes en enhetlig registreringsblankett anpassad till ADB för all kursverksamhet inom idrottsrörelsen. Blanketten bör uppta nedanstående uppgifter:

1) personlig identitet – folkbokföringsnummer
2) hemort och kommun
3) skol- och yrkesutbildning
4) föreningstillhörighet (kan samordnas med RF:s föreningsregister) och distrikt
5) specialidrott
6) ledarkategori
7) utbildningsnivå inom idrotten

Den tidigare föreslagna utbildningsavdelningen bör bli idrottens kontaktorgan med det företag som får uppdraget att svara för den automatiska databehandlingen och lagringen av uppgifter. Via utbildningsavdelningen kan exempelvis även specialförbunden erhålla önskade uppgifter om sina ledare.

För att kunna hålla registret aktuellt med avseende på ledarnas aktivitet och för att fortlöpande kunna följa upp effekten av olika stimulansåtgärder när det gäller ledarnas verksamhetstid föreslås vidare, att utbildningsavdelningen med jämna mellanrum, exempelvis i tvåårsintervaller, medelst ett enkelt formulär tar in nya uppgifter från alla i registret upptagna ledare om deras verksamhet. Även dessa uppgifter lagras med hjälp av ADB. De ledare som icke rapporterar avföres från registret. Man kan för denna grupp tänka sig någon form av försök till reaktivering, exempelvis i form av personliga kontakter via RF:s distriktskonsulenter.

Innan en definitiv plan för ledarregistrering genom ADB utarbetas är det omöjligt att presentera en utförligare kostnadsredovisning för utredningens förslag i detta avseende. Preliminära beräkningar visar dock, att grundkostnaderna för upprättandet av ADB-program skulle uppgå till ca 30 000–40 000 kronor medan de årliga kostnaderna därutöver skulle vara betydligt mindre än en krona per ledare, eller totalt per år ca 15 000 kronor. Dessa beräkningar förutsätter dock, att de olika organisationerna (RF, SF, korporationsidrottsförbundet och Skid- och friluftsfrämjandet) redan från början kan fastställa vilka uppgifter man är i behov av och vid olika tidpunkter vill få fram ur registret.

Arbetsgruppen föreslår vidare, att de nuvarande kursintygen ersättes med ett slags tentamensbok, här kallat *utbildningspass*. I detta skulle finnas utrymme för anteckningar om genomgångna kurser inom idrottsrörelsen. Enligt arbetsgruppens mening skulle ett sådant pass i större utsträckning än de nuvarande intygen tjäna som stimulans för vidareutbildning och också spela en viss roll, när vederbörande ledare söker tjänster, där ledartalang och erfarenheter från ledarverksamhet är betydelsefull.

11.5.11 Ekonomiska förutsättningar för förslagens genomförande

Genomförandet av arbetsgruppens förslag förutsätter att ekonomiska resurser ställes till idrottsorganisationernas förfogande, dels för själva kursverksamheten, d. v. s. för täckande av kostnaderna för föreläsare, litteratur, lokaler, administration m. m., dels för bidrag till kursdeltagarna som kompensation för inkomstbortfall m. m.

För att det skall vara möjligt realisera en utökad kursverksamhet måste nuvarande ekonomiska stöd från staten och kommunerna höjas betydligt. Enligt arbetsgruppens uppfattning finns anledning förvänta en generösare bidragsgivning för detta ändamål, särskilt från landstingen. Sålunda har redan nu några landsting budgeterat detta bidrag i form av förslagsanslag, vilket innebär att anslaget får överskridas om kursverksamheten får större omfattning än beräknat. Fördelen med denna anslagsform är att idrottsorganisationerna kan planera sin kursverksamhet i enlighet med det verkliga behovet. Det är arbetsgruppens förhoppning att samtliga landsting inom kort övergår till denna generösare bidragsgivning.

När det gäller bidrag till kursdeltagarna ligger det närmast till hands att knyta förhoppningarna till primärkommunerna. Vissa kommuner lämnar nämligen redan nu sådant bidrag för täckande av kursavgifter och som kompensation, helt eller delvis, för kursdeltagarens inkomstbortfall. I Statens ungdomsråds utredning »Kommunerna och ungdomen» (SOU 1966: 32) har målsättningen för denna bidragsform fått följande formulering: »Det

kommunala bidraget för ledarutbildning föreslås utgå med ersättning till

a) kursavgifter

b) resekostnader enligt billigaste färdsätt

c) förlorad arbetsförtjänst i samband med internatkurser omfattande minst 6 dagar».

Om denna målsättning kunde infrias, skulle ett väsentligt problem när det gäller genomförandet av arbetsgruppens förslag vara löst. Arbetsgruppen är emellertid medveten om att det är förenat med stora svårigheter att få kommunerna att allmänt införa denna bidragsform. Det bör enligt arbetsgruppens mening i första hand ankomma på idrottsorganisationerna att på lämpligt sätt aktualisera denna fråga i våra primärkommuner.

Om kursdeltagarna i framtiden kan påräkna bidrag av detta slag bör deltagaravgiften bestämmas till sådant belopp, att den täcker kostnaderna för kost och logi. Därigenom underlättas inte oväsentligt finansieringen av idrottsrörelsens kursverksamhet.

Vad slutligen gäller finansieringen av den föreslagna utbildningsavdelningen förutsätter arbetsgruppen, att statsbidrag utgår till denna via fonden för idrottens främjande. En viss omfördelning av nu utgående bidrag till utbildningsverksamheten torde bli nödvändig om utbildningsavdelningen inrättas.

11.6 *Materielbehov*

På det pedagogiska området har man i allt större utsträckning börjat utnyttja olika former av hjälpmedel för att göra undervisningen effektivare och mera omväxlande. Detta berör såväl litteraturens utformning som användningen av teknisk apparatur av skilda slag. Det synes vara så, att dessa nya hjälpmedel i alltför liten grad utnyttjas inom idrottsutbildningen, såväl när det gäller ledare som aktiva idrottsutövare. Skälen härtill är flera. Ett är att idrottsrörelsen f. n. saknar ett centralt pedagogiskt organ, som följer utvecklingen och snabbt för ut nyheterna till de utbildande enheterna. Ett annat är, att det i stort sett saknas ekonomiska förutsättningar att pröva olika pedagogiska hjälpmedel i idrottssammanhang och att åstadkomma modifieringar, som gör dem lämpliga för idrottens speciella behov. Det är angeläget att dessa frågor uppmärksammas i den framtida ledarutbildningen.

11.6.1 Litteratur

En omfattande idrottslitteratur finns utgiven på svenska varav en del är väl lämpad att användas i idrottsutbildningen. Även i utlandet finns det mycket värdefull litteratur, som – helst översatt till svenska – skulle innebära ett värdefullt tillskott i idrottsundervisningen. En avsevärd brist i detta sammanhang är, att det icke finns något centralt organ inom idrottsrörelsen, som är ansvarigt för registreringen och värderingen av denna litteratur. Det saknas också ett centralt bibliotek, där denna litteratur är samlad. Närmast uppfyllandet av ett sådant önskemål kommer det bibiliotek som finns vid Gymnastik- och idrottshögskolan i Stockholm. Detta står i första hand till studenternas förfogande men är också öppet för allmänheten. Bland annat med tanke på den kommande idrottslärarutbildningen vid GIH föreslår utredningen, att ett samarbete snarast upprättas med nämnda institution i denna fråga. Inom idrottsrörelsen bör ansvaret ligga på den föreslagna utbildningsavdelningen.

Utöver själva biblioteksdelen bör samarbetet också omfatta utgivandet av en katalog över tillgänglig litteratur och att kontinuerligt utge supplement till en sådan. I utbildningsavdelningens uppgifter bör vidare ingå att fortlöpande anmäla ny litteratur i idrottsorganisationernas tidskrifter.

Utöver det föreslagna centrala biblioteket bör det finnas mindre sådana av referenskaraktär vid Bosön och Lillsved. Önskvärt är att inköpen till dessa bibliotek sker i samarbete med utbildningsavdelningen och GIH så att onödiga dubbleringar undvikes.

En speciell fråga i detta sammanhang är hur man fortlöpande skall kunna tillgodogöra idrottsrörelsen resultaten av den idrottsforskning som pågår på många olika håll. Problemet har två sidor. För det första gäller det en kartläggning av den forskning som genomförts på senare år, vilken endast till en mycket liten del synes ha kommit den samlade idrottsrörelsen tillgodo. Uppgifter finnes bl. a. samlade hos Idrottens Vetenskapliga Forskningsråd. Även de olika universitetsorternas förteckningar över doktorsavhandlingar bör kunna tjäna som underlag för en sådan kartläggning. Vidare erfordras en bearbetning av det vetenskapliga materielet så att det kan utnyttjas i ledarutbildningen. Den utgivning av häften med redovisningar av vetenskapligt materiel som bl. a. försäkringsbolagen Folksam och Framtiden svarat för kan i detta avseende tjäna som mönster. Idrottsrörelsens egna publikationer bör självfallet spela en framträdande roll i den ökade informationsverksamheten.

11.6.2 Film, stillfilm, bildband, filmslingor m. m.

På senare år har så kallade audiovisuella (AV) hjälpmedel blivit allt vanligare i undervisningen. Gemensamt för dessa är att de kräver någon form av apparatur för återgivning,

exempelvis projektorer av olika slag, bandspelare o. s. v. Även i idrottsutbildningen har sådana hjälpmedel kommit till stor nytta, men liksom inom litteraturen saknas en katalogisering och bedömning av lämpliga användningsområden. Arbetsgruppen föreslår därför, att den tidigare nämnda utbildningsavdelningen även får i uppdrag att ägna uppmärksamhet åt dessa frågor.

I första hand gäller det en katalogisering av nu förekommande hjälpmedel i form av film, stillfilm, bildband, filmslingor, materielsatser för overhead-projektor, bläddерblock, flanellografsatser o. s. v. För att kunna få en uppfattning om behovet av nyproduktion är det vidare önskvärt att utbildningsavdelningen inhämtar uppgifter från idrottsorganisationerna om deras önskemål på detta område. I detta sammanhang är det angeläget att de olika hjälpmedlens användningsmöjligheter beaktas, bl. a. med hänsyn till framställningskostnader, möjligheterna att rationellt kunna komplettera materialet o. s. v. Utbildningsavdelningen bör också bevaka utvecklingen på AV-området, dels vad gäller undervisningsmetoder och vidareutveckling av nu förekommande hjälpmedel, dels också vad gäller nya apparater och tillbehör till dessa. Som exempel på det senare kan nämnas TV-bandspelare och kasettfilmer, som inom några år förmodligen kommer att bli till stor nytta även inom idrottsundervisningen. Anskaffningsplaneringen bör organiseras i nära samarbete med praktisk expertis på detta område, exempelvis inom SÖ och Sveriges Radios skolsektion. För att rätt kunna utnyttja AV-hjälpmedlen i undervisningen krävs viss specialutbildning, som följaktligen bör inrymmas i undervisningsplanerna.

I anslutning till det i föregående avsnittet nämnda biblioteket föreslår arbetsgruppen vidare, att ett idrottsrörelsens filmotek, d. v. s. en samling av alla för idrottsbruk framställda filmer, stillfilmer, bildband o. s. v. inrättas. Detta material är f. n. utspritt på olika håll, i första hand hos filmföretag, vilket innebär svårigheter att överblicka vad som finns. Särskilt för den centrala utbildningsverksamheten skulle ett filmotek erbjuda många fördelar.

11.6.3 Andra tekniska hjälpmedel

Även annan materiel än AV-hjälpmedel börjar bli aktuell i utbildningsarbetet. Här kan särskilt nämnas sådan självinstruerade undervisningsmateriel, som ibland kallas programmerad undervisning, och andra metoder, som icke direkt kan hänföras till AV-området. På grund av den snabba utvecklingen bör även sådana hjälpmedel fortlöpande studeras och göras till föremål för kontinuerlig försöksverksamhet av utbildningsavdelningen.

11.6.4 Förlagsverksamhet

I den föreslagna utbildningsavdelningens verksamhet ingår bl. a. produktion av undervisningsmaterial. Detta aktualiserar frågan om hur förlagsverksamheten fortsättningsvis bör organiseras. RF, korporationsidrottsförbundet, Skid- och friluftsfrämjandet och ett flertal specialförbund bedriver f. n. egen förlagsverksamhet. Arbetsgruppen har bl. a. av detta skäl icke funnit det lämpligt att för närvarande föreslå en utökning av idrottsrörelsens verksamhet på detta område. I stället föreslås, att utbildningsavdelningens utgivningsverksamhet organiseras exempelvis i samråd med ett förlag, som då också får uppdraget att svara för lagerhållning och distribution.

11.6.5 Kostnader

Den föreslagna katalogiseringen av nu förekommande hjälpmedel, förslagen om upprättande av bibliotek och filmotek samt förslaget om kontinuerlig försöksverksamhet med olika typer av hjälpmedel kommer helt naturligt att innebära vissa kostnader. Dessa blir bl. a. beroende av i vilken utsträckning det nuvarande biblioteket vid Gymnastik- och idrottshögskolan kan täcka även idrottsrörelsens samlade behov och i vad mån den föreslagna försöksverksamheten kan arrangeras i samarbete med lämpliga företag, i respektive branscher varvid idrottsrörelsen icke skulle behöva bära hela kostnaden. Innan dessa problem närmare studerats är det omöjligt att ange några belopp för ifrågavarande utgifter.

Rent allmänt vill arbetsgruppen framhålla, att kostnaderna bör inrymmas i det anslagsäskande utbildningsavdelningen enligt förslaget har att upprätta årligen.

11.7 *Utredningens förslag*

Idrottsutredningen har velat göra denna grundliga redovisning av RF:s, korporationsidrottsförbundets och friluftsfrämjandets gemensamma förslag till ledarutbildning, eftersom idrottsutredningen är av den uppfattningen att förslaget i väsentliga delar kan ligga till grund för utredningens ställningstaganden.

De prognoser och behovsberäkningar som presenteras ger enligt idrottsutredningens uppfattning en ungefärlig bild av läget. Några större förändringar i dessa förhållanden torde inte ha skett sedan för-

slaget presenterades. Idrottsutredningen lägger därför behovsprognoserna till grund för sina ställningstaganden i fråga om dimensioneringen av ledarutbildningen och därmed sammanhängande frågor.

Idrottsutredningen vill i detta sammanhang understryka vikten av att ledarutbildningen dimensioneras på ett sådant sätt att det reella utbildningsbehovet kan tillgodoses. Behovet av ledare inom idrottsrörelsen ökar i takt med dess vidgade uppgifter, främst bland ungdomen. Man kan vidare utgå från, att den tämligen snabba omsättning, som konstaterats bland idrottsledare, håller i sig. Utvecklingen på olika områden i samhället gör tillvaron mera komplicerad än tidigare, vilket nödvändiggör att personer som skall verka bland ungdom får en en utbildning, som gör dem lämpade härför. Detta gäller givetvis också idrottsledarna. Det växande ledarbehovet, den snabba omsättningen av ledare och de ökade kraven på ledarna gör att idrottsrörelsens utbildningsbehov är stort.

Som utredningen framhållit måste detta behov tillgodoses om idrottsrörelsen skall kunna fullgöra sina uppgifter i samhället på ett tillfredsställande sätt.

Idrottsutredningen anser att utbildningen i stor utsträckning kan ske lokalt. Detta bör underlätta för många idrottsledare att genomgå utbildningen. Utredningen delar således det principförslag i fråga om utbildningens uppläggning som idrottsorganisationerna förordat med en utbildning i tre steg, så upplagd att steg två är en påbyggnad på steg ett och steg tre en påbyggnad på steg två.

Det första steget är den lokala ledarkursen, som i stor utsträckning bör kunna bygga på korrespondensundervisning och lokala kvällskurser. *Det andra steget* är en på regional nivå anordnad utbildning, som kan betraktas som en påbyggnad på den lokala kursen och tidsmässigt förläggas till något eller några veckoslut. Man kan utgå från att endast en mindre del av de ledare, som gått igenom den lokala kursen fortsätter med den regionala. *Det tredje steget* är den centrala kursen, som skall ge en mera kvalificerad ledarutbildning. Dessa kurser kommer som regel att förläggas till Bosön, Lillsved eller liknande anläggningar av rikskaraktär och tidsmässigt sträcka sig över någon vecka. Endast ett fåtal av de ledare som genomgår den regionala utbildningen kommer enligt utredningens bedömning att fortsätta med det tredje utbildningssteget.

Flertalet ledare kommer således att ha genomgått endast den utbildning som ryms inom det första utbildningssteget. Idrottsutredningen har inte för avsikt att framlägga några förslag om utbildningens närmare utformning men vill mot bakgrund av det sagda understryka nödvändigheten av att det första stegets utbildning får en bred och allsidig inriktning och en sådan omfattning, att den kan ge de för ledarskapets utövande nödvändigaste kunskaperna.

Idrottsutredningen vill också framhålla att rekryteringen av ledare till kurser av olika slag måste ägnas ökad uppmärksamhet. För detta krävs insatser på samtliga utbildningsnivåer. Av särskild betydelse blir givetvis de rekryteringsinsatser som görs i de lokala organisationerna. DF och SF samt övriga motsvarande organisationer bör på allt sätt underlätta och stödja de lokala rekryteringsinsatserna. I varje lokal organisation bör en särskild studieorganisatör utses. Denne bör automatiskt ingå i den lokala organisationens styrelse och, om sådant finns, i dess verkställande utskott. Studieorganisatörens uppgift blir att rekrytera folk till olika kurser samt hålla sig informerad och sprida upplysning om idrottsrörelsens kursverksamhet.

Också på det regionala planet krävs särskilda åtgärder om intentionerna på ledarutbildningens område skall genomföras. Idrottsutredningen föreslår därför att särskilda regionala utbildningsråd tillskapas. Rådens arbetsområde bör överensstämma med de nuvarande RF-distriktens och deras sammansättning i så stor utsträckning som möjligt överensstämma med den som utredningen föreslår för det centrala utbildningsorganet.

Distriktsråden skall verka för idrottsledarutbildningen – lokalt och regionalt –

såväl inom som utanför RF och således vara ett regionalt serviceorgan för all ledarutbildning inom idrottsrörelsen. Den regionala utbildningsverksamheten måste om ledarutbildningen skall få den eftersträvade omfattningen, regionalt och lokalt, tillföras erforderliga resurser. Varje distriktsråd bör därför på sikt få tillgång till heltidsanställda regionala utbildningsledare med uppgift att lämna service på utbildningsområdet, anordna lokala och regionala kurser, samordna utbildningen, regionalt och lokalt samt ge de lokala organisationernas studieorganisatörer råd och hjälp i rekryterings- och utbildningsfrågor.

Vid planperiodens slut bör varje distrikt ha tillgång till en heltidsanställd utbildningsledare. Under uppbyggnadsskedet bör dock en utbildningsledare kunna betjäna mer än ett distrikt. Idrottsutredningen bedömer det dock vara så väsentligt att verksamheten redan från början ges en fast organisation, att den för budgetåret 1970/71 föreslår att tio befattningar som regionala utbildningsledare inrättas. Fem ytterligare befattningar bör inrättas under vart och ett av de tre därpå följande planåren. Utbildningsledarna bör anställas av RF, som också har att fastställa deras arbetsområde, placeringsort och arbetsinstruktion. Därvid bör de av utredningen framförda synpunkterna beaktas. Utbildningsledarna bör arbeta i nära anknytning till RF:s och korpens distriktskonsulenter. En kanslimässig samverkan bör etableras redan under uppbyggnadsskedet.

På det centrala planet bör, som organisationernas arbetsgrupp föreslagit, ett organ för samordning, och ledning av all utbildningsverksamhet inom idrottsrörelsen skapas. Idrottsutredningen vill starkt understryka nödvändigheten av att en samordning av all ledarutbildning inom idrottsrörelsen kommer till stånd. Därigenom bör onödigt dubbelarbete och ökade kostnader vid uppläggningen av utbildningen kunna undvikas. Samordningen bör gälla alla idrottsrörelsens organisationer, oavsett om de är anslutna till RF eller ej, och all den kursverksamhet, som dessa organisationer bedriver.

Samordningen bör bl. a. gälla utarbetande och framställning av kursmateriel, upprättande av de kursprogram, som kan vara gemensamma, utbildning av studieorganisatörer, utbildningsledare och föreläsare samt utarbetande av instruktioner och handledning för utbildningsverksamheten.

Idrottsutredningen föreslår därför, att ett för hela idrottsrörelsen gemensamt centralt utbildningsråd tillsätts. Utbildningsrådet, som skall bära ansvaret för all utbildningsverksamhet inom hela idrottsrörelsen, bör ges stora befogenheter i fråga om planering och ledning av utbildningen inom idrottsrörelsen.

I överensstämmelse med utredningens förslag i kapitel 15 om att vissa myndighetsfunktioner skall anförtros RF bör utbildningsrådet organiseras inom RF och erhålla medel via förbundet. Utbildningsrådet bör ges en sådan sammansättning att så stor del av idrottsrörelsen som möjligt blir företrädd i detsamma. Rådet bör också tillföras pedagogisk expertis med anknytning till skolans verksamhetsområde.

Med tanke på den ökade betydelse som ledarutbildning i olika former har kommit att få och i ökande utsträckning förväntas få inte minst vid kommunal- och landstingsägda skolor bör också företrädare för kommun och landsting ingå i utbildningsrådet. Idrottsutredningen föreslår att utbildningsrådet skall bestå av sju ledamöter, varav RF – med tillgodoseende av olika väsentliga verksamhetsområden inom idrotten – bör utse fyra samt landstingsförbundet, kommunförbundet och skolöverstyrelsen en ledamot vardera.

Utbildningsrådet bör tilldelas särskilda kansliresurser. Med tanke på de arbetsuppgifter rådet skall utföra bör kansliet i ett första skede ha två kvalificerade befattningshavare, varav minst en med pedagogisk erfarenhet. På kanslipersonalen ankommer bl. a. att utarbeta förslag till kursprogram för olika former av ledarutbildning, medverka vid kurser och konferenser med föreläsningar i olika ämnen, hålla fortlöpande kontakt med den regionala och lokala utbildningsverksamheten, följa utveck-

10—914338

lingen på idrottsutbildningens område inom och utom landet samt utarbeta förslag till petita för verksamheten grundade på en fortlöpande bedömning av utbildningsbehovet.

Idrottsutredningens förslag om en förstärkning av den centrala och regionala organisationen för ledarutbildning förutsätter, som tidigare understrukits, en långtgående samordning av idrottens ledarutbildning. Effekten av den föreslagna organisationen är i stor utsträckning beroende av dess möjligheter att hålla samman utbildningsverksamheten. Idrottsutredningen vill än en gång understryka att utbildningsrådet måste ges stora befogenheter. Bl. a. bör det ankomma på utbildningsrådet att – utöver de funktioner som idrottsutredningen tidigare lagt på detsamma – godkänna kursplaner och kursmateriel för ledarutbildningen inom idrottsrörelsen. Ett sådant godkännande bör vara en förutsättning för att utbildningen skall vara statsbidragsberättigad.

Idrottsutredningen har i kapitel 7 föreslagit ett sammanförande av större delen av det idrottsstöd som i dag utgår ur anslag under sex olika huvudtitlar till ett reservationsanslag, Centralt stöd till idrotten. I kapitel 15 föreslår utredningen, att den del av anslaget, som används till organisationsstöd, skall fördelas av RF. Detta gäller också i fråga om de medel, som i dag utgår till ledarutbildning inom RF, friluftsfrämjandet och vissa andra främjandeorganisationer. RF kommer alltså i detta hänseende att överta skolöverstyrelsens nuvarande funktion som tillsynsmyndighet. Fr. o. m. 1.7 1969 skall bidrag till bl. a. RF för ledarutbildning utgå i form av ett klumpanslag baserat på vissa s. k. vägningstal. Detta överensstämmer väl med idrottsutredningens förslag. Det bör ankomma på riksidrottsstyrelsen, att med utgångspunkt från gällande bestämmelser fastställa erforderliga principer för anslagsfördelningen. Som utredningen ovan framhållit bör dock statsbidrag utgå endast för sådan kursverksamhet, som godkänts av utbildningsrådet. Detta bör gälla oavsett om kursarrangören är ansluten till RF eller ej. Utredningens förslag i detta avseende innebär dock inte att varken RF:s specialförbund eller organisationer utanför RF skall förhindras att utforma den utbildning, som är speciell för var och en av dem.

Idrottsutredningen har också diskuterat behovet av mera kvalificerad ledarutbildning. Sådan förekommer i dag vid gymnastik- och idrottshögskolorna i Stockholm och Örebro. I Stockholm finns en särskild idrottslärarlinje. Också vid gymnastikfolkhögskolan Lillsved och dess filial, idrottsinstitutet vid Bosön, förekommer kvalificerad utbildning inom folkhögskolans ram. Idrottsutredningen har tidigare – kapitel 7 – klargjort att den inte anser det förenligt med sitt uppdrag att framlägga förslag i fråga om utbildningen vid här nämnda utbildningsanstalter. Den bör ses som en del av den totala utbildningen i samhället, varför det ankommer på utbildningsinstanserna att övervaka och framlägga förslag om den. RF bör dock bevaka och aktivt verka för att idrottsrörelsens intressen härvid blir tillgodosedda.

Ledarutredningens förslag om arvodering av idrottsledare har idrottsutredningen diskuterat ingående. I dag förekommer viss ersättning till begränsade kategorier ledare – främst instruktörer – inom idrottsrörelsen. Enligt idrottsutredningens uppfattning är det dock inom idrotten liksom inom andra folkrörelser omöjligt att genomföra en generell arvodering av ledare om karaktären av ideellt arbetande folkrörelse skall kunna upprätthållas. Kostnadsmässigt skulle en generell arvodering dessutom innebära att utrymmet för samhälleligt stöd åt idrottsrörelsen i övrigt skulle bli obefintligt. Sådana ersättningar som nu utgår är i vissa fall nödvändiga men måste betraktas som undantag. Den erforderliga stimulansen för fortsatt rekrytering av ledare bör enligt utredningens mening vad gäller statsstödet koncentreras till en förbättrad och väsentligt utvidgad ledarutbildning. Enligt utredningens uppfattning bör de här framlagda förslagen fylla dessa anspråk.

Däremot anser utredningen det i hög grad angeläget, att de ideellt arbetande ledarna får sina omkostnader täckta vid del-

tagandet i olika statsbidragsberättigade kurser. Detta bör också gälla i fråga om förlorad arbetsförtjänst. Många kommuner betalar i dag ut sådan ersättning. Det kommunala stödet bör vid centrala kurser kunna kompletteras med ett särskilt statsbidrag för förlorad arbetsförtjänst. Riksidrottsstyrelsen bör fastställa normerna för detta med utgångspunkt från inom kommuner och andra folkrörelser gängse normer. Visst belopp per kursdeltagare bör beräknas för detta under förutsättning att kursen är statsbidragsberättigad, d. v. s. godkänd av utbildningsrådet.

Idrottsutredningen beräknar för budgetåret 1970/71 medel till central och regional ledarutbildning med beaktande av i det föregående framlagda förslag.

10 utbildningskonsulenter beräknas kosta 600 000 kr. (sociala avgifter och omkostnader har därvid inkluderats). Utbildningsrådets kanslipersonal beräknas kosta 200 000 kr. (två kvalificerade befattningshavare och två biträden). Kostnaderna för materiel och pedagogisk utrustning har uppskattats till 700 000 kr. Därvid har vissa medel beräknats för materiel till centrala och regionala kurser. Idrottsutredningen beräknar att ca 20 000 ledare genomgår regional och central utbildning. Kostnaderna för statsbidrag till dessa kurser jämte viss ersättning för förlorad arbetsförtjänst i samband med deltagande i centrala kurser beräknas under budgetåret till 2,9 milj. kr. Totalt föreslår utredningen att statsbidrag till idrottens ledarutbildning, som budgetåret 1969/70 utgår med 1,4 milj. kr., budgetåret 1970/71 skall utgå med 4,4 milj. kr., 1971/72 med 6,4 milj. kr., 1972/73 med 7,4 milj. kr., 1973/74 med 8,4 milj. kr. samt budgetåret 1974/75 med 9,4 milj. kr.

12 Riksanläggningar

12.1 *Sammanfattning*

Idrottsutredningen anser, som framgår av kapitel 7, att tillkomsten och driften av idrottsanläggningar i huvudsak är en kommunal angelägenhet. Vissa anläggningar, som är avsedda för idrottsrörelsens centrala behov, här benämnda riksanläggningar, anses dock falla utanför detta principiella synsätt. Till riksanläggningar bör statsstöd utgå.

Utredningen har tidigare framlagt förslag i fråga om Vålådalen. Här framläggs förslag om statligt stöd till om- och utbyggnad av Lillsved och Bosön för under planperioden totalt 8,4 respektive 16,5 milj. kr. Dessutom anses idrottsrörelsens behov av centrala kanslilokaler vara så stort och angeläget att drygt 3 milj. kr föreslås till vissa lokaler och ändamål i ett Idrottens hus. Det sistnämnda projektet ligger i slutet av planperioden (planår 4 och 5). Underlag för noggrann kostnadsberäkning föreligger inte.

12.2 *Allmänt*

Idrottsutredningen har i sitt betänkande om Vålådalens framtid (stencil H 1967: 1) framhållit att utöver sådana idrottsanläggningar, som i första hand är avsedda för den egna kommunens innevånare, behövs också andra anläggningar. Detta gäller, konstaterade utredningen, främst anläggningar för kurs- och utbildningsverksamhet samt rekreation och läger. I olika delar av landet finns regionala anläggningar för sådana aktiviteter. Ett fåtal anläggningar av detta slag ägs också av distrikts- eller specialdistriktsförbund, som vid anläggningarnas tillkomst som regel erhållit ekonomiskt stöd från kommunerna inom regionen och vederbörande landsting. Ofta lämnar de kommunala organen också driftbidrag till anläggningarna.

Idrottsutredningen vill understryka nödvändigheten av att idrottsrörelsen har tillgång till ändamålsenliga anläggningar såväl regionalt som centralt. Gymnastikfolkhögskolan vid Lillsved och idrottsinstitutet vid Bosön är jämte Vålådalen de i dag befintliga riksanläggningarna för sådan verksamhet. Idrottsutredningen anser det vara en uppgift för staten att stödja tillkomsten av och verksamheten vid sådana anläggningar som står till den samlade idrottsrörelsens förfogande för centralt ledd verksamhet. I fråga om regionala anläggningar bör det i första hand vara en uppgift för de regionala instanserna, och främst då landstingen, att svara för sådana anläggningars tillkomst och drift. De lokala anläggningarna är som idrottsutredningen framhållit i kapitel 7 i första hand en kommunal angelägenhet.

Idrottsutredningen framlade således förslag om Vålådalens upprustning i stencil H 1967: 1. Idrottsutredningen återkommer nu till frågan om Bosön och Lillsved samt behovet av ett Idrottens hus.

12.3 *Lillsved*

12.3.1 Verksamhet

Gymnastikfolkhögskolan Lillsved ägs av en ekonomisk förening vars andelar ägs av Svenska gymnastikförbundet. Den pedagogiska verksamheten – folkhögskolan – drivs av en skolstyrelse bestående av tio personer. Av dessa tillsätter Svenska gymnastikförbundets årsmöte sex (jämte suppleanter), Stockholms läns landsting två, Svenska röda korset en, varjämte rektor enligt folkhögskolestadgan är självskriven ledamot.

Fastigheten kom i Svenska gymnastikförbundets ägo genom en donation år 1934. Folkhögskolan startade efter om- och utbyggnad år 1937. Donationen är såtillvida villkorlig, att den förutsätter, att en folkhögskola med gymnastisk anknytning skall drivas på fastigheten. I annat fall kan denna återföras till Röda korset, varvid ersättning skall utgå till Svenska gymnastikförbundet för utförda om- och tillbyggnader m. m.

På Lillsved har varje år sedan år 1937 anordnats en folkhögskolekurs med omkring 80 elever ungefär jämnt fördelade mellan könen. Kursen omfattar två årskurser. Vid skolan finns f. n. en ordinarie rektor, fyra ordinarie lärare (1 gymnastiklärare, 1 humanist, 1 statsvetare-humanist, 1 naturvetare) samt 2 eo övningslärare (båda gymnastiklärare).

Folkhögskolekurserna omfattar 30 veckor, vartill vanligen kommer någon s. k. fristående ämneskurs. Undervisningen omfattar tre ämnesgrupper: 1) humanist–statsvetenskapliga ämnen, 2) naturvetenskapliga ämnen, 3) gymnastik- och idrottsledarämnen. Inom folkhögskolans allmänna ram ges alltså en omfattande utbildning på kroppsövningarnas område parallellt med allmänbildande ämnen.

Sommartid pågår Svenska gymnastikförbundets instruktörskurser på Lillsved.

Lillsveds kapacitet vid full utbyggnad bör bestämmas i första hand av behovet av folkhögskoleplatser. Detta har bedömts bli i stort sett oförändrat under de närmaste åren. De nuvarande folkhögskolekurserna på Lillsved och Bosön omfattar emellertid ca 75 + 65 eller sammanlagt 140 elever. Här räknas med en maximal kapacitet på ca 125 vinterelever.

12.3.2 Nuvarande byggnadsbestånd

RF har till utredningen överlämnat beskrivning av nuvarande byggnadsbestånd samt program för ut- och ombyggnad av Lillsved. Programmet presenteras nedan.

Huvudbyggnaden på Lillsved, den s. k. Herrgården, är i sina äldsta delar från mitten på 1800-talet, senare flera gånger om- och tillbyggd. Den är en stenbyggnad med träbjälklag över en källarvåning med stenvalv. Byggnadens stomme är i gott skick men en del renoveringsarbeten krävs. Bl. a. behöver yttertakets värmeisolering förbättras och samtliga fönster bytas. De är nu enkla med innanfönster.

Skolbyggnaden, gymnastikbyggnaden och elevhemmet byggdes åren 1936–37 inför skolans start. De har samtliga en markvåning med bilokaler, utförd med stenväggar och betongbjälklag och däröver väggar och bjälklag av trä. Husen är utvändigt slätputsade och målade. Alla invändiga beklädnader av väggar och tak är av trä eller träfiber, varför byggnaderna inte motsvarar dagens krav på brandbeständighet. Med den lätta byggnadsstommen är ljudisoleringen dålig, vilket är besvärande i elevhemmet. Ej heller värmeisoleringen är tillfredsställande.

Radiatorer och rörnät är kraftigt rostangripna och bör i samband med en ombyggnad bytas helt. Detsamma gäller den sanitära installationen, som i elevhemmet dessutom måste anses otillräcklig och omodern.

Ventilation sker enbart med självdrag, vilket ej är tillräckligt. Bl. a. har det medfört fuktskador i gymnastikbyggnaden.

Elinstallationen behöver kompletteras om dagens anspråk på belysning i undervisningslokaler skall tillgodoses. Telesignalanläggning saknas helt.

Elevförläggningar finns nu också i tre mindre byggnader, »Grindstugan», »Gula längan» och »Skogsvillan». Dessa är av enkelt slag och lönar sig med hänsyn till framtida underhåll och drift ej att rusta upp.

Personalbostäderna är av skiftande kvalitet. Den nuvarande rektorsbostaden är mindre lämpligt disponerad med hänsyn till rektors representationsplikter, inte minst emot eleverna. Den är emellertid i gott skick och lämpar sig som t. ex. lärarbostad.

För lärarpersonal har de senaste åren byggts två nya bostadshus om 4 rum och kök, var-

jämte en äldre bostadslägenhet i »Trädgårdsvillan» har rustats upp till fullgott skick.

Två vaktmästarbostäder ligger i äldre trähus av mindre god kvalitet. De saknar bl. a. badrum och torde knappast löna sig att rusta upp till modern standard.

Husmors bostad samt ett par personalrum ligger nu i »Herrgården». Med hänsyn till att byggnaden främst rymmer allmänna lokaler blir de lätt störda. Personalrummen ligger därtill i norrläge och har golv direkt på mark, vilket gör dem hygieniskt mindre tillfredsställande. Även dessa bostäder bör därför ersättas.

12.3.3 Program för utbyggnad

Elevhem

Förläggningarna beräknas helt nybyggda. En upprustning av det nuvarande elevhemmet till fullgott skick, brandtekniskt och sanitärt, torde icke löna sig. Utan upprustning kan det å andra sidan knappast bibehållas. Byggnaden föreslås därför att rivas.

Av de nuvarande ytterförläggningarna föreslås »Gula längan» att rivas och ge plats åt en personalbostad. »Grindstugan» och »Skogsvillan» bibehålles i nuvarande skick som reserv- och sommarförläggning för ledare.

Normal standard i nybyggda elevhem är i dag att huvudparten av eleverna förläggs i enkelrum. En mindre del av eleverna föredrar dubbelrum, varför också några sådana bör finnas. Därjämte redovisas i förslaget en möjlighet att kombinera vissa rum till dubletter. Alla rum förses med toalett- och duschrum.

Elevrummen förläggs gruppvis med 8–9 elever i varje. Till en sådan grupp läggs ett mindre dagrum med tekök och i varje våning, i omedelbar anslutning till trapphuset ett sköljrum-borstrum med torkrum för överdragskläder o. d.

För tvätt och klädvård finns en lokal i »Herrgården», gemensam för hela skolan, utrustad med tvättautomat, strykjärn o. d.

I programförslaget räknas med tre elevhem, utmed infartsvägen. Rummen läggs utmed korta mittkorridorer och får på så sätt öster- och västerlägen. Byggnaderna görs två våningar höga mot infartsvägen och får genom marklutningen tre våningar mot parken. Till ett av elevhemmen läggs ett rum för gästande föreläsare.

Med en sålunda skisserad utformning av bebyggelsen blir byggnadsprogrammet följande:

108 enkelrum à 14 m² (rumsyta 9,2 m²)	1 512 m²
10 dubbelrum à 21 m² (rumsyta 15 m²)	210 m²
1 gästrum à 20 m²	20 m²
15 dagrum med pentry à 16 m²	240 m²
9 sköljrum med torkrum à 8 m²	72 m²
9 städrum, handförråd för linne m. m., à 4 m², förråd för reseeffekter	36 m²
	2 090 m²

Den nuvarande klädvårdsavdelningen, ca 80 m², i »Herrgården» bibehålles.

Måltids- och sällskapsrum, bibliotek

Måltidslokalerna ligger nu i »Herrgården». Såväl kök som matsal är otillräckliga redan för dagens behov.

Någon utbyggnad i anslutning till nuvarande lokaler låter sig inte göra med rimliga medel. Förbundet räknar därför med en nybyggnad för måltidslokalerna med följande program:

matsal, 150 platser	150 m²
personalmatsal, 20 platser	25 m²
kök med biutrymmen och förråd	175 m²
kapprum, toaletter	
	350 m²

De nuvarande lokalerna i »Herrgårdens» bottenvåning räknas bli utnyttjade för bibliotek och klubblokaler. Omfattningen skulle bli följande:

bibliotek	70 m²
rum för bibliotekarie, bokförråd	29 m²
läsrum	42 m²
klubbrum	25 m²
kafé	31 m²
kök och kioskförsäljning	20 m²
TV-rum, ca 20 platser	25 m²
	242 m²

Skollokaler

Lokalerna för den teoretiska undervisningen föreslås att liksom nu förläggas till »Skolbyggnaden». Här kan med mindre ombyggnadsåtgärder följande lokaler inrymmas:

lärosal, 32 platser	72 m²
lärosal, 32 platser	56 m²
lärosalar, 16 platser, 2 st. à 35 m²	70 m²
preparationsrum	25 m²
materialrum	15 m²
lärarrum	12 m²
	250 m²

Grupprum och studierum föreslås inredda i övervåningen på »Herrgården» enligt följande program:

3 grupprum	87 m²
5 studierum	38 m²
materialrum	17 m²
	142 m²

Förutom dessa lokaler fordras en ny samlingssal med 150 platser. Den beräknas ut-

formad med lutande golv och fasta bänkar samt förses med erforderlig utrustning för att också kunna tjäna som kongresslokal.

samlingssal	150 m²
scen	60 m²
omklädnadsrum och förråd	40 m²
maskinrum	10 m²
	260 m²

Samlingssalen kan lämpligen läggas i samma byggnad som matsalen och ha gemensamt kapprum med denna.

Rum för idrottsvetenskaplig undervisning läggs i anslutning till den planerade idrottshallen.

Träningssalar

Den nuvarande gymnastikbyggnaden rymmer förutom en gymnastiksal med omklädnadsavdelning i markvåningen ett rum med en grund simbassäng 4 × 11 m och två rum 4,5 × 10 m. Dessa tre rum har en takhöjd av endast 2,5 m och torde bäst kunna ligga kvar i oförändrat skick som disponibla utrymmen.

I gymnastiksalen finns en scen, som lämpligen kan byggas om till redskapsrum, sedan en ny samlingssal har byggts.

För träningssalar beräknas följande program:

gymnastiksal 26 × 13 m, med omklädnadsrum (den befintliga)	
idrottshall med spelplan 20 × 40 m. Hallen skall vara delbar med vikvägg eller liknande och ge plats också för ca 100 åskådare, sittande i hallens plan	990 m²
2 redskapsrum à 40 m²	80 m²
rum för styrketräning 8 × 12 m	96 m²
rum för bordtennis 12 × 12 m	144 m²
redskapsrum	20 m²
4 omklädnadsrum à 27 m²	108 m²
2 tvagningsrum à 20 m²	40 m²
2 torkrum à 6 m²	12 m²
simhall med bassäng 25 × 8,5 m, vattendjup 3,5–0,9 m, 3 m och 1 m svikt	472 m²
redskapsrum	20 m²
2 omklädnadsrum à 11 m²	22 m²
tvagningsrum, torkrum	30 m²
bastu	10 m²
metodikrum, rum för idrottsvetenskaplig undervisning	40 m²
poliklinik, undersökningsrum	20 m²
2 lärarrum à 8 m²	16 m²
	2 120 m²

Utomhusanläggningar

Den nuvarande idrottsplanen, anlagd 1936 som ett beredskapsarbete, är endast ca 5 000 m² och är otillräcklig för egentlig idrottsutbildning.

Här räknas med en ny idrottsplats med bollplan 60 × 100 m och erforderliga banor för löpning, hopp och kast. Sammanlagd yta ca 12 000 m². Åskådarplatser erhålles som naturliga gradänger på omgivande berg.

En plan ca 60 × 40 m belagd med gummiasfalt anlägges. Den kan sommartid ge plats för tre tennisbanor och vintertid spolas till isbana och förses med rink. Belagd yta 2 400 m².

I samband med idrottsplatsen lägges en bod för redskap och omklädnad, storlek ca 30 m².

En elljusslinga, 2 km lång samt en miniatyrgolfbana anlägges.

Den befintliga slalombacken förses med replift.

För bilar tillhörande elever och besökare utföres 130 parkeringsplatser. Belagd yta ca 3 000 m². Vissa yttre arbeten får också förutses i samband med nybyggnader och vägnät.

Personalbostäder

Följande behov av nybyggnad för personalbostäder föreligger:

rektorsbostad, 5 rum o. kök	130 m²
lägenheter, 4 rum o. kök, 3 st. à 100 m²	300 m²
d:o 3 rum o. kök, + uthyrningsrum, 2 st. à 100 m²	200 m²
enkelrum med bad, 6 st. à 21 m²	126 m²
dagrum med pentry	14 m²
dubbletter, 2 st. à 50 m²	100 m²
	870 m²

Personalbostäderna beräknas alla förlagda till friliggande hus av samma typ som de nybyggda bostadshusen.

Administrationslokaler

Administrationslokalerna räknas liksom nu ligga i »Herrgården». Efter mindre ombyggnadsarbeten kan i övervåningen rymmas följande:

rum för rektor	24 m²
husmor	16 m²
sekreterare	13 m²
expedition	22 m²
duplicering	7 m²
kollegierum	24 m²
	106 m²

Skyddsrum

För att möjliggöra att anläggningen kan fungera som beredskapssjukhus räknas här med att i samband med nybyggnaderna inreds skyddsrum för 200 personer.

VATTEN, AVLOPP, VÄRME

Vatten

Vatten erhålles i en borrad brunn från ca 60 m djup. Någon mätning över längre tid av vattentillgången är ej gjord, men den har under de gångna 30 åren varit tillräcklig. I samband

med en utbyggnad bör man dock som komplettering och reserv räkna med ytterligare en brunn.

Vattnet är mycket hårt. Eftersom rörnätet är så starkt rostskadat är vattnet sannolikt också rikt på kolsyra, varför man bör räkna med en anläggning för rening och avhärdning.

Nuvarande vattenreservoar och hydroforanläggning kan anses tillräckliga även efter en utbyggnad av skolan. Detta gäller även för brandbekämpning från inomhusbrandposter. Eventuellt större vattenbehov anser brandkåren sig själv kunna klara genom slangar från sjön.

Avlopp

För närvarande renas avloppet endast i en slambrunn, vilket ej godtas av vederbörande myndighet för framtiden. En anläggning för höggradig rening måste därför planeras i samband med en utbyggnad av skolan. Den kan lämpligen läggas mot Nyvarpsviken, så att man slipper besvärande lukt nära bebyggelsen, och avloppsvattnet ledas dit via en tryckledning över vattendelaren.

Värme

Huvudbyggnaderna och rektorsbostaden erhåller värme från en panncentral i elevhemmet. I samband med en utbyggnad och byte av pannor och rörnät får närmare utredas om en gemensam större panncentral skall anläggas eller om idrotts- och simhall skall förses med separat pannanläggning. För personalbostäderna räknas med individuell uppvärmning.

SAMMANFATTNING OCH BEDÖMNING AV KOSTNADERNA

Följande tabell visar en sammanställning av de lokalbehov, som har diskuterats i det föregående.

	Nybyggnad		Omb. eller renovering	
	m²	mkr	m²	mkr
elevbostäder	2 090	3,6	80	–
måltids- och sällsk. rum	350	0,7	242	0,4
skollokaler	260	0,5	392	0,3
träningssalar	2 120	3,7	510	0,2
personalbost.	870	1,2	–	–
administr.	–	–	106	0,2
	5 690	9,7	1 330	1,1

De angivna ytorna är nettoytor och innefattar ej kommunikationsutrymmen och bilokaler.

Uppskattade kostnader:

nybyggnader med inredningar	9,7 mkr
ombyggnader	1,1
skyddsrum	0,1
utomhusanläggningar	0,8
yttre ledningsnät, vatten- och avloppsverk	0,4
reservation för extraordinär grundläggning	0,7
s:a	12,8 mkr

Avslutningsvis skall starkt understrykas att det presenterade siffermaterialet grundar sig på en programutredning och ej på ett genomarbetat projekt. De angivna kostnaderna kan på detta stadium endast tjäna som underlag för en bedömning av den ungefärliga omfattningen av kapitalbehovet.

Idrottsutredningen anser, som tidigare framhållits, att idrottsrörelsens behov av riksanläggningar bör tillgodoses främst genom statliga insatser. Utredningen beräknar därför medel till upprustning av Lillsved inom den i kapitel 16 framlagda anslagsplanen. Vissa av de om- och tillbyggnadsarbeten, som presenterats ovan bör dock komma till stånd med hjälp av anslag under åttonde huvudtiteln för byggnadsarbeten vid folkhögskolor. Detta gäller i första hand elevbostäder och skollokaler. Utredningen beräknar därför totalt 8,4 milj. kr. ur anslaget Centralt stöd till idrotten för upprustningen av Lillsved under planperioden.

12.4 *Bosön*

12.4.1 Allmänt

Med målsättningen att »inrätta en institution för utbildande av instruktörer för olika idrotter i syfte att leda den svenska idrotten till en sund och stark utveckling i karaktärsdanande syfte» beslöt RF år 1930 att försöka bygga upp ett institut för utbildning av i första hand frivilliga ledare. Åtta år senare, år 1938, kunde planerna förverkligas genom inköpet av en större villafastighet inom Lidingö stad. Sedan vissa idrottsanläggningar och nya lokaliteter uppförts kunde verksamheten ta sin början år 1939. På grund av andra världskrigets utbrott kunde dock den officiella invigningen äga rum först år 1944.

För att täcka förvärvskostnaderna beviljade Kungl. Maj:t av tipsmedel ett anslag

om 400 000 kr. och ställde senare ett bidrag om 1 078 000 kr. till förfogande för bestridande av kostnader för här tidigare nämnda idrottsanläggningar och lokaler.

RF:s idrottsinstitut å Bosön förvaltas av en stiftelse, i vilken ingår fem ledamöter med tre suppleanter representerande Kungl. Maj:t och RF. Ordföranden och en ledamot jämte en suppleant utses av Kungl. Maj:t. För den årliga driften utgår anslag från fonden för idrottens främjande på grundval av äskanden inlämnade till Kungl. Maj:t av RF. Den sedan år 1961 till institutet förlagda idrottsfolkhögskolan – en underavdelning av gymnastikfolkhögskolan på Lillsved – erhåller statliga bidrag via skolöverstyrelsen.

För mer omfattande förbättringar och nya idrottsanläggningar eller för utbyggnad av lokaliteterna har institutet härutöver vid flera tillfällen beviljats extra bidrag ur fonden för idrottens främjande.

Institutet omfattar för närvarande följande anläggningar: *huvudbyggnaden* som inrymmer ekonomiavdelning, matsal, sällskapsrum, förvaltningsexpedition och elevrum; *elevbyggnad* med 30 rum och 2 lektionssalar; *elevbyggnad av enklare slag* med 12 rum; *sommarförläggning* med 25 bäddplatser; *idrottshall* och *simhall med bastu*. För utomhusidrotter finns *idrottsplats* för fotboll och fri idrott, *tennisbanor* samt *enklare anläggningar* för vissa bollspel samt en s. k. motionsslinga.

Förläggningskapaciteten är normalt ca 100 men kan under den varmare årstiden genom utnyttjande av den nyss nämnda sommarförläggningen ökas till ca 125. Den genomsnittliga beläggningen per dygn under ett år är ca 100. Därutöver besökes institutet av ca 80 idrottsutövare per dag.

Institutets personal består av rektor/föreståndare, biträdande föreståndare, lärare verksamma i första hand inom idrottsfolkhögskolan samt förvaltningspersonal.

Enligt idrottsutredningens uppfattning bör Bosön också i framtiden betjäna idrottsrörelsen med avseende på centrala kurser och konferenser. Kursverksamheten torde knappast kräva några speciella lokaliteter eller anordningar utöver de i det följande nämnda. Däremot kommer ett ökat antal konferenser att förutsätta särskilda lokaliteter, vilka bör utformas så, att de kan användas även i den normala kursverksamheten.

Bosöns egentliga huvuduppgift är att vara central utbildningsanstalt för den samlade idrottsrörelsen.

Institutet bör för detta ändamål förses med sådana lokaliteter och anläggningar att det kan erbjuda idrottens organisationer önskad service.

Även om den egentliga folkhögskoleverksamheten i första hand förläggs till Lillsved, kommer Bosön att bli den lämpligaste platsen för tidigare nämnda ämneskurser, avsedda att ge bl. a. folkhögskoleeleverna kompletterande specialutbildning.

Idrottsutredningen har preliminärt beräknat behovet av platser för folkhögskoleverksamheten till 25 under genomsnittligt 3 × 3 månader. Kurserna genomförs formellt av Gymnastik- och idrottsfolkhögskolan (Lillsved), men förläggs till Bosön – i speciella fall till annan plats.

Det torde vara realistiskt att förutse ett visst ökat kapacitetsbehov för idrottslig utbildning även inom icke RF-anslutna organisationer. Svenska korporationsidrottsförbundet har sålunda redan nu en avsevärd kursverksamhet förlagd till Bosön. Idrottsutredningen har tidigare framhållit vikten av att RF kan ge utbildningsservice också åt organisationer som inte har idrott som huvudsaklig sysselsättning. Då Bosön beräknas bli väl utrustat ur såväl idrottspedagogisk som kursmetodisk synpunkt, är det naturligt att tänka sig att, i mån av utrymme, även en del av denna kursverksamhet förläggs dit.

12.4.2 Lokalbehov

Riksidrottsförbundet har gjort vissa beräkningar av ut- och ombyggnadsbehovet vid Bosön. Beräkningarna redovisas nedan.

Nybyggnad av elevhem med 50 enkelrum, dagrum, sköljrum, städrum m. m.	1 040 m²
Ombyggnad av kökslokaler	40 »

Ombyggnad av övre våningen i huvudbyggnaden till studierum, bokrum m. m.	240	»
Ny undervisningsbyggnad med samlingssal, lärosalar m. m.	780	»
Ombyggnad av simhall m. m.	630	»
Nybyggnad av större träningshall med tillhörande utrymmen	4 590	»
Nybyggnad av personalbostäder	790	»
Nybyggnad av administrationslokaler	200	»
Ny poliklinik (ev. i träningshallen)	40	»

Här redovisade ytor av husbyggnader är nettoytor och innefattar alltså ej kommunikationsutrymmen och bilokaler.

Utomhusanläggningarna behöver kompletteras med vissa bollplaner, belyst slalombacke, minigolfbana m. m.

Kostnaderna för här nämnd om- och tillbyggnad beräknas av RF till:

Nybyggnader med inredningar	8,4 mkr
Ombyggnader	3,3 mkr
Skyddsrum	0,1 mkr
Utomhusanläggningar	2,7 mkr
Yttre ledningsnät	0,3 mkr
Utfyllnader samt reservation för sprängningsarbeten	0,7 mkr
	15,5 mkr

Idrottsutredningen ansluter sig till uppfattningen att anläggningarna vid Bosön byggs ut i huvudsak i den omfattning RF angett. Denna utbildningsanstalt är av stor betydelse för den centrala utbildningsverksamheten. Om den av utredningen föreslagna, kraftiga utökningen av ledarutbildningen skall kunna genomföras, krävs en väsentlig utbyggnad av kapaciteten vid Bosön.

Kostnadsuppskattningen av investeringarna är baserad på 1967 års kostnadsnivå. Med hänsyn härtill och en utdragen byggnadstid synes det motiverat att ange den uppskattade kostnaden något högre. Utredningen har stannat för att ange den till 16,5 milj. kr., varvid behovet av moderna idrottsanläggningar speciellt har beaktats.

Någon detaljerad kostnadsberäkning har utredningen inte gjort då det för en sådan erfordras färdigställande av relativt avancerade skissritningar, baserade på ett mera detaljerat byggnadsprogram. Detta är ett utredningsarbete, som skulle dra betydande kostnader. Idrottsutredningen har därför för sitt ändamål inte funnit det nödvändigt att göra dessa detaljerade kostnadsberäkningar. Utredningen har fördelat det behövliga beloppet under planperioden.

12.5 *Idrottens hus*

Uppförandet av ett »Idrottens hus» med kanslilokaler för RF och flertalet av dess specialförbund jämte motsvarande organisationer, gemensamma sammanträdeslokaler och ett flertal andra gemensamhetslokaler och -funktioner har varit aktuellt under lång tid, men ännu inte kunnat lösas. Den växande verksamheten har tvingat både RF och flera specialförbund att mer eller mindre provisoriskt skaffa sig ökade lokalutrymmen. Åtskilliga av kanslierna, bl. a. RF:s och korporationsidrottsförbundets, är inrymda i saneringsfastigheter.

Inom den allt mer växande idrottsrörelsen krävs ytterligare lokalresurser men också ett bättre och förenklat administrativt samarbete mellan RF, specialförbunden och motsvarande idrottsorganisationer. Detta torde bäst uppnås om gemensamma arbetslokaler anskaffas. Genom gemensamhetslokaler och gemensamhetsfunktioner skulle även betydande kostnadsbesparingar i administrationen kunna åstadkommas. Ärendet har tidigare redovisats till Kungl. Maj:t och har också berörts i särskild proposition. Inom RF har vissa förberedande utredningar företagits bl. a. för att utröna intresset från specialförbundens sida för nämnda gemensamhetslokaler. Det har därvid visat sig att intresset för sådana lokaler är stort. Såsom lämplig placering av ett Idrottens hus har preliminärt vissa markutrymmen inom området för Fotbollstadion i Solna diskuterats.

Någon mera omfattande kostnadsberäkning har inte gjorts men överslagsmässigt kan byggnadskostnaden uppskattas till mellan 10 och 15 milj. kr.

Idrottsutredningen har velat aktualisera frågan om ett Idrottens hus i detta sammanhang trots att projektet inte är helt jäm-

förbart med andra här berörda anläggningar. Utredningen anser att så stora vinster kan uppnås med vissa gemensamhetslokaler och -funktioner för den centrala idrottsadministrationen, att statsstöd till projektets genomförande är motiverat. Om statsstöd till uppförandet av ett Idrottens hus utgår torde ökningen av idrottsrörelsens administrationskostnader kunna begränsas, vilket i sin tur leder till minskat behov av statsstöd. En flyttning till nya – och därmed dyrare – lokaler torde under alla förhållanden vara förestående för en rad förbund.

Idrottsutredningen har därför beräknat vissa medel till ett Idrottens hus inom den föreslagna planperioden. Några närmare beräkningar har inte kunnat göras på grund av den ovisshet som ännu råder ifråga om projektets detaljer. De beräknade beloppen har därför upptagits under de två sista planåren med en resp. två milj. kr. samt 0,3 milj. kr. till planering m. m. under planår 3.

13 Fritidsgruppsstöd

13.1 *Sammanfattning*

Omkring 90 % av det totala antalet fritidsgrupper redovisas via RF. Fritidsgrupper, som sysslar med idrott, kan emellertid också redovisas via kommuner och studieförbund varför idrottens procentuella andel av verksamheten sannolikt är högre. Medel till verksamheten utgår ur ett förslagsanslag under åttonde huvudtiteln, Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet. Budgetåret 1969/70 har 13,2 milj. kr. upptagits för ändamålet. Av dessa beräknas 11,9 milj. kr. utgå via RF.

Statsbidragsgivningen är baserad på ett visst belopp per gruppdeltagare i åldern 12–25 år. Ungdomsutredningen föreslog att bidrag i stället skulle utgå per gruppsammankomst med minst fem deltagare i åldern 10–25 år.

Idrottsutredningen pekar på vissa förhållanden i de nuvarande och föreslagna bidragsbestämmelserna som är ofördelaktiga ur idrottens synpunkt. Detta gäller bl. a. åldersgränserna, redovisnings- och kontrollförfarandet, den föreslagna två-timmarsregeln och att tävlingsidrott inte räknas som bidragsberättigad verksamhet.

Idrottsutredningen föreslår, att de medel till fritidsgruppsverksamhet som utgår via RF bör överföras till reservationsanslaget Centralt stöd till idrotten. RF bör få ansvaret för medlens fördelning. Det bör också ankomma på RF att, med de nuvarande bidragsbestämmelserna som utgångspunkt och med beaktande av utredningens påpekanden, lägga fram förslag om nya till idrottens förhållanden avpassade bidragsbestämmelser. Medlen skall i sin helhet fördelas till de lokala organisationerna. Övriga organisationer förutsätts få samma möjlighet att utforma särskilda bestämmelser för sina respektive verksamhetsområden. Idrottsutredningen förutsätter att endast organisationer med idrott som huvudsaklig verksamhet erhåller fritidsgruppsstöd av statsmedel via RF, och att dessa organisationer inte kan erhålla sådant stöd via bildningsförbund. Utredningen beräknar en tioprocentig medelsökning till idrottens fritidsgruppsverksamhet under vart och ett av planåren. Budgetåret 1969/70 beräknas idrottens del av det totala bidraget uppgå till 11,9 milj. kr. Budgetåret 1974/75 beräknas motsvarande belopp till 19,1 milj. kr.

13.2 *Dagens fritidsgruppsstöd*

Statsbidrag till fritidsgruppsverksamhet utgår enligt kungörelsen den 30 juni 1954 (nr 575, ändrad SFS 1967: 307). Stödet tillkom på förslag av 1953 års utredning om bidrag till föreningsliv och fritidsverksamhet bland ungdom. Utredningen betonade särskilt att skapande sysselsättning i gruppgemenskap var ett av de viktigaste medlen till sund självfostran och att varje åtgärd som var ägnad att öka omfattningen

av en på detta sätt karakteriserad fritidsverksamhet på ett naturligt sätt borde kunna motverka uppkomsten av dåliga vanor hos ungdomen.

Statsbidrag för att främja fritidsverksamhet bland ungdom utgår till av skolöverstyrelsen godkänt studieförbund eller kommun som åtagit sig att vara huvudman för verksamheten. Sveriges riksidrottsförbund (RF) är i fråga om rätt att erhålla statsbidrag för att främja fritidsverksamhet bland ungdom genom anordnande av fritidsgrupper jämställt med av skolöverstyrelsen godkänt riksförbund för studiecirkelverksamhet (K. br. 18/4 1958).

Med fritidsgrupp avses enligt kungörelsen »en kamratkrets, vilken samlas för att bedriva planlagd fritidsverksamhet i överensstämmelse med de föreskrifter skolöverstyrelsen i anslutning till kungörelsen meddelar».

Statsbidraget till fritidsgrupp utgår med ett belopp som motsvarar högst hälften av de redovisade, godkända kostnaderna för handledning och material dock högst 5,50 kr. per deltagare i gruppen samt med två kr. per deltagare för lokalkostnader eller därmed jämförbara utgifter. De två kronorna till lokalkostnader utgår utan krav på kostnadsredovisning och är således av schablonkaraktär. Bidraget beräknas efter det genomsnittliga antalet deltagare vid tio av gruppens sammankomster.

För att en fritidsgrupp skall vara bidragsberättigad skall gruppdeltagarna ha fyllt tolv men ej 25 år. Vidare skall gruppens verksamhet omfatta minst 20 timmar fördelade på minst tio sammankomster under minst tio veckor, och antalet deltagare skall vara mellan fem och 25. Vid verksamhetens början skall fritidsgrupp anmälas hos vederbörande kommun. För fritidsgrupp som redovisas via RF gäller dessutom att anmälan skall göras hos idrottskonsulent.

Huvudman för verksamheten skall godkänna den för varje fritidsgrupp ansvarige ledaren. Huvudman skall vidare hos skolöverstyrelsen den 15 januari och den 1 juni rekvirera statsbidrag för det antal fritidsgrupper som redovisas. Av verifikationsmaterialet skall framgå fritidsgruppens kostnader för handledare och material, namnet på den för gruppens verksamhet ansvarige ledaren samt uppgifter om den dag då gruppen och namnet på den ansvarige ledaren anmälts eller registrerats av kommunalt organ. Närvarolista med uppgift om deltagarnas ålder skall biläggas verifikationsmaterialet. Ingen får samtidigt delta i mer än två grupper. Idrottslig verksamhet för vilken stöd inte utgår från de statsmedel som står till idrottens förfogande kan bli statsbidragsberättigad i fritidsgrupp. All organiserad tävlingsverksamhet inom idrotten är dock utesluten från statsbidrag.

Anslaget för bidrag till ungdomens fritidsverksamhet uppfördes första gången i budgeten budgetåret 1954/55 och var då upptaget som ett förslagsanslag på 1 milj. kr. Under den därpå följande tioårsperioden har verksamheten expanderat mycket kraftigt. Budgetåret 1966/67 anvisades 10 440 000 kr. och budgetåret 1969/70 upptas förslagsanslaget till 13 200 000 kr.

Det genomsnittliga antalet deltagare per fritidsgrupp är för grupper som redovisas av studieförbunden 13, medan de inom RF redovisade grupperna har ett genomsnittligt deltagarantal på 18. Medan antalet av studieförbund och kommuner redovisade fritidsgrupper och antalet deltagare i dessa varit i stort sett oförändrat under 1960-talet har de av RF redovisade grupperna och deltagarna i dessa ökat starkt. Utvecklingen inom RF framgår av nedanstående sammanställning.

1960/61	536 000	delt.	– 30 000	grupper
1962/63	870 000	»	– 50 000	»
1964/65	1 100 000	»	– 60 000	»
1966/67	1 390 000	»	– 78 000	»
1967/68	1 500 000	»	– 86 000	»
1968/69	1 700 000	»	– 95 000	»

RF redovisar ca 90 % av det totala antalet fritidsgrupper. Idrottsverksamhet kan emellertid också redovisas via kommun eller studieförbund, varför andelen fritidsgrupper som sysslar med idrott torde vara

högre än dessa 90 %. Fritidsgruppsbidragen går direkt till föreningarna och utgör ett betydande stöd till deras ungdomsverksamhet. Budgetåret 1968/69 fick sålunda IF Kamraterna, Arboga, 14 700 kr., Skellefteå AIK 18 000 kr., S02, Göteborg, 26 000 kr., IF Kamraterna, Umeå, 30 000 kr., Malmbergets AIF 41 000 kr., Sim- och idrottsklubben Hellas (SIK), Stockholm, 41 500 kr., Hammarby IF, Stockholm, 37 000 kr., Lunds universitets GoIF (LUGI) 73 500 kr. och IF Kamraterna, Luleå, 62 000 kr. i statsbidrag för sina fritidsgrupper.

13.3 *Ungdomsutredningens förslag*

1962 års ungdomsutredning föreslog i betänkandet Statens stöd till ungdomsverksamhet (SOU 1967: 19) en omläggning av fritidsgruppsstödet.

Utredningen framhöll, att »statsbidraget är avsett för lokal anordnare av fritidsverksamhet (bidragsmottagare) men skall av skolöverstyrelsen, som bör vara tillsynsmyndighet för verksamheten, utbetalas till huvudman för ifrågavarande verksamhet. Huvudman kan vara dels av skolöverstyrelsen godkänt riksförbund för studiecirkelverksamhet, dels riksomfattande organisation för ungdomsverksamhet, vilken efter särskild prövning av skolöverstyrelsen förklarats behörig att vara huvudman. För riktigheten av uppgifter lämnade i redovisningar, rapporter etc., vilka till skolöverstyrelsen inges av eller genom huvudman, är denna ansvarig inför myndigheten.

Med fritidsverksamhet, för vilken statsbidrag kan utgå, avses sådan gruppverksamhet (fritidsgrupp), i vilken

a) syftet bl. a. är att utveckla deltagarnas förmåga att självständigt ta ansvar och att samarbeta. Till de angelägna syftena hör även att lära deltagarna att respektera fakta, lagar, regler och överenskommelser samt att främja deras tolerans gentemot oliktänkande och inför egenart;

b) deltagarna ges tillfälle att på lika villkor påverka inriktningen av och formerna för verksamheten;

c) verksamheten utformas så att den främjar deltagarnas egenaktivitet; samt

d) bedrives ett regelbundet, planerat arbete.

Som villkor för statsbidrag skall vidare gälla, att gruppen

e) utser en för dess verksamhet ansvarig person som skall godkännas av vederbörande huvudman;

f) genomför minst sju sammankomster om minst två timmar, fördelade över minst sju verksamhetsveckor;

g) till mer än hälften, dock lägst fem, består av deltagare, vilka fyllt tio men inte tjugofem år, under det kalenderår verksamheten påbörjas; dock att gruppens ledare må vara undantagen från sist angivna åldersregel.

Statsbidraget beräknas på grundval av antalet sammankomster vid vilka minst fem deltagare i de tidigare angivna åldrarna varit närvarande. Endast en gruppsammankomst per kalendervecka är bidragskvalificerande. För varje bidragsgrundande sammankomst utgår bidrag med 12 kr. I särskilda fall må Kungl. Maj:t eller skolöverstyrelsen efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, medge dispens från de nämnda villkoren samt efter särskild prövning föreskriva att bidraget per sammankomst får utgå med högre belopp än det angivna.

Rapport över gruppverksamheten samt ansökan om statsbidrag skall inom femtio veckor från första gruppsammankomsten inges till huvudman i den ordning denne föreskriver med ledning av de anvisningar och bestämmelser, vilka tillsynsmyndigheten utfärdar.

Ungdomsutredningen framhåller att det måste förutsättas att tillsynsmyndigheten lämnar de närmare anvisningar, som från tid till annan bedömes nödvändiga för tillämpningen av bidragskungörelsen. Nuvarande föreskrifter bör i stort sett kunna tjäna som förebild. På några av de frågor, som lämpligen bör regleras i tillämpningsföreskrifterna, anser sig utredningen ha anledning anföra synpunkter.

Vad beträffar rapporteringen av tävlingsverksamhet inom idrotten bör den bedömningspraxis, som vuxit fram under senare år, vara vägledande. Det bör således inte möta något hinder att rapportera en träningstävling, turnering för kvarterslag etc. Däremot bör tävlingar av typen förenings-, distrikts-, riks- och liknande mästerskap samt matcher (motsv.) inom ramen för de nationella seriesystemen och därtill anknytande serie inte få räknas som fritidsgruppssammankomst.

Vidare bör den angivna tvåtimmarsregeln för varje sammankomsts omfattning tolkas generöst. Hänsyn måste således tas till att exempelvis idrottshallar, banor och liknande för idrottsaktivitet ofta upplåtes endast för en timme åt gången. Som regel är också denna tid väl avpassad för den verksamhet som bedrivs. Till verksamheten bör i sådana fall räknas den tid deltagarna använder för att byta om, duscha o. s. v.

Generellt skall givetvis gälla, att fritidsgruppsbidrag inte får utgå till verksamhet, för vilket statsbidrag lämnas i annan ordning. Inte

heller bör ett kurs- eller lägerarrangemang – eller del därav – i den händelse det pågår sju veckor eller mer, kunna rapporteras som fritidsgruppsverksamhet.

Nuvarande bestämmelse om att ingen deltagare får tillhöra mer än två grupper samtidigt tillkom på sin tid för att i någon mån hejda den våldsamma ökningstakten ifråga om anslagskraven. Flera huvudmän har förklarat att kontrollen på denna punkt är svår att klara. Den är dessutom mycket tidskrävande. Utredningen är införstådd med kontrollproblemen, men anser likväl att begränsningsregeln tills vidare bör finnas kvar. Genom att vissa andra granskningsmoment nu bortfaller synes det också möjligt att ägna ökad uppmärksamhet åt närvarolistorna och deltagarfrekvensen.

De handlingar, vilka ligger till grund för ansökan om bidrag, skall nu förvaras under minst fyra år. Så bör också gälla framgent. För RF, vars förvarings- och arkiveringsproblem enligt vad utredningen kunnat förvissa sig om är utomordentligt stora, förordar utredningen dock en undantagsregel. Alla närvarolistor etc. skall förvaras minst två år. Därutöver skall motsvarande handlingar för fritidsgrupper genomförda inom de distrikt, kommuner, föreningar eller motsvarande om vilka skolöverstyrelsen årligen lämnar anvisningar till RF, kvarligga i ytterligare minst två år. Ett sådant utsorteringsförfarande ger enligt utredningens mening tillräckligt underlag för tillsynsmyndighetens eventuella stickprovskontroll.

Vad beträffar dispensmöjligheter från de generella stadgandena vill utredningen förorda stark återhållsamhet. De föreslagna förändringarna ger nämligen i förhållande till nuläget rätt stor rörelsefrihet ifråga om t. ex. gruppernas ålderssammansättning. Från sagda restriktiva bedömning bör undantas de grupper, i vilka handikappad ungdom deltar. För dessa bör vid behov tämligen långtgående undantag tillåtas. Detta gäller inte minst bidragsbeloppet per sammankomst. Genom de extra kostnader, som kan föranledas av t. ex. besvärliga transporter, bör bidraget mycket väl kunna bestämmas till både två och tre gånger det normala. Det kan förutses att problem i vissa fall kan uppstå, när det gäller att avgöra huruvida sådant handikapp föreligger hos en deltagare eller en grupp av deltagare att dispens eller förhöjt bidrag bör beviljas. Att nu fixera regler för ifrågavarande bedömning anser utredningen mindre lämpligt. Erfarenheter måste samlas under ett antal år framåt. Den praxis som därunder växer fram kan, om så anses påkallat, läggas till grund för mera detaljerade föreskrifter. Utredningen tar för givet att tillsynsmyndigheten ifråga om bedömningsproblemen samråder bl. a. med de handikappades egna organisationer samt att hithörande spörsmål tas upp även med huvudmännen för fritidsgruppsverksamheten.»

13.4 *Idrottsutredningens överväganden*

Fritidsgruppsbidragen är de enda statsbidrag av betydelse som går direkt till de lokala organisationernas (föreningarnas) ungdomsverksamhet. Flertalet kommuner lämnar också bidrag till fritidsgrupperna. De kommunala bidragen utgår som regel med 50–100 % av de statliga. Tillsammans utgör de statliga och kommunala fritidsgruppsbidragen ett betydande stöd till föreningarnas ungdomsverksamhet. Den kraftiga ökning av antalet till RF redovisade fritidsgrupper som kunnat noteras är enligt idrottsutredningens uppfattning dels ett uttryck för att idrott i olika former är en i sammanhanget lämplig verksamhet, dels ett belägg för idrottsrörelsens stora dragningskraft på ungdom i olika åldrar.

Idrottsutredningen anser att bidragsformen har ett sådant värde för de lokala idrottsföreningarna att den bör bibehållas. Det är emellertid tveksamt om de nuvarande bestämmelserna är de ur idrottsrörelsens synpunkt mest ändamålsenliga. Bestämmelserna har nämligen med den nuvarande utformningen kommit att innebära att vissa för idrottsrörelsen naturliga och nödvändiga aktiviteter inte omfattas av stödet. Detta gäller t. ex. tävlingar av olika slag. Visserligen har en bedömningspraxis utvecklats, som innebär, att träningstävlingar, turneringar för kvarterslag och liknande får rapporteras som bidragsberättigad sysselsättning. Tävlingar av typen förenings-, distrikts-, riksmästerskap eller liknande och matcher inom ramen för de nationella seriesystemen och därtill anknytande serier får emellertid inte räknas som fritidsgruppssammankomst. Idrottsutredningen har i kapitel 2 framhållit att tävlingsmomentet är ett naturligt inslag i den idrottsliga verksamheten. I princip bör alla de aktivitetsformer, som finns inom idrottsrörelsen vara ur fritidsgruppssynpunkt bidragsberättigade. En utvidgning av fritidsgruppsbidragen till att omfatta också tävlingsverksamhet vore därför naturlig. Det borde i varje fall vara möj-

ligt att betrakta idrottstävlingar för juniorer och yngre som fritidsgruppsverksamhet oberoende av arrangör och tävlingsform. Idrottsutredningen är medveten om att vissa problem uppkommer vid en därutöver gående utvidgning till i princip all tävlingsverksamhet, men anser likväl att möjligheterna härför bör undersökas vid den översyn av bestämmelserna, som enligt utredningens uppfattning bör företas.

De gällande åldersgränserna (12–25 år) medför att den omfattande verksamheten bland dem som är under 12 år inte blir bidragsberättigad. Detta kan inte anses vara något för idrottsrörelsen speciellt utan gäller också andra ungdomsorganisationer. Idrottsutredningen har likväl velat peka på detta som en faktor som begränsar idrottsföreningarnas möjligheter att utnyttja fritidsgruppsstödet. Ungdomsutredningen har förordat att den nedre åldersgränsen sänks till tio år. En sådan åtgärd skulle vara av stor betydelse för idrottsrörelsen. Frågan om åldersgränserna bör dock prövas förutsättningslöst vid en översyn av bidragsbestämmelserna.

En förenkling av det nuvarande redovisnings- och rapporteringsförfarandet är också önskvärd. Eftersom rapporteringen oftast ligger till grund även för kommunala bidrag måste den under alla omständigheter anpassas till vad som kan anses nödvändigt med hänsyn till kommunal praxis. En förenkling av redovisningsförfarandet för statsmedel via RF som framtvingar ett särskilt system för de kommunala bidragen innebär ingen vinning.

Också kontrollapparaten borde kunna förenklas. Med det nuvarande systemet åtgår en inte obetydlig del av de regionala idrottskonsulenternas arbetstid till granskning av de redovisade fritidsgrupperna. Detta till trots kan granskningen avse endast formalia medan verksamheten i fritidsgrupperna endast kan bli föremål för stickprovskontroll. Kontrollfrågan bör också beaktas vid en översyn av bestämmelserna.

Inte heller de av ungdomsutredningen föreslagna förändringarna av bidragsbestämmelserna är i alla avseenden lämpliga för idrottsorganisationerna. Bl. a. föreslås att varje sammankomst skall omfatta minst två timmar. Även om – som ungdomsutredningen förordar – tvåtimmarsregeln ges en generös tolkning kan problem uppkomma för idrottsorganisationerna. Det synes riktigare att ge bestämmelserna en utformning som är anpassad till de faktiska förhållandena – idrottshallar, -planer och liknande uthyres som regel för endast en timme vid samma tillfälle – än att införa bestämmelser som kan leda till försämrade möjligheter för idrottsorganisationerna att utnyttja fritidsgruppsstödet.

Den av ungdomsutredningen föreslagna förändringen av stödets utformning från att ha utgått med visst belopp per deltagare till att utgå med visst belopp per sammankomst med minst fem deltagare kan komma att missgynna idrottsrörelsen. Som idrottsutredningen tidigare framhållit är nämligen medelgruppstorleken större i idrottens fritidsgrupper än i andra organisationers. Detta sammanhänger med att åtskilliga av idrottens fritidsgrupper sysslar med lagidrott, vilket kräver många deltagare i varje lag. Idrottsorganisationernas möjlighet att göra grupperna mindre begränsas således ofta av nödvändigheten att ha ett visst antal utövare i laget. Idrottsrörelsen och då i synnerhet lagidrotterna kan vid ett genomförande av det av ungdomsutredningen föreslagna systemet komma i ett bidragsmässigt sämre läge än nu. Detta bör uppmärksammas vid den översyn av bestämmelserna som utredningen förutsätter.

Idrottsutredningen föreslår, som framgår av kapitel 7, att de fritidsgruppsmedel som i dag fördelas via RF men utgår ur ett förslagsanslag under åttonde huvudtiteln sammanförs med övrigt idrottsstöd under anslaget Centralt stöd till idrotten. Detta nödvändiggör att anslaget omvandlas från förslags- till reservationsanslag.

Enligt utredningens uppfattning bör detta också leda till att hela ansvaret för denna betydande del av fritidsgruppsstödet i fortsättningen faller på RF. Det bör således ankomma på RF att fördela medlen till de lokala organisationerna.

Idrottsutredningen har ovan pekat på vissa förhållanden, som gör att fritidsgruppsstödet i dag inte i alla avseenden är det ur idrottens synpunkt mest ändamålsenliga. Generella, för alla verksamhetsformer gemensamma bestämmelser kan helt naturligt inte tillgodose varje verksamhetsforms enskilda önskemål. För att stödet skall kunna utnyttjas på bästa möjliga sätt, är det därför enligt idrottsutredningens bedömning nödvändigt, att särskilda bestämmelser utfärdas för varje verksamhetsområde. Utredningen har ingående diskuterat utformningen av dessa bestämmelser för idrottens del men inte ansett det förenligt med utredningens grundsyn att framlägga förslag om detaljbestämmelser för fördelningen av en viss del av det totala idrottsstödet. Denna fördelning bör, som utredningen tidigare framhållit, göras av RF. Det bör då också ankomma på RF – som har daglig kontakt med fritidsgruppsverksamheten – att framlägga förslag om fritidsgruppsbestämmelser för idrottens del. RF bör därvid utgå från de nuvarande bestämmelserna och särskilt beakta de frågeställningar, som utredningen i det föregående berört. De för ändamålet avsatta medlen bör i sin helhet fördelas till de lokala organisationerna. Bestämmelserna bör innan de får tillämpas fastställas av Kungl. Maj:t. Utredningen förutsätter att RF lägger fram förslag till sådana bestämmelser i samband med sitt yttrande över detta betänkande. Förslaget bör även omfatta redovisnings- och kontrollförfarandet.

Utredningen vill i detta sammanhang framhålla att samma möjlighet till utformning av särskilda bidragsbestämmelser bör stå till buds för andra organisationer. Utredningen förutsätter att Kungl. Maj:t vid propositionsarbetet beaktar detta.

Idrottsutredningen föreslår således att den del av det totala förslagsanslaget Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet, som utgår via RF – budgetåret 1969/70 uppskattas beloppet till 11,9 milj. kr. – överförs till reservationsanslaget Centralt stöd till idrotten. För att inom reservationsanslagets ram kunna tillgodose en utökad verksamhet måste en årlig uppräkning av anslaget ske. Utredningen har på grundval av de senaste årens utveckling av fritidsgruppsverksamheten inom RF samt den aktivitetsökning som eventuella förändringar av de nu gällande bidragsbestämmelserna kan tänkas medföra beräknat den årliga ökningen av medelsbehovet under planperioden till 10 % per år.

Detta innebär att utredningen till fritidsverksamhet bland ungdom – redovisad via RF – föreslår följande anslagsutveckling. Budgetåret 1969/70 (basår) uppskattas idrottens (redovisad via RF) del av fritidsgruppsstödet till 11,9 milj. kr., 1970/71 13,1 milj. kr., 1971/72 14,4 milj. kr., 1972/73 15,8 milj. kr., 1973/74 17,4 milj. kr. och budgetåret 1974/75 19,1 milj. kr.

Idrottsutredningen förutsätter att endast organisationer som har idrott som sitt huvudsakliga verksamhetsområde erhåller fritidsgruppsstöd via RF. Även fristående idrottssektion inom förening med annan huvudinriktning än idrott bör dock kunna erhålla fritidsgruppsstöd via RF när sektionen är ansluten till RF. Övriga organisationer bör erhålla stöd till sin idrottsliga verksamhet från samma håll som till sin allmänna verksamhet. Idrottens organisationer (se uppräkning under C kapitel 7.3) bör i fortsättningen erhålla fritidsgruppsstöd endast via RF.

14 Olympiska kommittén

14.1 *Sammanfattning*

Internationella olympiska kommittén (IOK) är huvudansvarig för de olympiska spelen. I varje land, som deltar i olympiska spel, skall finnas en nationell olympisk kommitté.

I Sverige är Sveriges olympiska kommitté (SOK) sådan nationell kommitté. SOK tilldelas egna medel varav övervägande delen fördelas mellan de olympiska specialförbunden för förberedelser till och deltagande i olympiska spel.

Idrottsutredningen föreslår att riksidrottsstyrelsen skall överta SOK:s uppgift åtminstone som medelsfördelare. Anslag till olympiska spel skall inte utgå i särskild ordning utan betraktas som en del av den totala idrottsliga verksamheten. Det bör ankomma på riksidrottsstyrelsen att vid fördelningen av det totala idrottsanslaget väga medel för olympiska spel mot andra angelägna önskemål. Idrottsutredningen pekar på den bristande demokrati som i vissa avseenden finns inom IOK och anser att det bör vara en angelägenhet för den svenska idrottsrörelsen att medverka till att dessa missförhållanden undanröjs.

14.2 *Internationella olympiska kommittén*

De första olympiska spelen i modern tid arrangerades år 1896. Sedan dess har olympiska spel med få undantag hållits vart fjärde år. Tävlingsbestämmelser för de olympiska spelen fastställs av en särskild kommitté, Internationella olympiska kommittén (IOK). IOK beslutar också var spelen vid varje tillfälle skall förläggas, vilka olika idrotter som skall upptas på programmet, och vilka stater som får delta.

För att en nation skall få delta i olympiska spel måste den i enlighet med bestämmelserna i IOK:s stadga, II kap. § 24–25, ha en nationell olympisk kommitté. De aktuella paragraferna i IOK:s stadga återges nedan.

§ 24. Endast nationella olympiska kommittéer (NOK), godtagna och erkända av Internationella Olympiska Kommittén (IOK) är berättigade anmäla deltagare till Olympiska Spelen (OS). För att ett lands idrottsutövare skall kunna deltaga i OS, måste vederbörande land ha upprättat en NOK, bestående av representanter för minst fem nationella specialförbund (SF), vilka är medlemmar av internationella specialförbund (ISF), som administrerar idrotter upptagna på det olympiska programmet. NOK måste vara godkänd av IOK och bedriva sin verksamhet i enlighet med dessa olympiska stadgar och den olympiska rörelsens höga ideal.

NOK:s ändamål är att utveckla och skydda den olympiska rörelsen och amatöridrotten. De skall i samarbete med de SF, vilka är anslutna till av IOK erkända ISF, övervaka amatörreglernas efterlevnad. De skall ha ensamrätt till användning av den olympiska flaggan och de olympiska ringarna, och skall tillse att dessa och orden »olympisk» och »olympiad» endast kommer till användning i samband med OS. Kommersiellt utnyttjande av den olympiska flaggan och de olympiska ringarna är strängeligen

förbjudet. Det är NOK:s skyldighet att, i samarbete med SF, organisera och kontrollera det lag, som skall representera landet i OS. De skall svara för utrustning, transport och inkvartering av detta lag. De är nationella organisationer, vilka utan tanke på ekonomisk vinning ägnar sig åt främjandet och understödjandet av den fysiska, moraliska och kulturella fostran av landets ungdom i avsikt att fostra den till karaktär, hälsa och medborgarsinne.

De skall genomföra samtliga IOK:s regler och stadgar.

NOK måste vara fullständigt oberoende och självbestämmande och icke låta sig influeras av politiska, religiösa eller kommersiella hänsyn.

På grund av NOK:s betydelse, såsom ensamt ansvariga för den olympiska rörelsen i sina land, måste stor omsorg iakttagas vid valet av medlemmar. Dessa skall vara personer med gott anseende, oförvitlig karaktär, sunt omdöme och självständiga med kunskap om och tro på de olympiska principerna.

Medlemmar av NOK får ej mottaga lön eller arvode i denna sin egenskap. De får emellertid mottaga ersättning för resor, inkvartering och övriga särskilda utgifter, som de åsamkats i förbindelse med fullgörandet av sina uppdrag.

NOK är ansvarig för sina idrottsmäns och funktionärers uppträdande på och utom idrottsplanen.

NOK är den officiella organisationen, som ensam handlägger alla olympiska spörsmål i sitt land. Den handhar allt som sammanhänger med landets deltagande i OS. All kommunikation i sådana angelägenheter skall adresseras till densamma.

§ 25. NOK måste vara fullständigt oberoende och självstyrande samt oemottaglig för påtryckningar av politisk, religiös eller kommersiell art.

NOK som icke fogar sig efter IOK:s stadgar och bestämmelser förverkar dennas godkännande och rätten att sända deltagare till OS.

14.3 *Sveriges olympiska kommitté*

För att Sverige skall kunna delta i olympiska spel har Sveriges olympiska kommitté (SOK) skapats. Kommittén och dess arbetsuppgifter beskrivs utförligt i kapitel 4. Nedan följer ett kort sammandrag av denna beskrivning.

SOK bildades år 1913. SOK består av en ledamot för vart och ett av de svenska specialidrottsförbund, som är medlem i ett av internationella olympiska kommittén (IOK) erkänt internationellt specialförbund – f. n. är 26 av RF:s 49 specialförbund medlemmar i SOK – två av riksidrottsstyrelsen inom sig utsedda ledamöter samt IOK:s svenska ordinarie ledamöter. SOK:s beslutande organ är årsmötet och arbetsutskottet. Det senare består av ordföranden, SOK:s sekreterare och skattmästare samt nio ledamöter. För närvarande är två svenskar medlemmar av IOK. De har inte erhållit detta uppdrag från något ansvarigt svenskt organ utan utsetts av IOK.

SOK har till uppgift att förbereda och genomföra det svenska deltagandet i olympiska spel. Förberedelsearbetet bedrivs i nära samarbete med berörda specialförbund. SOK får av Kungl. Maj:t medel ur fonden för idrottens främjande till olympiska förberedelser samt för täckande av kostnader som uppkommer vid deltagande i olympiska spelen. Respektive specialförbund lämnar förslag till SOK om hur stor trupp förbundet önskar sända till de olympiska spelen. SOK:s arbetsutskott har sedan att med hänsynstagande till bl. a. de ekonomiska förutsättningarna ta ut den slutliga olympiatruppen.

14.4 *Idrottsutredningens förslag*

Idrottsutredningen har i den anslagsplan, som redovisas närmare i kapitlen 7 och 16, beräknat medel för fortsatt olympiskt deltagande. Särskilda olympiska medel har dock inte tagits upp i anslagsplanen, eftersom idrottsutredningen anser att Sveriges deltagande i olympiska spel är nära sammankopplat med den idrottsliga verksamheten i övrigt. De ställningstaganden som krävs för deltagande i olympiska spel bör därför – åtminstone i vad avser ekonomiska frågor – göras av samma instans som fattar beslut om idrottsrörelsens övriga verksamhet i stort. Idrottsutredningen anser att det bör ankomma på riksidrottsstyrelsen att avgöra hur stor del av de tillgängliga medlen, inom den av utredningen föreslagna anslagsplanen, som skall användas för olympiskt deltagande.

Riksidrottsstyrelsen fördelar medel till

bl. a. specialidrottsförbundens verksamhet. Det nuvarande förhållandet med en olympisk kommitté som därutöver ger de olympiska specialförbunden medel till olympiska förberedelser anser utredningen orationellt. I de olympiska specialförbundens verksamhet är de träningsläger och övriga sammandragningar av idrottsutövare som förekommer ett naturligt inslag i verksamheten oavsett om de är förberedelser för olympiska spel eller andra större internationella tävlingar. Det bör ankomma på de olika specialförbunden att avgöra hur många sådana sammandragningar av idrottsutövare som skall göras och hur mycket pengar som skall anvisas för ändamålet. Om förbunden skall kunna planera sin verksamhet på ett effektivt och ändamålsenligt sätt måste de ges möjlighet att göra avvägningar mellan olika ändamål och själva bestämma hur tillgängliga medel skall användas. Det finns därför enligt idrottsutredningens uppfattning, inga skäl för att de olympiska förbunden skall få medel till en viss del av sin verksamhet – olympiska förberedelser – från SOK medan huvuddelen av deras anslag kommer från riksidrottsstyrelsen. Idrottsutredningen anser mot bakgrund av det ovannämnda att riksidrottsstyrelsen bör handha också de olympiska medlen och fördela dessa till aktuella förbund som en del av förbundens totala anslag. För detta talar också att väsentliga frågor rörande svenskt olympiadeltagande på ett naturligt sätt blir en angelägenhet för riksidrottsmötet när riksidrottsstyrelsen åtminstone praktiskt sett fyller funktionen som SOK.

Idrottsutredningen föreslår i kapitel 15 att Kungl. Maj:t skall vara företrädd med två representanter i riksidrottsstyrelsen. Dessa representanter föreslås få »vetorätt» i ekonomiska frågor. Härigenom har det allmänna ett direkt inflytande över riksidrottsstyrelsens disposition av de statliga anslagen. Idrottsutredningen anser att detta inflytande skall gälla den ekonomiska verksamheten i dess helhet, sålunda även de medel som behövs för det olympiska deltagandet. Också detta skäl talar för att riksidrottsstyrelsen skall fördela medel till olympiadeltagande.

Idrottsutredningens förslag innebär att riksidrottsstyrelsen i realiteten blir det organ som har att fatta beslut i alla väsentliga principiella och ekonomiska frågor rörande svenskt deltagande i olympiska spel. En rationell lösning synes vara att riksidrottsstyrelsen också formellt blir SOK genom anmälan om detta till IOK. Detta synes inte strida mot IOK:s stadgar.

I enlighet med idrottsutredningens grundinställning ankommer det på idrottens organisationer att själva utforma den interna organisationen. Om idrottsrörelsen skulle finna det ändamålsenligt att ha kvar SOK i någon form utgör idrottsutredningens ställningstagande inget hinder för detta. SOK:s arbetsuppgifter blir dock i så fall andra än de är i dag, eftersom det ekonomiska ansvaret enligt utredningens förslag under alla förhållanden läggs på riksidrottsstyrelsen.

Idrottsutredningen vill i detta sammanhang framhålla att den svenska idrottsrörelsens högsta beslutande instans, riksidrottsmötet, som förrättar val till olika organ inom RF och utser idrottens representanter i utanför RF stående församlingar, inte har möjlighet att utse Sveriges delegater i IOK. Ledamöterna i IOK utses nämligen inom IOK och praxis är att en avgående ledamot själv föreslår sin efterträdare. Idrottsutredningen finner detta förfarande djupt otillfredsställande ur demokratisk synpunkt. Det bör därför vara en angelägen uppgift för den svenska idrottsrörelsen att med kraft verka för en vidgad demokrati inom IOK. Beslut om detta fattades vid 1969 års extra riksidrottsmöte. Principen bör vara att varje nation som deltar i olympiska spel blir företrädd i IOK och att dess representation utses av idrottsrörelsen i landet.

15 Idrottsadministration och anslagsförvaltning

15.1 *Sammanfattning*

I direktiven har idrottsutredningen anmodats överväga sådana organisationsspörsmål som direkt hänger samman med det statliga idrottsstödet. Detta skulle ske under beaktande av att idrottsrörelsen i vårt land bärs upp av fristående och av staten obundna organisationer samt att denna grundförutsättning för den svenska idrottsrörelsen inte bör rubbas.

Vad först angår handläggningen på departementsplanet av statsstödet till idrotten konstaterar utredningen att detta är en fråga för regeringens och regeringschefens avgörande. Utredningen avger därför inte förslag på denna punkt utan inskränker sig till att anlägga vissa synpunkter på frågan. Den sammankoppling med tipsmedlen som en gång var avgörande för att anslå medel till fonden för idrottens främjande under tionde huvudtiteln har numera endast historiskt intresse. Med det betraktelsesätt utredningen har på idrotten som en bred fritidsaktivitet blir frågan om dess stöd nära förbunden med den allmänna miljöpolitiken. Det är detta samband som bör vara vägledande vid val av departement.

Beträffande handläggningen på nivån under Kungl. Maj:t, d. v. s. på myndighetsplanet, diskuterar utredningen flera tänkbara alternativ. Möjligheten att handlägga »myndighetsfrågorna» på departementsplanet avvisas, en fortsatt delegering bör ske. Möjligheten att anförtro något existerande verk t. ex. socialstyrelsen, naturvårdsverket eller skolöverstyrelsen myndighetsfunktionen avvisas, bl. a. med hänsyn till att idrottsfrågorna skulle utgöra nya fält i dessa myndigheters verksamhetsområden. Alternativet helt nytt verk, förstärkning av nuvarande samarbetsnämnd eller inrättande av ett idrottens råd enligt de linjer som framförs i en reservation av ledamoten Ohlson, avvisas också. Det skulle strida såväl mot tidigare inställning till idrotten som mot anvisningarna i direktiven samt innebära ett tillbakaträngande av idrottsrörelsens fria och obundna positioner.

Utredningen stannar för att myndighetsfunktionen vad gäller stöd till organisationer bör anförtros idrottens eget topporgan, riksidrottsförbundet. Detta skulle utgöra en vidareutveckling av nu rådande praxis. Utredningen anser också en sådan ordning vara bästa garantin mot en idrottsrörelsens splittring som skulle försvåra samordning och effektivitet. Utredningen betonar att den ser ett mycket nära samband mellan de ökade anslag utredningen föreslår och den organisatoriska rationalisering som en anslutning av korporationsidrottsförbundet, Skid- och friluftsfrämjandet och det frivilliga skytteväsendet som specialförbund till riksidrottsförbundet skulle utgöra.

I fråga om anläggningsstöd bör myndighetsfunktionen anförtros naturvårdsverket, som redan förvaltar det anläggningsstöd

som utgår från nuvarande friluftsfond. I fråga om fördelningen av stöd till anläggningar bör verket till sig knyta en nämnd med representation även från riksidrottsförbundet.

Utredningen anser det nödvändigt att något stärka det statliga inflytandet i riksidrottsstyrelsen, som närmast handhar myndighetsfunktionen. Systemet med Kungl. Maj:ts ombud bibehålles men det bör i fortsättningen vara två ombud i stället för ett.

Utredningen presenterar ett förslag till utbyggnad av kansliet vid riksidrottsförbundet.

15.2 *Allmänna synpunkter*

Idrotten har stor betydelse som samhällsfaktor och den åtnjuter ett betydande samhällsstöd. Utredningen föreslår en kraftig uppräkning av statsanslagen till idrotten och syftar till en planmässig upprustning och aktivering av idrottslivet i hela dess vidd. Dessa omständigheter framhäver angelägenheten av att ökad vikt läggs vid uppgiften att forma myndighetsfunktionen så att samordning, planmässighet och effektivitet främjas.

Det föreligger, enligt utredningens mening, ett bestämt samband mellan å ena sidan storleken av det ekonomiska stöd som staten ger åt idrotten samt å andra sidan kravet på en effektivt fungerande myndighet inom idrottspolitikens område.

I likhet med vad som uttalas i direktiven konstaterar utredningen att det ligger ett stort värde i att idrottsrörelsen i vårt land bärs upp av fristående och av staten obundna organisationer. Detta förhållande leder till att den idrottsorganisatoriska verksamheten genom omfattande insatser från frivilliga och på ideell grund arbetande krafter får en total omfattning som praktiskt skulle vara omöjlig att uppnå på annat sätt. I direktiven uttalas att denna grundförutsättning för den svenska idrottsrörelsen inte bör rubbas. Departementschefen fortsätter i sina direktiv till utredningen med följande:

»Detta bör emellertid inte hindra att vissa organisatoriska frågor rörande den idrottsliga verksamheten tas upp till granskning vid en offentlig utredning rörande idrottsfrågorna. Jag avser här sådana organisationsspörsmål som direkt hänger samman med det statliga idrottsstödet. Det är givetvis ett önskemål att idrottslivet organiseras så att statens stöd blir till största möjliga nytta. I detta avseende bör stor betydelse tillmätas den beredning av medelsäskanden för olika idrottsliga behov som riksidrottsförbundet svarar för. Detta system har medfört att huvuddelen av det årliga budgetanslaget till idrotten ställes till förbundets förfogande för fördelning enligt närmare givna anvisningar. För att ytterligare samordna idrottens budgetfrågor tillsattes år 1963 idrottens samarbetsnämnd med representanter från riksidrottsförbundet, korporationsidrottsförbundet och De handikappades riksförbund. Det synes värt att pröva om ytterligare steg kan tas för att nå en samlad bedömning av frågorna om idrottens anslagstilldelning.»

Koncentrerat kan den fråga utredningen har att behandla i detta sammanhang sägas vara *hur funktionen av statsmyndighet skall lösas.* Direktiven ger vägledning såtillvida att idrottsrörelsens karaktär av en fri och på frivilliga krafter grundad organisation förutsätts inte bli äventyrad. Vidare framhålls att stor betydelse bör tillmätas det förhållandet att riksidrottsförbundet (RF) anförtrotts vissa uppgifter av myndighetskaraktär. Direktiven ger emellertid klart vid handen att ytterligare åtgärder i syfte att samordna idrottens budgetfrågor skall övervägas. Riktpunkten skall härvid vara att nå en samlad bedömning av idrottens anslagstilldelning.

Funktionen av statsmyndighet kan i sin tur lämpligen delas upp i frågan om departementstillhörighet och hur funktionen skall utövas i nivån närmast under Kungl. Maj:ts kansli, således på ämbetsverksnivå. I samband härmed bör arbetsfördelningen mellan dessa nivåer diskuteras.

15.3 *Departementstillhörighet*

Som utredningen visat utgår statsstöd till idrotten över ett stort antal anslag fördelade på sex huvudtitlar. I Kungl. Maj:ts kansli bereds således idrottsliga anslagsfrågor i sex fackdepartement. Utredningens förslag innebär att ett flertal av anslagen sammanförs till ett huvudanslag, stöd åt idrottsanläggningar m. m. samt organisations- och aktivitetsstöd (se närmare kapitel 7). Med hänsyn till denna koncentration till endast ett anslag uppstår frågan till vilken huvudtitel detta anslag bör hänföras.

Utredningen vill härvid först konstatera att fördelningen av olika ämnesområden eller grupper av sådana på de skilda departementen inom Kungl. Maj:ts kansli av hävd är en fråga för regeringens och regeringschefens eget avgörande. Frågor av denna natur brukar inte underställas riksdagen i annat fall än när en viss ärendefördelning kräver inrättande av nya tjänster i kansliet t. ex. om ett nytt departement eller speciell enhet föreslås. Utredningen finner det därför inte vara dess uppgift att avge förslag i nämnda hänseende. Frågan har inte heller omnämnts i utredningens direktiv. Att den likväl fått aktualitet vid arbetet inom utredningen beror, såsom redan framhållits, på att anslag från flera olika departement föreslås sammanförda till ett anslag. Utredningen anser sig därför böra anlägga vissa synpunkter på frågan.

De två anslagsposter utredningen föreslår förutsätts tillsammans utgöra den totalram inom vilken stödet åt idrotten – sådan utredningen definierar den – skall utgå. Femårsplanen för denna totalrams utveckling förutsätter att förskjutningar mellan de två delanslagen skall kunna förekomma. Härav följer att de två delanslagen måste ses som en enhet och lämpligen hänföras till *ett* fackdepartement. Omfattande förändringar i de nuvarande förhållandena måste följaktligen ske.

Anslag till fonden för idrottens främjande, vilket är det dominerande anslaget för statens stöd åt idrotten, upptages sedan många år på tionde huvudtiteln i statsverkspropositionen och hänförs således till handelsdepartementet. Orsaken härtill är oklar, då något egentligt samband inte föreligger med departementets övriga verksamhet. Ett – numera enbart historiskt – samband kan vara den sammankoppling med tipsmedlen som riksdagen fattade principbeslut om på 1930-talet. Sannolikt på grund av den radikalt förändrade statsfinansiella situation som inträdde genom krigsutbrottet i Europa kom detta beslut inte till praktisk tillämpning. I och med att påföljande riksdagar inte följde upp det tidigare principbeslutet – varje riksdag är suverän och i princip obunden av tidigare riksdagars beslut – förföll det. Att anslag till fonden för idrottens främjande kvarblivit under tionde huvudtiteln torde främst bero på att idrottsfrågorna inte ansetts ha sådan saklig anknytning till andra departements verksamhetsområden att något klart alternativ förelegat.

Utredningen baserar sitt förslag om sammanförande av flera anslag, som nu finns på olika huvudtitlar, på bedömningen, att idrott i den bemärkelsen att dess samhällsnytta motiverar ekonomiskt stöd från det allmänna är en bred och djup samhällsfaktor. Den kommer till uttryck som en fritidsverksamhet, vars förutsättningar i betydande mån bestäms av miljön. Med detta synsätt blir strävandena att förbättra idrottens betingelser och att ge stimulans till ökad och utbredd idrott nära förbundna med den allmänna miljöpolitiken. Den nuvarande placeringen av anslaget till friluftslivet är ett uttryck för detta. Men även på andra sätt finns det ett beroende mellan allmän miljövård och idrott i den vida mening utredningen ser den.

Vidare kan med rätta sägas att idrotten, om man ser till dess verkningar och motiven för statsanslag, är positivt ungdomsfostrande samt hälsofrämjande. Med detta synsätt skulle det kunna vara riktigt att hänföra idrottsanslagen till det departement som handhar dessa ämnesområden. Ibland har hävdats att idrottsverksamheten i

vid mening är en kulturaktivitet. Utredningen anser det dock tveksamt om de samband som nu nämnts bör vara vägledande vid val av departement. Dessa frågor behandlas vidare när frågan om anknytning av myndighetsuppgiften till befintliga ämbetsverk diskuteras längre fram i detta kapitel.

Vid en summering av dessa olika omständigheter och samband kvarstår som det mest näraliggande att vid beredningen av idrottsärenden i Kungl. Maj:ts kansli utgå från idrottens karaktär av bred fritidsaktivitet och dess därav följande nära beroende av den politik som syftar till ökade valmöjligheter för medborgarna, när det gäller att utveckla fritidsverksamheten. Samhällets insatser för att främja ett ökat idrottsutövande måste – förutom genom forskning, organisationsstöd och allmän upplysning – bestå i att tillhandahålla goda allmänna förutsättningar för idrott av olika slag. Kopplingen med miljöpolitiken i vid mening är således av grundläggande karaktär och bör enligt utredningens mening vara vägledande vid val av departement.

Under alla förhållanden är det så att de idrottspolitiska frågorna spänner över ett brett register och direkt och indirekt berör flera departements ämnesområden även efter det att ärenden rörande de domineranде anslagen och den allmänna idrottspolitikens utformning sammanförts i ett departement. Sambandet mellan idrott samt ungdomsvård, hälsovård, utbildning, fritids- och allmän miljöpolitik måste fortlöpande beaktas inom respektive departement. Men om *ett* departement har huvudansvaret, vilket utredningen bestämt förordar, svarar det för en i positiv mening bevakande funktion. Därmed underlättas givetvis uppgiften att nå samlade lösningar och att bedriva en konsekvent politik.

15.4 *Myndighetsfunktionen*

Frågan hur myndighetsuppgifterna skall ordnas inom idrottens område har varit föremål för utredningar i upprepade omgångar. 1955 års idrotts- och friluftsutredning föreslog att en statlig nämnd borde inrättas, vilken under Kungl. Maj:t tog befattning med anslagen till idrotts- och friluftsliv. Nämnden skulle organiseras genom en utbyggnad av statens fritidsnämnd. Dess uppgift skulle vara att uttala sig över organisationernas anslagsframställningar, yttra sig om fördelningen av bidragsmedel samt för vissa ändamål själv fördela statsmedel.

I remissyttrandena var meningarna om detta förslag delade, vilket bl. a. föranledde regeringen att 1958 tillkalla en ny utredning »rörande vissa organisatoriska frågor på idrottens och friluftslivets område». Nämnda organisationsförslag kan därigenom anses ha blivit förkastat.

I direktiven till 1958 års utredning uttalades bl. a. följande:

»Det torde förtjäna undersökas i vad mån en effektivisering och rationalisering av verksamheten för idrottens främjande skulle kunna åstadkommas genom andra organisatoriska åtgärder än inrättandet av den föreslagna nämnden. Här inställer sig frågan om eventuell sammanslagning av de båda nämnda organisationerna, som redan har ett visst samarbete.

Denna fråga har tidigare diskuterats av de båda organisationerna men av olika skäl icke vunnit sin lösning. För sammanslagningen, som måhända kräver en viss övergångstid, kan olika vägar tänkas, exempelvis att korporationsidrottsförbundet fungerar som ett specialförbund inom riksidrottsförbundet. En sammanslagning skulle medföra en rad av fördelar. Idrottsrörelsen skulle vinna avsevärt i styrka och erhålla väsentligt förbättrade utvecklingsmöjligheter. Ett effektivare utnyttjande av statsbidragen skulle vidare härigenom kunna uppnås. Organisatoriskt skulle sammanslagningen bidraga till större slagkraft samtidigt som icke oväsentliga besparingar skulle kunna göras genom gemensamma kanslier, samordnade upphandlingar o. s. v. Den av mig förordade utredningen torde i samråd med de båda organisationerna böra undersöka om förutsättningar finns för en dylik sammanslagning.»

När denna utredning inte ansåg sig kunna nå ett tillfredsställande resultat i den förelagda uppgiften avslutade den sitt arbete utan att avge något förslag.

15.4.1 Direktivens anvisningar

Tankegången i dessa tidigare direktiv går

igen i direktiven till 1965 års utredning, i vilka det uttalas, att vid behandlingen av sådana organisationsspörsmål som direkt hänger samman med det statliga bidragsstödet, bör stor betydelse tillmätas den beredning av medelsäskanden för olika idrottsliga behov som RF svarar för. Vidare sägs att det synes värt att pröva om ytterligare steg kan tas för att nå en samlad bedömning av frågorna om idrottens anslagstilldelning.

Direktiven ger alltså en anvisning på att pröva framgångsvägar utifrån förutsättningen att RF sedan lång tid anförtrotts vissa uppgifter av myndighetskaraktär. Utredningen har likväl velat pröva även andra tänkbara alternativ. Denna genomgång redovisas i det följande.

15.4.2 Ämbetsverksnivån

Den grundläggande uppgiften för en myndighet på ämbetsverksnivån är att ha huvudansvaret för att genomföra statsmakternas beslut i enlighet med de principer, avvägningar och bestämmelser som förbinds med dessa beslut. En annan huvuduppgift är att, i enlighet med de direktiv Kungl. Maj:t meddelar, ge underlag för kommande beslut från statsmakternas sida och i denna funktion kan inläggas en initiativtagande, utredande och i stora drag samlande och ledande uppgift.

Ett flertal myndigheter har idag uppgiften att administrera de anslag som utredningen räknat in i sitt förslag till totalram för statsstödet åt idrotten. Skolöverstyrelsen svarar för anslag till bl. a. ledarutbildning. Naturvårdsverket svarar för friluftsfonden och försvarets civilförvaltning för anslaget till det frivilliga skyttet. Anslaget till idrottsfonden är det i detta sammanhang största och dominerande. För denna del har myndighetsfunktionen till starkt övervägande del anförtrotts RF. Detsamma gäller idrottens del av stödet till fritidsgrupperna, som delegerats till RF av skolöverstyrelsen.

Den statliga administrationen av de anslag som går till idrott är således – liksom fallet är i fråga om handläggningen på departementsplanet – splittrad. Med en sådan uppdelning torde det inte vara möjligt att få till stånd en samlad bedömning av idrottens anslagsfrågor. Det föreligger ett starkt behov av samordning. Utredningens förslag att sammanföra de olika anslagen till en totalram uppdelad på ett anslag för anläggningsstöd och ett för organisationsstöd gör en viss koncentration på myndighetsplanet ofrånkomlig.

En koncentration och samordning i administrationen kan i första hand ske genom en långtgående styrning från det fackdepartements sida, till vilket nämnda anslag hänförs. En annan möjlighet är att utnyttja något av de ämbetsverk eller annat organ som nu i något avseende fyller myndighetsfunktion inom ifrågavarande ämnesområde. Andra lösningar kan vara att välja ett ämbetsverk som idag inte är direkt engagerat i idrottsfrågorna eller att skapa ett helt nytt ämbetsverk med enda uppgift att vara statsmyndighet för statens stöd åt idrottslivet.

Vad först gäller alternativet att vederbörande departement skulle utvidga sin aktivitet att omfatta verksamhet som vanligen utövas av organ på ämbetsverksnivån, kan både principiella och praktiska invändningar anföras mot en sådan ordning. Svensk statsförvaltning präglas av en långtgående arbetsuppdelning mellan Kungl. Maj:ts kansli (departementen) och ämbetsverken, vilka ej står under »ministerstyre» i den mening, som förekommer i många andra länder. Under senare år har genom departementsreformer och på annat sätt vidtagits relativt omfattande delegeringar från Kungl. Maj:t till ämbetsverken. Samtidigt har departementen i viss mån omorganiserats och förstärkts med ökade resurser för planering, ledning i stort och samordning. I fråga om främst idrottsanslaget i hittills tillämpad mening har emellertid sedan gammalt en något avvikande ordning gällt med förhållandevis ingående detaljprövning i fackdepartementet. Orsakerna härtill torde främst vara att frågan om hur myndighetsfunktionen skall utformas inte slutgiltigt lösts.

Ur praktiska synpunkter är det ändamålsenligt att en instans närmast under departementsnivån, förutom att svara för budgetuppföljning och budgetkontroll liksom annat praktiskt fortlöpande arbete, kan utarbeta förslag tjänande som underlag för beslut i högsta instans, utan att man där i förväg behövt binda sig vid en viss lösning.

Utredningen anser det uteslutet att välja »departementsalternativet». Tvärtom bör genom en lösning av myndighetsfunktionen eftersträvas en inte obetydlig delegering från fackdepartement till myndighet efter samma mönster som tillämpas inom andra delar av statsförvaltningen.

Hälsovård och ungdomsvård utgör socialstyrelsens mest omfattande arbetsområden. Med tanke på de av utredningen angivna motiven för samhällsstöd åt idrotten, vilka till väsentlig del sammanfaller med dessa socialstyrelsens arbetsuppgifter, skulle kunna övervägas att uppdraga åt detta ämbetsverk att fullgöra myndighetsfunktionen för det statliga idrottsstödets vidkommande. Administrativt och sakligt skulle emellertid idrottsfrågorna vara ett helt nytt fält för detta ämbetsverk. Det kan inte heller uteslutas att det skulle kunna bli svårt att funktionellt inordna idrottsfrågorna i socialstyrelsen, som numera är ett förhållandevis stort verk. Under i varje fall en övergångstid skulle svårigheter av dessa slag kunna bli till men för idrotten. Med tanke på utredningens förslag om en omedelbar femårig utbyggnadsperiod av det statliga stödet åt idrotten skulle detta vara än mer betänkligt.

Om idrottsverksamheten hade varit eller avsetts vara inriktad enbart på ungdom skulle visst samband med skolöverstyrelsens ansvarsområde ha förelegat. Så som framgår av den internationella enkäten (kapitel 6) är ett sådant samband mellan idrott och undervisning i fråga om handläggningen vanligt i utlandet. Men idrotten är idag långt ifrån enbart en ungdomsverksamhet. Enligt utredningens mening bör eftersträvas att i ökad usträckning göra idrotten till en angelägenhet för alla medborgare oavsett ålder. Med hänsyn härtill finner utredningen det inte lämpligt att förlägga myndighetsfunktionen till skolöverstyrelsen.

Utredningen har tidigare betonat att idrott är en fritidsverksamhet, vars förutsättningar i betydande mån bestäms av miljön och att idrott därför är nära förbunden med den allmänna miljöpolitiken. Dessa frågor handläggs av statens naturvårdsverk. Därför skulle naturvårdsverket kunna vara ett tänkbart alternativ.

De betänkligheter som anförts mot att välja socialstyrelsen har emellertid viss tillämplighet också i fråga om naturvårdsverket. Därtill kommer att detta ämbetsverk får ökande och komplicerade uppgifter inom den alltmer angelägna egentliga miljövårdssektorn och för sannolikt avsevärd tid får en expanderande organisation, vilket ställer verksledningen inför speciella och krävande arbetsuppgifter.

Såväl vid prövning av frågan om redan befintligt ämbetsverk kan tas i anspråk för ifrågavarande myndighetsfunktion som vid övervägande av alternativet att skapa ett nytt verk för denna uppgift måste man enligt utredningens bestämda mening först och främst se till följderna för idrottsrörelsen och för idrottslivet. Eftersom statsanslagen i allt väsentligt avser stöd åt frivillig verksamhet som idrottsrörelsen själv administrerar är det ett statsintresse att dess organisation är stark och effektiv. Vid behandling av frågan om myndighetsfunktionen bör därför eftersträvas att nå en lösning som så nära som är möjligt anknyter till idrottsrörelsen.

Om ett redan befintligt ämbetsverk anförtros uppgiften att administrera statsstödet till idrotten eller ett nytt ämbetsverk skapas för denna uppgift, leder detta till att idrottsrörelsens egen position blir tillbakaträngd. Ett ämbetsverk med dylik uppgift kan förutses komma att undan för undan inta en även för idrottslivets utveckling och inriktning alltmer styrande roll. Idrottsrörelsens eget etablerade inflytande flyttas då ett väsentligt steg tillbaka. Detta inger ur flera synpunkter allvarliga

betänkligheter. I en verksamhet grundad på frivilliga och ideella arbetsinsatser är det av största vikt att avgörandena i toppen sker under god kontakt med det praktiska fältarbetet. Detta krav tillgodoses rimligen bäst genom att anknyta myndighetsfunktionen till ett topporgan som har sin bas just i de på fältet verkande organisationerna.

Om ett ämbetsverk kommer in som första instans under Kungl. Maj:t, lär det knappast kunna undvikas, att idrottsrörelsen får allt mindre inflytande på idrottspolitikens utformning. Väsentliga avgöranden flyttas bort på längre avstånd från den på frivillighet och idealitet arbetande organisationen. En sådan utveckling synes inte förenlig med de grundläggande principer som uttalats i utredningens direktiv.

15.4.3 Riksidrottsförbundets nuvarande myndighetsfunktion

Ser man till medlemsantal, statsanslag, geografisk utbredning och idrottslig bredd är RF den ojämförligt mest omfattande organisationen på idrottens område. Genom förbundets 49 specialförbund utövas alla slags idrotter på alla ambitionsnivåer och av alla i idrottsliga sammanhang förekommande åldrar. Det har med hänsyn till dessa omständigheter varit naturligt för statsmakterna att i avsaknad av sedvanligt ämbetsverk anknyta till denna organisation för att få vissa uppgifter av myndighetskaraktär utförda. I sin tur har detta handlande ytterligare befordrat förbundets karaktär av samlande centralorganisation. Statsmakterna har således genom sitt eget handlande medverkat till att skapa det förhållandet att RF nu har en framskjuten position. I utredningens direktiv har – så som redan framhållits – detta förhållande markerats.

Ett uttryck för den nämnda åt RF anförtrodda uppgiften är att sedan åtskilliga år tillbaka Kungl. Maj:t i det regleringsbrev som avser anslag till korporationsidrottsförbundet ur fonden för idrottens främjande föreskriver, att RF har att rekvirera ifrågavarande medel från nämnda anslag och att utanordna dem till korporationsidrottsförbundet. Vidare anges att korporationsidrottsförbundet skall vara skyldigt att underkasta sig den kontroll över anslagets användning som RF kan komma att föreskriva samt att vid tid som RF bestämmer, till detta avge redovisning för medlens användning.

I och för sig är den dubbla funktionen av fri organisation – med sin egen konstitution – och »statsmyndighet» en om inte unik så likväl ovanlig konstellation. Den utgör en intressant variant bland olika möjligheter att organisera och leda en samhällsverksamhet. För idrottsrörelsen är det både smickrande och förpliktande att ha fått detta långtgående förtroende från statsmakternas sida. Systemet rymmer stora värden som både statsmakterna och idrottsrörelsen har anledning att värna om. Det har kunnat byggas upp utan att RF:s karaktär av fri organisation äventyrats. Uppgiften att vara i myndighets ställe har på ett naturligt sätt byggts in i organisationens verksamhet.

Om RF i betydande utsträckning skulle ersättas av ett statligt ämbetsverk kan det inte uteslutas att en ytterligare splittring av organisationsbilden skulle bli följden. Ur många synpunkter finns det anledning för statsmakterna att utforma myndighetsfunktionen så att den ger anledning till en förstärkt samordning av existerande fria organisationer inom det breda fält statsstödet till idrottslivet enligt utredningens mening bör omspänna.

Under senare tid har – främst på grund av att idrotten fått ökad omfattning – alltmer understrukits betydelsen av att de som på olika sätt är aktiva inom idrottsrörelsen röner ett ökat inflytande på den idrottsliga verksamhetens ledning och utformning. I och för sig finns naturligtvis denna möjlighet genom det medlemsinflytande som de enskilda organisationernas stadgar föreskriver. I idrottsliga organisationer med individuellt medlemsskap gäller principen »en medlem – en röst». När det gäller regionala eller centrala organ ut-

övas inflytandet genom den representativa demokratin.

Utredningen ser det inte som sin uppgift att gå in på frågan hur mån på basis av denna princip skall få till stånd ökad medlemsaktivitet i de interna organisatoriska sammanhangen. Detta är en uppgift för idrottsrörelsen själv.

Men sett i de sammanhang utredningen har att pröva kan likväl frågan om största möjliga medlemsinflytande ha sitt intresse. Frågan om hur myndighetsfunktionen skall utformas måste, enligt utredningens mening, beaktas också med tanke på hur man bäst kan stimulera till mera utbredd medlemsaktivitet i den organisatoriska verksamheten. Genom att anförtro myndighetsfunktionen till ett idrottsrörelsens eget topporgan uppnås rimligen den närmaste anknytning till medlemsinflytandet som står att få. Utredningen bedömer denna omständighet vara av betydande och, vilket är inte minst väsentligt, växande värde.

15.4.4 Övriga idrottsorganisationer

I utredningens direktiv uttalas att det »givetvis är ett önskemål att idrottslivet organiseras så att statens stöd blir till största möjliga nytta». Utredningen vill kraftigt understryka detta önskemål. När idrottsrörelsen framställer krav på starkt ökad tilldelning av allmänna medel kan från såväl statens som kommunernas sida, vid tillmötesgående av dessa krav, det villkoret uppsättas, att den mottagande och förvaltande organisationen, d. v. s. idrottsrörelsen i hela sin vidd, söker åstadkomma största möjliga effektivitet. Samordning och samarbete är härvid av största vikt.

Den kraftiga ökning av samhällets ekonomiska stöd åt idrotten, som utredningen föreslår, avses till betydande del stimulera den idrottsliga verksamhetens utbredning inom alla åldrar och medborgargrupper – således ökad »allemansidrott». Idrott av detta slag bedrivs inom praktiskt taget samtliga specialidrottsförbund inom RF liksom inom korporationsidrottsförbundet, Skid- och friluftsfrämjandet och det frivilliga skyttet. För genomförandet av utredningens intentioner är det uppenbart att det krävs en nära samverkan mellan dessa organisationer.

Den mest rationella lösningen skulle, enligt utredningens bedömning, vara att korporationsidrottsförbundet, Skid- och friluftsfrämjandet samt skytteförbundens överstyrelse anslöt sig som specialförbund till RF. Specialförbund organiserade på korporativ bas finns redan. Sveriges akademiska idrottsförbund, Sveriges militära idrottsförbund och Svenska skolidrottsförbundet är sådana specialförbund. Det nybildade Svenska handikappidrottsförbundet, som kommer att ansluta sig till RF, är ytterligare ett uttryck för detta. För samtliga dessa specialförbund gäller vidare att verksamheten inte är begränsad till en idrottsgren utan i princip kan omfatta alla idrotter. Likheterna med korporationsidrottsförbundet finns således i flera avseenden. Svenska sportskytteförbundet är specialförbund i RF och beröringspunkterna med det frivilliga skyttet är påtagliga. Inte heller Skid- och friluftsfrämjandets verksamhet representerar något i princip nytt för RF.

Det är givetvis korporationsidrottsförbundet, Skid- och friluftsfrämjandet samt Skytteförbundens överstyrelse som själva äger att besluta i organisatoriska frågor av detta slag. Men nämnda organisationer bedriver en med specialförbund inom RF i princip likartad verksamhet, som till övervägande del finansieras med statliga och kommunala medel. Med hänsyn till dessa omständigheter är det rimligt att man från statens och kommunernas sida kräver att verksamheten organiseras på mest rationella sätt. Ett så som här angetts utbyggt riksidrottsförbund representerar enligt utredningens mening den bästa lösningen och det mest positiva gensvaret från de anslagstagande organisationernas sida på de krav som stat och kommun med rätt kan ställa.

Korporationsidrottsförbundet, Skid- och friluftsfrämjandet och Skytteförbundens överstyrelse skulle inte förlora något av sin reella frihet genom att bli specialförbund inom RF. Det är orimligt att hävda att des-

sa organisationer i dagens läge har större frihet än t. ex. Svenska fotbollförbundet eller något annat specialförbund. I realiteten är det de ekonomiska resurserna som begränsar handlingsfriheten, oavsett om det gäller specialförbund i RF eller sådana förbund som står utanför.

Med hänsyn till den vikt utredningen tillmäter frågan om här beskrivna utvidgning av RF har utredningen ansett det angeläget att uppta direkta överläggningar därom med korporationsidrottsförbundet och även med Skid- och friluftsfrämjandet.

Utredningen har i samband därmed låtit utföra en speciell granskning av de möjligheter och problem som är förknippade med en sådan rationalisering av organisationsförhållandena inom idrottssektorn. I första hand har denna undersökning gällt korporationsidrottsförbundet. Resultatet av detta arbete redovisas i den promemoria som finns återgiven i bilaga.

Dessa undersökningar visar att ökad effektivitet kan uppnås genom en organisatorisk samverkan i den form systemet med specialförbund erbjuder. Därigenom vinnes att de betydande allmänna medel som satsas på idrotten ger bästa möjliga resultat, vilket är det väsentligaste både för samhället och organisationerna. *Utredningen vill för egen del se ett mycket nära samband mellan de kraftigt ökade anslag utredningen föreslår och den organisatoriska rationalisering som en anslutning av korporationsidrottsförbundet, Skid- och friluftsfrämjandet och det frivilliga skyttevä-sendet såsom specialförbund till RF skulle utgöra.*

Frågan om myndighetsfunktionens utformning kan och måste lösas oberoende av denna organisatoriska rationalisering samt oavsett vilken anslagsutveckling som kommer till stånd. Men vid statsmakternas ställningstagande i denna fråga är det rimligt att utgå från att denna utveckling av organisationen förr eller senare kommer till stånd och inrikta den statliga idrottsadministrationen på detta ur statsmakternas synpunkt eftersträvansvärda förhållande.

15.4.5 Samarbetsnämnd och samarbetsråd

Utredningen har vid behandling av frågan hur myndighetsfunktionen skall ordnas diskuterat alternativet att inrätta en samarbetsdelegation eller ett »råd» såsom organ för de av utredningens anslagsförslag berörda riksorganisationerna samt staten, kommuner och landsting. Beträffande detta alternativ vill utredningen anföra följande.

Sedan år 1963 finns en av Kungl. Maj:t tillsatt samarbetsnämnd med representanter från RF, korporationsidrottsförbundet och De handikappades riksförbund. Nämndens uppgift är att samordna idrottens budgetfrågor. Erfarenheterna från nämndens arbete visar, att den inte kommit att få något egentligt inflytande på dessa frågor. Dess yttranden till Kungl. Maj:t över främst de petitor eller underlag till regleringsbrev, som de i nämnden företrädda organisationerna inger till Kungl. Maj:t, har begränsats till understrykanden av vissa av de anslagsbehov dessa framställningar upptagit. En princip har härvid varit att inte ta upp och beröra frågor som på något sätt är eller uppfattas vara motstridiga. Något inflytande på själva petitaarbetet har nämnden därigenom inte haft eller försökt skaffa sig. Denna förhållandevis passiva roll får dels tillskrivas de direktiv nämnden erhöll när den inrättades och dels att den inte utrustats med något egentligt kansli.

Utredningen har bedömt tillsättandet av idrottens samarbetsnämnd som ett experiment. Som åtgärd i syfte att nå ökad samordning av idrottens budgetfrågor måste detta försök nu, med hänsyn till gjorda erfarenheter, betecknas som väsentligen misslyckat. Utredningen kan därför inte se någon lösning på uppgiften att forma myndighetsfunktionen genom att anknyta till de principer och riktlinjer som låg till grund för inrättandet av idrottens samarbetsnämnd.

Ledamoten Ohlson har framfört förslag om inrättande av ett »råd» med anknytning till något ämbetsverk, som verkar på områden vilka direkt eller indirekt på

något sätt berör idrotten. Anknytningen skulle ske på så sätt att generaldirektören i vederbörande verk var ordförande i »rådet» och att »rådets» kansli var inbyggt i ifrågavarande ämbetsverk. Utredningen har bedömt detta arrangemang huvudsakligast vara en variant av alternativet att förlägga myndighetsfunktionen till ett redan befintligt ämbetsverk. Enda skillnaden mot en oreserverad sådan anslutning synes vara att plenaärenden som berör idrotten skulle avgöras av en – med undantag för ordföranden/generaldirektören – annan styrelse än den som beslutar i övriga plenaärenden inom verket.

De principiella och praktiska skäl som talar mot alternativet att förlägga myndighetsfunktionen till ett ämbetsverk synes utredningen i allt väsentligt vara tillämpliga också på den variant av detta alternativ som hr Ohlson framfört.

Det principiellt betänkliga är att även i denna variant trängs idrottens etablerade position tillbaka på ett i stort sett likartat sätt som skildrats vid diskussionen av alternativet ämbetsverk. Ett sådant handlande skulle te sig svårbegripligt i ett läge då statsmakterna är beredda ge kraftigt ökat stöd åt idrotten. Risk skulle uppstå för att den samordning som sedan lång tid förekommer inom RF:s ram och vilken är till betydande gagn för såväl staten som idrottsrörelsen skulle komma att raseras.

Om inrättandet av ett »råd» inte skall vara något annat än en fortsättning efter de riktlinjer som varit idrottens samarbetsnämnds, uppnås i varje fall inte någon nämnvärd ökad samordning och effektivitet. Såväl med hänsyn till statsmakternas och kommunernas som till idrottsrörelsens eget intresse skulle detta vara en olycklig utveckling.

Av de skäl som anförts avvisar utredningen alternativet råd knutet till ämbetsverk.

15.4.6 Organisationsstödet

Efter att ha prövat olika lösningar av uppgiften hur myndighetsfunktionen för idrottsstödet skall utformas – en fråga som sedan gammalt tilldragit sig stort och understundom kontroversiellt intresse – har utredningen stannat för alternativet att bygga ut och mera konsekvent systematisera den åt riksidrottsförbundet/riksidrottsstyrelsen sedan många år tillbaka tilldelade uppgiften att jämsides med sin verksamhet som effektuerande topporgan för en fri organisation också i viss mån fylla funktionen som myndighet. Detta ställningstagande står i full överensstämmelse med de direktiv departementschefen givit för utredningens arbete. I dessa direktiv uttalas, att stor betydelse skall tillmätas det förhållandet att RF svarar för beredning av medelsäskandena för olika idrottsliga behov och att utredningen skall pröva om ytterligare steg kan tas för att nå en samlad bedömning av frågorna om idrottens anslagstilldelning.

Den myndighetsfunktion som anförtrotts RF har i realiteten utövats av riksidrottsstyrelsen. Det är i detta organ Kungl. Maj:t säkrat insyn och inflytande genom att utse ett ombud med speciell befogenhet. Vid riksidrottsmötet, som är RF:s högsta instans, finns ingen sådan eller liknande funktion från statsmakternas sida. Skälet härtill torde helt enkelt vara att mötet inte avhandlar frågor av myndighetskaraktär. Riksidrottsmötet sammanträder numera obligatoriskt varannat år. Styrelsen däremot är det kontinuerligt arbetande organet. Förbundets kansli står till dess förfogande.

För egen del finner utredningen det praktiskt och följdriktigt att vid den närmare behandlingen av frågan om myndighetsfunktionen direkt utsäga att det är åt riksidrottsstyrelsen det anförtros att utöva de myndighetsuppgifter, som Kungl. Maj:t bestämmer. För undvikande av missförstånd vill utredningen klargöra att dess förslag i fråga om myndighetsuppgiften inte kräver någon sådan verksamhet på regional nivå.

Utredningen har, vilket tidigare anförts, i sina förslag till utformning av de anslag som skall utgöra det statliga stödet åt idrot-

ten stannat för att ett huvudanslag skall finnas för anläggningsstöd och för organisationsstöd. Det senare är det ojämförligt största och det som spänner över hela fältet av idrottsverksamhet. Därigenom blir det styrande i fråga om idrottspolitikens utformning. Statsmakternas efter hand fastlagda principer för idrottspolitiken kommer därför rimligen att knytas till detta dominerande anslag. Det konkreta uttryckket för denna idrottspolitik kommer främst att vara den avvägning mellan olika idrottsliga behov som statsmakterna beslutar inom ramen för anslaget till organisationsstöd.

Utredningens förslag i fråga om var myndighetsfunktionen skall förläggas är att denna, såvitt avser anslagsposten *Organisationsstöd,* anförtros riksidrottsstyrelsen. Utredningen återkommer till de organisatoriska och andra åtgärder av praktisk natur som detta förslag föranleder.

15.4.7 Anläggningsstödet

I fråga om det anslag utredningen föreslår för *anläggningsstöd* kan olika alternativa lösningar av myndighetsfunktionen tänkas. En vore att med hänsyn till riksidrottsstyrelsens roll, sådan den här beskrivits, även för detta anslag välja den lösning som föreslås beträffande organisationsstödet. Otvivelaktigt skulle en god samordning i prövningen av ärenden rörande anläggningsstöd och i fråga om organisationsstöd skapas därigenom. Riksidrottsstyrelsens och dess kanslis fackmässiga kompetens på detta ämnesområde kan inte bestridas.

Vid hänsynstagande till behovet av samordning bör beaktas att, så som redan framhållits, det stora anslaget för organisationsstöd i praktiken kommer att bli det dominerande. De allmänna riktlinjer och avvägningar som statsmakterna kommer att ange för idrottspolitikens utformning kommer rimligen i första hand att knytas till detta anslag. Man bör därför inte övervärdera det samordningsbehov som i detta sammanhang föreligger på myndighetsnivån. Erforderlig samordning kan åstadkommas, även om de två anslagen administreras av var sin myndighet. Det mest väsentliga i detta sammanhang är att det på högsta nivå sker en enhetlig bedömning, vilket åstadkommes genom utredningens förslag att båda anslagen bör hänföras till ett och samma departement.

Anslaget för anläggningsstöd skapas genom sammanläggning av berörda delar av fonden för idrottens främjande och fonden för friluftslivets främjande. Den sistnämnda fonden administreras av statens naturvårdsverk, medan motsvarande funktion beträffande fonden för idrottens främjande anförtrotts RF och dess idrottsplatskommitté (IPK). I tidigare avsnitt har utredningen redogjort för sitt förslag i fråga om vad för slags objekt som bör kunna få bidrag från anslaget för anläggningsstöd. Stödet åt de objekt som ryms inom den nuvarande friluftsfonden skall enligt detta förslag utgå även fortsättningsvis efter nuvarande principer. Det kan komma att öka främst på grund av ökad efterfrågan. Genom den i någon mån förändrade inriktning, som enligt utredningens förslag anläggningsstödet skall få i fråga om objekt som nu kan erhålla anslag från idrottsfonden, minskas skillnaderna mellan de olika slags anläggningar som det nya, samlade stödet skall utgå till.

Med hänsyn till att naturvårdsverket redan förvaltar det anläggningsstöd som utgår från den nuvarande friluftsfonden, vilket inte avses förändrat i sin objektinriktning eller inskränkas, ter det sig naturligt att naturvårdsverket får administrera hela det av utredningen föreslagna anslaget för anläggningsstöd. För en sådan ordning talar också att det kan bli fråga om förhandlingar med kommuner, diskussion av frågor rörande stadsplaner etc. Med hänsyn härtill är det av värde att en reguljär statsmyndighet får uppdraget med därav följande möjligheter att bl. a. utnyttja statlig länsmyndighet, i första hand länsstyrelserna.

För att trygga erforderlig anknytning till den idrottsligt organisatoriska verksamhe-

ten bör en speciell nämnd inrättas inom naturvårdsverket med representation från RF. Inom verket bör åt denna nämnd delegeras att besluta i frågor rörande fördelningen av anslaget för anläggningsstöd. Generaldirektören i naturvårdsverket bör vara ordförande i nämnden, vilken i övrigt bör bestå av två representanter utsedda av riksidrottsstyrelsen och två utsedda av Kungl. Maj:t. De ärenden som skall avgöras av nämnden bereds inom naturvårdsverkets friluftssektion, som bör förstärkas med idrottsteknisk expertis.

15.5 *Det statliga inflytandet i myndighetsorganet*

Utredningens förslag i fråga om hur myndighetsfunktionen skall anordnas innebär att en fri organisation med sin egen konstitution anförtros denna uppgift. Som redan påpekats är detta inte någon ny konstruktion. Sedan många år har en funktion av detta slag tilldelats RF (och utövats av riksidrottsstyrelsen), vilket också departementschefen fäster särskild vikt vid i sina direktiv till utredningen.

Principen att åt en organisation ge uppgifter som har karaktär av statsförvaltning att tillämpas på verksamhet som ej är organisatoriskt ansluten till »myndighetsorganisationen» är också sedan lång tid praktiserad och accepterad av berörda parter.

Det förhållandet att riksidrottsstyrelsen anförtros att i viss utsträckning utföra myndighetsuppgifter motiverar att ett rimligt mått av statligt inflytande kommer till stånd i detta organ. Dels är det statliga idrottsstödet av betydande omfattning och föreslås starkt utbyggt och dels omfattar myndighetsuppgiften inte bara den egna organisationens verksamhet utan avser även andra organisationers verksamhet.

Flera olika alternativ kan övervägas när det gäller att organisatoriskt säkerställa erforderligt statligt inflytande i riksidrottsstyrelsen.

1. Nuvarande ordning med av Kungl. Maj:t utsett ombud som ledamot av riksidrottsstyrelsen bibehålles i princip.

2. Kungl. Maj:t tillsätter ordförande i riksidrottsstyrelsen.

3. Kungl. Maj:t tillsätter chefstjänsteman för riksidrottsförbundets kansli.

4. Kungl. Maj:t tillsätter både ordförande och chefstjänsteman.

Oberoende av vem som utser ordförande kan, såsom fallet är inom flera andra riksorganisationer, denne också vara chefstjänsteman. Men den kombinationen är inte i första hand en fråga om på vilket sätt erforderligt statsinflytande skall tryggas.

Eftersom utredningens förslag beträffande myndighet ansluter och utgör en utveckling av vad som sedan länge praktiserats är det rimligt att vid prövning av vilket alternativ som är det lämpligaste först granska de förhållanden som nu råder i detta hänseende.

Kungl. Maj:t har för denna uppgift valt att dels utse ett eget ombud jämte ersättare att följa verksamheten inom RF samt dels utse två revisorer för fortlöpande granskning av förbundets förvaltning och räkenskaper.

I det regleringsbrev som avser RF:s anslag ur fonden för idrottens främjande anför Kungl. Maj:t:

> I riksidrottsstyrelsen, i riksidrottsförbundets ekonominämnd och i idrottsplatskommittén skall inträda ett av Kungl. Maj:t utsett ombud jämte suppleant, likaledes utsedd av Kungl. Maj:t. Suppleanten äger blott under ordinarie ombudets frånvaro rätt att rösta vid beluts fattande men får, även om ombudet är närvarande, deltaga i vederbörande förhandlingar. Skulle riksidrottsstyrelsen, ekonominämnden eller idrottsplatskommittén i fråga, som direkt eller indirekt är av ekonomisk innebörd, fatta beslut, som ombudet finner sig icke kunna biträda, skall beslutet underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Kungl. Maj:ts ombud har således något av en »vetorätt» i de organ vederbörande placerats och det gäller i alla frågor av ekonomisk innebörd. Ombudet kan visserligen ej diktera beslutet, men dock bringa frågan till Kungl. Maj:ts prövning och avgörande. Emellertid har, såvitt utredningen kunnat finna, denna befogenhet inte behövt utnyttjas, vilket på sitt sätt belyser det ansvar och den objektivitet varmed riksidrottsstyrelsen verkar.

Utredningen föreslår angående myndighetsfunktionen en utveckling av de nuva-

rande förhållandena i ett par avseenden. Dels avses flera organisationer och verksamheter omfattas av densamma samtidigt som det förutsätts att funktionen utövas mera aktivt än hittills och dels föreslås en längre gående delegering från Kungl. Maj:t till myndighetsorganet. Det kan därför vara motiverat att ställa frågan om de nuvarande åtgärderna i princip är lämpliga.

När utredningen har diskuterat olika möjligheter att trygga det statsinflytande på riksidrottsstyrelsens verksamhet som myndighetsfunktionen motiverar, har den beaktat att de åtgärder som krävs för detta inte får sådan karaktär att RF:s ställning som fri organisation äventyras. Alternativ 1 kan rimligen inte vara tveksamt i detta hänseende, eftersom det är identiskt med nuvarande ordning. Från inget håll har gjorts gällande att RF genom denna statliga insyn på något sätt förlorat sin karaktär av fri organisation. Det kan te sig något annorlunda med i varje fall alternativen 2 (Kungl. Maj:t tillsätter ordförande i riksidrottsstyrelsen) och 4 (Kungl. Maj:t tillsätter både ordförande och chefstjänsteman). I båda fallen förutsätts att Kungl. Maj:t tillsätter ordförande. Denna ordning förekommer i Svenska jägareförbundet och uppfattas därvid inte som ett för långt gående ingrepp i en fri organisation. Utredningen vill emellertid inte förorda alternativ 2. Erforderligt inflytande kan vinnas utan att en lösning väljs som med hänsyn till vad som sedan många år tillämpas kan uppfattas som onödig eller för långt gående. Vidare anser utredningen att alternativ 3 (Kungl. Maj:t tillsätter chefstjänsteman för RF:s kansli) och 4 inte bör ifrågakomma främst därför att chefstjänstemannen, som i båda dessa alternativ avses tillsättas av Kungl. Maj:t, lätt kan komma i en besvärlig mellanställning, vilken försvårar vederbörandes arbete både vad det avser det interna organisationsarbetet och vid fullföljande av myndighetsfunktionen.

Utredningen har stannat för att förorda att man knyter an till de åtgärder för att säkra det statliga inflytandet, vilka redan tillämpas. De representerar en god avvägning mellan de olika intressen och krav som måste tillgodoses. I konsekvens härmed föreslår utredningen att systemet med Kungl. Maj:ts ombud skall bibehållas.

Med hänsyn till att verksamheten av myndighetskaraktär på olika sätt vidgas kan det vara ändamålsenligt att i stället för ett ombud med en suppleant, vilken äger deltaga i sammanträdena, utöka antalet ombud till två med personliga suppleanter som deltager i styrelsens sammanträden endast vid förhinder för ordinarie ombud. För båda dessa ombud föreslås gälla samma befogenheter och ansvar som i nuvarande ordning. Vartdera ombudet skall alltså ha den rätt att få en fråga hänskjuten till Kungl. Maj:ts prövning, vilken nu tillkommer ombudet eller suppleanten, om denne ersätter ombudet. Ombuden behöver således inte vara ense om den bedömningen. Det räcker om ett av ombuden inte anser sig kunna biträda ett beslut inom riksidrottsstyrelsen för att frågan måste hänskjutas till Kungl. Maj:t.

Utredningen vill särskilt understryka att Kungl. Maj:ts båda ombud i riksidrottsstyrelsen och i de andra organ inom RF, som eventuellt kan vara aktuella i sammanhanget, skall, utöver utövande av gällande här tidigare återgivna befogenheter och skyldigheter, bevaka att av statsmakterna i anslutning till anslagsbeslut eller på annat sätt angivna riktlinjer och anvisningar för verksamheten följes. Vidare är det en viktig uppgift för ombuden att beakta att riksidrottsstyrelsen i sitt utövande av myndighetsfunktionen behandlar alla organisationer lika och i enlighet med statsmakternas intentioner, oavsett om vederbörande är organisatoriskt ansluten till RF eller ej.

Denna anordning med Kungl. Maj:ts ombud garanterar rimligen oväld och objektivitet på samma sätt som om verksamheten skulle ha bedrivits inom ett sedvanligt ämbetsverk. Med hänsyn härtill kan det vara till fördel om minst ett av ombuden har erfarenhet från verksamhet inom statsförvaltningen. För att få bästa möjliga garanti för opartiskhet är det viktigt att två ombud utses och att de var för sig erhåller

de befogenheter som nu tillkommer nuvarande ombud.

Om det finns organisation som berörs av den av riksidrottsstyrelsen utövade myndighetsfunktionen men som inte har någon organisatorisk anknytning till och därav följande inflytande i RF, kan det vara rimligt anta att ifrågavarande organisation, om så befinnes påkallat, till Kungl. Maj:t framför synpunkter i fråga om ombuden och deras verksamhet. Ombuden bör hålla nära kontakt med dessa organisationer liksom med idrottslivet i övrigt.

I konsekvens med den konstruktion utredningen ger åt myndighetsfunktionen föreslår utredningen att Kungl. Maj:ts ombud endast skall finnas i riksidrottsstyrelsen och agera på basis av denna position. Något Kungl. Maj:ts ombud skall således inte, såsom nu är fallet, finnas i korporationsidrottsförbundets styrelse eller i någon annan utanför RF stående organisation.

15.6 *Offentlighetsprincipen*

Utredningen utgår från att offentlighetsprincipen kommer att tillämpas i kansliverksamheten med avseende på ärenden av myndighetskaraktär efter samma regler, som gäller för ämbetsverk. Om svårigheter därvid skulle uppstå att hålla isär dessa ärenden från dem som är interna i den egna organisationen, får förutsättas att ingen inskränkning sker i tillgängligheten av myndighetsärendena utan att i stället ökad offentlighet ges åt övriga ärenden och handlingar. Utredningen bedömer inte ett tillgodoseende av kravet på full offentlighet vara förenat med några problem för RF som fri organisation.

15.7 *Organisatoriska frågor*

Riksidrottsstyrelsens ansvarsområde och arbetsformer är av stor vikt vid fullgörandet av ifrågavarande myndighetsuppgifter. Vidare måste RF:s kansli anpassas för uppgiften.

Utredningen har behandlat dessa frågor och därvid funnit att en viss ytterligare koncentration bör ske till riksidrottsstyrelsen av det ansvarsområde som är RF:s. Arbetsformerna bör rationaliseras genom viss delegering till chefstjänstemannen. Utredningen avger också förslag om effektivare organisation av kansliet samt en viss utökning av detta. Dessa förslag utvecklas närmare i följande avsnitt. Utredningen är medveten om att RF:s medverkan krävs vid förändringar av detta slag, vilka berör förbundets interna organisation. Med hänsyn till att myndighetsfunktionen administrativt anförtros riksidrottsstyrelsen samt det betydande statliga stöd som RF åtnjuter är det rimligt att statsmakterna framför synpunkter i de frågor utredningen behandlar i detta sammanhang.

15.7.1 Ekonominämnden

Ifrågavarande nämnd, som inrättades 1932, har till uppgift att handha och ansvara för förvaltningen av riksidrottsförbundets idrottsfond samt förbundets egna fonder. Kungl. Maj:ts ombud eller dennes suppleant skall enligt instruktionen för nämnden vara ordförande i densamma. För förvaltningen av idrottsfonden gäller vissa av Kungl. Maj:t givna bestämmelser. Nämnden skall minst en gång årligen avge rapport till riksidrottsstyrelsen. Den verkställande funktionen skall enligt instruktionen vara anförtrodd en ledamot av nämnden. Den kamerala verksamheten handhas av RF:s kansli.

Ekonominämnden bör upplösas och dess ansvarsområde överföras på riksidrottsstyrelsen samt åtföljande arbetsuppgifter ankomma på kansliet.

15.7.2 Poliklinikkommittén

Inom RF arbetar en poliklinikkommitté – inrättad 1944 – med uppgift att ombesörja och övervaka verksamheten vid RF:s polikliniker för hälsokontroll samt rådgivning beträffande sportskador. Kommittén lämnar anslag till idrottsmedicinsk och fysiologisk forskning. Utredningen har i avsnitt 16.4 punkt C klargjort, att det inte är

en idrottsrörelsens angelägenhet utan en landstingens och de borgerliga primärkommunernas att numera driva idrottspoliklinikerna. Utredningen utgår emellertid från t. v. oförändrade förhållanden i fråga om Bosön.

Poliklinikkommitténs ansvarsområde med undantag för forskningsanslagen för vilka föreslås särskild ordning bör överföras på riksidrottsstyrelsen och kommittén upplösas.

Den personal, som är anställd vid idrottspoliklinikerna, bör på förslag i vissa fall av den av utredningen i annat sammanhang föreslagna nämnden för idrottsforskning utses av riksidrottsstyrelsen och organisatoriskt ingå i dess kansli med placering i enlighet med arbetsuppgifterna.

15.7.3 Idrottsinstitutet på Bosön

Vid sidan om riksidrottsstyrelsen arbetar Stiftelsen Riksidrottsförbundets idrottsinstitut på Bosön i enlighet med stadgar, som Kungl. Maj:t fastställt, och reglemente, som riksidrottsstyrelsen utfärdat på förslag av stiftelsens styrelse. Denna består av ordförande och ännu en ledamot jämte en suppleant för dessa, förordnade av Kungl. Maj:t, och tre ledamöter jämte två suppleanter, utsedda av riksidrottstyrelsen. Hos stiftelsen finns personal anställd. Tillsättning av föreståndare kräver beslut av både stiftelsens styrelse och riksidrottsstyrelsen.

De skäl, som på sin tid föranledde att stiftelseformen valdes, torde inte längre vara giltiga. Organisationsformen har medfört onödiga problem och kompetenstvister. Stiftelsen bör därför upplösas samt »Bosön» och dess verksamhet inlemmas i RF. Riksidrottsstyrelsen bör med andra ord bli styrelse även för idrottsinstitutet och dess personal organisatoriskt tillhöra kansliet.

15.7.4 Riksidrottsförbundets förlagsaktiebolag

RF äger Riksidrottsförbundets förlagsaktiebolag, som formellt torde vara arbetsgivare för viss personal, ehuru denna personalgrupp i verkligheten redan integrerats med kansliet i övrigt. Bolaget utger tidskriften Svensk Idrott, svarar för försäljning av RF:s märken och mästerskapstecken samt tillhandahåller ytterligare några förlagsartiklar. Bolagets arbetsuppgifter omhänderhas i praktiken redan av riksidrottsstyrelsen. Bolaget bör upplösas och dess verksamhet även formellt övertagas av riksidrottsstyrelsen.

15.7.5 Sveriges olympiska kommitté

Sveriges olympiska kommitté (SOK) saknar eget kansli men hyr kontorsrum av RF i Strömsborg och är sedan lång tid tillbaka personellt knuten till kansliet i övrigt.

Oberoende av Sveriges olympiska kommittés framtida sammansättning och status i övrigt (vilket behandlas i kapitel 14) bör den uppgörelsen träffas mellan riksidrottsstyrelsen och Sveriges olympiska kommitté, att riksidrottsstyrelsen äger att bland kansliets tjänstemän utse och tillhandahålla kommitténs sekreterare och kassör. Därigenom blir dessa uppgifter verkliga tjänsteåligganden. I dagens organisation vore det naturligt, om RF:s verkställande direktör vore sekreterare och skattmästare i kommittén.

15.7.6 Riksidrottsstyrelsen och kansliet

Riksidrottsstyrelsen arbetar f. n. i plenum och genom de s. k. delegerade. Dessutom finns olika slags specialkommittéer av typen »kvinnliga kommittén», »tidnings-kommittén» m. fl.

Delegerade utgöres av riksidrottsstyrelsens ordförande och vice ordförande samt av Kungl. Maj:ts ombud och suppleant. Föredragande är RF:s verkställande direktör. Protokollet föres av RF:s kamrer. Delegerade har vissa beslutsbefogenheter, som angivits av riksidrottsstyrelsen.

Delegerade äger således avgöra ärenden av följande typer.

1. Materielinköp inom ramen för budgeten.
2. Fördelning av materiel till specialförbunden.

3. Tryckning.
4. Anställning och avlöning av kansli- och biträdespersonal.
5. Löneklassplacering av all personal.
6. Utdelande av diplom.
7. Representation vid konferenser o. dyl. inom Sverige.
8. Rutinfrågor rörande föreningar.
9. Internationellt samarbete (inom en av RF för varje specialförbund fastställd ram).
10. Tävlingsregler och tävlingsbestämmelser samt stadgar avseende specialförbunden.
11. Överklaganden som rör tillämpningen av specialförbundens tävlingsregler och tävlingsbestämmelser.

För avgörande av ärende fordras:

att samtliga kallats till sammanträde,
att riksidrottsstyrelsens ordförande eller vice ordförande samt Kungl. Maj:ts ombud eller dess suppleant är närvarande jämte föredragande,
att delegationen är om beslutet ense.

Är så ej fallet eller råder eljest tveksamhet, hänskjutes frågans avgörande till riksidrottsstyrelsen.

Av delegerade avgjorda ärenden anmäles för riksidrottsstyrelsen och upptages på föredragningslistan vid varje riksidrottsstyrelsesammanträde.

I övrigt är delegerade riksidrottsstyrelsens beredningsorgan.

Det bör övervägas om inte ärenden som nu handläggs av delegerade i huvudsak borde övertagas av chefstjänstemannen. I de frågor som berör myndighetsuppgifterna bör samråd ske med ett av Kungl. Maj:ts ombud, som erhållit uppdraget att biträda i sådana fall.

Genom att på detta sätt överföra en del nog så tidskrävande arbetsuppgifter till chefstjänstemannen får berörda styrelseledamöter mer tid till behandling av andra för styrelsenivån mera väsentliga uppgifter. Ytterligare koncentration och effektivitet i styrelsens arbete skulle kunna vinnas om också vissa ärenden som nu behandlas av styrelsen överfördes på chefstjänstemannen. Under alla förhållanden bör undersökas vilka möjligheter som härvidlag kan stå till buds. Kansliets organisation bör utformas bl. a. med hänsyn till detta önskemål.

15.7.7 Kansliet

Utredningen lägger i det följande vissa förslag till hur en funktionell kansliorganisation bör vara i grova drag organiserad. Med hänsyn till riksidrottsstyrelsens dubbla funktion som myndighet och styrande instans för den egna organisationen bör frågan om hur dess kansli skall vara organiserat närmare behandlas sedan styrelsens yttrande inhämtats.

Kansliets nuvarande organisation kännetecknas av att det byggts ut allteftersom olika behov uppkommit. Någon konsekvent plan för utbyggnaden har inte kunnat följas eftersom förutsättningarna för den framtida utvecklingen inte varit fastlagda. I någon mån har förekomsten av olika kommittéer och nämnder, vilken tidigare beskrivits, återverkat på kansliorganisationen, så att denna blivit förhållandevis uppsplittrad.

Flera skäl talar, enligt utredningens mening, för att en fastare organisation av kansliet införes. Av dessa skäl kan först nämnas att det av utredningen föreslagna systemet med koncentration av statsstödet till i huvudsak två anslag, varav det största – anslag för organisationsstöd – avses förvaltas av riksidrottsstyrelsen, kräver mera av sammanhållen ledning och översiktlig planering. Utredningens förslag att – genom ett principbeslut av riksdagen – en femårig ram anges för det totala statliga idrottsstödet förstärker detta krav. Ökad delegering från styrelsen till chefstjänstemannen förutsätter en mera koncentrerad sammanhållen kansliorganisation. Slopandet av flertalet befintliga kommittéer och nämnder bör i sig också befrämja en sådan utveckling. Det synes lämpligt att före behandlingen av kansliet antyda en tänkbar kompetensfördelning mellan riksidrottsstyrelsen och chefstjänstemannen.

Riksidrottsstyrelsen bör inom ramen för sina befogenheter enligt RF:s stadgar, riksidrottsmötets beslut och Kungl. Maj:ts föreskrifter avgöra

spörsmål om idrottsrörelsens allmänna politik; riksidrottsstyrelsen gör fördenskull de framställningar till Kungl. Maj:t, myndigheter och

andra institutioner samt utfärdar de rekommendationer, anvisningar och föreskrifter som anses påkallade,

frågor om den översiktliga idrottsplaneringen och om genomförandet av fördenskull påkallade åtgärder,

frågor om förslag till anslagsframställning hos Kungl. Maj:t,

frågor om fördelning av bidrag av statsmedel eller av andra medel, som kan stå till RF:s förfogande (jfr dock nedan),

frågor om ingripande ex officio mot specialidrottsförbunden, distriktsförbunden och andra organisationer,

då det gäller ekonomisk förvaltning i kraft av Kungl. Maj:ts regleringsbrev,

eljest, d. v. s. internt inom RF, i andra frågor i den mån RF:s stadgar det medger,

de viktigaste frågorna om

den interna riksidrottsförbundsorganisationen,

sin egen och förekommande särskilda nämnders, kommittéers m. fl. arbetsordningar,

instruktioner och reglementen för de högre tjänsterna inom riksidrottsförbundskansliet,

frågor om godkännande av kollektivavtal med vederbörande personalorganisationer,

nybyggnads- och nyanläggningsärenden ävensom viktigare frågor rörande befintliga byggnader och anläggningar under riksidrottsstyrelsens förvaltning,

frågor om internationellt idrottsutbyte, som väckts hos RF med stöd av RF:s stadgar,

frågor om tillsättning av tjänst i lägst lönegrad A 17,

frågor, som eljest ankommer på riksidrottsstyrelsen enligt RF:s stadgar,

andra frågor, som chefstjänstemannen hänskjuter till styrelsen.

I övriga ärenden, där RF:s interna organisation inte föranleder annat, beslutar chefstjänstemannen efter föredragning av vederbörande tjänsteman inför den ledningsgrupp, till vilken utredningen återkommer. I enklare frågor kan det vara tillräckligt med föredragning inför chefstjänstemannen ensam.

Vid fördelningen av årsbidrag till de bidragsberättigade organisationerna inom och utom RF bör ett belopp för oförutsedda kostnader ställas till chefstjänstemannens förfogande med rätt för honom att därur – dock inte till nytt ändamål – anvisa bidrag med förslagsvis högst 3 000 kr. till en sökande. Är det fråga om bidrag till organisation, som ej är ansluten till RF, skall chefstjänstemannen före sitt beslut samråda även med ett av Kungl. Maj:ts ombud.

Chefstjänstemannens beslut skall genom protokoll eller på annat sätt skriftligen anmälas för riksidrottsstyrelsen och därvid skall uppges, vem som varit föredragande och vilka som eljest varit närvarande.

Utredningen övergår så till kansliorganisationen och dess arbetsuppgifter.

Visserligen omspänner förbundets verksamhet ett brett register, i varje fall om man ser till de administrativa uppgifterna i detalj. Men hela verksamheten har dock en gemensam bas i den primära uppgiften att främja idrotten. Personellt är organisationen inte särskilt omfattande. Dessa omständigheter möjliggör en väl sammanhållen kansliorganisation.

Verksamheten kan, grovt skisserat, uppdelas efter två huvudlinjer, en idrottsorganisatorisk och en förvaltande (ekonomisk/administrativ). I konsekvens härmed synes det lämpligt att kansliorganisationen uppdelas på två avdelningar med i huvudsak verksamhet efter dessa huvudlinjer. Tillsammans med chefstjänstemannen bör cheferna för de båda avdelningarna bilda en ledningsgrupp för samordning av kansliets verksamhet och för slutlig beredning av ärenden som avgörs av styrelsen eller av chefstjänstemannen.

Det kan övervägas att, vid sidan av dessa två avdelningar, ett par speciella funktioner organisatoriskt knytes direkt till chefstjänstemannen. *Informationsverksamheten* är av sådan art att den måste omfatta organisationens hela verksamhetsfält. Även i övrigt finns skäl för att den sorterar direkt under chefstjänstemannen. Detsamma kan gälla *planeringsverksamheten.* Denna måste visserligen bygga på den fackkunskap som finns inom de båda avdelningarna. Men sammanhållningen och ledningen av denna viktiga funktion bör vara nära knuten till chefstjänstemannen. För denna uppgift bör därför finnas en begränsad organisationsenhet direkt ansluten till denne.

Inom den idrottsliga avdelningen – i fortsättningen kallad avdelning I – bör i första hand ingå följande verksamhetsområden. *Utbildnings- och kursverksamheten,* som närmare avhandlas i kapitel 11, utgör en väsentlig del av idrottsrörelsens gemensamma angelägenheter. Här kan särskilt nämnas fyra delområden. RF:s egen utbildnings- och kursverksamhet bör bli ett av dem. Ett andra bör vara den sammanhållande ledningen av undervisningen vid idrottsinstitutet på Bosön och i Vålådalen, i viss utsträckning även vid gymnastikfolkhögskolan vid Lillsved.

Samråd och i viss utsträckning samordning behövs vid planering och genomförande av specialidrottsförbundens, distriktsförbundens och specialdistriktsförbundens – ibland även föreningars – kurser och annan utbildningsverksamhet. Detta bör också gälla motsvarande verksamhet, där idrottsorganisationer utanför RF är huvudmän. Rådgivning och samråd bör i de fallen kunna etableras av och genom avdelning I.

Det fjärde delområdet avser framställning av pedagogiska hjälpmedel, vanligen i samråd och samarbete med specialidrottsförbunden eller andra organ, med avseende på kurslitteratur, instruktionsfilm, audovisuella hjälpmedel m. m. Riksidrottsstyrelsen synes böra undersöka möjligheterna att samordna den förlagsverksamhet, som i större eller mindre omfattning drivs av olika specialidrottsförbund, och att på detta fält samarbeta med befintliga skolboksförlag m. fl.

Nästa huvudområde är *konsulentverksamheten,* som förutsättes att på sikt bli ytterligare utbyggd. Arbetsuppgifterna blir såväl ledande som samordnande och rådgivande. Det gäller nämligen inte bara ledning och samordning av den regionala konsulentverksamheten i samråd med distriktsförbunden utan också samråd och samarbete såväl med specialidrottsförbundens – och i förekommande fall specialdistriktsförbundens – konsulenter och instruktörer som med motsvarande funktionärer hos de idrottsorganisationer, som inte är anslutna till RF. Det gäller med andra ord den totala gruppen instruktörer med idrottslig inriktning, vare sig de avlönas från statsmedel, landstings- eller andra kommunala medel eller från organisationens egna medel. Det är angeläget att söka skapa samverkan och arbetsfördelning mellan exempelvis distriktsförbundens konsulenter och korporationsidrottsförbundets regionala konsulenter för att på det bästa och mest effektiva sättet utnyttja dessa allmänt idrottsligt inriktade funktionärer.

Samråd och samarbete bör ske med vederbörliga interkommunala – inte minst kommunförbundets – och kommunala organ i fråga om den idrottsliga verksamhet, som leds av kommunala fritidsintendenter, idrottskonsulenter, sportledare etc. Det vore likaså värdefullt att kunna etablera samarbete även med de företagsanställda sportledarna.

Avd. I bör kontinuerligt samråda med försvarsmakten i fråga om den idrottsliga verksamheten, särskilt med avseende på de värnpliktiga.

På konsulentsektionen inom avd. I vilar övervakningen av fritidsgruppsverksamheten inom RF:s föreningar och inom de övriga idrottsorganisationer, som tilldelas bidrag av statsmedel genom beslut av riksidrottsstyrelsen.

Kontakterna mellan riksidrottsstyrelsen och de aktiva utövarna bör också gå över konsulentsektionen och avse uppföljning och rådgivning beträffande i princip all idrott.

Det tredje huvudområdet för avd. I blir att i samråd med planeringssekretariatet lämna *råd och service* inte bara åt idrottens organisationer utan också till kommuner och institutioner, till fabrikanter av idrottsmateriel, till arkitekter, konsulter och entreprenörer för idrottsanläggningar i vad gäller de idrottsliga fordringarna. Detta innebär, att även när idrottsplatskommittén upphör och beslutanderätten i fråga om anläggningsstöd flyttas till Statens naturvårdsverk, bör en tekniker finnas anställd på RF:s kansli. Följaktligen bör avd. I medverka vid *fördelningen av anläggningsstödet.*

Slutligen faller riksidrottsstyrelsens *internationella verksamhet* till huvudsaklig del på avd. I, dit Sveriges olympiska kommittés sekretariat funktionsmässigt bör knytas och varifrån rådgivningen, särskilt till specialidrottsförbunden, bör utgå i fråga om det internationella idrottsliga samarbetet, bl. a. med avseende på internationella mästerskapstävlingar. Vidare bör avd. I på begäran av specialidrottsförbund kunna medverka vid arrangemang av internationella mästerskap i Sverige.

En beskrivning av arbetsuppgifterna för *förvaltningsavdelningen* – i fortsättningen kallad avd. II – kan göras mera schematisk:

Ekonomisk planering och budgetering.

Petita:

äskande,
upprättande av underlag för Kungl. Maj:ts regleringsbrev,
upprättande av förslag till fördelning av anslag,
utanordning av anvisande bidrag.

Redovisning och intern kontroll, bl. a. med avseende på budgetutfall.

Medelsförvaltning – däri inräknad förvaltningen av förefintliga fonder.

Fastighetsförvaltning:

idrottsfondens fastighet i kv. Kumlet, Stockholm,
idrottsinstitutet på Bosön,
Vålådalen – om stiftelsen lämnar riksidrottsstyrelsen detta uppdrag,
Lillsved – om stiftelsen lämnar riksidrottsstyrelsen detta uppdrag,
Idrottens hus, när detta uppföres.

Statistik, dit även rapportering, upprättande av röstlängder m. m. hör.

Riksidrottsstyrelsens arbetsgivarfunktion:

administrativ personalledning,
tillsättning av tjänster resp. beredning för sådan tillsättning,
ärenden och förhandlingar rörande anställningsvillkor o. dyl.,
verka för samordning av arbetsgivarefunktionen för sådan anställd personal, vilken avlönas med allmänna medel.

Affärsverksamhet:

ekonomisk ledning av tidskrifts- och annan förlagsverksamhet, avseende bl. a. olika slags märken och mästerskapstecken,
centralupphandling i förekommande fall för riksidrottsförbundsområdet. Det bör övervägas att även inrymma specialförbunden i den statliga centralupphandlingen.

Idrottsjuridik,

tillämpning och ändring av riksidrottsförbundets stadgar,
granskning av specialidrottsförbundens stadgar och tävlingsbestämmelser,
rådgivning åt specialidrottsförbunden, distriktsförbunden, specialdistriktsförbunden och föreningar i idrottsjuridiska och liknande spörsmål,
riksidrottsnämndens sekreterarfunktion.

Kassa- och expeditionsgöromål.

Redan av denna uppräkning framgår att avdelning II bör ledas av en tjänsteman med erfarenhet från administration och central förvaltning, helst från det statliga området. Det är rimligt anta att kraven kommer att skärpas med avseende på riksidrottsförbundskansliets möjligheter att prestera det slags utredningar, som – vanligen i form av promemorior – kan läggas till grund för statsmakternas prövning av olika ärenden. Det måste bl. a. förutsättas, att Kungl. Maj:t både officiellt och under hand kommer att anbefalla utredningar av riksidrottsstyrelsen i dess egenskap av myndighet.

Informationsverksamheten bör i huvudsak omfatta följande arbetsuppgifter.

Redaktionell ledning av tidskriften Svensk Idrott och övrig utgivning av publikationer från RF, bl. a. sådana av informativ karaktär.

Information till specialidrottsförbunden, distriktsförbunden och specialdistriktsförbunden samt i förekommande fall föreningarna även på andra vägar än genom Svensk Idrott.

Information till statliga och kommunala organ, till institutioner och utanför RF stående organisationer.

Bevakning av och information till massmedia – press, radio och TV – i Sverige och utomlands; detta kräver bl. a. kontakt även med utrikesdepartementets pressbyrå.

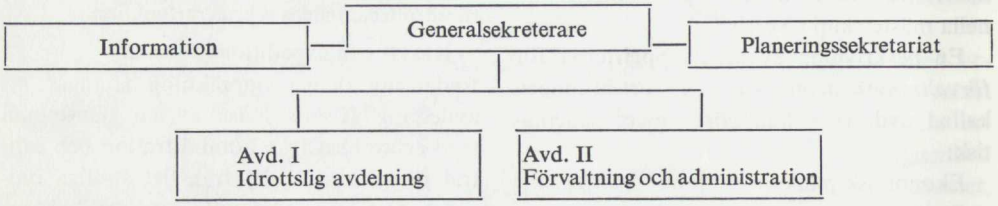
Allmän informationsverksamhet – vilket också kräver bevakning av idrottslitteraturen.

I den mån planeringssekretariatet vill ge mera allmän spridning åt information, bör denna redigeras ut i samråd mellan sekretariatet och informationschefen.

Såsom redan framhållits avses *planeringssekretariatet*, med direkt anslutning till

chefstjänstemannen, i första hand ha en sammanhållande funktion. Underlaget för planering och för olika slags förekommande utredningar kan främst dels framtas inom de två fackavdelningar, som skisserats, och dels hämtas utifrån. Planeringssekretariatet kan därför personellt vara begränsat. Kravet på kvalité måste emellertid beaktas.

Denna uppläggning av kansliets organisation kan åskådliggöras i följande tablå:

Utredningen anser det inte nödvändigt att exakt ange personalbehovet vid RF:s kansli, utan inskränker sig till att anföra vissa förslag i denna fråga, främst avseende kvalificerad personal. Därvid bortses emellertid från personal vid Bosön, Vålådalen och idrottspoliklinikerna samt på fältet (konsulenter m. fl.).

Chefstjänstemannen benämnes för närvarande verkställande direktör. Eftersom utredningen förordar att chefstjänstemannens ställning inte minst ansvarsmässigt förstärkes avsevärt, bör det övervägas att markera denna ändring även genom ny benämning av tjänsten. Utredningen vill förorda den inom idrottsrörelsen och annan omfattande organisationsverksamhet även internationellt mest brukliga chefsbenämningen, nämligen generalsekreterare.

Utredningen förutsätter att kansliorganisationen i någon mån byggs ut efter hand som verksamheten ökar under den femåriga planperioden. De nuvarande kanslilokalerna är inte till alla delar ändamålsenliga för en rationell organisation av t. ex. expedition och kassa. En framtida överflyttning till ett »Idrottens hus» bör kunna ge mera rationella möjligheter.

En översiktlig beräkning av ifrågavarande personalbehov med placering å kansliet kan ske enligt följande.

Avdelning I avseende den egentliga idrottsliga verksamheten ledes av en avdelningsdirektör. Vidare skall i denna avdelning finnas den personal som avses för central ledning av ledarutbildningen. Denna verksamhet har närmare behandlats i kap. 11. Personalbehovet i central instans har därvid angetts till två kvalificerade befattningshavare. Den ene av dessa bör vara studiekonsulent och den andre biträdande studiekonsulent. Till avdelningen avses även hänföras den centrala ledningen av konsulent- och instruktörsverksamheten. Chef för denna del av avdelningens verksamhet bör vara en rikskonsulent. I det nuvarande kansliet finns en biträdande rikskonsulent och en konsulent för motionsidrott. Båda bör benämnas biträdande rikskonsulent. Därtill bör ytterligare två sådana tjänster inrättas, en för damidrotten och en för kontakterna med specialförbundens instruktörer och konsulenter samt för viss uppföljning av deltagande i olympiska spel, VM och EM eller andra kvalificerade internationella tävlingar. För verksamheten med råd och service i fråga om idrottsanläggningar och idrottsutrustning, vilken tidigare beskrivits, inrättas en tjänst för ingenjör.

Avdelning II, förvaltning och administration, ledes av en avdelningsdirektör, som också är personalchef. Avdelningschefens arbetsbörda torde bli förhållandevis omfattande. Därför bör inrättas en tjänst till dennes förfogande benämnd avdelningssekreterare, varigenom också en viss flexibilitet uppnås i organisationerna. Vidare måste finnas en kamrer med uppgift att vara chef för bokföring och kassa, expedition, vaktmästeri och telefonväxel. Biträdespersonalen bör tillhöra expedition och kassa. Den kan delvis placeras ut som sekreterare åt chefstjänstemän men i övrigt – frånsett biträden för

kassatjänst o. d. – bör skrivgöromålen fördelas mellan personalen på expeditionen. Tjänster för bokhållare och kassör bör finnas. En särskild tjänst för registrator bör inrättas. Det kan övervägas att denna befattningshavare tillika är statistikförare och i övrigt fullgör uppgifter som låter sig förenas med arbetet att vara registrator.

Till avdelning II hör bl. a. förvaltning av egna fastigheter.

Alternativt kan en tjänst för fastighetsintendent inrättas eller anlitande av konsulttjänster ske. När »Idrottens hus» tillkommit och Bosön byggts ut kan en fast tjänst måhända vara att föredra. För speciella, tillfälliga byggnadsföretag bör alternativet att anlita konsulttjänster vara det mest ändamålsenliga.

För uppföljning och kontroll av anslags- och budgetfrågor, bl. a. inom specialförbund och andra organisationer som mottager anslag, erfordras en revisorstjänst. Vidare kan en tjänst för annonsanskaffning erfordras. Alternativt kan denna funktion fyllas av någon som till huvudsaklig del arbetar på provisionsbasis utan att vara fast knuten till kansliets organisation.

Informationsavdelningen bör bestå av en informationschef. Till sitt förfogande bör denna ha en redaktör.

Planeringssekretariatet bör kunna begränsas till en kvalificerad befattningshavare, benämnd planeringssekreterare.

Utredningen har med utgångspunkt i dessa beräkningar kommit till att en nettoökning med 3–4 kvalificerade tjänster erfordras jämfört med nuvarande organisation. Härvid har till den nuvarande organisationen räknats tjänsterna på IPK. Eftersom IPK:s huvudsakliga verksamhet föreslås övertagas av organ utanför RF innebär här angivna personalbehov en reell ökning med 5–6 tjänster för kvalificerade befattningshavare.

Kostnadsberäkningar återfinns i avsnitt 16.4, punkt D.

16 5-årsplan för svensk idrott

16.1 *Sammanfattning*

I kapitel 16 sammanfattas och sammanställs i en översiktsplan de bedömningar utredningen gjort i de föregående avsnitten samt motiveras och kommenteras de ytterligare förslag och bedömningar utredningen presenterar.

Utredningen föreslår i kapitel 7 en sådan förenkling och samordning av de anslag, som specifikt går till idrott i bred bemärkelse, att stödet i fortsättningen utgår från ett anslag och från en huvudtitel i stället för så som nu är fallet från en rad olika anslag och från fyra huvudtitlar.

För utvecklingen av det fortsatta stödet vill utredningen fastställa en femårig planeringsram. En sådan långsiktig planering av expansionen finner utredningen önskvärd ur statsmakternas synpunkt. Den är emellertid lika nödvändig för kommunerna, som måste ges möjlighet att anpassa sitt stöd till de ändrade förutsättningarna, samt för idrottsorganisationerna själva, som skall mobilisera de personella resurser som krävs och se till att det ökande offentliga stödet kommer till effektiv användning.

Utredningen har funnit starka motiv för en mycket kraftig ökning av statens stöd till idrotten. För de ändamål utredningen vill inrymma i det nya anslaget för centralt stöd till idrotten föreslås en fördubbling av stödet under planperioden, från 59 milj. kr. budgetåret 1969/70 (basåret) till 118 milj. kr. budgetåret 1974/75. Den genomsnittliga ökningen är något snabbare för organisationsstöd än för anläggningsstöd.

16.2 *Varför 5-årsplan?*

Utredningen har vid sin bedömning av behovet av statsstöd till idrotten konsekvent tillämpat ett 5-årsperspektiv. Skälen härtill är följande:

16.2.1 Perspektiv på statsutgifterna

I den statliga budgetplaneringen anlägges sedan lång tid tillbaka ett femårigt långtidsperspektiv. Årligen görs på basis av planeringen inom verk, myndigheter och departement en femårsbedömning av statsutgifterna, så långt dessa är fastlagda eller kan förutses. Bedömningen görs för att ge en uppfattning om de finansiella långtidsperspektiven inom statsverksamheten samt storleken av det utrymme som finns för nya utgiftsåtaganden. En kvantitativ bestämning av utgifterna inom ett område under fem-årsperioden binder visserligen handlingsmöjligheterna inom andra områden men skapar förbättrade möjligheter för en styrning av utgiftsutvecklingen och en bättre användning av pengarna. Ur statsmakternas synpunkt bör en ram för utgiftsutvecklingen på idrottsområdet därför vara angelägen.

Utredningen vill också hävda att det vore föga meningsfullt att låta en utredning ar-

beta fram riktlinjer beträffande de insatser som från statens sida skall göras för idrotten och sedan låta dessa riktlinjer vara gällande under ett enda budgetår. Riktlinjer bör rimligen fastställas för en längre tid.

16.2.2 Inplanering av större projekt

Särskilt i fråga om större projekt inom svensk idrott som avses finansierade med statsmedel är det nödvändigt att planera långsiktigt. Utredningen har föreslagit att staten finansierar eller bidrar till utbyggnaden eller tillkomsten av ett antal sådana projekt. Om dessa s. k. riksanläggningar på ett naturligt sätt skall kunna planeras in i idrottsverksamheten utan att utgöra en kraftig belastning på statsbudgeten så måste kostnaderna fördelas relativt jämnt under ett antal år. För projekt av denna storlek bör perspektivet i praktiken sträckas ut till tio år. Utredningen har i sina anslagskalkyler bedömt behoven under en femårsperiod.

16.2.3 Den kommunala planeringen

Som utredningen redovisar i kapitel 5 är kommunernas utgifter för idrottsändamål ca fem gånger så stora som statens. Utredningen föreslår ingen omläggning av denna kostnadsfördelning stat – kommun men vill få till stånd en klarare ansvarsfördelning. Staten bör i princip svara för gemensamma centrala insatser, i huvudsak stöd till riksanläggningar och till riksorganisationer, vilka i sin tur på det sätt var och en finner lämpligt kan ge stöd till olika led inom sin organisation. Landstingen bör i ökad grad stödja de regionala organisationerna. Primärkommunerna bör i huvudsak svara för stödet till föreningsidrotten och finansiera de lokala anläggningarna.

Det är uppenbart att en illa genomtänkt och mycket snabb ökning av statsanslagen till idrotten skulle ställa kommunerna inför stora problem. I många fall har statliga utgifter sin direkta motsvarighet i kommunala sådana. Så t. ex. lämnar kommunerna som regel bidrag med samma belopp som staten till ungdomens fritidsverksamhet. Inom andra områden t. ex. ledarutbildningen kan statliga insatser beräknas föranleda en betydande utgiftsstegring på det kommunala området. Sambandet mellan statliga och kommunala insatser gör det från kommunal synpunkt nödvändigt med en balanserad och långsiktig utveckling av statens stöd till idrotten.

16.2.4 Idrottsorganisationernas anpassningsproblem

Utredningen tvekar inte att karakterisera idrottens behov av ökat samhällsstöd som mycket stort. Det är emellertid uppenbart att idrottens egna organisationer behöver tid på sig för att anpassa sin egen organisation till de ökade samhälleliga insatserna. Ökade statliga insatser förutsätter samtidigt ökade organisatoriska insatser inom idrotten. Även om behovet är stort i ett längre perspektiv kan idrotten inte på ett effektivt sätt ta emot alltför stora resurser utifrån inom en kort tidrymd. Även här krävs en systematisk och långsam anpassning till ett nytt läge.

Statsmakternas krav på att anvisade medel kommer till effektiv användning kan inte åsidosättas. För att detta inte skall behöva ske via en rigorös efterhandskontroll – ett alternativ som utredningen med kraft avvisar – måste i stället medelsanvisningen bygga på en omsorgsfull planering och på de medelsanvisande myndigheternas förtroende för mottagarnas förmåga att använda pengarna på ett meningsfullt sätt.

De medel som kan ställas till förfogande skall fördelas på basis av en omsorgsfull planering inom idrotten, en planering som anvisar skilda alternativ, som anger behovet av en viss insats samt effekten av att den sätts in.

En sådan omsorgsfull planering som det här är fråga om har svårt att växa fram om osäkerhet råder beträffande statens långsiktiga åtaganden. Planeringen befordras bäst av att mottagaren kan räkna med en flerårig ram som han har att hålla sig inom. Utredningen har funnit en femårig

planeringsram bäst motsvara idrottsrörelsens behov av stadga i planeringen.

16.3 *Femårsplanens uppbyggnad*

Den femårsplan som i det följande presenteras utgör i första hand en summering av de anspråk på statsmedel som följer av utredningens förslag. Dessa förslag och dess konsekvenser i fråga om utgifter har presenterats i det föregående. Det gäller t. ex. avsnitten ledarutbildning, handikappidrott och studerandeidrott.

Andra ändamål till vilka utredningen föreslår statsstöd enligt indelningen i kapitel 7 har inte tidigare i utredningen blivit föremål för någon noggrannare behovsanalys. Organisation och struktur har däremot utförligt behandlats i tidigare kapitel. I anslutning till planen i det följande tas återstående frågor upp, dvs. utgiftsberäkningens grund samt övriga frågor som inte varit av den omfattningen att de motiverat särskilt kapitel och som varit utan direkt samband med de redovisade kapitlen.

I planen presenteras för vart och ett av de 19 ändamål till vilka utredningen föreslår att statsstöd skall utgå, en utgiftskalkyl för de fem planåren. Det innebär inte att utredningen i detalj vill låsa fast fördelningen av statsstödet under femårsperioden.

Tvärtom vill utredningen starkt betona att betydande rörlighet måste finnas. Kalkylens syfte är att faställa *omfånget* av den ram som statsstödet till idrotten enligt utredningens mening bör få för den kommande femårsperioden. *Inom* denna ram kan sedan justeringar ske allteftersom sådana gör sig påkallade. När t. ex. en viss organisation visar sig i särskild grad kunna motsvara förväntningarna i fråga om att erbjuda motionstillfällen, då bör detta ge utslag i fördelningen av de pengar som ställs till riksidrottsstyrelsens förfogande.

De poster utredningen fört upp i planen är uttryckta i löpande prisläge. Det innebär att i den mån en organisation inte förmår organisera sin verksamhet så att pris- och kostnadsstegringar kompenseras av rationaliseringsåtgärder så kommer det reala utrymmet att bli något lägre för organisationen än vad som framgår av planen. Inom idrotten torde emellertid finnas utrymme för betydande rationaliseringsinsatser. Kontorstekniken utvecklas snabbt varför samgående mellan flera idrottsorganisationer i fråga om att utnyttja sådana resurser bör innebära minskade totala kostnader. De av utredningen föreslagna gemensamma insatserna för propaganda, ledarutbildning, lokalsamordning m. m. bör på samma sätt ge god avkastning på insatta resurser.

I tabell 16.1 redovisas de anslag och ändamål budgetåren 1968/69 och 1969/70, vilka utredningen vill sammanföra till totalt ett anslag: Centralt stöd till idrotten, organisationsstöd; och Centralt stöd till idrotten, anläggningsstöd. I tabell 16.2 återfinnes en plan över anslagsposternas utveckling under planperioden samt de beräkningar av skilda utgiftsändamåls utveckling som bestämmer anslagsutvecklingen. Siffrorna efter varje post respektive ändamål anger de anslag/ändamål enligt nuvarande struktur som utredningen vill föra samman.

16.4 *5-årsplanen med kommentarer*

(Se motsvarande bokstav i tabell 16.2)
I kommentarkolumnen i tabell 16.2 har hänvisats till de avsnitt i utredningen där beräkningen och motiveringarna för dessa beräkningar återfinnes. I detta avsnitt kommenteras sådana beräkningar inte ytterligare. I den ordning som de olika utgiftsändamålen tagits upp i tabellen, dvs. i bokstavsordning, kommenteras nedan femårsplanens beräkningar endast i den mån ytterligare kommentarer erfordras.

C. Polikliniker, hälsokontroll

Riksidrottsförbundet har en poliklinikkommitté för hälsokontroll. Kommittén lämnar också anslag till idrottsmedicinsk forskning. Poliklinikkommittén inrättades år 1944 och driver en poliklinik för idrottsskador, förlagd till *Stockholms Stadion,* och en till *idrottsinstitutet på Bosön.* Undersökning vid någon av klinikerna är kostnadsfri för

Tabell 16.1 Nuvarande anslag

(1 000-tal kr)

	1968/69	Basår 1969/70
Riksidrottsförbundet	*19 052*	*22 150*
1. administration	889	979
2. kursverksamhet	350	450
3. ungdomskonsulenter	2 307	2 550
4. fritids-, kommittéverksamhet m. m.	235[1]	245
5. motionsidrott (instr.)	115	155
6. Svensk idrott	150	150
7. Bosön	325	360
8. idrottsplatskommittén	390	415
9. poliklinikkommittén	315	340
10. distriktsförbunden	1 100	1 300
11. föreningar	700	700
12. diverse	176	206
13. specialförbunden	12 000	14 300
Org. utanför RF, m. m.	*6 613*	*6 395*
14. olympiska kommittén	1 300	500
15. De handik. riksförbund	250	290[1]
16. Sv. dövas idrottsförb.	80	90[1]
17. Simfrämjandet	85	95
18. Livräddningssällsk.	35	40
19. Ridfrämjandet	(360)	480
20. Lantliga ryttarna	70	75
21. Ponnyföreningen	25	30
22. Skidfrämjandet	338	398
23. Turistföreningen	26	26
24. Korpidrottsförb.	2 260	2 675
25. ungdomsidrott	1 200	(1 200)[1]
26. Skolöverstyrelsen	240	280
27. Vålådalsstiftelsen	30	30
28. övrigt	234	96
29. Lillsved	80	90

	1968/69	Basår 1969/70
Anläggningsstöd	*4 710*	*4 830*
30. Vålådalen	1 000	1 000
31. större anläggningar	1 200	(900)[1]
32. mindre lek- och idrottspl.	2 250	2 350
33. bastuanläggningar	150	160
34. Simbaddelegationen	110	120
35. Bosön, Lillsved, Idrottens hus	—	300
1–35 S:a Idrottsfonden	*30 375*	*33 375*
Organisationsstöd, friluftsf.	*690*	*(750)*[1]
36. Reso	85	
37. Skid- och friluftsfrämj.	225	
38. Svenska motorbåtunionen	10	
39. Fiskefrämjandet	25	
40. Sv. naturskyddsfören.	35[3]	
41. Riksorg. campingkomm.	65	
42. Svenska turistfören.	160	
43. Scoutorganisationer	85[3]	
44. *Anläggningsstöd, friluftsf.*	*4 310*[4]	*(4 750)*[1]
35—44. S:a Friluftsfonden	*5 000*	*5 500*
45. Fritidsbåttrafiken	2 600	4 000[2]
46. Utb. av ungdomsledare	300	500
47. Ungdomsorg. centrala verks.	300	300
48. Ungdomens fritidsverks.	9 920	11 880
49. Motionsverks. för studerande	630	655
50. frivilliga skyttevä s.	2 700	2 800
45—50. Övriga medel	*16 450*	*20 135*
Totalt: stöd till organisationer och anläggn.	*51 825*	*59 010*

[1] Av utredningen uppskattat belopp
[2] Bidragsram
[3] Utgår ur andra anslag fr.o.m. den 1 juli 1969
[4] Anslaget till fonden minus organisationsstöd; p g a reservationen lämnades ytterligare bidrag.

Tabell 16.2 Femårsplan för statligt stöd till idrotten

Centralt stöd till idrotten

(milj. kr)

Anslag och ändamål	1969/70	P 1970/71	L 1971/72	A 1972/73	N 1973/74	Å R 1974/75	
Organisationsstöd m. m., 1—7, 9—29, 36—43, 46—50	*44,5*	*54,5*	*64,5*	*72,5*	*80,5*	*90,5*	
A Ledarutbildning och kursverks. (2, 7, 29, 46)	1,4	4,4	6,4	7,4	8,4	9,4	kalkyl i kap. 11
B Forskning (9)	0,1	0,3	0,5	0,7	0,9	1,0	kalkyl i kap. 10
C Polikliniker, hälsokontroll (9)	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	se kommentar nedan
D Administration, konsulenter, service, propaganda (1, 3—6, 25)	5,3	7,1	9,3	10,4	11,4	12,4	förslag i kap. 15 se kommentar nedan
E Distriktsförbunden (10)	1,3	1,3	1,4	1,5	1,5	1,6	5%/år se kommentar nedan
F Nuv. specialförbund (13, 14) samt G övriga förbund och organisationer (17—22, 24, 37, 47)	19,1	21,9	25,3	29,0	33,4	38,4	15%/år se kommentar nedan
H Handikappidrott (15, 16)	0,4	0,7	1,0	1,2	1,4	1,6	kalkyl i kap. 8
I Friv. skyttet (50)	2,8	2,9	3,0	3,1	3,2	3,3	+0,1 mkr/år= aktuell trend
J Ungdomens fritidsverksamhet (48)	11,9	13,1	14,4	15,8	17,4	19,1	10%/år se vidare kap. 13
K Studerandeidrott (49)	0,7	0,9	1,2	1,6	1,9	2,3	kalkyl i kap. 9
L Övrigt (11, 12, 26, 28)	1,3	1,7	1,8	1,6	0,8	1,2	Till RF, förfogande
Anläggningsstöd m. m.,	*14,5*	*17,5*	*20,5*	*22,5*	*24,5*	*27,5*	
M Vålådalen (30)	1,0	1,0	—	—	—	—	riksdagsbeslut 68
N Bosön (35)	0,2	2,0	4,0	3,5	3,5	3,5	Totalt 16,7 mkr
O Lillsved (35)	0,1	0,4	1,0	2,0	2,0	3,0	Totalt 8,5 mkr
P Idrottens hus (35)	—	—	—	0,3	1,0	2,0	Totalt 3,3 mkr
Q föreningsanläggningar, friluftsanläggn., m.m. (23, 31—33, 36, 38—44)	8,7	9,5	10,5	11,5	12,5	13,5	se kommentar nedan
R fritidsbåttrafik (45)	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	se kommentar nedan
S service och utvecklingsarbete (8, 34)	0,5	0,6	1,0	1,2	1,5	1,5	kalkyl i kap. 7

Totalt

Centralt stöd till idrotten	59,0	72,0	85,0	95,0	105,0	118,0
Organisationsstöd m. m.	44,5	54,5	64,5	72,5	80,5	90,5
Anläggningsstöd m. m.	14,5	17,5	20,5	22,5	24,5	27,5

förändringstal:					
	+ 13,0	*+ 13,0*	*+ 10,0*	*+ 10,0*	*+ 13,0*
	+ 10,0	+ 10,0	+ 8,0	+ 8,0	+ 10,0
	+ 3,0	+ 3,0	+ 2,0	+ 2,0	+ 3,0

medlem i förening som är ansluten till riksidrottsförbundet. År 1967 undersöktes 1 200 personer vid Stadionpolikliniken och 600 vid Bosöpolikliniken, där dessutom ca 1 400 personer konditionstestades. Kostnaderna av statsmedel var under senaste verksamhetsåret 115 000 kr.

Poliklinikkommittén lämnar anslag till idrottsmedicinsk och fysiologisk forskning vid kliniskt fysiologiska avdelningen på Karolinska sjukhuset och fysiologiska institutionen vid Gymnastik- och idrottshögskolan i Stockholm. Budgetåret 1968/69 anslog poliklinikkommittén 100 000 kr. till forskning.

Idrottspolikliniken i Göteborg, som startade år 1968, har haft till uppgift att ge hälsokontroll och skaderådgivning åt medlemmar i föreningar som tillhör riksidrottsförbundet.

Av geografiska skäl har polikliniken framförallt utnyttjats av idrottsmän från västra Sverige. Ansvarig för Göteborgspolikliniken är en kommitté med representanter från Göteborgs universitet, dess läkarförening, Göteborgs distriktsidrottsförbund, Göteborgs stad och riksidrottsförbundet. Vid hälsokontrollen undersöktes under år 1968 567 personer. Vid skaderådgivningen förekom under året 774 besök.

Lokalerna ställs utan kostnad till förfogande av Göteborgs idrottsnämnd. Driftkostnaderna, för vilka Göteborgs stad och riksidrottsförbundet svarar, uppgick år 1968 till 59 000 kr. De besökande betalar ingen avgift.

I Karlstad finns en liknande anläggning vid friluftsområdet Skutberget. Ansvarig är Motionsstiftelsen i Värmland, som nu fört upp begäran om medel för verksamheten på landstingsnivå. I princip står Karlstads stad för verksamheten, som finansieras dels genom en avgift för hälsoundersökning, dels genom en bastuavgift vid motionsanläggningen vid Skutberget. Senaste verksamhetsåret redovisades 65 000 bastubadande, vilket innebar fler besök än i Karlstads varmbadhus. Hälsoundersökningen kostar 15–20 kr. och bastubadet 1,50 kr.

I Linköping slutligen finns sedan år 1963 en idrottspoliklinik för hälsokontroll. Den är belägen i simhallen och drivs av idrotts- och fritidsnämnden. Staden står för lokaler och utrustning. Viss del av arvodena till tjänstgörande läkare vid polikliniken betalas av Linköpings idrottsförbund, som är en sammanslutning av idrottsföreningarna i staden men inte hörande under riksidrottsförbundet. Senaste verksamhetsåret hälsoundersöktes 130 personer vid polikliniken.

Utredningen finner den verksamhet som bedrivs vid poliklinikerna mycket värdefull. Av den i kapitel 6 redovisade internationella enkäten framgår att regelbunden hälsokontroll av tävlingsidrottande är obligatorisk eller förekommer i betydande utsträckning i de flesta länder. I Sverige är det endast inom boxningen som sådan kontroll är obligatorisk men inom elitidrotten sker en omfattande hälsokontroll i föreningarnas och förbundens regi. Utredningen föreslår för sin del inget generellt system för hur hälsokontroll bör ordnas. Om, som utredningen finner önskvärt, nya grupper av människor börjar idrotta är det emellertid nödvändigt att denna vidgning sker parallellt med information och propaganda i hälsofrågor, detta för att undvika risker för skador i samband med att man börjar idrotta.

Landstingen (motsvarande) är huvudmän för hälsovården. Det bör därför ankomma på landstingen att i samarbete med de regionala idrottsförbunden bygga upp polikliniker och rörlig hälsokontroll för medborgarnas behov i samband med idrottsutövning. Denna verksamhet bör självfallet vara integrerad med den normala hälso- och sjukvården. Utredningen finner det angeläget att polikliniker eller motsvarande service inrättas i vart och ett av landstingen. Riksidrottsförbundet bör söka stimulera fram detta.

Något behov av generella statliga stödåtgärder anser utredningen inte föreligga. Det stöd som nu lämnas poliklinikerna i Stockholm och Göteborg bör avvecklas. Däremot torde föreligga behov av en central poliklinik i anslutning till det nya ledarutbildningsinstitutet på Bosön. Verksamheten vid den

poliklinik som nu drivs där bör samordnas med verksamheten vid idrottsinstitutet och ställas under överinseende av det av utredningen i kapitel 11 föreslagna utbildningsrådet inom RF.

D. Administration, konsulenter, service, propaganda

Till denna ändamålsgrupp har hänförts följande av Kungl. Maj:t för budgetåret 1969/70 fördelade medel från fonden för idrottens främjande (regleringsbrev den 29/5 1969).

Till riksidrottsförbundet:

1. Central förvaltning och administrativ verksamhet	534 000 kr
2. Central idrottslig verksamhet, administration	445 000 kr
3. Ungdomskonsulenter/instruktörer	2 555 000 kr
4. Fritidsgruppsverksamhet, kommittéverksamhet, kontakt- och propagandaverksamhet	245 000 kr
5. Instruktions- och upplysningsverksamhet för motionsidrott	155 000 kr
6. Tidskriften Svensk Idrott	150 000 kr
Övrigt:	
7. Ungdomsidrott	1 200 000 kr
Summa	*5 284 000 kr*

Idrottsutredningen anser att dessa medel disponerade enligt den nya anslagsstrukturen bör ställas till riksidrottsförbundets förfogande för central administration, konsulentorganisation och konsulentverksamhet (ungdomskonsulenter), instruktörsverksamhet, service och propaganda samt för ungdomsidrott och breddidrott. RF bör anförtros att disponera medlen i fråga från anslagsposten Centralt stöd till idrotten, organisationsstöd m. m.

Utredningen har inom denna ändamålsgrupp beräknat medel för att inrätta regionalt placerade konsulenter med uppgift att aktivera föreningar och organisationer till ökad verksamhet för breddidrott (»motionsidrott»). Utredningen beräknar medel för fem sådana konsulenter under första planåret. Motionskonsulenternas regionala placering bör avgöras av RF med beaktande av att landet som helhet skall betjänas samt att konsulentorganisationen stegvis skall byggas ut. För planår två erfordras ytterligare fem konsulenter osv., så att under sista planåret skall finnas en konsulent i varje RF-distrikt för att stimulera breddidrotten. Kostnaden beräknas då till totalt 1,3 milj. kr. för dessa konsulenter mot 300 000 kr. år 1.

För att förstärka de centrala insatserna för att föra ut breddidrotten erfordras också ökade medel, år 1 med ca 200 000 kr. För information, särskilda aktioner för att främja breddidrott, propaganda, broschyrer m. m. erfordras ca 800 000 kr. år 1, allt utöver de medel som nu står till förfogande.

Kostnadsökningen för förslag som i det föregående, kapitel 15, lagts fram för att stärka RF:s administration samt för att lösa de nya uppgifterna kan (utöver medel till utbildningsavdelningen som behandlats ovan under punkt A) beräknas till 500 000 kr. för år 1.

Totalt innebär detta en anslagsökning från budgetåret 1969/70 till budgetåret 1970/71 med 1,8 milj. kr. till 7,1 milj. kr. Budgetåret 1971/72 (=år 2) beräknas anslagsbehovet öka med 1,1 milj. kr. och därefter med 1,0 milj. kr. per år.

Det bör erinras om att i denna ändamålsgrupp ingår de medel för stöd till ungdomsidrott som enligt särskild utrednings-PM (se avsnitt 7.3, punkt a) bör avvecklas för sådana organisationer som inte är idrottsorganisationer. I stället bör dessa medel som nu fördelas på en rad organisationer ombildas till ett servicestöd för ungdomsidrott. Idrottsorganisationerna själva skall få förfoga över resp. medel. Av de totala medlen till ungdomsidrott avses viss del gå till organisationer som nu står utanför RF.

Allmänt bör för ändamålsgruppen gälla, att även organisationer som nu står utanför RF bör kunna få ökade medel för att främja den breddidrott som utredningen finner angelägen. Den utökade verksamhet som här föreslås bör fördelas på centrala insatser via RF, på specialförbund eller på

övriga organisationer efter en bedömning av var de kan göra den största nyttan för ungdoms- och breddidrotten.

E. Distriktsförbunden

För budgetåret 1968/69 beviljades anslag till distriktsförbundens verksamhet med 1 100 000 kr. Vid fördelningen härav tillfördes RF:s konsulentverksamhet centralt 50 000 kr., återstoden fördelades mellan förbunden med belopp varierande mellan 26 000 kr. (Gotland) och 77 000 kr. (Småland). För att från RF:s sida få underlag för en bedömning av distriktsförbundens bidragsanspråk under en femårsperiod begärde RF under år 1968 in uppgifter om de bidragsbehov som distriktsförbunden ansåg sig ha under perioden. Enligt formulären som tillställdes förbunden skulle bidragsbehoven vila på en realistisk bedömning av möjligheterna att kunna förverkliga den redovisade verksamhetsplaneringen. Utgiftsanspråken angavs i 1968 års penningvärde. Enligt inkomna planer från distrikten fanns följande utgiftsanspråk under planperioden (två distrikt inkom ej med planer):

Beviljade bidrag 1968/69 1 025 000 kr.

Bidragsbehov enligt planerna för år 1 (1969/70)	ökn. i % jfrt med beviljade medel 1968/69
2 524 000 år 2	169
2 958 000 år 3	190
3 528 000 år 4	244
3 995 000 år 5	290
4 493 000	338

Utredningen har bedömt det omöjligt att med krav på planmässighet och god användning av resurserna kunna expandera verksamheten i en sådan takt.

Det ankommer närmast på riksidrottsförbundet att avgöra fördelningen av medel på specialförbund och på distriktsförbund liksom det ytterst ankommer på idrottsorganisationerna på regional nivå att avgöra den grad av delegation till ett gemensamt distriktsförbund som specialdistriktsförbunden önskar.

I enlighet med den princip om ansvarsuppdelning mellan stat, landsting och primärkommuner som utredningen tidigare redogjort för, ankommer det på landstingen att i första hand finansiera verksamheten på distriktsplanet. Utredningen har emellertid bedömt det så angeläget att en samordning av administrativa resurser kommer till stånd också på det regionala planet, att utredningen inte bedömt det som lämpligt att utan vidare avveckla de anslag som nu lämnas distriktsförbunden för den gemensamma administrationen, utan någon garanti för att motsvarande förstärkning kommer från annat håll. Utredningen har emellertid räknat med att den behövliga expansionen skall finansieras av landstingen som redan i nuläget svarar för betydande anslag till distriktsidrottsförbunden. I sin kalkyl har utredningen endast räknat viss kompensation för höjda lönekostnader för den av distrikten anställda personal som redan finns. Utredningen anser det emellertid inte orealistiskt att de resurser som här disponeras för distriktsförbunden under planperiodens lopp kan successivt minskas och i stället användas för andra ändamål.

F–G. Specialidrottsförbund samt övriga förbund och organisationer.

Utredningen har tagit del av och studerat de planer för en 5-årsperiod som specialidrottsförbunden redovisat för riksidrottsförbundet. Planeringen hänför sig till år 1968 och kostnadsberäkningarna till 1968 års prisläge. 1968/69 utgör basår och de fem planåren är 1969/70–1973/74.

Av de till disposition stående medlen för 1968/69 om 12 000 000 kr. avsatte RF för tio elitinstruktörer 450 000 kr., reserverade för extra bidrag 278 000 samt delade till specialförbunden ut 11 272 000 kr. Största bidraget erhöll gymnastikförbundet med 1 100 000 kr. och lägsta rugbyförbundet med 20 000 kr. Enligt förbundens redovisade planer erfordrades en mycket kraftig

ökning av bidragen (av de 49 förbunden inkom tre mindre förbund inte med någon plan).

Beviljat bidrag 1968/69 11 272 000 kr.	
Bidragsbehov enligt planerna för år 1 (1969/70)	% ökning jämfört med beviljat anslag 1968/69
26 704 000	137
Dito år 2 30 196 000	168
Dito år 3 33 842 000	200
Dito år 4 37 940 000	237
Dito år 5 42 322 000	276

Utredningen har i det föregående, avsnitt 16.2, diskuterat en planmässig anslagsuppräkning. En ökning under 5-årsperioden av de statliga anslagen till specialförbunden och de förbund och organisationer som nu står utanför RF av storleksordningen 275 % är uppenbarligen orealistisk om man ställer krav på stegvis utbyggnad av resurserna, möjligheter till anpassning från kommunernas sida och inom organisationerna själva samt krav på effektivitet i gjorda insatser.

I viss utsträckning torde de behov resp. specialförbund redovisat beträffande ledarutbildning kunna inrymmas i den gemensamma satsning på ledarutbildning som tidigare behandlats och därför kunna utmönstras ur planerna.

Utredningen vill mot bakgrund av de långtgående anspråk på statsmedel som specialförbunden uttryckt påpeka, att fria organisationer baserade på frivillighet och idealitet alltid själva ytterst måste ta det ekonomiska ansvaret för verksamheten. Liksom det ankommer på föreningarna att jämsides med anslag från kommunerna själva finansiera idrottsverksamheten så måste förbund och andra organisationer själva ständigt söka vägar för att expandera verksamheten på annat sätt än via statsmedel. Anslag från det offentliga är nödvändiga och angelägna och svarar direkt och indirekt för finansieringen av en betydande del av verksamheten. Det är emellertid de fria organisationerna själva som bestämmer hur omfattande och kostnadskrävande verksamheten därutöver skall vara. Det är de egna tillskotten som vid varje tidpunkt bestämmer expansionstakten.

Utredningen vill för sin del föreslå – i löpande priser – totalt sett en fördubbling av anslagen till specialidrottsförbund samt motsvarande förbund och organisationer utanför RF. Den årliga ökningen av ändamålsgruppen F–G uppgår till 15 %.

Procenttalet får ses som en allmän riktpunkt, inte som en bindning av de medel som ställs till RF:s förfogande. Sålunda kan det under planperiodens lopp uppstå behov av gemensamma insatser på idrottens område, som utredningen inte i tillräcklig grad kunnat ta hänsyn till. Medel som erfordras bör då i första hand disponeras från denna ändamålsgrupp. Om sådana insatser erfordras innebär det samtidigt en avlastning av uppgifter som nu åvilar de skilda förbunden.

Med denna kraftiga uppräkning avser idrottsutredningen att skapa en stabil organisatorisk grund på riksplanet för att på det regionala och lokala planet föra ut de förslag och principer, som utredningen presenterar. I betydande grad ankommer det på specialidrottsförbunden och övriga organisationer att ta initiativ till och finansiera de åtgärder som utredningen anser önskvärda. Detta gäller bl. a. åtgärder för att underlätta de studerande »toppidrottarnas» möjligheter att kombinera idrott och studier och en utvidgad tränarverksamhet. Hänsyn har också tagits till att flertalet förbund i nuläget har mycket besvärliga lokalförhållanden och i samband med en lokalisering till ett nytt Idrottens hus torde få stegrade hyreskostnader.

Det viktigaste skälet till en snabb uppräkning av de medel som avses för denna ändamålsgrupp är emellertid behovet av att åstadkomma en på alla medborgare inriktad breddidrott. I dag varierar förbundens intresse och insatser för sådan idrott kraftigt. Vissa förbund har inom sin ram en mycket omfattande breddidrott. Huvudparten av den verksamhet som bedrivs av föreningar och avdelningar inom förbunden är av denna karaktär. Andra förbund åter domineras

av elitidrott.

Utredningen ser det som ytterst angeläget att förbunden aktiverar distrikt och föreningar till vidgade insatser för idrottsutövning bland alla kategorier medborgare. Om utredningens princip att medborgarna skall erbjudas motion och fysiskt aktiv rekreation över ett så brett och differentierat fält som möjligt skall bli verklighet, måste breddidrotten få en starkare ställning i alla de föreningar som bär upp vårt idrottsliga liv. Det är dessa föreningar som genom en utvidgad verksamhet skall kunna erbjuda medborgarna tillfällen till aktiv idrott i all den utsträckning och på de olika ambitionsnivåer som efterfrågas. Idrottsorganisationerna bör också genom attraktiva arrangemang och slagkraft i organisationsformerna locka alltfler till aktivt idrottsutövande. Kommuner och idrottsorganisationer har att ansvara för att idrottsanläggningar av olika slag anpassas för breddidrottens behov. Den på motionsidrott speciellt inriktade verksamhet som korporationsidrottsförbundet och Skid- och friluftsfrämjandet bedriver har stor omfattning och det är viktigt att den utvidgas väsentligt. Den totalt sett mest omfattande breddidrotten finns dock inom RF:s specialförbunds föreningsverksamhet. Det är av grundläggande betydelse att denna verksamhet ökas väsentligt. Ledarfrågan kan vara ett besvärligt problem men de nya medborgargrupper som aktiveras för egen idrottsutövning kan också i sig innebära en breddad rekrytering av ledare.

Som poängterats i kapitel 15 är det de fria organisationernas egen sak att finna formerna för sin verksamhet. När utredningen likväl funnit anledning ta upp till diskussion organisatoriska frågor av denna art har det sin grund i att statsmakternas ekonomiska stöd bör baseras på en övertygelse om att pengarna kommer till effektivast möjliga användning. Med utredningens målsättning att kraftfulla insatser bör göras och väsentligt statligt stöd lämnas för att stimulera breddidrotten har det framstått som naturligt att vissa brister i nuvarande organisatoriska uppbyggnad av idrotten analyseras.

Det skulle enligt utredningens uppfattning vara av värde för idrotten om ett närmare organisatoriskt samarbete kunde komma till stånd mellan sådana förbund och organisationer som nu verkar på gemensamma fält inom idrotten. Sålunda borde ett samgående mellan Svenska simförbundet, Simfrämjandet och Svenska livräddningssällskapet innebära ökad organisatorisk slagkraft för de båda senare organisationerna samt en önskvärd vidgning av arbetsfältet i riktning mot breddidrott för Svenska simförbundet. På samma sätt anser utredningen det vara önskvärt med en ytterligare samordning av de organisatoriska resurserna inom skyttets och ridningens områden, allt i syfte att ge slagkraft åt vidgade insatser för sådan idrott i bred bemärkelse som utredningen vill kraftigt stimulera.

Utredningen anser att samma motiv, som redovisats för en anknytning av korporationsidrottsförbundet och friluftsfrämjandet till riksidrottsförbundet, gäller för här nämnda, »nya» förbund.

Under avsnitt D ovan har utredningen räknat in kostnader för en allmän propaganda- och instruktionsverksamhet för breddidrott. Medel har beräknats för konsulenter med denna uppgift i sådan utsträckning att vid planperiodens slut det skall finnas en konsulent i varje RF-distrikt. Det ankommer på denne att hos föreningar, korpklubbar och motsvarande stimulera och i övrigt på olika sätt medverka till ökad idrottslig verksamhet inriktad på alla kategorier av medborgare. Självfallet ankommer det emellertid också på respektive centrala förbund att verka i denna riktning på det sätt vart och ett finner lämpligt.

Om statsmakterna uttalar sin anslutning till utredningens grundsyn att särskilda insatser är erforderliga för att främja idrott av detta slag, bör denna princip komma till praktiskt uttryck vid fördelningen av statsanslag till specialförbund och till de motsvarande centrala organisationer som inte är anslutna till RF. Det ankommer på riksidrottsstyrelsen att på grundval av statsmakternas beslut och intentioner utforma idrottspolitiken så att avsedd verkan uppnås. Den föreslagna 15 %-iga ökningen får alltså

Tabell 16.3 Specialförbundens ekonomiska omslutning (stater)
Sammanställning av specialförbundens (SF) beräknade kostnader och övriga inkomster (däri ingående ev. bidrag fr SOK) enl. avgivna stater budgetåret 1968/69 samt beviljade ordinarie statsbidrag till förbunden avseende samma budgetår.

Specialförbund	Beräkn. totala kostn. enl. av SF till RF ingivna stater för budgetåret 1968/69	Beviljade *ordinarie* statsbidrag till SF via RF 1968/69	Resp. SF:s beräknade övriga inkomster enl. deras stater för budgetåret 1968/69
1. Badminton	170 000	135 000	35 000
2. Bandy	1 025 000	285 000	740 000
3. Basket	491 100	245 000	246 100
4. Bilsport	530 000	140 000	390 000
5. Bobsleigh	42 000	25 000	17 000
6. Bordtennis	748 000	410 000	338 000
7. Bowling	556 000	200 000	356 000
8. Boxning	105 000	70 000	35 000
9. Brottning	495 000	270 000	225 000
10. Bågskytte	178 000	145 000	33 000
11. Casting	52 000	47 000	5 000
12. Curling	288 000	100 000	188 000
13. Cykel	373 150	250 000	123 150
14. Dragkamp	39 600	35 000	4 600
15. Flygsport	320 000	130 000	190 000
16. Fotboll	3 493 000	800 000	2 693 000
17. Fri-Idrott	1 525 000	800 000	725 000
18. Fäktning	164 000	135 000	29 000
19. Golf	420 000	150 000	270 000
20. Gymnastik	1 457 000	1 100 000	357 000
21. Gång	297 000	235 000	62 000
22. Handboll	706 000	400 000	306 000
23. Ishockey	2 430 000	400 000	2 030 000
24. Judo	96 000	75 000	21 000
25. Kanot	248 000	200 000	48 000
26. Kanotsegling	36 000	35 000	1 000
27. Konståkning	219 000	130 000	89 000
28. Minigolf	133 150	75 000	58 150
29. Motorcykel	643 000	115 000	528 000
30. Orientering	747 000	485 000	262 000
31. Racerbåt	80 000	50 000	30 000
32. Ridsport	250 000	180 000	70 000
33. Rodd	213 000	165 000	48 000
34. Rugby	21 800	20 000	1 800
35. Segling	301 000	250 000	51 000
36. Simning	797 000	350 000	447 000
37. Skidor	1 351 000	700 000	651 000
38. Skolidrott	500 000	350 000	150 000
39. Skridsko	415 000	250 000	165 000
40. Skridskosegling	23 900	23 500	400
41. Sportdykning	75 000	40 000	35 000
42. Sportskytte	371 000	240 000	131 000
43. Tennis	702 000	300 000	402 000
44. Tyngdlyftning	272 000	210 000	62 000
45. Varpa	100 000	96 000	4 000
46. Vattenskidor	67 800	50 000	17 800
47. Volleyboll	137 000	105 000	32 000
48. Akademisk Idrott	210 800	170 000	40 800
49. Militär Idrott	215 000	100 000	115 000
	24 130 300	11 271 500	12 858 800

RF:s totala avsättning för SF:s verksamhet utgjorde 1968/69 ¹12 000 000 kr. Utöver de enligt ovan specificerade *ordinarie* bidragen till SF 11 271 500 kr. utgick bidrag för elitinstruktion med 450 000 kr. och 278 500 kr. för under året anmälda särskilda behov.

Anm.: SF:s stater för ifrågavarande budgetår (1968/69) inlämnades till RF för godkännande i juli månad 1968. Förbundens kostnader enl. första kolumnen ovan 24 130 300 kr. utgör således icke de faktiskt redovisade utfallen för 1968/69 utan dessa torde vara avsevärt högre.

ses som ett genomsnitt, inte som en rätt för varje specialförbund eller motsvarande att räkna med en sådan årlig bidragsökning.

I tabell 16.3 redovisas specialidrottsförbundens stater för budgetåret 1968/69. Som framgår av tabellen svarar nuvarande statsbidrag för en mycket varierande andel av ett förbunds totala inkomster under året. För vissa mindre förbund (t. ex. badminton, dragkamp, rodd, varpa) svarar statsbidraget för nästan hela den redovisade inkomsten. I andra förbund (t. ex. fotboll, ishockey, motorcykel, bilsport) utgör statsbidraget en mindre andel av den totala staten. Merparten av inkomsterna utgörs i dessa fall av andel i match- och tävlingsinkomster, spelarlicenser, registreringsavgift eller liknande samt inkomster av internationella arrangemang.

Det är i överensstämmelse med utredningens intentioner att när statsmedel fördelas till specialidrottsförbunden (motsvarande) hänsyn tas till möjliga inkomster av annat slag. Vissa av de centrala organisationerna har möjlighet att bidra till finansieringen av sin verksamhet genom inkomster från den idrottsliga verksamheten.

I detta sammanhang bör nämnas att utredningen övervägt skälen att föreslå ändrade regler för beskattning av idrottsföreningar och idrottsorganisationer. Sedan nöjesskatten avskaffats på idrottsevenemang och sedan fr. o. m. 1969 års taxering nya anvisningar tillämpas för beskattning av idrottspriser kvarstår nämligen problemet att idrottsföreningar och idrottsorganisationer i likhet med andra juridiska personer saknar fullständig rätt till resultatutjämning, vilket i vissa fall medfört problem i samband med tillfälliga inkomster av t. ex. internationella arrangemang. Samtidigt har ofta förelegat kostnadsmässiga åtaganden som varit förknippade med den tillfälliga inkomsten. De flesta föreningar och förbund saknar avskrivningsbara tillgångar och kan som regel inte heller utnyttja den rätt till förlustutjämning som tillkommer idrottsförening och idrottsorganisation i likhet med annan juridisk person. Utredningen har vid dessa överväganden inte funnit bärande skäl att föreslå beskattningsregler för idrottsorganisationer som skulle ge förmåner vilka andra ideella organisationer inte har. Utredningen förutsätter dock en generös tillämpning av nuvarande regler – bl. a. vid beskattning av tillfälliga internationella arrangemang som är förbundna med flerårsåtaganden om framtida deltagande utomlands – samt att vid en eventuell ändring av nuvarande regler om resultatutjämning hänsyn tas till ovan nämnda problem inom idrottsrörelsen.

I. *Frivilliga skyttet*

Till detta ändamål har hittills anvisats anslag under fjärde huvudtiteln. För verksamheten har redogjorts i avsnitt 4.3.11. Sportskytteförbundet får visst bidrag av dessa medel men får sitt huvudsakliga stöd från fonden för idrottens främjande av de medel som fördelas av RF. Så som närmare anges i kapitel 7 föreslås ifrågavarande medel till den frivilliga skytterörelsen i fortsättningen utgå ur anslaget Centralt stöd till idrotten i stället för från anslag under fjärde huvudtiteln.

Enligt idrottsutredningens definition av idrott är den verksamhet som utövas inom det frivilliga skytteväsendet att hänföra till idrott. Inom skytteväsendet torde man vara av samma uppfattning. Att likväl denna del av vår idrott hittills erhållit sitt statsstöd över fjärde huvudtiteln beror givetvis på den försvarsnytta som det frivilliga skyttet representerar. Emellertid uppnås denna nytta oberoende av över vilken del av statsförvaltningen som statsmedel tillförs skyttet. All konditionsfrämjande idrott har en positiv försvarseffekt. Viss idrott, t. ex. orientering och skidåkning, har därtill en speciell försvarsnyttig effekt.

När nu starka skäl talar för en allmän anslagsmässig samordning för idrotten i bred bemärkelse, är det frivilliga skytteväsendets militära värde inte tillräckligt motiv för att göra undantag för den del av idrotten som skyttet representerar. I den mån verksamheten inom skytteväsendet behöver anpassas till militära krav kan självfallet detta ske även om statsstödet utgår ur ett allmänt

idrottsanslag.

Anslaget till den frivilliga skytterörelsen har de senaste åren ökat med ca 100 000 kr. per år. Verksamheten mätt i antal skott synes något ha stagnerat de sista åren. Idrottsutredningen tar hänsyn härtill vid beräkningen av medel till skyttet under planperioden. En utgiftsutveckling som innebär ökning av stödet med 0,1 milj. kr. per år överensstämmer med den iakttagna trenden de senaste åren.

L. *Övrigt*

Till denna anslagsgrupp har förts *dels* sådana diverseposter som består av småanslag om något tusental kronor, *dels* de medel som från fonden för idrottens främjande ställs till skolöverstyrelsens förfogande för »kurser i gymnastik, lek och idrott samt simning och livräddning för lärare, lärarinnor, lärarkandidater och seminarieelever vid läraranstalter under skolöverstyrelsens inseende», budgetåret 1969/70 280 000 kr. Till ändamålsgruppen har slutligen också förts de medel f. n. 700 000 kr. som från idrottsfonden anslås direkt till föreningar inom RF.

Utredningen anser det inte motiverat att skolöverstyrelsen skall disponera särskilda medel från idrottsanslagen för kursverksamhet som kan sägas vara en integrerad del av undervisningen i gymnastik, lek och idrott vid de skolor där detta ämne ingår som ett led i undervisningen. För kursverksamhet utanför skolans ram där lärare och lärarkandidater får utbildning bör användas medel som enligt A. i 5-årsplanen disponeras av RF för ledarutbildning och kursverksamhet.

De medel som ställts till RF:s förfogande för föreningars verksamhet har alltefter som en klarare uppdelning i centrala och lokala uppgifter vuxit fram, kommit att utgöra en successivt minskad andel av statens anslag till idrotten. I stället har de resurser som ställts till förfogande för föreningarna från centralt håll i allt större utsträckning kommit att utgöras av stöd till fritidsgrupper för ungdom. Utredningen anser inte skäl föreligga att bibehålla den särskilda posten till föreningars verksamhet. Dessa medel bör ställas till RF:s förfogande för andra ändamål, vartill behov kan uppkomma under planperioden. Föreningarna bör i enlighet med den uppdelning i ansvarsområden som utredningen föreslår få sitt stöd från primärkommuner. Utredningen har föreslagit en kraftig uppräkning av det stöd som via fritidsgrupperna direkt tillförs föreningarna.

Q. *Föreningsanläggningar, friluftsanläggningar, m. m.*

Till denna ändamålsgrupp har sammanförts *dels* sådant stöd till anläggningar som nu utgår från idrotts- och friluftsfonderna (se avsnitt 7.4), *dels* det anslag Svenska turistföreningen erhåller från fonden för idrottens främjande (1969/70 26 000 kr.), *dels* de medel som årligen ur fonden för friluftslivets främjande ställs till förfogande för vissa organisationer för servicefunktioner som de utför åt det allmänna. De uppgifter som avses har redovisats i avsnitt 7.3.

Beträffande den senare bidragstypen har utredningen som princip angett att organisationer som gör insatser inom idrott i bred bemärkelse men som har sin huvuduppgift inom andra sektorer av samhällsverksamheten bör få hela sitt anslag från ett enda håll. I enlighet härmed har sålunda utredningen instämt i det förslag om avveckling av de särskilda anslagen till ungdomsidrott som vissa icke idrottsorganisationer idag erhåller (se avsnitt 7.3). Endast i den mån särskilda tjänster av allmän karaktär tillhandahålls av en organisation som inte är idrottsorganisation kan det vara befogat att denna får stöd ur det föreslagna anslaget Centralt stöd till idrotten. Den verksamhet som naturvårdsverket hittills betalat viss ersättning för måste bedömas från denna utgångspunkt. Även i fortsättningen kan köp av sådana tjänster bedömas ske. Det torde i första hand ankomma på naturvårdsverket att bedöma omfattningen härav. Utredningen har inte närmare behandlat verksamhet av detta slag och har därför ingen grund för specificerat förslag.

För hela anslagsområdet beräknas en årlig ökning med 1,0 milj. kr. från och med planår 2.

R. *Småbåtshamnar*

Från och med budgetåret 1969/70 har det särskilda stödet till småbåtshamnar överflyttats från sjätte till nionde huvudtiteln. Att detta stöd har ett närmare samband med friluftsliv än med kommunikationsfrågor kan därmed sägas ha kommit till uttryck i handläggningen inom Kungl. Maj:ts kansli.

Utredningen ser detta stöd som en integrerad del av stödet till idrott och friluftsliv. Så som angetts i kapitel 7 bör naturvårdsverket fördela medlen också i fortsättningen. Utredningen har för sin del beräkningsmässigt kalkylerat med ett medelsbehov under planperioden om 4,0 milj. kr./år, vilket är den bidragsram som varit gällande de senaste åren. En sådan ram om 4,0 milj. kr. gäller också för 1969/70 medan däremot något anslag ej upptagits på grund av reservationer under anslaget. Utredningen för därför upp ett behov av 4.0 milj. kr. per år under planperioden.

Med tanke på att innehav av fritidsbåtar blir allt vanligare och att en expansion av verksamheten med fritidsbåtar och gästhamnar mot den bakgrunden ter sig naturlig, anser utredningen det motiverat att stödet till denna verksamhet utreds i särskild ordning. I samband med en sådan översyn kan också frågan om obligatorisk registrering och avgiftsbetalning för bl. a. fritidsbåtar prövas.

Reservation

av ledamoten Brodd

Jag är ense med utredningen om att avvisa den konstruktion av myndighetsfunktionen, som ledamoten Henry Ohlson utvecklat i sin reservation. Det skulle enligt min bedömning vara olyckligt för den samlade svenska idrottsrörelsen, om ett idrottsförbund, som de facto inte är något annat än ett mycket stort specialidrottsförbund med sin naturliga hemvist i RF, genom att ställa sig utanför detta gemensamma samarbets- och serviceorgan kunde föranleda statsmakterna att skapa ett slags råd med ungefärligen den uppbyggnad Ohlson skisserat. Jag ansluter mig således på de av utredningen anförda skälen till utredningens förslag, att riksidrottsstyrelsen skall betros med den i kapitel 15 närmare redovisade myndighetsfunktionen.

Jag kan å andra sidan förstå, att riksomfattande idrottsorganisationer, som inte anser sig böra tillhöra RF, kan bedöma utredningens konstruktion av riksidrottsstyrelsen i dess egenskap av utövare av myndighetsfunktionen som bristfällig i vad avser det allmännas insyn i styrelsen och RF. Det är nämligen av utomordentlig vikt, att riksidrottsstyrelsens oväld inte kan sättas i fråga.

Sett uteslutande ur statsnyttans synvinkel vore den mest effektiva lösningen sannolikt, att Kungl. Maj:t förordnade RF:s ordförande, tillika riksidrottsstyrelsens ordförande och RF:s generalsekreterare. Denna ordförande skulle m. a. o. vara heltidsanställd och hans ställning inom organisationen närmast att likna vid en generaldirektörs i ett ämbetsverk. En sådan ordning synes mig emellertid mindre lämplig, eftersom största hänsyn måste tas även till idrottsrörelsens hävdvunna fria uppbyggnad och ställning, som också enligt utredningsdirektiven bör bevaras. Därför synes det inte heller påkallat, att Kungl. Maj:t skulle äga att förordna RF:s generalsekreterare.

En rimlig kompromiss mellan vad som ur statsnyttans och idrottsrörelsens extrema synvinklar kunde synas bäst, vore enligt min mening, att det nuvarande systemet med Kungl. Maj:ts ombud ersattes med den ordningen, att Kungl. Maj:t förordnade riksidrottsstyrelsens ordförande samt en ledamot av styrelsen. Därmed borde även de farhågor, som torde utgöra skälen för ledamoten Ohlsons reservation, bli utan grund.

Systemet med en av Kungl. Maj:t utsedd ordförande och ytterligare en styrelseledamot innebär dessutom en väsentlig principiell förbättring jämfört med det nuvarande med Kungl. Maj:ts ombud, ett system som utredningens majoritet vill vidareutveckla (se kapitel 15). I detta system är ett slags vetorätt inbyggd för vartdera ombudet med den innebörden, att ombudet kan tvinga riksidrottsstyrelsen att överlämna avgörandet i ärende av ekonomisk natur till regeringen, fastän ombudet är ensamt om sin mening. Det förhållandet att vetorätten

sällan eller aldrig tillämpats, ändrar inte min uppfattning om det principiellt betänkliga i systemet: Det är naturligt, om riksidrottsstyrelsen (tidigare förvaltningsutskottet) föredrar att böja sig för eller kompromissa med ombudet framför att överlämna avgörandet till Kungl. Maj:t, vars vilja således inte blir känd. Kungl. Maj:ts ombud kan m. a. o. tillskansa sig en otillbörlig maktställning.

I det av mig förordade systemet avstår riksidrottsmötet visserligen från rätten att utse riksidrottsstyrelsens ordförande och ytterligare en styrelseledamot (mötet utser ändå nio ledamöter), men ordföranden och styrelseledamoten blir underkastade vanliga rösträttsregler, dvs. får en röst var – ordföranden dessutom utslagsröst vid lika rösttal, när lotten inte skall avgöra – men ingen vetorätt med ovan angivna innebörd. Resultatet blir således en fördjupad demokrati och en ytterligare garanti för RF:s fria ställning. Det allmännas insyn blir avsevärt förstärkt. Beslutanderätten stannar ändå alltid hos riksidrottsstyrelsen.

Enligt RF:s stadgar skall riksidrottsmötet utse RF:s ordförande, RF:s vice ordförande och riksidrottsstyrelsens ordförande. Enligt hävd deltar de båda förstnämnda aldrig i förbundets löpande verksamhet. De utgör riksidrottsmötets presidium och fullgör eljest vissa representativa uppgifter. Det kan förefalla egendomligt, om Kungl. Maj:t skulle utse styrelsens ordförande, medan riksidrottsmötet utser RF:s ordförande och vice ordförande. Några stadgeenliga hinder torde i och för sig inte möta för att förena funktionerna som RF:s ordförande och riksidrottsstyrelsens ordförande, ehuru detta aldrig varit avsett. RF:s nuvarande ordförande har låtit förstå, att han relativt snart ämnar frånträda ordförandeskapet. Även om jag inte ser några formella hinder för att bevara det nuvarande systemet med ett förbundspresidium och en styrelse med eget presidium, synes det mest rationella och riktiga i ett läge, där Kungl. Maj:t förordnar styrelsens ordförande, vara, att förordnandet avser även ordförandeskapet i RF. Detta med personalunion är emellertid inte avgörande för den av mig tänkta ordningen.

Enligt min mening borde utredningen således ha ställt det villkoret för att riksidrottsstyrelsen skulle betros med myndighetsfunktionen, att RF ändrade sina stadgar så, att RF:s, tillika riksidrottsstyrelsens ordförande – eller, utan ändring i valsättet för RF:s presidium, riksidrottsstyrelsens ordförande – och ytterligare en styrelseledamot utsågs av Kungl. Maj:t för tiden från avslutningen av ordinarie riksidrottsmöte till och med nästföljande ordinarie riksidrottsmöte.

Reservation

av ledamoten Ohlson

Undertecknad ansluter sig till utredningens förslag att sammanföra de statliga anslagen från fonden för idrottens främjande under tionde huvudtiteln, fonden för friluftslivets främjande under nionde huvudtiteln, frivilliga skytteväsendet under fjärde huvudtiteln samt anslaget till idrottsorganisationerna för fritidsgruppverksamheten under åttonde huvudtiteln.

Detta gäller också utredningens förslag om att statens stöd till idrott och friluftsliv delas i två anslagsformer, dels till organisations- och aktivitetsstöd, dels till anläggningsstöd.

Förslaget om dispositionen av anslaget till organisations- och aktivitetsstödet samt Riksidrottsstyrelsen (R.S.) i Sveriges riksidrottsförbunds (R.F.) roll i detta sammanhang kan jag däremot icke biträda utan reserverar mig mot detta förslag. Majoriteten i utredningen har ansett att R.S. härvidlag skall ha funktionen som »i myndighets ställe» med uppgift bland annat att svara för planering, petitaarbete, äskande, fördelning och utanordnande av tilldelade medel, kontroll av budgetutfall m. m. på idrottens, friluftslivets och skytterörelsens område. Icke bara för de egna organisationerna inom R.F., utan även för organisationer som står utanför R.F:s krets, men som är berättigade till statsstöd ur den sammanslagna potten för idrotts-, friluftsliv och skytte.

I utredningens skrivning angående myndighetsfunktionen nämns alltför starkt att R.S. har haft och har förtroendet att vara en »myndighet» och att detta på ett naturligt sätt byggts in i R.S. verksamhet utan att R.F:s karaktär av fri organisation äventyrats. Som exempel nämns R.S. ställning gentemot korporationsidrottsrörelsen att R.S. på anmodan av Korpidrottsförbundet rekvirerar anslagsmedel från statskassan samt vidarebefordrar dessa till organisationen. Dessutom att R.S. har fullmakt att vara kontrollerande myndighet. Dessa uppgifter, som icke är av beslutande art, kan icke betraktas som en myndighetsfunktion. Att vara remissinstans till Kungl. Maj:t i idrottsfrågor har ju icke endast varit en R.S. angelägenhet utan detta har alla de större idrottsorganisationerna även fått deltaga i.

Utredningsmajoritetens förslag måste enligt min mening föranleda mycket starka betänkligheter och en rad skäl kan noteras som visar förslagets defekter. Förslaget innebär bl. a. att en organisation där staten har ett begränsat inflytande och där en rad organisationer med idrotts- och friluftsliv på programmet ej är representerade, de facto kommer att inom ramen för anvisade medel bestämma den idrottspolitik som skall föras R.S. skall alltså kunna avgöra om man skall satsa mer eller mindre på organisationsstöd eller den levande idrotten, på den mer avancerade idrotten eller motionsidrott,

på friluftsaktiviteten eller skytte o. s. v. En dylik ordning skulle vidare leda till en uniformitet och likriktning på idrottens område som icke stämmer med de demokratiska principer, som vi alla i idrottsutredningen förklarat oss vilja slå vakt om. Uppenbar risk kan komma att föreligga för att vad R.F., såsom varande den största organisationen äskar och beräknat erhålla, skall vara normgivande för andra organisationer. Således om R.S. anser sig kunna bevilja R.F. organisationerna en höjning av deras anslag med t. ex. 10 procent så synes det orealistiskt tro att R.S. kan bevilja en organisation utanför R.F. mera.

Det kan icke vara riktigt bl. a. ur rättvisesynpunkt att en av de organisationer som är beroende av bidrag ur det gemensamma idrottsanslaget skall bestämma inte bara vad man själv skall ha utan även vad andra utanför dessa organisationer skall erhålla. Flera av de organisationer som står utanför R.F. är betydande inom idrotten och friluftslivet. De är bl.a. korporationsidrottsrörelsen, skytteväsendet, friluftsfrämjandet samt några ridsportsorganisationer.

Ledamöterna i R.S. som sålunda skall bestämma om anslagsfördelningen är föreslagna av någon organisation inom R.F. och valda på idrottsriksdagen. Dessa ledamöter kommer enligt min mening att utsättas för hårt tryck från R.F:s medlemsorganisationer och deras objektivitet kommer att utsättas för mycket svåra prov.

Vederbörande skall bevaka så att »moder»-förbundet, t. ex. ett specialförbund, erhåller så stor del av anslaget som är möjligt, dels skall han tillse att de andra specialförbunden, distriktsförbunden och andra avdelningar inom R.F. får de event. höjningar som kan anses skäligt. Därutöver skall vederbörande lägga sitt ord och röst för event. höjda anslag till organisationer som står utanför R.F. Jag anser detta vara en mycket svår position. Tydligt är att R.S. ställning blir mycket flexibel. Dels skall den verkställa Kungl. Maj:ts åliggande och dels vara verkställande organ för alla förbunden inom riksidrottsförbundet.

Detta innebär att ombuden på årsmötet – Idrottsriksdagen – måste beakta att dess styrelse även har myndighetsfunktion gentemot staten och i den egenskapen kanske ibland måste gå »sin väg» i t. ex. idrottspolitiska och ekonomiska frågor.

En mycket väsentlig fråga är även vilken garanti som kommer att finnas att ledamöterna i R.S. har en bred allmän syn på idrottsfrågorna och är väl initierade så de även kan behandla frågor vad det gäller skyttet, korpidrotten och friluftslivet.

Dessutom vill jag även peka på den enligt min mening mycket viktiga invändningen mot majoritetens förslag att kravet på offentlighetsprincipen härigenom icke blir tillgodosett i tillräcklig utsträckning. Tillgodoseendet härav måste vara självklart, framförallt här, där det är fråga om en verksamhet som i hög grad tilldrar sig allmänt intresse och desto mer som avsikten är att denna verksamhet skall få betydligt förbättrade ekonomiska resurser. R.S. som är en styrelse i en enskild organisation, även om den skall fungera som myndighet, är inte skyldig att tillgodose kravet på offentlig insyn, d. v. s. att t. ex. styrelseprotokoll och därtill hörande handlingar, ingivna ansökningar, redogörelser m. m. skall vara offentliga handlingar som vem som helst får ta del av. En statlig myndighet är grundlagsenligt skyldig att tillgodose offentlighetskravet.

Anordningen med Kungl. Maj:ts ombud ger visserligen en viss garanti för objektivitet och öppnar till en del möjligheterna till insyn. Det synes emellertid omöjligt att Kungl. Maj:ts ombud, även om det blir två – något som de i praktiken även är nu – skall kunna medhinna att granska något större del av förekommande ärenden. Därtill kommer att Kungl. Maj:ts ombud liksom nu endast torde komma i kontakt med ärenden på styrelsenivå. Ärenden på direktörsnivå, som är avsedda att öka i antal och som även kan vara av väsentlig art, torde av tidsbrist i stor utsträckning bli undandragna granskning.

Som framgår av det föregående innebär majoritetens förslag uppenbara risker för irritationer och konflikter mellan R.F. och

organisationerna utanför. Det nuvarande goda samarbetet kan försämras eller rent av äventyras.

De nu påtalade omständigheterna gör att enligt min mening det icke kan vara tillfredsställande att R.F:s styrelse (R.S.) får den funktion med avseende å anslagsfördelning m.m. som utredningens majoritet avsett. Istället bör på idrottens område som på andra liknande håll inom statsförvaltningen skapas ett neutralt organ – en nämnd eller ett råd – i fortsättningen benämnt råd – som får myndighets ställning – likvärdig majoritetens förslag för R.S. och som under Kungl. Maj:t kan ta befattning på olika sätt med i första hand anslagen till idrotten och ge en överblick över de behov som kan föreligga samt tjänstgöra som opartisk rådgivare. Ett dylikt organ torde främst komma att arbeta som en remiss- och beredande instans och avge yttrande rörande idrotten. Jämsides med den rådgivande funktionen, som givetvis kommer att intaga en central plats, skall rådet föra en aktivt planerande verksamhet på idrottens område i nära samarbete med landsting och kommun samt idrotten närliggande organisationer. Rådet skall också i den utsträckning som bestämmes fördela bidrag till olika ändamål.

Med anledning av vad majoriteten uttalat om idrottens samarbetsnämnd, vill undertecknad som varit ledamot av sagda nämnd sedan dess tillkomst år 1963 framhålla följande.

Det av mig föreslagna »rådet» skall icke sammanblandas med samarbetsnämnden. Denna har enligt min mening endast tagit till sin uppgift att vara ett på idrottens område allmänt rådgivande – och samarbetsorgan, där gemensamma och andra frågor kan tas upp och diskuteras samt övervägas. Något budgetgranskande organ i egentlig mening har avsikten icke varit att nämnden skulle bli. Det synes heller icke ha varit möjligt med den sammansättning nämnden fått med ett dominerande inflytande från R.F. och Korpen samt endast en i egentlig mening neutral ledamot, ordföranden.

Efter det nämnden verkat ett par år och då det sålunda kunnat finnas anledning att se över dess uppgifter och arbetsformer tillkom idrottsutredningen. I avvaktan på dess resultat har några ändringar ej påkallats.

Det organ jag föreslår – »rådet» – skall ha och får även enligt förslaget till skillnad mot den nuvarande samarbetsnämnden en sådan sammansättning att det blir möjligt för rådet att ta upp och handlägga alla de frågor som normalt ligger inom ramen för myndighetsfunktionen.

Talet om att idrottens organisationer blir tillbakaträngda och icke blir styrande och bestämmande om ett »råd» tillsättes mellan Kungl. Maj:t och idrottens organisationer måste vara en felbedömning. Idrottens organisationer har hitintills aldrig varit närmare beslutsorganet = departementet, än att vara rådgivande samt tjänat som remissinstans. I och med att ett särskilt råd tillsättes med stark representation även från idrottens organisationer och får ställning och befogenhet som »myndighet» visar väl klart att idrottsrörelsen jämfört med dagsläget istället har flyttat fram sina positioner och att idrottens representanter sitter med i avgörande och beslutande instans vilket de icke gör idag. Hur effektivt detta kommer att verka blir ju helt beroende på ambitionen och kunnandet från idrottens representanter. I det stora sammanhanget måste vidare den mer vidgade representation som ett demokratiskt sammansatt »råd» har vara effektivare och värdefullare än *en* organisation på området.

Tillkomsten av det föreslagna rådet blir självfallet inget hinder för idrottens organisationer att även i fortsättningen arbeta fritt och självständigt. Något statligt ingripande i idrottsrörelsens arbete och planering är icke avsett med rådet.

Som ordförande i rådet kan fungera t. ex. chefen för socialstyrelsen, skolöverstyrelsen eller naturvårdsverket. Samtliga dessa verk har direkt eller indirekt anknytning till idrottsrörelsen. Inget hindrar självfallet att ordförande kan utses utanför den nu nämnda kretsen. Av rådets övriga ledamöter bör det övervägande flertalet representera olika riksorganisationer på idrottens, friluftslivets och skytteområdet, som

förväntas få bidrag från det berörda anslaget. De organisationer, som i första hand bör komma ifråga, skall vara riksidrottsförbundet, korporationsidrottsrörelsen, friluftsfrämjandet samt skytterörelsen. Härvid skall iakttagas att R.F. såsom varande den största organisationen skall ha en representant mer än andra idrottsorganisationer tillhopa. Rådet bör vidare ha en representant från vardera kommun- och landstingsförbundet.

Slutligen bör i rådet också ingå en eller ett par personer utan organisationstillhörighet men med en allmän överblick och kännedom om idrotts- och närliggande områden, t.ex. lämpligen riksdagsmän med dylika kvalifikationer.

Förslaget åskådliggörs i Figur B.1.

Figur B.1 Förslag till organisation för rådgivande och planerande organ på idrottens, friluftslivets och skyttets område.

En fördel med att utse en av de nämnda verkscheferna till ordförande kan vara att man därvid åtminstone till en början kan knyta rådets kansli till ämbetsverket ifråga för att därigenom minska personalkostnaderna. En dylik anordning måste enligt mitt sätt att se bli betydligt billigare än att rusta upp R.S. på sätt majoriteten föreslår.

Bilaga 1 Forskare om idrott

Allmänt

För att få idrottens betydelse för den förebyggande och rehabiliterande hälsovården belyst har idrottsutredningen låtit ett antal framstående medicinska experter utveckla sina erfarenheter och rön på området. *Idrotten och hjärt–kärlsjukdomarna* behandlas av *professor T. Sjöstrand, Kondition och hälsa* av *laborator P.-O. Åstrand, Träning som profylax mot ryggsmärtor* av *professor E. Brodin, Idrott och rehabilitering* av *docent I. G. Porjé, Sjukvård och förebyggande hälsovård – några funderingar av laborator P.-O. Åstrand* samt *Några pedagogisk-psykologiska aspekter på idrott och idrottsforskning av fil. dr. T. Stockfelt.*

1. *Idrotten och hjärt–kärlsjukdomarna*
av professor T. Sjöstrand

Hjärt–kärlsjukdomarna utgör för närvarande den vanligaste dödsorsaken i de ekonomiskt bättre lottade länderna. Till en del förorsakas dessa sjukdomar av medfödda missbildningar och förändringar i hjärtats klaffapparat eller muskulatur till följd av infektioner. Den ojämförligt största delen förorsakas emellertid av åderförkalkning (arterioskleros) i hjärtats egna kärl och i de större blodkärlen, särskilt i hjärnan. Under det att hjärtsjukdom som följd av infektioner minskar undan för undan på grund av effektiv behandling med tillgängliga läkemedel (antibiotika) ökar frekvensen av hjärtsjukdomar på arteriosklerotisk bas. Detta beror i första hand på den stigande medellivslängden men dessutom på faktorer i livsföreningen och miljön som framkallar eller påskyndar uppkomsten av de arteriosklerotiska förändringarna. Det torde vara uppenbart att mycket är att vinna på ökad kunskap om vilka dessa faktorer är för att kunna minska sjukligheten och förlänga livet för många. Under det senaste årtiondet har också ett intensivt arbete nedlagts av forskarna på att nå ökade kunskaper på detta område.

Man anser sig sålunda veta att åderförkalkningen ej har en enda orsak utan att dess uppkomst, omfattning och svårighetsgrad betingas av flera faktorer och såväl inre, d. v. s. till individen knutna faktorer (till en del medfödda), som yttre, d. v. s. faktorer som kan hänföras till miljön och livsföringen. Man kan därför ej vänta sig att kunna förhindra uppkomsten av arteriosklerос genom att utesluta enbart en av dessa faktorer. Lika lite är att förvänta att en faktor som påskyndar åderförkalkningen alltid påvisas hos individer med sjukdomen eller att individer till vilka denna faktor kan hänföras också har sjukdomen. Saknas nämligen andra faktorer i samspelet behöver sjukdomen ej uppträda.

Av detta framgår att man ej kan vänta sig att finna ett enkelt och klart påvisbart samband mellan olika miljöfaktorer och

uppträdandet av sjukdomen. Det blir därför svårt att leda i bevis att en viss faktor verkligen spelar en viktig roll för uppkomsten av sjukdomen. Bevisföringen måste därvid grundas på stort upplagda undersökningar på olika befolkningsgrupper och på jämförelser mellan befolkningen i olika länder, som varierar i sin livsföring, för att söka belysa samband mellan sjukdomen och olika faktorer. Resultatet av dylika epidemiologiska undersökningar blir sällan entydigt, varför olika tolkningar kan ges intill dess ett flertal undersökningar med olika utgångspunkter och på olika material så överensstämmer att tillfälligheter kan uteslutas. I det följande göres ett försök att värdera resultatet av publicerade undersökningar av detta slag.

En nedärvd disposition för arterioskleros i hjärta och kärl synes vara den viktigaste förutsättningen för uppkomsten av mera höggradig åderförkalkning i åldrar under 50 år. Hos de disponerade individerna kan vissa förändringar i blodet påvisas som tyder på en rubbning av ämnesomsättningen. Övernäring och fetma påskyndar hos dessa uppkomsten av förändringarna. Stress, cigarrettrökning, hektisk livsföring synes också kunna verka påskyndande.

Ju fler accelererande faktorer som föreligger desto större är risken för att sjukdomen utvecklas och leder till en förtidig död. Sockersjuka och högt blodtryck är sjukdomar som i hög grad verkar accelererande på åderförkalkningen i hjärta och kärl även hos individer som i övrigt ej visa särskild disposition. Å andra sidan kan återhållsamhet med mat och dryck, avstående från cigarrettrökning, sunda levnadsvanor utan psykisk stress verka fördröjande på hjärt–kärlförändringarna hos de särskilt disponerade individerna.

Sjuklighet och död till följd av åderförkalkning i hjärta och kärl är mindre vanligt i åldrar under 50 år, men blir allt vanligare vid högre levnadsålder. Åldrandet utgör således den mest disponerande faktorn över huvudtaget. Ju äldre individen är desto mindre roll synes däremot de nämnda ämnesomsättningsrubbningarna spela och likaså övernäring och fetma. Däremot spelar arvsanlag en viktig roll även för uppkomsten av sjukdomen hos äldre. Fysisk inaktivitet synes hos de högre åldrarna påskynda uppkomsten av åderförkalkningen och förtidig död. Detta stödes av ett flertal undersökningar varvid man särskilt studerat förekomsten av dödsfall i hjärtinfarkt (blodpropp i hjärtats egna kärl). Bland annat har man indelat en större befolkningsgrupp allteftter graden av fysisk aktivitet i yrkesutövningen respektive utanför arbetet, såsom motion eller sportslig aktivitet av något slag. Det högsta antalet dödsfall per visst antal observerade individer förekom i gruppen med låg fysisk aktivitet i arbetet och ingen fysisk aktivitet utanför arbetet. Det lägsta antalet fann man i den grupp av individer, vars arbete krävde fysisk aktivitet, och vilka dessutom deltog i fysiskt aktiverande fritidssysselsättningar.

Även jämförande undersökningar över förekomsten av hjärtdöd i olika yrkesgrupper med olika fysisk aktivitet, såsom farmare i USA med små respektive stora odlingsarealer (varvid farmaren icke själv deltager i kroppsarbetet), busskonduktörer och bussförare i London talar i samma riktning. Undersökningar på befolkningen i olika länder synes visa en lägre sjuklighet och dödlighet i hjärt–kärlsjukdomar där det dagliga livet kräver högre fysisk aktivitet.

Undersökningar av detta slag ger givetvis endast indirekt stöd åt uppfattningen att fysisk aktivitet kan motverka uppkomsten av hjärtinfarkt med dödlig utgång. I experimentella undersökningar på djur, som tillförts ämnen som kan framkalla åderförkalkning har man emellertid sökt direkta bevis för den gynnsamma effekten av kroppsarbete. En del undersökningar talar väl härför under det att andra ej äro entydiga. Detta kan bero på att man ej kan direkt jämföra kärlförändringarna hos experimentdjur med åderförkalkningen i högre ålder hos människan. Man har även gjort iakttagelser över effekten av fysisk aktivitet hos individer som redan visat symtom på hjärt-kärlsjukdom och ansett sig finna stöd för uppfattningen att man därigenom

kan gynnsamt påverka tillståndet. I rehabiliteringen av individer med hjärt-kärlsjukdom rekommenderas därför regelbunden fysisk aktivitet.

De övervägande indirekta stöd som framlagts för att fysisk inaktivitet kan vara en disponerande faktor för och att fysisk aktivitet kan fördröja uppkomsten av åderförkalkning företrädesvis i hjärtats kärl och hos människor i övre medelåldern och äldre har befunnits tillräckliga för att olika läkarorganisationer i världen ansett sig böra rekommendera allmänheten att öka den fysiska aktiviteten för att därigenom söka motverka uppkomsten av arteriosklerotiska hjärt-kärlsjukdomar.

En grupp hjärtsjukdomar brukar benämnas funktionella, vilket innebär att man vid dessa saknar påvisbara anatomiska förändringar i hjärtat. Det är då fråga om rubbningar av hjärtats arbetssätt som kan förorsakas av retningar via nervsystemet eller hormoner i blodet. Dessa sjukdomar leder i och för sig ej till för tidig död men kan vara mycket plågsamma och förorsaka nedsatt arbetsförmåga intill fulllständig invaliditet. I en del fall har det visat sig att rubbningen helt kan botas och i andra fall väsentligt förbättras genom fysisk träning. Mycket talas för att fysisk inaktivitet disponerar för sjukdomen hos särskilt disponerade individer och att den ej skulle ha framkommit under fysiskt mera krävande förhållanden. Kombinationen psykisk stress och fysisk inaktivitet synes således kunna provocera sjukdomen hos vissa individer, vilket kan förklara att sjukdomen tycks ha ökat i frekvens under senare år och börjat tilldra sig alltmer intresse från läkarnas sida.

Även för uppkomsten av blodpropp i de större blodådrorna (venerna), vilka av och till kunna lossa och täppa till lungornas pulsådror, spelar fysisk inaktivitet en uppenbar roll. Sjukdomen är särskilt vanlig vid stillaliggande, såsom efter operationer eller vid hjärtinfarkt. För att förhindra densamma försöker man numera förkorta tiden för strikt sängläge och så snart som möjligt få upp patienten. Blodpropp uppträder emellertid även hos människor som ej är sängliggande och man har då anledning förmoda att relativ fysisk inaktivitet har verkat disponerande.

En fråga som ofta ställes är om hårt tränande idrottsmän kan ådra sig hjärtsjukdom genom träningen. En annan fråga är om fysisk träning i ungdomsåren kan förhindra uppkomsten av hjärtsjukdom senare i livet. För att få svar på dessa frågor har man undersökt f. d. idrottsmän som uppnått medelåldern eller högre ålder. En jämförelse med andra grupper har gjorts beträffande sjukdomsbesvär, fysisk arbetsförmåga och antal dödsfall. Emot en sådan jämförelse kan den invändningen göras att idrottsmännen utgör en utvald grupp med hänsyn till fysiska förutsättningar överhuvudtaget. Trots detta är det berättigat att som allmän slutsats ange att män som i sin ungdom bedrivit prestationskrävande idrotter, såsom skidåkning och cykelåkning, ej i högre grad än andra drabbas av hjärtsjukdom i medelåldern och senare. Tillförlitliga stöd för att de blivit mindre utsatta för hjärt-kärlsjukdomar har man däremot inte lyckats få fram. Av vår nuvarande kunskap om uppkomsten av de vanligare hjärt-kärlsjukdomarna kan man ej heller förvänta sig att idrottsträning under några år i ungdomen kan förhindra uppkomsten av dessa sjukdomar senare i livet. En förutsättning för att fysisk aktivitet skall kunna reducera eller fördröja insättandet av dessa sjukdomar är att den aktiva livsföringen bibehålles under hela livet.

En sammanfattning av vår nuvarande kunskap om förhållandet mellan fysisk aktivitet och uppkomsten av hjärt-kärlsjukdomar kan uttryckas så att bibehållen fysisk aktivitet under livet synes verka fördröjande på uppkomsten av åderförkalkning efter medelåldern. Fysisk aktivitet synes också ha en viss hämmande effekt på följderna av åderförkalkningen i hjärtats egna kärl på så sätt att risken för en plötslig död i direkt anslutning till en hjärtinfarkt blir mindre. Låg fysisk aktivitet är en av flera miljöbetingade faktorer som disponera för åderförkalkning, blodpropp och förtidig död.

Från samhällets synpunkt är det angeläget att söka motverka de faktorer som verkar disponerande för uppkomsten av hjärtkärlsjukdomar och söka verka för att miljöfaktorer som minskar denna sjukdomsdisposition kommer till allmänhetens kännedom och blir utnyttjade av större befolkningsgrupper. Idrottsrörelsen kan såväl direkt som indirekt spela en roll härvid. Direkt under förutsättning att man satsar på idrott och gymnastik för den breda allmänheten och i alla åldrar. Indirekt därigenom att idrotten ställer upp den fysiskt prestationsdugliga människan som ideal för såväl unga som gamla och därigenom utgör det kanske viktigaste propagandamedlet i vårt samhälle för en sund livsföring.

2. *Kondition och hälsa*
(ur skrift med samma namn) av laborator P.-O. Åstrand

Kravet på god rörelseförmåga dominerar kroppskonstruktionen hos de flesta djurarter. Detta gäller även människan. Hela 40 % av vår kroppsvikt utgörs normalt av muskler och drygt 15 % av skelett. Flera av våra viktiga organsystem är dimensionerade för att ge service åt rörelseapparaten under arbete, t. ex. hjärta och andningsorgan. Under vila pumpar hjärtat ut cirka fem liter blod per minut och man andas under samma tid fem–åtta liter luft. Konstruktionen tillåter emellertid hjärtat att pumpa 15–20 eller ännu flera liter blod per minut och andningen kan öka till över 100 liter per minut. Även nervsystemet kan sägas vara rörelsedominerat. I mycket stor utsträckning registrerar och ger nerverna impulser som resulterar i muskelrörelser: tal, gester, kroppsarbete, löpning – allt efter situationen. Hjärnan kunde säkert varit mycket enklare konstruerad om inte kravet att samordna muskelrörelserna funnits.

Människokroppen är alltså byggd för aktivitet – inte för vila. Historiskt sett har detta varit en nödvändighet: kampen för tillvaron kräver god rörelseförmåga. Men för fullgod funktion måste hjärta, blodomlopp, muskler, skelett och nervsystem regelbundet utsättas för en belastning, en träning. Förr i tiden fick kroppen motion både i arbetet och under fritiden. I det moderna samhället har maskinerna alltmer övertagit de arbetsmoment som tidigare klarades med muskelkraft. Vi har kommit in i en tillvaro dominerad av sittande, åkande och liggande. Den naturliga och viktiga stimulans som vävnader och inre organ får genom fysiskt arbete har därmed bortfallit.

Organismens prestationsförmåga

Inom idrotten värderas individen efter sina prestationer. Ofta görs en objektiv mätning i tid eller längd, men i många grenar har bedömningen ett subjektivt inslag, såsom i gymnastik, konståkning och simhopp. I vissa grenar är tekniken väsentlig, i andra är uthålligheten eller snabbheten mera avgörande. Prestationsnivån bestäms av hur väl inidividen uppfyller de krav som grenen ställer.

För en närmare analys har man hjälp av den här schematiska uppställningen, som närmare kommenteras i det följande.

Prestationens krav:

1. Stor energiutveckling (»motoreffekt»)
   förbränningsprocesser
   spjälkningsprocesser
2. Nerv- och muskelfunktion
   teknik
   styrka
3. Psykiska faktorer

Energiutveckling

Varje cell i kroppen kan sägas arbeta som en *förbränningsmotor*. Bränslet är glykogen (en sockerart) och fettsyror. Cellen behöver därtill också syre, precis som en motor eller en eld. »Avfallsprodukter» är koldioxid och vatten.

Med andningen förs luft innehållande 21 % syre ner till lungblåsorna, varefter de röda blodkropparnas färgämne, hämoglobinet, tar hand om transporten av syret ut till cellerna. Här byts syret ut mot koldioxid som förs till lungorna och försvinner med utandningsluften. För varje liter syre som kroppen förbrukar, frigörs en bestämd

energimängd, cirka fem kilokalorier (kkal). Syreupptagningen kan mätas under både vila och arbete och man får på detta sätt ett mått på den energi kroppen utvecklar.

Om man låter en försöksperson utföra maximalt arbete under fem minuter, t. ex. på en cykelergometer, och därvid mäter syreupptagningen, får man ett mått på »förbränningsmotorns» maximala effekt. Eftersom syret transporteras i blodet, är siffran för syreupptagningen också en mätare på belastningen av hjärta och blodomlopp. Ju högre syreupptagningsförmåga desto större är hjärtats pumpförmåga.

Under ett arbetes inledningsskede och under mycket tungt arbete kan musklerna utnyttja en *spjälkningsmotor*. Energiutvecklingen sker utan närvaro av syre genom att energirika ämnen (bl. a. glykogen) spjälkas till energifattigare, varvid energi frigörs för musklernas arbete. Den härigenom åstadkomna arbetsförmågan blir emellertid mycket begränsad. De bildade spjälkningsprodukterna (bl. a. mjölksyra) »förgiftar» på sätt och vis muskeln. Den som sprungit 400 meter och dragit upp spurten för tidigt vet säkert vad jag menar: muskeln blir stum och vägrar att lyda order. Vid intensivt muskelarbete under några sekunder dominerar denna spjälkningsmotor, men ju längre arbetstiden är desto väsentligare är det i stället att förbränningsmotorn har en hög effekt.

Nerv- och muskelfunktion

Bakom varje muskelrörelse ligger ett komplicerat samspel mellan olika muskelgrupper. Centrala nervsystemet arbetar ungefär som en stor datamaskin. I ryggmärgen ligger de nervceller som med sina utlöpare når muskelcellerna i bål och extremiteter. I dessa celler uppstår en impulsström, som via utlöparna når ett större eller mindre antal muskelceller och aktiverar dessa. Genom en väl samordnad aktivering respektive hämning av olika muskelgruppers nervceller utför kroppen effektiva och komplicerade rörelser. Då exempelvis armens böjmuskler är i arbete, sker automatisk bortkoppling av dess sträckmuskler.

Musklerna styrs i hög grad av sinnesorgan i muskulaturen och i huden, de s. k. muskelspolarna, som till centrala nervsystemet rapporterar musklernas spänningsgrad. Om den insatta muskelkraften ej varit tillräcklig, kan muskelspolarna indirekt korrigera detta.

Även om vissa rörelsemönster är medfödda, måste man lära sig de flesta. Detta innebär att ett visst kopplingsschema utbildas med en in- och urkoppling av de s. k. framhornscellerna i ryggmärgen efter ett tidsmässigt mycket exakt mönster. Styrningen sker via olika sinnesorgan och medvetandet ingriper bara när rörelsen skall sättas igång eller avbrytas.

Mot denna bakgrund bör det stå klart, att rörelseteknik och muskelstyrka inte bara bestäms av musklernas egenskaper utan i hög grad beror på centrala nervsystemets funktion. När man övat en viss rörelse och härigenom förbättrat muskelstyrkan, har de engagerade musklerna ökat något i volym, samtidigt som kopplingsschemat i nervsystemet blivit effektivare. Följden blir att styrkeförbättringen främst är bunden till den eller de rörelser som tränats. I en annan aktivitet, där samma muskelgrupper arbetar med ett annat kopplingsschema, blir därför effekten av den tidigare träningen ganska blygsam.

Psykiska faktorer

Ibland känner man sig upplagd för fysiskt arbete men ibland tar det emot. I vissa situationer kan man försätta berg, i andra fall stämmer ingenting. Vissa delar av hjärnan har en nyckelställning i fråga om samordning av musklerna, exempelvis då det gäller muskelspolarnas känslighet. Aktiviteten på detta område påverkas bl. a. av sinnesstämningen. Man kan i regel inte enbart med viljans hjälp sätta in muskelcellerna i en maximal sammandragning. Men under vissa betingelser, t. ex. genom påverkan av farmakologiska ämnen, hypnos, löfte om belöning, i anslutning till påhejning eller i en farofylld situation, kan

kraften ökas utöver det vanliga.

Prestationsförmågan kan alltså variera från dag till dag, utan att träningstillståndet ändrats och utan att sjukdom är med i spelet. Dessutom är inte alla lika intresserade av tungt fysiskt arbete. En del tycker faktiskt om att plåga sig, medan andra ger upp så fort det tar emot. Taktiken i arbetet har också stor betydelse. En patient med starkt nedsatt funktion för andning eller hjärta och blodomlopp kan klara ganska tungt arbete om hon eller han inför täta »mikropauser», d. v. s. perioder om 10–30 sekunder avlösta av lika långa vilopauser.

Ålderns inflytande

När det gäller arbete med stora muskelgrupper spelar förbränningsmotorn en viktig roll. Ju högre den maximala syreupptagningsförmågan är, desto större är förbränningsmotorns maximala effekt. Den maximala syreupptagningen ändras med åldern för måttligt tränade personer i åldern 4 till 65 år. Före 12 års ålder är flickornas och pojkarnas värden ganska lika, men efter puberteten blir pojkarnas maximala motoreffekt större än flickornas. Högsta värdet nås i 20-årsåldern och sedan faller kurvan vanligen så, att 60-åringen ligger på cirka 70 % av 25-åringens värden. Kvinnornas medelvärden är cirka 30 % lägre än männens. Skillnaden mellan individer är emellertid stor: en 65-åring kan ha högre värden än en 25-åring; kvinnliga idrottsutövare i elitklass har en maximal motoreffekt, som överträffar de flesta mäns; en 25-årig kvinna har i genomsnitt högre värden än en 65-årig man. Det som från yrkessynpunkt anses fysiskt olämpligt för kvinnor, kan vara lika olämpligt för den äldre mannen.

Denna nedgång i maximal motoreffekt betyder inte nödvändigtvis, att 60-åringen presterar mindre i tungt yrkesarbete än 20-åringen. I många fall sker nämligen en utjämning till följd av den äldre arbetarens större yrkesskicklighet. Han har ofta bättre yrkesteknik och klarar av samma uppgift med lägre energiåtgång än den yngre.

Med träning kan syreupptagningsförmågan öka 10–20 % eller kanske ännu mer. Medfödda anlag spelar emellertid en så stor roll, att en helt otränad person kan ha en maximal syreupptagning som ligger högre än medelvärdet. En vältränad person kan ha låg syreupptagningsförmåga i förhållande till genomsnittet och därmed en relativt låg prestationsnivå.

Undersökningar har visat, att vi med regelbunden träning kan motverka (om inte helt förhindra) den nedgång i maximal motoreffekt, som vanligen följer med åldern. Man kan uttrycka det så, att om två 50-åringar är helt lika till konstitution men den ene är tränad och den andre otränad, så har den tränade en syreupptagningsförmåga (och maximal motoreffekt) av ungefär samma storleksordning som den otränade hade i 35–40-årsåldern. *Med andra ord kan man med moderat träning åstadkomma en biologisk föryngring i detta hänseende med 10–15 år!*

Orsakerna till att den maximala syreupptagningsförmågan avtar vid högre ålder kan vara flera. Andningen blir ofta mindre effektiv, den maximala andningsvolymen minskas och gasutbytet mellan lungluft och blod blir mindre effektivt. Eftersom blodkärlens elasticitet avtar, ökas kraven på hjärtats pumparbete samtidigt som hjärtmuskelns egen blodförsörjning försämras. Den maximala pulsen avtar från cirka 200 vid yngre år till cirka 160 vid 70 års ålder. Muskulaturen minskar och den maximala muskelkraften avtar.

En del av denna nedgång är resultatet av att vi blir äldre men en del är också en följd av ändrad livsföring. Sport och relativt krävande friluftsliv ersätts med mera stillsamma sysselsättningar. Kroppen är inte sen att anpassa sig efter de lägre kraven, vilket minskar arbetsförmågan. Med regelbunden motion kan man motverka denna försämring.

Kroppens anpassningsförmåga

Det heter att »man vänjer sig vid allt», och detta är en välsignad egenskap. Man kan vänja sig vid värme, kyla, hög höjd

och tungt arbete, men också vid inaktivitet. Det sistnämnda är just medaljens baksida. Vi är själva knappast medvetna om vad som händer med vår kropp när den är alltför inaktiv, men olika undersökningsmetoder kan påvisa stora förändringar.

Den extrema formen av inaktivitet är sängläge dygnet runt. Frivilliga, som under veckor underkastat sig sängläge, har reagerat med en urkalkning av skelettet, minskad blodvolym och minskad muskelmassa samt en försämrad förmåga att taga upp och transportera syre. Bland de mera dramatiska förändringarna märks en markant pulshöjning under både vila och arbete.

Ett arbete, som normalt klaras med 120 pulsslag per minut, kan efter några veckors fullkomlig stillhet kräva upp till 170 slag per minut. Till denna pulshöjning bidrager en mindre effektiv reglering av blodomloppet (man känner sig yr och kanske rent av svimmar) samt en nedsatt kraft hos hjärtmuskeln. För att pumpa en viss blodmängd måste hjärtat kompensera en försämrad tömning genom att slå flera slag. Detta är ogynnsamt, eftersom hjärtmuskeln kräver större energitillförsel ju högre pulsen är vid en viss minutvolym. Konditionsförsämringen innebär svårbemästrade medicinska problem, särskilt när det gäller att snabbt återföra patienten till arbetslivet. Den som haft en arm eller ett ben i gipsbandage en tid har säkert observerat hur snabbt muskelmassa, kraft och rörlighet reduceras. I de flesta fall kan en rationell fysisk träning under konvalescenstiden relativt snabbt göra patienten arbetsför igen. Även åldringsvården skulle underlättas, om de äldre kunde aktiveras och tränas i någon form. Detta är en samhällsekonomisk fråga som i hög grad försummats.

Arbetsformer, som kräver ökad syreupptagning, innebär också träning av hjärta och blodomlopp, alltså av konditionen. Jämfört med inaktivitet är effekten den motsatta: muskelmassa, blodvolym, hjärtmuskelns kraft och antalet blodkärl ökar. Om man som otränad har en vilopuls på 70 slag per minut sjunker den till 60 eller därunder som kvitto på att träningen haft avsedd effekt. Ett arbete, som tidigare krävt en puls på 170, kan klaras med 150, 140 eller ännu längre, beroende på hur intensiv träningen varit.

Motiv för motion

En idrottsman behöver inga motiv för sin träning. Den är förutsättningen för goda resultat. För hans del är frågan *hur* han skall träna. En viss hjälp kan han få av vetenskapen, även om mycket återstår att klarlägga.

Idrottsmannen behöver träna, men varför skall vi andra hålla oss i form? Det har redan framhållits, att människokroppen är byggd för rörelse och att rörelser är en förutsättning för god funktion. En regelbunden träning kan liknas vid rundsmörjning för att dra en parallell med bilens skötsel. I vissa situationer kan man rädda livet genom god kondition, exempelvis vid drunkningstillbud eller i nödsituationer till fjälls. Målet för träningen är emellertid inte att åstadkomma hög maximal motoreffekt utan det väsentliga är de biprodukter, som träningen ger.

Hjärt-kärlsjukdomarna orsakar i vårt land mer än vartannat dödsfall och detsamma gäller inom den övriga västvärlden. Det är därför naturligt, att man med intensiv forskning försöker klargöra hur dessa sjukdomar uppkommer och hur de skall kunna motverkas. En rad faktorer tycks spela in – bland annat arvsanlag, kost och livsföring. Hittills publicerade undersökningar visar, att personer som är fysiskt aktiva har två–tre gånger större chans att överleva sin första hjärtattack än inaktiva, som över huvud taget löper mycket större risk att dö i hjärt-kärlsjukdomar.

Iakttagelserna ger dock inga säkra bevis för att graden av aktivitet varit utslagsgivande. Det finns emellertid förklaringar till varför fysisk aktivitet är nyttig. Försök på djur och iakttagelser på människor har visat, att träning kan öppna flera blodkärl – det utvecklas s. k. kollateralkärl liknande hjärtats kranskärl. En viss grad av förträng-

ning till följd av åderförkalkning eller stopp i ett kärl innebär då inte samma katastrof när andra blodkärl kan taga över försörjningen av vävnaden. Jag anser därför att det finns mycket starka skäl som talar för en gynnsam effekt av fysisk aktivitet på hjärtats funktion och arbetsförmåga och att man skall gripa den chans som finns att aktivt påverka hälsotillståndet genom systematisk träning av konditionen.

3. *Träning som profylax mot ryggsmärtor* av professor E. Brodin

Det är ovanligt att träffa medelålders människor som aldrig haft ryggbesvär. Man är därför frestad anse att majoriteten av vuxna människor har erfarenhet av ryggsmärtor. Profylax kommer därför i fortsättningen att betyda förhindrande av ryggsmärtor såväl för dem som aldrig haft smärtor som för dem som redan haft dylika smärtor. Orsaken till ryggsmärtor kan sällan anges med säkerhet. Kraus & Raab (1961) anser att 80 % av alla ryggsmärtor (»low back pain») beror på bristande fysisk aktivitet.

Ryggsjukdomar är en rel. mycket stor grupp i statistiken över sjukdagar hos försäkringskassorna. Exakta siffror finns ännu inte tillgängliga. De gäller människor i arbetsföra åldrar, men man vet att inga åldersgrupper är förskonade. Många ryggsmärteperioder blir aldrig noterade i denna statistik även av det skälet att arbetsföra smärttåliga personer sköter sitt arbete, så gott det kan gå, trots ryggsmärtorna. Man tar smärtstillande medel, ligger under fritiden etc., och ofta är smärtorna avsevärt bättre efter några dagar. Ryggpatienter finner inte sällan vissa gymnastiska rörelser värdefulla som behandling under smärtattackerna. Egendomligt nog bedriver en del personer med kroniska ryggsmärtor en smärtprovocerande och smärtunderhållande gymnastik med sin rygg.

Rörelser av olika slag är den träning som kan komma ifråga vid redan befintliga ryggsmärtor. De kan även tänkas utgöra profylax mot vissa hotande ryggbesvär. Självklart kan inte tumörer, inflammationer och nervsjukdomar förhindras genom träning.

Motiv för träning

Stillhet har visats försvaga åtskilliga organ. Musklerna hypotrofierar (blir mindre i volym) och minskar härigenom i styrka. Ledbrosken blir tunnare och sannolikt ömtåligare. Benstommen förlorar kalk och blir härigenom sprödare, vilket betyder att risken för benbrott ökar. Även senor och ledband minskar troligen i hållfasthet genom vila.

Rörelser däremot är förutsättning för att rörelseorganen skall bibehålla eller öka sin styrka och uthållighet.

Rörelseorganen anpassar sig således successivt till de krav man ställer på dem. Anpassningen till stillhet (vila) går relativt snabbt för musklernas del, långsammare för brosk, ben, senor och ledband. Anpassningen till påfrestningar, bl. a. till arbete och till träning, sker långsammare men även då snabbast för musklerna och långsammare för övriga uppräknade organ. Träning av nedvilad och allmänt försvagad rörelseapparat måste därför ske med försiktighet och omdöme för att skador inte skall uppstå. Muskelkraften kan hinna bli mycket förbättrad medan brosk, ben och senor fortfarande är ömtåliga och kan skadas av kraftigt muskelarbete eller andra större belastningar. Dessa risker föreligger i många situationer i arbetslivet, t. ex. de följande.

1) Den otränade skoleleven har under ferier ett kroppsarbete, för vilket han inte från början har fullgod träning. Lyftningsskador i ryggen kan inträffa.

2) Efter en period av vila p. g. a. skada eller sjukdom är vi alla ömtåliga för fysisk ansträngning.

3) Samma gäller efter våra semestrar, ifall vi använt dem för vila. På 3 à 4 veckor hinner rörelseorganens styrka och användbarhet minska så mycket, att förvärvsarbetet kan bli relativt tungt och riskabelt.

4) Då ens arbete förändras (ej nödvändigtvis medförande ökad fysisk aktivitet) och man ännu inte hunnit lära sig erforderlig ny teknik kan ovana påfrestningar skada rörelseorganen.

5) Om man har ett fysiskt föga krävande arbete, för vilket rörelseorganen automatiskt anpassat sin prestationsförmåga, kan en liten extra och ovan ansträngning, t. ex. lyftning av en möbel eller lossande av en mutter medföra smärtor i ryggen.

Vi behöver således en del reservkraft och en så god träningsnivå, att vi kan tåla en del påfrestningar utöver dem som vårt dagliga och vanliga arbete kräver. Reservkraftsbehovet kan vara särskilt viktigt att beakta för dem som bedriver sporadisk rel. kraftkrävande hobby, t. ex. trädgårdsarbete, skidåkning då och då, fjällvandring en vecka per år etc.

Träning kan förhindra skador

Många människor, de flesta måhända i medelåldern, har tecken på sviter efter skador och/eller på degenerationsförändringar i ryggen. Tillstånden kan vara smärtande, åtminstone i vissa situationer. Om smärtan visar sig bli bättre genom vila, kan man förledas att inte endast tillfälligt försumma den önskvärda fysiska aktiviteten. Genom långvarig vila blir ömtåligheten i ryggen allt tydligare. Inte endast den från början ömtåliga delen av ryggen ger då symtom utan kanske även försvagade delar vilka inte uthärdar ens små påfrestningar. I fall som dessa kan lämplig instruktion och träning ge möjlighet att avlasta de känsliga delarna av ryggen och därmed minska smärtan eller rent av få den att försvinna. Därmed skapas förutsättningar för en rationell fortsatt ryggträning.

I åtskilliga fall möter läkaren patienter med ryggsmärtor, på vilka en acceptabel förklaring inte står att få. Genom studier av de ev. förefintliga smärtfria rörelserna i ryggen kan man även här finna ett rörelsemönster, inom vilket patienten smärtfritt kan utföra sin ryggträning och sitt arbete.

Träning kan lindra befintliga ryggsmärtor

Träning är ett mångtydigt begrepp. För alla yrkesarbetande personer krävs en arbetsteknik, utformad efter bl. a. arbetsuppgifter, tillgänglig utrustning och vederbörande persons egenskaper. Att inlära en god arbetsteknik hör till *yrkesträningen* (utbildningen). Detta mångfacetterade kunskapsområde skall inte närmare beröras, men dess betydelse måste understrykas eftersom denna träning skapar samordning och säkerhet i rörelserna samt minskar riskerna för olyckshändelser. Lyft- och bärträning är nödvändiga detaljer i yrkesträningen. Ens *arbete* betraktas av patienter ibland som tillräcklig träning och anges vara anledning till att vissa slags ryggbehandlingar avböjs. Ovan angivna exempel torde ha klargjort att enbart det dagliga arbetet inte skapar de krafter som behövs för prestationer utöver arbetsrutinen. Denna rörelseorganens anpassning till det dagliga livets krav måste beaktas.

Med träning menas ofta *konditionsträning*, d. v. s. träning att prestera en stor arbetsmängd per tidsenhet. Dylik träning avser i första hand lungor, hjärta och perifer cirkulation. Dålig kondition medför inte enbart andfåddhet och hjärtklappning vid ansträngning utan kanske som mest störande symtom trötthet. Allmän trötthet och därmed »dåliga krafter» har naturligt nog en ogynnsam effekt på all aktivitet bl. a. vården av ryggen i arbetet och på fritid, inklusive genomförandet av lämplig ryggträning. Allmän konditionsträning bör därför vara en del av ryggträningen.

Styrke- och uthållighetsträning av bålens muskler har tidigare dominerat åtgärderna mot ryggbesvär. Betydelsen av ryggmusklernas styrka har med fog hävdats. Men numera har man börjat förstå, att även musklerna på bålens framsida och på dess högra och vänstra sida har en inte obetydlig roll som delar av det kraftsystem som rör och balanserar ryggen. Dessutom bör beaktas, att hos den stående individen är det lårens muskler som rör bäckenet. Eftersom ryggens nedersta del är fogad till

bäckenet, bestämmer dessa muskler sålunda ställningen på ryggens nedersta del och som följd härav i någon mån även på ryggen f. ö.

Styrka och uthållighet tränas samtidigt genom att musklerna får arbeta länge och ofta mot ett relativt stort motstånd. Vissa gymnastiska rörelser kan härvid visa sig lämpliga, särskilt då för de svagare musklerna av de ovan nämnda (i regel bukmuskler och höftsträckare). Efter undervisning kan alla sköta dylik träning på egen hand.

Balansträning (träning av samordning, koordination, rörelsesäkerhet) är för de onda ryggarna den i regel viktigaste träningen. Den innebär att ryggen genom att undvika vissa ställningar och rörelser kan hållas smärtfri. Man föreställer sig att man härigenom undviker tryck eller dragningar på ömtåliga strukturer i ryggen. För detta balanserande krävs givetvis en viss styrka i alla de muskler, som styr ryggens rörelser. Dessutom behövs emellertid rörelsekänsla och observationsförmåga. Dessa krav tillgodoses dels genom instruktion av patienten samt dels genom dennes träning. Patienter med ett visst gymnastiskt rörelseförråd har lättare att lära sig förstå och genomföra den smärtlindrande träningen. Emellertid kan var och en som har intresse för sin onda rygg träna med framgång. Instruktionen ges som regel av läkare eller sjukgymnast och den måste vara individuell. Denna träning skall inte drivas enbart som lektioner eller behandlingar. Den skall så snart som möjligt infogas i patientens behövliga och önskvärda dagliga aktivitet. Sålunda skall den beaktas under konditionsträning, under arbete, under hobbyverksamhet o. s. v. Den gör det möjligt för patienten att genomföra åtskilliga aktiviteter med ingen eller ringa smärta. Balansträningen bör i lämpliga fall utökas med *belastningsträning,* vilket innebär att man på olika sätt försöker finna de ställningar av ryggen som tillåter att man lyfter eller bär tunga föremål utan smärta.

Allmänna krav på ryggträning

Träningen skall vara smärtfri. Liksom annan träning skall ryggträning vara fri från riskmoment. Risker kan finnas t. ex. i styrketräningen vid olämpliga lyftövningar. Dålig instruktion kan medföra att för stora tyngder används (vanligt när ungdomar styrketränar) och att tekniken blir riskabelt dålig. Halkningsrisken måste beaktas såväl inomhus som utomhus. Bålrullningar kan medföra att smärta provoceras eller underhålles.

Träningen måste vara kontinuerlig. Därmed förstås att den skall drivas året runt, även under semestertid. Det behövs träning en gång i veckan, helst två.

Programmet skall vara anpassat efter de krav som ställs på ryggen, d. v. s. träningen skall innebära en större ansträngning än det dagliga arbetet. Träningen skall även omfatta konditionsträning.

För personer med ryggsmärtor gäller utöver de anförda kraven att man måste tillgodose ett ganska stort undervisningsbehov rörande smärtprovocerande förhållanden, lämpligt rörelseförråd, viloproblem m. m. Behövliga lokaler är t. ex. motionscentraler med rum för instruktionsverksamhet, gymnastiksalar och simhallar. Rum för instruktionsverksamhet (enskild och i grupp) bör finnas vid dessa anläggningar.

Erfarenheter av ryggträning

I medicinsk litteratur saknas uppgifter om resultat av ryggträning som skulle förhindra det första uppträdandet av ryggsmärtor. Den ordinarie skolgymnastiken bedöms fylla en synnerligen stor uppgift. Den skapar ett behövligt underlag för bl. a. en hygglig framtida ryggvård. Den styrka, kondition och rörelsesäkerhet som skapas av gymnastiken kan betraktas som en viss profylax mot olycksfall såväl i arbete som under fritid.

Däremot har den s. k. hållningsgymnastiken inte kunnat tillskrivas effekt på ryggarnas framtida funktionsduglighet. Tvärtom finns hållpunkter för att t. o. m. rätt

höggradiga krökar på ryggraden medför små eller inga besvär (Landoff 1953, Hult 1954).

Beträffande träning av ryggpatienter finns en del erfarenheter. Landoff (1953) undersökte 154 patienter med brott på en eller flera kotor. Hans problem var bl. a. att studera förloppet hos 72 försäkrade patienter i förhållande till förloppet hos de övriga 82 oförsäkrade. De två grupperna var f. ö. jämförbara. Under första halvåret efter skadan började ca 60 % av de försäkrade arbeta, och det gjorde också ca 76 % av de oförsäkrade. Denna olikhet kan förklaras av ekonomiska orsaker. Följande kan utläsas ur hans tabeller. Hos de oförsäkrade, som således började arbeta rel. tidigt och därigenom bl. a. började träna sin rygg och sin kondition i ett tidigare skede än de försäkrade, inträdde symtomfrihet hos ca 73 % efter 1 år medan de försäkrade var symtomfria i endast 50 % efter samma tid. I det definitiva stadiet var 93 % av de oförsäkrade (som börjat träna tidigare) symtomfria mot 68 % av de försäkrade.

Hansen (1964) undersökte 2 grupper patienter, opererade för diskbråck i ländryggen. Den ena gruppen på 115 patienter tränades efter operationen, den andra på 130 tränades inte. Den tränade gruppen var i arbete 10,2–11,5 veckor efter operationen, den otränade efter 10,5–18 veckor. Medeltal för hela grupperna anges inte i artikeln, men Hansen drar slutsatsen att det postoperativa förloppet var kortare för den tränade gruppen.

Brodin och Eriksson (1959) samlade 52 manliga patienter i åldern 20–49 år med ryggsmärtor (lumbago) i grupper på maximalt 10 st. för undervisning och träning under 10 dagar per grupp. Smärtfria rörelser och arbetsställningar studerades och inlärdes. Konditionsträning i form av simning ingick i programmet. Ryggbesvären hade varit i mer än 5 år hos 73 % av deltagarna och mindre än 1 år hos 6 %. Efter undervisningen och träningen fortsatte patienterna under 1 år att träna inlärda rörelser och använda sina kunskaper om smärtfria rörelsemöjligheter i arbetet. Vid kontroll efter detta år kunde 47 deltagare efterundersökas. Dessa som under året före undervisningen i medeltal varit sjukskrivna för ryggbesvär under 58 dagar, hade under året efter undervisningen varit sjukskrivna i medeltal 12 dagar.

Sammanfattning

Smärtfri ryggträning efter undervisning har en gynnsam effekt på arbetsförmågan hos personer med ryggsmärtor. Sannolikt har ryggträning i smärtfritt skede en gynnsam profylaktisk effekt. För ryggpatienters del krävs f. n. lämpliga instruktörer (läkare, sjukgymnaster, tränare, motionsledare) och vissa lokaler (motionscentraler, gymnastiksalar och simhallar) med utrustning för undersökning och undervisning.

Litt.

Brodin, H. och *Eriksson, B.:* Försök med undervisning och övningsbehandling vid Lumbago chronica. Sv. Läkartidningen 1959: 56: 1781.

Hansen, J. W.: Postoperative Management in Lumbar Disc. Protrusions. Acta Orthop. Scandinav. suppl. 71, 1964.

Hult, L.: The Munkfors Investigation. Acta Orthop. Scandinav. suppl. 16, 1954.

Kraus, H. och *Raab, W.:* Hypokinetic Disease. *C. C. Thomas,* Springfield 1961.

Landoff, G.-A.: Vertebral Fractures in Insured and Uninsured Patientes. Acta Orthop. Scandinav. suppl. 13, 1953.

4. *Idrott och rehabilitering*

av docent I. G. Porjé

Aktivitet och hjärt-kärlsjukdomar. (Ur artikel av Bevegård, Porjé, Mossfeldt.)

Fysisk aktivitet inverkar i olika avseenden gynnsamt på den friska organismen, under det att inaktivitet kan medföra skadliga konsekvenser. Detta gäller i hög grad även patienter som lider av olika hjärt-kärlsjukdomar. Hos sådana sjuka kan mekanismer utvecklas som är att betrakta som organismens försvar att kompensera skadliga effekter av sjukdomen. Deras prestanda kan ökas med förbättrad kondition och kan ofta uppnås med mindre påfrestning för hjärta och andningsapparat.

Några synpunkter på inverkan av fysisk aktivitet på vissa sjukdomstillstånd skall här anläggas.

Behandlingsvägar skall vidare diskuteras.

Sjukdomar, då speciellt ateroscleros, som leder till förträngningar av kärlbanan kan på olika sätt gynnsamt påverkas av fysisk aktivitet. Vid dessa sjukdomstillstånd utvecklas olika kompensationsmekanismer som möjliggör en adekvat blodtillförsel till det berörda området.

1) Höjning av blodtrycket. Detta innebär att blod kan dirigeras i större mängder till det område som försörjes av det förträngda kärlet. En höjning av blodtrycket kan därför vara ändamålsenlig.

2) Vasodilatation av kärl efter förträngning, vilket innebär att motståndet mot blodflödet till det berörda området minskas – och tillförsel av blod ökar.

3) Kollateralbildning. Med kollateraler menar man shuntledningar som kan öka i storlek och som leder blodet förbi det förträngda området.

Hur kommer det sig att kollateraler bildas och varför?

Redan 1951 kunde Eckstein i hundexperiment klart visa hur kollateralbildningen beror på existensen av en kärlförträngning och han kunde vidare fastställa muskelaktivitetens betydelse. Hundar, på vilka man hade stenoserat kranskärlen och vilka tvangs till högre fysisk aktivitet än en kontrollgrupp hundar med enbart stenoserade kranskärl, utvecklade bättre kollateraler.

Thulesius (1964) kom till liknande resultat vid försök på katt. Thulesius försök gällde experimentell obstruktion av artäria femoralis.

Vi vet sålunda från djurexperiment att två faktorer är av största betydelse för kollateralbildning.

1) Existensen av en förträngning eller avstängning av artärbanan. Utan sådan förträngning eller avstängning utvecklas ej kollateraler.

2) Djurexperimentella och kliniska iakttagelser har klart utvisat att muskelarbete stimulerar kollateralbildningen.

Av detta kan man draga den slutsatsen att den tryckminskning som uppstår p. g. a. förträngningen eller avstängningen skulle vara av största betydelse för utvecklingen av kollateraler.

I en normal artär minskar medeltrycket kontinuerligt i strömmens riktning p. g. a. friktionsförluster, vilken tryckminskning i vad mån det gäller större artärer på kortare sträckor är helt obetydlig. Förtränges kärlet erhålles däremot ett kraftigare tryckfall över förträngningen. I regel ju kraftigare förträngning, ju större tryckfall eller tryckgradient. Strömningshastigheten i kärlet beror på trycket centralt om stenosen och framför allt det motstånd mot strömmen som stenosen och de distalt om stenosen liggande kärlen erbjuder. Ju trängre stenosen och dessa kärl är ju större är motståndet. Tryckgradienten är den pådrivande kraften för strömmen i de mer eller mindre fungerande shuntledningarna som finnes på de flesta områden i den arteriella kärlbanan. Om nu tryckgradienten ökar p. g. a. en förträngning medför det att strömningshastigheten ökar över shunten. Shuntledningarna kan då öka i storlek och utvecklas till vida kärl. Den direkta anledningen till detta vet vi ej. Vid muskelarbete är trycket centralt om förträngningen oförändrat eller ökat och motståndet mot strömmen i de perifert liggande kärlen är genom vasodilatationen minskat. – Blodströmhastigheten ökar. Detta ökar tryckgradienten ytterligare samtidigt som kollateralbildningen ökar. Vid muskelarbete fungerar även den s. k. venpumpen som minskar ventrycket, vilket även bidrar till att öka tryckgradienten över förträngningen.

Några speciella sjukdomstillstånd där fysisk aktivitet är av speciellt värde

Här skall några sjukdomstillstånd nämnas där fysisk aktivitet ingår som en mycket viktig del i behandlingen.

1) Coronarsjukdom med eller utan angina pectoris som symtom, inkluderande tillstånd efter hjärtinfarkt.

2) Sjukdomstillstånd betingade av förträngningar i de stora artärerna, beroende i första hand på ateroscleros och mindre ofta på Morbus Bürger, hit hör claudicatio intermittens, pregangrän och gangrän.

3) Arteriosclerotiska förändringar i hjärnkärlen.

Sedan 1954 har vi på geriatriska kliniken, M. VI, Södersjukhuset vid dessa sjukdomstillstånd tillämpat fysisk aktivitet som en viktig del i terapin. Redan 1957 framlade Lundberg och Porjé resultaten av systematisk träningsbehandling vid sjukdomstillstånd framkallade av förträngningar i benens artärer. De kunde då liksom amerikanen Foley visa att även pregangrän och till och med gangrän gynnsamt kunde påverkas av systematisk fysisk träning, och kunde t. o. m. botas på detta sätt.

Coronarsjukdomar

När det gäller coronarsjukdomsgruppen är ju steget mellan liv och död kort. C:a 30 % av alla dödsfall har coronar hjärtsjukdom som orsak. Detta har väl skapat ångest och rädsla hos såväl patienter som hos läkare. Denna ångest och rädsla har medfört en långt gången försiktighet i behandlingen. Patienternas rörelseradie har i alla avseenden begränsats – en höjning av aktiviteten har också ansetts vara skadlig. De har tillråtts långt gående vila och sysslolöshet – och därigenom blivit såväl andligt som kroppsligt förslöade.

Patienterna – icke så sällan förtidspensionerade – har ofta uppfattat sig själva som invalider, som endast väntat på att få dö. Denna passiva terapeutiska attityd har i dag utbytts mot en aktivare där regelbunden, kontrollerad fysisk träning är en central del av terapin.

Inverkan av fysisk träning på olika cirkulationsparametrar på patienter som haft hjärtinfarkt har studerats av flera forskare bl. a. Frick, Katula, Varnauskas m. fl. Frick och Katula funno att träningen reducerade hjärtfrekvensen och tension time-index, vilket senare är ett uttryck för hjärtats syrekonsumtion. De funno vidare att slagvolymen ökade under arbete och att vänstra ventrikelfunktionen förbättrades, de funno även en signifikativ ökning av tryckstegringshastigheten i höger ventrikel.

Varnauskas fann däremot framför allt att den s. k. arteriovenösa differensen ökade, tydande på att träningen medförde ett rationellare utnyttjande av blodets syre. Bättre utnyttjande av den tillgängliga syrgasen i blodet när det genomströmmar olika organ, särskilt den arbetande muskulaturen, innebär att hjärtat inte behöver pumpa lika mycket vid samma arbete som före träningen – dess arbete minskar.

Morris och medarbetares undersökningar, i slutet av 1950-talet, kom i hög grad att påverka synen på betydelsen av fysisk aktivitet vid coronarsjukdom. De funno att de mindre rörliga busschaufförerna i London dog 2 gånger så ofta i hjärtinfarkt som de mera rörliga busskonduktörerna. Vidare funno de att de stillasittande telefonisterna vid Posten dog 2 gånger så ofta i hjärtinfarkt som brevbärarna. Detta är överraskande då man tar i betraktande den relativt låga fysiska aktivitet som uppsamling av biljetter och utdelning av post utgör.

Från italienskt håll (Antonini) har framhållits att den höga mortaliteten i coronarsjukdom hos den italienska stadsbon jämfört med lantarbetaren, skulle bero på att hjärtat hos lantarbetaren är bättre vaskulariserat, beroende på den speciella form av fysisk aktivitet de dagligen utövar.

Frank och medarbetare (1965) anser sig också kunna visa att fysisk inaktivitet är en letal faktor vad beträffar myocardinfarkt. De klassificerade sitt material, totalt 301, i personer som varit mindre aktiva, medelaktiva och mycket aktiva fysiskt. 44,1–53,5 % av de mindre aktiva dog, av de medelaktiva 8,3–32 % och av de mest aktiva 11,1–22 % inom 4 veckor i sin första myocardinfarkt. – Uppdelningen gjordes då i åldersgrupper. Genomsnittsdödligheten för gruppen, oberoende av åldern, var för de mindre aktiva 49,4 %, de medelaktiva 25,1 % och de mest aktiva 17,2 %.

Även inhemska (Sanne och Selander,

1967) undersökningar utvisar att systematisk träning av patienter som haft hjärtinfarkt, påverkar såväl mortalitets- som komplikationsfrekvensen gynnsamt. I Sannes och Selanders material var mortaliteten i en kontrollgrupp 22 %, mot 8,5 % i en motionsgrupp efter 1 år. (Grupperna skall enligt uppgift ej varit jämförbara.) Man har också kunnat visa att patienter som rekonditionerats i större utsträckning kunnat återgå till arbetet. Rekonditioneringen bör kombineras med arbetsterapi och arbetsvård för att återföra patienterna till arbetslivet.

När det gäller coronarsjukdomar har vi på geriatriska klin. M. VI, Södersjukhuset, erfarenheter speciellt av patienter med angina pectoris och sådana som haft hjärtinfarkt. Vi har till att börja med valt dessa grupper, som är lätt definierbara och för att skaffa oss erfarenhet. Patienter med inkompensationstecken har som regel uteslutits. Vi har på geriatriska kliniken, M. VI, klart kunnat registrera en förbättrad arbetskapacitet – även om det maximala pulstaket i regel ej ökar. Patienter med angina pectoris har fått detta symtom – först efter en högre belastning och de ha kunnat arbeta med en högre uteffekt. Detta avläst på cykelergometer.

Patienter, som sannolikt haft stora infarkter, t. o. m. med hjärtstillestånd – har kunnat träna upp sig till en utomordentlig kondition och kunnat företaga milslånga promenader, fjällvandringar, ansträngande skidturer m. m.

Jag skall belysa detta med ett exempel.

Det gäller en nu 53-årig chefstjänsteman, som för 4 år sedan praktiskt taget var död. För 4 år sedan kom patienten till Södersjukhuset som jourfall, då han fått angina pectorisliknande attacker. Vid detta undersökningstillfälle blev patienten plötsligt medvetslös, puls och blodtryck kunde ej mätas, ekg visade kammarflimmer – hjärtstillestånd inträffade plötsligt. Hjärtmassage, konstgjord andning med Rubenblåsa, antichockbehandling gavs och patienten vaknade till liv efter 40 minuter. Den vidare utvecklingen visade ett infarktförlopp med jättehöga transaminaser. Under sjukhusvistelsen, som varade 2 1/2 månader, hade patienten perioder av extra systolier som återgick efter Pronestylbehandling, och en period av inkompensation, som gick tillbaka med konventionell behandling. Efter stigande fysisk träning från gungstol till 1 mils dagliga promenader, förenade med språngmarscher och ridturer någon gång i veckan, är denna patient i utomordentlig form och har säkert en bättre kondition än mången 30-åring.

Den psykogena effekten är ytterst påtaglig, när patienterna märker att de orkar med mer än de trott ökar självtilliten etc.

Behovet av kontakt med sjukvårdspersonal och att få diskutera sina problem är stort hos dessa patienter – detta behov tillfredställes i hög grad vid organiserad »rekonditioneringsterapi».

Många patienter uttrycker sin önskan att få återgå till arbetet – mot att innan de börjat rekonditioneringsbehandlingen varit negativa till arbete.

Sjukdomstillstånd betingade av förträngningar i de stora extremitetsartärerna

Vad gäller behandling av dessa sjukdomstillstånd har träningsbehandling definitivt slagit igenom.

En förbättring av symtomen kan ofta registreras redan efter ett par veckor. Patienterna kan gå längre innan de få smärta och även den maximala gångsträckan ökar. På cykelergometer kan man lätt uppmäta att patienten orkar med ett längre arbete efter träning. Det systoliska blodtrycket i vristen ökar, utvisande utvecklandet av kollateraler, medförande ett bättre perfusionstryck. Man har också röntgenologiskt kunnat påvisa förbättringar i kollateralutvecklingen efter systematisk träning. Den maximala muskelgenomblödningen ökar. Om det råder något kontroversiella meningar, sannolikt beroende på att våra mätmetoder är ofullkomliga.

Allmänna synpunkter på behandling

I all fysisk träning bör en s. k. allmänkonditionsträning ingå. Den syftar till att höja

allmänbefinnandet bl. a. genom höjandet av cirkulationssystemets kapacitet. Sådan träning består ofta av promenader, språngmarscher, skidåkning, bergsbestigning etc., upplagd som intervallträning. Med intervallträning menas att man efter en uppvärmningsperiod belastar cirkulationsapparaten genom att man arbetar med hög intensitet med stora muskelgrupper under 2–3 minuter. Efter varje sådan intervall följer en »vilointervall» på motsvarande tid eller något längre, 2–5 minuter, där man antingen vilar eller utför andra i terapin ingående övningar t. ex. avslappning, andningsteknik eller olika speciella muskelträningsövningar. Givetvis måste all träning läggas upp på olika sätt men den måste ske regelbundet, vara kontrollerad och individuellt anpassad.

Här skall redogöras hur vi lagt upp träningen för coronarsjuka och sjukdomstillstånd betingade av förträngningar i benens artärer. Sedan patienterna genomgått behandling på sjukhuset får de instruktion om hur de skall fortsätta sin träning livet ut.

Behandling av coronarsjukdomar

Patienterna testas med olika metoder före behandlingen, under behandlingen och efter olika behandlingsperioder. Under denna tid lär man känna patienterna. Man bör för dem klarlägga rörelseterapins syfte.

Terapin består av följande huvudmoment:

1. passiva och aktiva rörelser,
2. avslappningsövningar,
3. andningsövningar, med syfte att lära patienterna att andas rätt.

Träningen börjar, när det gäller infarktpatienter, så snart de akuta initiala symtomen klingat av. Den består under denna tid sjukdomen kräver sängläge av fotrörelser, armrörelser, avspänningsövningar. Efter feberfrihet och annan komplikationsfrihet får patienten sitta i gungstol, som vi funnit vara ett utmärkt instrument för lämplig låg aktivitet. Efter c:a 1–2 veckor sätts patienten på en ergometercykel för långsam successiv uppträning av hjärta och kärlsystem.

Efter det akuta skedet intensifieras terapin.

Patienterna får komma in i en grupp där hänsyn tages till individens kapacitet – sålunda så att programmen samtidigt blir individuella – och där ovannämnda terapeutiska moment ingår. De får utföra gymnastiska rörelser, promenera, springa, cykla helst på ergometercykel, så att man kan gradera belastningen. Första veckorna göres speciellt noggranna undersökningar av cirkulationen med täta ekg, blodtrycksmätningar samt pulskontroller. Första veckorna bör träningen ej drivas högre än att pulsen får överstiga vilopulsen med 20 slag/minut. Under noggrann kontroll tillåts patienterna successivt att arbeta till högre puls. Under de senaste åren har man tillåtit vissa patienter att överskrida angina pectorisgränsen »walk through». Det finns således patienter där smärtan försvinner under gång och efter den första angina pectorisattacken kan gå längre sträckor (»second wind»). Det rör sig sannolikt om patienter med goda kollateraler och/eller stenotiska processer mer centralt.

Patienterna får inte deltaga i gymnastik eller rörelseterapi, eller den bör avbrytas:

1. om han eller hon blir illamående,
2. om han eller hon blir andfådd eller börjar svettas kraftigt,
3. om han eller hon har svåra rytmrubbningar,
4. om pulsen är onormalt snabb. Detta gäller även om den håller sig på hög nivå efter övningarna,
5. vid svårare smärta i bröstet.

Behandling av sjukdomstillstånd betingade av förträngningar i de stora extremitetsartärerna

Vårt träningsprogram när det gäller patienter tillhörande denna grupp, har bestått av:

a) Upprepade promenader i lugn takt – 3 till 5 km/dag. Första åren uppmanade vi patienterna att stanna och vila vid minsta

smärta (initial smärta). Man kan karakterisera symtomstyrkan genom att ange distansen för första smärtans uppträdande och vidare distansen vid vilken patienten brukar stanna och den maximala sträckan han kan tvinga sig att gå. Det har visat sig att icke ett ringa antal patienter kan gå en betydande sträcka efter sin första smärtsensation. Detta gäller sannolikt patienter med väl utvecklade kollateraler och/eller sådana med centralt belägna stenoser. Om förträngningen är perifert belägen så kan patienterna ej nämnvärt forcera smärtgränsen.

b) Trampa på cykel, helst någon form av cykelergometer med lätt ökande belastning, 10 till 15 minuter och en till två gånger dagligen.

I praktiken har belastningen varierat mellan 0–400 kpm/min. Cykling är en skonsam form för benarbete, i synnerhet vid gangrän, då man slipper belasta fötterna med kroppstyngden och kan avväga arbetet ned till ett minimum.

5. *Sjukvård och förebyggande hälsovård – några funderingar*

av laborator P-O Åstrand

I Sverige har de direkta utgifterna för sjukvård ökat mycket brant och är nu över 6 miljarder kronor per år. Landstingens skatteuttag har i stort sett fördubblats på tio år. Per år redovisas ca 1 miljon intagningar på sjukhus och 20 miljoner läkarbesök i den öppna vården. Inget företag i våra tre största städer kan uppvisa tillnärmelsevis så många anställda som sjukvården. Situationen är liknande i andra länder. I USA var år 1949 utgifterna för sjukvård 12 miljarder dollar. Motsvarande utgift uppgick år 1966 till 44 miljarder dollar. Det klagas på köer, kriser och brister inom sjukvården. Bättre möjligheter till vård kostar ännu mera pengar, men hur mycket mera orkar vi satsa inom denna sektor? Orkar vi med mycket mera än de nuvarande 6–7 miljarderna per år till den direkta sjukvården?

Situationen är alltså den att sjukvården är utomordentligt kostsam. Hur har då hälsotillståndet förbättrats? I USA redovisas att den som föddes år 1900 i genomsnitt kunde räkna med att leva 46,3 år, för 1954 redovisas 66,7 år som antal återstående år d. v. s. en markant förbättring, men 10 år senare, år 1964, var medellivslängden densamma eller 66,9 år. Den markanta höjningen av medellivslängden under första delen av detta århundrade förklaras främst av en markerad nedgång i spädbarnsdödligheten. Högre upp i åldrarna är skillnaden mellan förr och nu ej stor. Den som år 1969 är 50 år gammal blir i stort sett inte äldre än den som passerade sin 50-årsdag år 1900. Situationen i Sverige är ungefär densamma som i USA. Man står alltså inför det faktum att trots en mycket kraftig utgift för sjukvården har medellivslängden under en 15-årsperiod inte påverkats. Somliga sjukdomar har visserligen framgångsrikt bekämpats, t. ex. polio, tbc, lunginflammation, men andra har i stället ökat i omfattning. Således uppvisar frekvensen av hjärt- och kärlsjukdomar en markant ökning under detta århundrade, och i dag beror mer än 50% av alla dödsfall på just hjärt-kärlsjukdomar.

Man kommer inte ifrån misstanken att vårt sett att leva, vårt sätt att forma vår miljö utöver alla plussidor också har definitiva minussidor som ger upphov till eller komplicerar sjukdomar. Utvecklingen av samhället har gått så snabbt att man inte haft möjlighet att kartlägga och bedöma hur miljö och sätt att leva påverkar individen i ena eller andra riktningen. I USA dog år 1962 ca 365 000 män i åldern 25 till 65 år p. g. a. hjärt-kärlsjukdomar. Man beräknar att om man kunnat ge dessa män ytterligare ett år av hälsa och arbete skulle de haft över 1,5 miljarder dollar i inkomst och i federal inkomstskatt betalat ca 200 miljoner dollar. Denna statistik belyser ytterligare ekonomiska konsekvenser av viss typ av ohälsa. Jag tror personligen inte att vi har resurser att fortsätta expansionen mycket längre vad gäller sjukvårdsresurser, och jag förstår inte hur man skall få råd att uppfylla löftet: det får kosta vad det

vill, alla sjuka skall ha högeffektiv hjälp. I varje fall är det då också logiskt att lova att den förebyggande hälsovården, alltså arbetet för individen medan han ännu är frisk, bör få kosta vad den vill.

Hittills är det en fantastisk skillnad i vad man investerar på friskvård jämfört med sjukvård. Ingen kan lova att investeringen blir lönsam vad gäller denna friskvård, men den är definitivt värd att satsa på, utdelningen kan blir utomordentligt gynnsam. På sätt och vis har fysiologer och medicinare givit argument som har med denna balans, förebyggande – botande vård att göra. Det är politikernas sak att överta frågeställningarna.

Bland annat bör man satsa på möjligheter för aktiv rekreation, för en rationell träning som inte är för hård, som är realistisk. Med ökad muskelaktivitet följer automatiskt att man får äta mera utan risk för fetma, och detta har en stor betydelse för att individen skall kunna täcka sitt behov av bl. a. järn, äggvita, vissa vitaminer, mineraler.

6. *Några pedagogisk-psykologiska aspekter på idrott och idrottsforskning*

av fil. dr. T. Stockfelt

Definition av termen »idrott»

Med »idrott» och avledningar av termen menas i denna artikel tävlingsmässigt bedriven verksamhet, som innefattar muskulärt påfrestande och koordinatoriskt-motoriskt krävande rörelser. Såväl förberedelse och eftereffekter som själva tävlandet inräknas i verksamheten.

Kroppsarbete och kroppsövningar, som bedrivs för sin egen skull, av medicinska skäl e. d. och tävlingsverksamhet, som inte innefattar nämnda typ av rörelser, t. ex. schack och bridge (som i t. ex. Sovjet räknas som idrotter) avses alltså inte.

Självfallet är det i praktiken många gånger vanskligt att upprätthålla distinktionen. Individen ställs även i icke-idrottsliga situationer inför krav och följder, som är lika de idrottsliga situationernas. Definitionen är alltså mer formell än reell. På »resonemangsnivå» kan den emellertid accepteras. Det torde också vara väsentligt ur klarhetssynpunkt att detta sker.

Samhällets intresse av idrott och idrottsforskning

Det är ur pedagogisk synpunkt främst tre skäl, som talar för, att samhället bör delta i den idrottsliga verksamheten på lämpligt vis, nämligen därför att,
idrottsgrupperna är normskapande för sina medlemmar,
idrottsgrupperna är normskapande för andra grupper och individer och
idrottsgrupperna ger värdefullt forskningsunderlag.

A. Idrottsgrupperna som normskapare för sina egna medlemmar

Idrottsrörelsen engagerar fler individer, speciellt i de personlighetsmässigt formbara åldersklasserna från begynnande tonår till trettioårsåldern än någon annan folkrörelse med organiserad verksamhet. Idéer, attityder och intressen, som odlas upp inom normgivande grupper inom idrottsrörelsen, kommer därför att spela en avsevärd roll vid formuleringen av samhällets praktiskt verkande principer.

De stora målsättningarna, »att kämpa väl» etc., har sannolikt liten betydelse, jämfört med målsättningar och beteenden, som, formulerade eller inte, sprids från individ till individ, t. ex. från äldre till yngre, från framgångsrika till nybörjare, från ledare till aktiva. Som ett i och för sig kanske enbart roande, men ändå belysande exempel kan anföras den sedan något år tilltagande vanan att snusa inom elitidrottskretsar. Här har sannolikt propagandan mot rökning spelat in, speciellt eftersom många idrottsgrenar kräver god lungkapacitet, men det väsentligaste skälet är otvivelaktigt, att snusandet är ett »in-gruppsbeteende», lärt från kamrat till kamrat.

I andra, för demokratien och folkhälsan mer betydelsefulla sammanhang torde det, speciellt med tanke på att idrottsrörel-

sens ledarproblem är ytterst bristfälligt löst (jfr Sveriges riksidrottsförbund, Utbildning av idrottsledare, 1967), vara nödvändigt med olika former av rådgivning och annan påverkan, i vissa fall kanske rent av kontroll. Skall – i varje fall ur pedagogisk-psykologisk synpunkt – denna verksamhet bli effektiv och gynnsam för såväl samhället i dess helhet som idrottsrörelsen som speciell, demokratisk disciplin krävs en omfattande analys av idrottsrörelsen och dess relation till andra samhällsfunktioner.

B. Idrottsgrupperna som normskapare för andra grupper

I många sammanhang gäller ovanstående också för grupper, som står idrottsrörelsen nära i något avseende, t. ex. supporterklubbar, ungdomar som inte själva idrottar men som intresserar sig för idrott och/eller idrottsutövare. I många fall kan t. o. m. attityder och beteenden, som odlas i idrottskretsar, ha större betydelse här än i ursprungsmiljön (»fan-clubs»).

Delvis är detta inte specifikt för relationen idrott-samhälle, utan gäller närhelst en grupp drar till sig publikt intresse.

Unikt för idrottsrörelsen är emellertid, att den framlägger motion, fysisk träning, som ett beteendealternativ, alltså tänder eller ökar intresset eller vanan härför, och att den genom att utveckla och demonstrera metoder för kroppsövningar också bidrar med konkreta handlingsmodeller.

Eftersom flertalet människor har ett ur såväl medicinsk som psykologisk synpunkt dåligt tillgodosett motionsbehov, kan idrottsrörelsen här fylla en stor samhällelig uppgift. I dagens läge torde dock effekten vara blygsam, bl. a. därför att de flesta ser på idrottsmännen som en »utgrupp», som bör, vill och kan utföra andra prestationer än åskådaren, och eftersom metodologiska och personella resurser för att överbrygga klyftan saknas. En omfattande analys av relationen mellan idrottsgrupperna och deras miljö torde alltså vara oundgängligen nödvändig, om idrottsrörelsen skall kunna utnyttjas för popularisering av positiva normer.

C. Idrottsgrupperna som försöksmaterial

I många sammanhang krävs det för att en mänsklig företeelse skall kunna studeras, att försökspersonerna utsätter sig för påfrestningar, som ligger utanför det vardagliga. I pedagogisk-psykologiska sammanhang gäller detta t. ex. emotionella reaktioner, perceptuella förändringar e. d. på grund av momentana eller långvariga belastningar, följder av att en individ lever under långvarig, stark motivationell press eller under andra betingelser, som har stresseffekt etc. Visste man mera om detta, skulle man kunna lätta eller eliminera många skadeverkningar av t. ex. ackordsarbete, betungande chefsuppgifter e. d.

Det är emellertid nästan omöjligt att arrangera försökssituationer, som ger en tillförlitlig bild av dessa företeelser, speciellt om de motiverande betingelserna är av negativ karaktär, t. ex. hot om ekonomiska förluster, bestraffningar e. d. I de fall, där situationerna alls har kunnat åstadkommas laboratoriemässigt, har de vanligen varit så markant unika, att generaliseringar till vardagslivet varit svåra att göra.

Inom i synnerhet den elitbetonade idrotten frambringas emellertid dylika situationer som ett naturligt led i verksamheten. Eftersom för en viss grupp eller individ, och från situation till situation betingelserna är likartade, kan tillförlitliga och kontrollerbara data erhållas och utnyttjas om de deltagande individerna, belastningarna och effekterna.

Om försöksledningen tillförskaffar sig nog stor kännedom om idrottsgrupperna och deras verksamhet för att kunna och få laborera med betingelserna, kan t. ex. metoder för att underlätta stressen och/eller öka effektiviteten laboreras fram. Eftersom detta sker under för aktiviteten vardagsmässiga betingelser, torde i många fall erfarenheterna gå att överföra till, eller omarbetas för andra vardagssituationer. Samhället har alltså intresse för idrott och idrottsforskning även ur »laboratoriesynpunkt».

Observerade sekundäreffekter av idrottsverksamhet

Med primäreffekter av idrottsverksamhet avses här t. ex. ökningar i prestationsförmåga till följd av träning, placeringen i en tävling e. d. Frånsett inte alltför djupgående och nyanserade erfarenheter, att motion i lämplig form och kvantitet är stressreducerande och allmänt höjande av prestationsnivån, är relationen fysiologisk-psykologisk prestationsförmåga inte alls penetrerad. Exempelvis primäreffekterna »vinst» eller »förlust» är strängt taget inte intressanta – annat än för den tävlande själv och de närmaste medarbetarna – annat än till sina följder, sekundäreffekterna: hurudan blir nästa prestation inom samma prestationsområde, hur påverkas beteendet i civila situationer efteråt? etc. I det följande behandlas primäreffekterna därför endast för att sekundäreffekterna skall kunna förstås.

Beroende på definitionen behandlas inte effekter av kroppsövningar, som bedrivits av rena hälsoskäl e. d. Däremot behandlas effekten av tävlingsmässigt bedrivna kroppsövningar på bevittnarna, publiken. De aktiva har, grovt men praktiskt fungerande, delats upp i kategorierna »elit» och »övriga».

Tyvärr är forskningen på området minst sagt bristfällig. Följande är dock tillräckligt väl verifierat för att tillmätas värde som dikussionsunderlag.

Elitidrottande

Personlighetsaspekter, socialiseringsgrad etc.

En rimlig hypotes, när det gäller elitidrottsgruppen, är att den begåvningsmässigt ligger något över genomsnittet, att den är något stabilare emotionellt och har något större störningstolerans – och bl.a. som en delfunktion därav också är dels mer auktoritär dels mer »framgångssinnad» – och att dess medlemmar är något bättre socialiserade såväl inom sina referensgrupper som inom samhället i dess helhet, förutsatt att rekryteringen till idrottsgrenen är stor nog att skapa reell konkurrens (och förutsatt att den inte har en specifik inriktning på någon i något avseende handikappad grupp). Den, som ligger under konkurrenternas nivå i något eller några av dessa avseenden, kommer nämligen att dra på sig jämförelsevis fler skador under träningarna, ha svårare att reda sig taktiskt, tekniskt, eller känslomässigt under tävlingarna etc. förutsatt att inte kompensation i form av överlägsna resurser i något visst avseende, bättre tränare e. d. föreligger i tillräcklig omfattning.

De fåtaliga försök, som gjorts för att kartlägga frågan (jfr bl.a. MPI specialrapporter nr 30 och 36 samt Stockfelt, Några elitidrottsgruppers psykiska nivå och struktur, (GIH 1967), synes stödja hypotesen.

Den av pressmän och andra åskådare ofta gjorda iakttagelsen att elitidrottande är mer stressade än andra, tycks, i den mån den alls är tillförlitlig, gå tillbaka på det faktum, att elitidrottsmän vanligen observeras i samband med viktiga evenemang, då de utsätts för mycket hög psykisk belastning och därför beter sig »egendomligt» i något avseende. »Vanliga människor» observeras av självklara skäl aldrig i samma situation.

Även ett annat ofta gjort antagande, nämligen att elitidrottande presterar på grund av överstarka behov att kompensera sig för misslyckanden på andra områden, synes minst sagt tvivelaktigt, bl. a. därför att de ofta lyckas bra även utanför idrottsområdet (jfr Halldén, Stjärnidrottsmannens anpassningsproblem efter idrottskarriärens slut., Ped. inst., Stockholm, 1963, Åstrand m. fl. Girl-swimmers Acta pediatrica, Sup. 147, 1963).

Däremot synes elitidrottsmän ha större tolerans mot den påfrestning, som ligger i att vara ofta och långvarigt maximalmotiverad, d. v. s. de orkar bibehålla hög prestationsvilja avsevärt längre än en normalgrupp. Samma tendens kan påvisas hos t. ex. framgångsrika affärsmän, politiker etc. Självfallet har med detta inte sagts, att i olika personlighetsavseenden handikappade saknas eller är sällsynta inom elitidrottsgruppen, endast att frekvensen synes vara lägre än inom normalpopulationen.

Även på den positiva sidan av normal-

populationens fördelning förekommer emellertid en avsevärd avtappning av presumptiva elitidrottsmän, framför allt därför att individerna här har så stora valmöjligheter. Eftersom elitidrott är tidsödande, kan den inte annat än i undantagsfall förenas med högt kvalificerade (och välbetalda) samhällsuppgifter. I många fall inverkar detta på rekryteringen redan i tonåren, i de flesta har det medfört definitiva avgöranden redan i de begynnande tjugoåren. Den starka avtappningen i fördelningens negativa ände och den otvetydiga, men svagare i dess positiva ände medför med avsevärd sannolikhet, att elitidrottsmännens kurva i en vald personlighetsvariabel dels är spetsigare, dels något negativt sned och med tyngdpunkten något högre än en kurva för en normalgrupp speciellt om icke-komplexa variabler väljs.

Utvecklingsaspekten

I och med att en individ hänförs till elitidrottsgruppen, inträffar en specifik utvecklingssituation; den fysiska, tekniska och taktiska träningen i grenen intensifieras, det sociala klimatet förändras, möjligheterna till inkomstförbättringar stegras eller blir andra än tidigare etc. Sekundäreffekterna av detta är bristfälligt penetrerade. Det synes visserligen (jfr bl. a. Halldén, anf. arb.) som om elitidrottsmän reder sig bättre i olika avseenden än normalgruppen, men om detta i huvudsak bestämts av samma arvsmässiga faktorer, som möjliggjorde idrottskarriären, eller om det, åtminstone delvis, går tillbaka på livsföring och erfarenheter under karriären är tveksamt. I individuella fall och i speciella avseenden kan dock sekundäreffekter iakttas.

Många elitidrottsmän fortsätter även efter karriärens slut att motionera, därför att de har ett förvärvat behov av motion – t. ex. som avstressningsmedel – därför att de har sociala kontakter, som driver på, och därför att de förvärvat kunskaper om hur och var, de kan bedriva kroppsövningar, det sistnämnda en avgörande brist för många ur normalgruppen.

I en del fall innebär karriärslutet dock motionsslut, ofta på grund av s. k. reaktiv inhibition, d. v. s. ett under karriären genererat allt större motstånd mot träningsbeteendet, som slår igenom, när belöningar i form av tävlingsframgångar e. d. uteblir, eller på grund av att en minskning i förberedelsenoggrannhet i slutet av eller efter karriären inte åtföljs av minskningar i fråga om kaloriintag eller sänkning av aspirationsnivån, varför viktökningar, besvikelser över resultaten e. d. kommit att bilda starkare spärrar mot idrottsaktiviteten i fråga och på grund av association även träningen för den, än för sådana som aldrig elitpresterat. Här spelar inte endast den före detta elitidrottandes eget utan även omgivningens omdöme och pretentioner in.

Den främsta socialpsykologiska sekundäreffekten torde emellertid vara, att de elitidrottandes umgängeskrets och ungängesformer begränsas kraftigt, speciellt om karriären blir långvarig. När karriären är slut, återstår därför ofta ingen annan väg att undgå social isolering eller en, kanske befarat svår, omställningsprocess än att bli kvar i miljön. Många klarar även den härav orsakade typen av krav bra, andra gör det inte. I en del fall är det forna elitskapet en ren belastning, t. ex. därför att det nu ger beteckningen (och bemötandet av en) »föredetting». I andra fall har framgångarna medfört, att den förre elitidrottsmannen låst sig vid träningsmetoder och principer, som var aktuella kanske femton år tidigare, då den egna karriären påbörjades, och som kanske var mycket individuellt begränsade, och som är ineffektiva eller skadliga för den nu aktuella rekryteringsgruppen eller individen. Elitskapet medför, alltså, att den sociala orienteringen blir starkt begränsad, eftersom många sidor av samhällslivet inte kommer i blickpunkten. I och för sig är begränsningen kanske inte snävare än den, som nästan alla, som tillhör något slag av gruppbildning, utsätts för. Det är heller inte sagt, att »begränsningseffekten» nödvändigtvis måste vara större eller mer ogynnsam än för specialister på andra områden. I vissa avseenden medför t. o. m. elitskapet möjligheter till vidgad orientering med hjälp av resor etc.,

även om den verkliga allmänbildningsökningen av detta inte skall överskattas.

Eftersom samhället både informellt i form av publikt intresse och på annat sätt utnyttjar några av den enskilde elitidrottsmannens mest produktiva år, och eftersom denne som normbildare etc. kan ha betydelse för sin omgivning, torde det vara värdefullt att det också möjliggör och inspirerar till ökad allmänorientering för elitidrottande.

Ett speciellt problem, som torde komma att öka i betydelse, allteftersom idrottsrörelsens professionaliseras, är, att många elitidrottsmän får vidkännas kraftiga inkomstreduktioner, när karriären avslutas. Detta kan i sig verka stressande eller medföra ett överstarkt ianspråktagande av fritiden för extraarbete e. d. Följderna av detta är givetvis jämförbara med andra stresspåföljder, alltså mer eller mindre grav neurotisering, manifesterad i psykolomatiska besvär, alkoholism e. d., åtminstone i samband med andra anpassningssvårigheter. Att även detta borde medföra att idrottsorganisationerna i fortsättningen hjälptes och förpliktigades att under den aktiva tiden ge lämplig skolning, förutom den rent idrottsliga, kan sägas utan mer ingående utredning av frågan.

Övriga idrottande

Personlighetsaspekter, socialiseringsgrad etc.

Inom denna grupp finns dels före detta elitidrottsmän, dels sådana som »ligger i karriären», och som kommer att slå igenom. Ingendera av dessa behandlas här, eftersom de egentligen hör till »eliten».

»Övriga» är alltså idrottsmän, som av ett eller annat skäl, inte annat än i rena undantagsfall, besegrar eliten eller platsar i elitlag. Distinktionen är självfallet dubiös, bl. a. eftersom ingen adekvat definition på »elit» kan ges (skall nationella framgångar avgöra, eller bestäms elitskapet endast i internationell konkurrens?), och eftersom gruppen »övriga» med nödvändighet måste bli mycket heterogen. Eftersom den detta oaktat existerar i sinnevärlden, och eftersom »övriga» ur samhällssynpunkt sannolikt är insantare än elitidrottsgruppen – bl. a. på grund av sin kvantitet – har den praktiskt-resonemangsmässigt använts i detta sammanhang.

Det är omöjligt att finna ens i ringa grad tillförlitliga data om denna grupps begåvningsmässiga nivå och struktur. På grund av karriärsituationen inom idrottsrörelsen torde gruppen emellertid rekryteras dels bland sådana, som satsat hårt, men inte haft förutsättningar och dels sådana, som haft förutsättningar i övrigt, men som saknat skäl eller förmåga att satsa nog hårt med en stark överlappning mellan grupperna och en viss överrepresentation för den förstnämnda kategorien.

Fördelningskurvan i olika avseenden bedöms alltså vara flackare än för elitidrottsgruppen och med medeltalet något lägre än dennas. Ju mer komplexa personlighetsvariabler, som behandlas, och ju mindre elitbetonad den idrottsliga verksamheten är, desto mer torde kurvan approximera normalgruppens.

Den kategori, som satsat, men misslyckats, är av speciellt intresse, eftersom dess anpassningsproblematik kan återfinnas även i andra sammanhang av misslyckanden. I flertalet fall synes följderna vara tämligen odramatiska anpassningar av aspirationsnivån, men i andra blir de mer besvärande. Bl. a. har fall av fabulering och annan verklighetsflykt iakttagits, liksom även aggressivt beteende, t. ex. i samband med spritförtäring. Ett specialfall utgör »träningsneuros», d. v. s. försökspersonen har kanaliserat ut ångest med hjälp av överhård träning, t. ex. i form av distanslöpning, ibland med följd av oförmåga att prestera optimalt på en omedelbart efteråt kommande tävling, nytt misslyckande, ökad ångest etc. Kompensatoriskt beteende utanför idrottssituationen, bl. a. i form av fördömanden av idrotten, är heller inte ovanliga. Bl. a. ur den synpunkten, men ännu mer därför att upplevelsen av misslyckande för individen under för övrigt ogynnsamma betingelser kan vara katastrofal, bör otvivelaktigt idrottsorganisationerna hjälpas och förpliktigas att försöka göra något åt problemet.

Kategorin »ganska bra utan att bjuda till» är, eftersom den i så ringa grad tvingar sig till uppmärksamhet, mycket svår att få konkret grepp om. Bl. a. därför att den måste antas ha en spontant positiv attityd till kroppsövningar och övriga komponenter i idrottsutövande, och därför att individerna i den måste ha kommit underfund om, hur de skall kunna få ut mest av sin verksamhet, är den dock av stort psykologisk-pedagogiskt intresse. En av skolans och folkbildningens främsta uppgifter är ju att dana »harmoniska» människor. Att detta inte kan ske, utan att man studerar och tar lärdom av människor, som är harmoniska i något avseende, torde vara ställt utom alla tvivel.

Utan tillgång till systematiskt insamlat material om kategorien, kan ingenting med bestämdhet sägas om den. En på intervjuer och direktobservation av idrottsmän, som sannolikt kan hänföras till den, gjord analys synes dock utvisa, att dessa ofta kännetecknas av god anpassning till den egna referensgruppen (men inte nödvändigtvis till andra grupper eller samhället i dess helhet), en saklig inställning till idrottsgrenen och den egna förmågan, bra, men inte alltför engagerande anställningar eller andra intressen vid sidan av idrotten, distans till själva spänningen i tävlingssituationen – något som elitidrottsgruppen ofta har svårt för av t. ex. ekonomiska skäl och misslyckade idrottsmän av t. ex. prestigeskäl. Man får ibland det intrycket, att medlemmar av kategorien nästan upplever sig som åskådare med speciellt bra placering.

Utvecklingsaspekter

I de fall, där anpassningen av aspirationsnivån är odramatisk, torde utvecklingen – frånsett den också beträffande elitidrottsmännen påtalade försnävningen av perspektivet – vara endast delvis bestämd av själva idrottsutövandet.

I de fall, där misslyckandet är eklatant, torde besvären ofta grunda sig på lättheten att få jämförelsematerial. Den enskilde kan jämföra sina resultat, sina inkomster av idrotten, sin ålder vid olika resultat och inkomster etc. med elitidrottsmännen och därigenom ständigt få s. a. s. klara sifferbesked om graden av sitt misslyckande. I vilken mån detta direkt återverkar på handlingsförmåga och upplevelser av verksamheten också i andra situationer är beroende av många faktorer utanför idrotten, men att de i något avseende gör det, är otvivelaktigt. En positiv utvecklingsaspekt, som ofta observerats, men som är ytterligt svår att få grepp om utan mer ingående studier, är, där en missanpassning i någon form mildras eller elimineras, tack vare att den missanpassade accepteras och under viss tid får prestera i idrottsgrupper. För de flesta torde rätten att tillhöra en grupp – och skyldigheten att följa dess normer – vara avgörande. Samma tendenser har observerats i andra sammanhang, där missanpassade slussats in i grupper. Möjligheten i idrottssammanhang att få siffror eller annat lätttolkat illustrationsmaterial tycks dock optimera idrottsgruppens värde i individuella fall.

Publiken

Undersökningar av publikens psykologiska och sociologiska struktur, dess kunskaper om den aktuella och andra idrotter etc. har inte mer än börjat utföras i vårt land (jfr t. ex. P.O. Wester, Ishockeypublikens sammansättning och vanor, GIH under utgivning). Samma är emellertid fallet med även andra typer av publik, t. ex. teaterns, även om man i dessa fall de senaste åren kommit en bit på väg.

Av de data, som finns, synes dock framgå, att idrottspubliken inte är idrottsligt eller ens motionsmässigt aktiv, inte är särdeles engagerad i idrottsverksamhet på ledarplanet, är inriktad på sensation, snarare än specifik sport, har en kraftig överrepresentation av män. Den påverkas inte till egenaktivitet av »normalhändelser» men kan av ovanliga händelser, som t. ex. Sveriges genom TV bekantgjorda framgångar i Davis Cup för några år sedan, inspireras att börja idrotta.

Det i längden viktigaste i sådana sam-

manhang förefaller dock vara förmedlingen till icke idrottande över idrottande under elitplanet, nämligen genom att dessa dels påverkas själva, dels på grund av att de associeras med stjärnorna och därför uppmärksammas mer i tävlingsverksamhet och på arbetsplatserna eller i privatlivet, intensifierar och konkretiserar intresset för den uppmärksammade idrottsgrenen. Slutsatsen skulle vara, att elitidrottaren har betydelse för att en reaktion skall starta, medan övriga svarar för att denna reaktion inte bara blir ett övergångsfenomen.

Det ur idrottslig synpunkt mest intressanta med publiken – bortsett från i detta sammanhang ganska irrelevanta ekonomiska och andra faktorer – är, att den i många fall återverkar direkt på idrottsbeteendet. Den växelverkan mellan aktiva och publik, som snabbt uppstår, torde många gånger betyda lika mycket för utvecklingen av den aktuella idrottsgrenen, som de förutsättningar och principer, som finns inom idrottsgrenen själv. Det är ur den synpunkten självklart, att publiken inte kan lämnas därhän i en idrottspsykologisk verksamhet.

Forskningsbehovet inom idrottspsykologin

Eftersom, som nämnts tidigare, forskningen inom detta område, – såväl som fallet är inom de flesta »friskvårdsområdena» – är kraftigt underdimensionerad, återstår det mesta att göra. Nedan beskrivs grovt några projektområden, som bedöms vara fundamentala. Många områden tas inte upp, även om de utifrån annat än det ovan anförda materialet skulle kunna betecknas väsentliga. Enskilda projekt behandlas inte, lika litet som detaljaspekter tas upp. Projekten har delats upp i

inomidrottsliga projekt och

projekt, avseende idrottsrörelsen i relation till samhället i övrigt.

a) Inomidrottsliga projekt

1. Struktur- och nivåanalyser

Om en vidareutveckling efter i modern tid fungerande riktlinjer skall kunna åstadkommas, krävs en avsevärt vidgad och fördjupad kännedom om olika idrottsgruppers – inklusive ledarnas – psykologiska allmännivå och struktur. I denna undersökning bör också ingå analyser av utbildningsbakgrund och social kontakt för de deltagande grupperna och individerna. Vidare bör metoder utvecklas för snabbkontroller av socialt klimat inom grupperna.

2. Operationsanalyser

Det är redan ur idrottslig synpunkt dåligt kartlagt, vad som egentligen karaktäriserar de olika idrottsgrenarna. Inom vissa grenar har på sistone den fysiologiska kravsituationen börjat beskrivas. Den psykologisk-pedagogiska kravsituationen är nästan inte alls känd. Skall urval och träning kunna optimera och minska de negativa effekterna av idrottsverksamhet är en serie operationsanalyser oundgängligen nödvändig.

3. Rekryteringssituationen. Utbildningsmetodiken

Ett särfall – eller kanske riktigare, en kombination – av strukturnivå och operationsanalys utgör kartläggningar av rekryteringssituationen, inte minst på ledarsidan, och den pedagogiska problematiken. Nu och för överskådlig tid torde ledarstaberna rekryteras ideellt, vilket bl. a. innebär att undervisningsprinciper och metoder är både mycket individuella och svåra att modernisera. Lättadministrerade pedagogiska material måste sannolikt utarbetas, om inte en ständigt ökande motsättning skall uppstå mellan mål och medel på utbildningssidan.

4. Fysiologisk-psykologiska jämförelser

Variationen i psykisk prestationsförmåga under olika fysiologiska betingelser bör penetreras så väl deskriptivt som experimentellt, bl. a. för att behovet av konditions- och styrketräning inom olika idrottsgrenar skall kunna bedömas och sättas i relation till taktik- och teknikträningen. Vidare bör förmågan att motstå fysiologisk press under varie-

rande typer av psykologiska betingelser analyseras såväl deskriptivt som experimentellt.

5. Analyser av publiken

Som nämnts tidigare är publiken en närmast okänd faktor inom idrottsforskningen. I synnerhet om begreppet publik breddas att gälla alla, som i någon form har kontakt med idrotten och dess utövare, och om i ekvationen tas in, att publikens upplevelser och normbildning i samband med dessa kontakter är ett av samhällets huvudintressen, står det klart, att idrottspublikens karaktäristika och likheter med andra publiker, bör analyseras. Innan detta skett, kan nämligen en effektiv och gynnsam påverkan av och genom publiken inte ske.

b) Relationen idrott och samhälle i övrigt

1. Jämförelser av idrottsbeteende och civilt beteende

För att ovannämnda analyser skall ge bästa effekt, och för att idrotten skall få optimalt utbyte av erfarenheterna från andra verksamhetsområden, bör samma individer studeras under såväl idrottslig som annan verksamhet. Man skulle, alltså, utföra ett slags operationsanalyser, som inte riktas primärt på verksamheten utan på individen. Med de möjligheter till maskinell databehandling, som existerar i dagens läge, kan de stora mängder information som kan erhållas från skolan, militärtjänsten, civil och idrottslig utveckling bearbetas för stora grupper.

2. Framgångsanalyser för elitidrottsmän

Som ett viktigt delmoment i detta ingår framgångsanalyser av elitidrottsmän. Här kan i många fall ytterligare data införskaffas genom direktobservation av de aktuella försökspersonerna under kritiska situationer av olika slag.

3. Metodutveckling

Som nämnts i tidigare avsnitt frambringas många gånger inom i synnerhet elitidrotten »vardagsmässiga» situationer, som på individen ställer likartade krav, som många situationer inom samhällslivet i övrigt, men som är mer standardiserade och rekapitulerbara. I många fall kan därför resultat, som erhållits från forskning inom idrotten, ganska direkt överföras även till annan verksamhet. Detta gäller också i fråga om forskningsmetoder.

Av de ovan skisserade projekten är i synnerhet punkterna a) 2 och a) 4 av intresse. Metoder, som utvecklas för den sistnämnda, torde kunna utnyttjas direkt för beskrivning av arbetsituationen i fall, där någon form av fysiologisk belastning har betydelse, vilket gäller snart sagt alla, medan metoder, som utvecklas för den förstnämnda torde komma att få betydelse för analys av bl. a. verksamheten inom skolvärlden.

Forskningsläget i dag

I dagens läge existerar egentligen ingen psykologisk-pedagogisk idrottsforskning i Sverige. Sonderande försök har börjat utföras bl. a. vid GIH, Stockholm, men ekonomiska och personella brister har hittills hindrat intensifiering. Innan någon form av grundmaterial införskaffats, bör ingen låsning vid specifika forskningsprojekt göras. Detta innebär emellertid inte, att forskningen bör eller behöver läggas på is. Förutom, givetvis, att de sonderande och, vad forskningsbehovet gäller, kartläggande försöken bör fördjupas, kan många angelägna projekt konkretiseras och ges försöksmetodisk utformning redan utifrån ovanstående projektkatalog. Ur såväl ekonomiska som vetenskapliga aspekter vore det emellertid värdefullt, om man nu, när starten i praktiken sker från scratch, inte försutte möjligheten att skapa stabilitet och arbetsro genom att utforma en praktisk fungerande generalplan – och sedan följer denna.

Bilaga 2 PM med räkneexempel över de besparingar som viss procentuell nedgång av antalet hjärtinfarkter skulle medföra

Laborator Åstrand har i den i bilaga 1 redovisade uppsatsen redogjort för vissa undersökningar som gjorts angående sambandet mellan hjärtinfarkt och fysisk aktivitet. Undersökningarna tycks tämligen entydigt visa, att fysiskt aktiva personer har 2–3 gånger större chans att undgå hjärtinfarkt än fysiskt inaktiva. Vid inträffad hjärtinfarkt har den fysiskt aktive 2–3 gånger större chans att överleva än den inaktive.

Med undersökningsresultaten som bakgrund kan vissa beräkningar göras. En av dessa är storleken av de samhälleliga besparingar, som en viss procentuell reduktion av antalet hjärtinfarkter skulle medföra.

Givetvis är det helt omöjligt att *exakt* ange storleken av de kostnader som drabbar samhället varje år genom att människor i produktiv ålder drabbas av hjärtinfarkt. Därmed är det också omöjligt att med vetenskaplig exakthet ange de samhälleliga besparingar som en viss procentuell minskning av antalet hjärtinfarkter medför. De beräkningar, som görs i denna PM, skall ses mot denna bakgrund och snarare betraktas som ett *räkneexempel* än som ett exakt dokument.

A. *Antalet döda i hjärtinfarkt 1964*

Det statistiska materialet är hämtat ur Sveriges offentliga statistik »Dödsorsaker 1964». Materialet är behäftat med de fel som ligger i svårigheten att härleda dödsorsaker med renodling av de bakomliggande faktorerna. I detta sammanhang torde dock denna felkälla inte spela någon avgörande roll.

Av statistiken framgår, att de dödsfall som beror på *hjärtinfarkt* fördelar sig på åldersgrupper och kön enligt tabell B.1.

Arbetskraft är i dagens Sverige den kanske viktigaste produktionsfaktorn. Nationalproduktens tillväxt är beroende av tillgången på bl. a. arbetskraft, varför det bortfall, som de i tabellen redovisade dödsfallen utgör, är en nationalekonomisk förlust. För att beräkna storleken av denna förlust måste en metod att bestämma varje individs värdemässiga del i den totala produktionen konstrueras.

Vi antar att den arbetsförtjänst en människa har är ett mått på vederbörandes produktivitet. En persons totala produktionsinsats erhålles då genom att den årliga arbetsförtjänsten multipliceras med antalet produktiva år.

Tabell B.1 Dödsfall i hjärtinfarkt år 1964, fördelade på ålder och kön.

	—29	30—34	35—39	40—44	45—49	50—54	55—59	60—64	65—69	totalt
Män	4	6	38	92	197	430	892	1 322	1 879	4 860
Kvinnor	2	4	9	15	41	98	226	537	975	1 907

För att kunna omsätta den teoretiska modellen i ett praktiskt exempel gäller det att fastställa *dels* hur många produktiva år personen i fråga har, *dels* hur stor vederbörandes årliga inkomst är.

I det här aktuella räkneexemplet skall alltså, eftersom det är fråga om en förlustberäkning, det antal år som förflyter mellan dödsfallet och den tänkta pensionsåldern fastställas.

Vi antar då, *att* de personer som avlider i varje åldersintervall gör detta två år efter passerandet av nedre intervallgränsen och den tänkta pensionsåldern är 67 år. I intervallet –29 år beräknas dödsfallsmedelåldern till 27 år och i intervallet 65–69 år antas de avlidna ha ett produktivt år kvar.

Vidare antas *att* männens medelinkomst är 30 000 kr. per år och kvinnornas 20 000 kr. per år.

Dessa antaganden medför följande beräkningar:

Männen i intervallet –29 år, enligt tabellen 4 st., har 40 produktiva år (enligt föruts. ovan) kvar. Lön beräknas efter 30 000 kr. per år. Alltså representerar de ett värde av $4 \times 40 \times 30\,000 = 4\,800\,000$ kr. Beräkningarna rörande övriga intervall utföres på samma sätt. Totalt uppgår den natioinalekonomiska förlusten till *948 270 000 kr.* för *männen* och *181 500 000 kr.* för *kvinnorna. Totalt* alltså *1 129 770 000 kr.*

I denna summa ingår *inte* kostnaderna för sjukvård i samband med infarkten och inte heller de kostnader som sammanhänger med den utbildning samhället givit individerna, men som genom dödsfallet inte blivit räntabel i önskvärd omfattning.

Om antalet dödsfall i hjärtinfarkt kunde nedbringas med vissa procent skulle betydande nationalekonomiska vinster kunna göras. Här utföres beräkning för 60, 30, 10 och 1 procents reduktion (enl. Åstrand hade den vältränade 2–3 ggr större chans att undgå resp. överleva hjärtinfarkt än den otränade).

60 %:s reduktion av antalet dödsfall minskar den nationalekonomiska förlusten med 678 000 000 kr.
30 %:s med 339 000 000 kr.
10 %:s med 113 000 000 kr.
1 %:s med 11 300 000 kr.

B. *Sjukhuskostnaderna för personer som drabbas av hjärtinfarkt*

Den osäkerhet som gäller för ovanstående siffror gäller också i stor utsträckning för beräkningarna av sjukhuskostnaderna. Det statistiska material, som medicinalstyrelsen ställt till förfogande rörande personer, som intagits resp. utskrivits från sjukhus på grund av hjärtinfarkt täcker tyvärr endast Uppsala- och Malmö-regionerna. Det totala befolkningsunderlaget i dessa regioner är 1,5 milj. Materialet finns inte uppdelat (i tillgänglig form) på åldersintervall eller kön, varför beräkningen beträffande sjukhuskostnaderna inte blir fullt jämförbar med dödsfallsberäkningen. En schabloniserad jämförelse kan dock göras.

Av materialet framgår, att 11 388 personer utskrevs från sjukhus under 1964 i de två nämnda regionerna sedan de behandlats för hjärtinfarkt. De hade då åtnjutit sjukhusvård i medeltal under 20 dagar.

Eftersom Sveriges totala folkmängd är cirka fem gånger större än den i de två nämnda regionerna, kan vi förutsätta att det totala antalet utskrivna hjärtinfarktpatienter också är cirka fem gånger större än de redovisade 11 388. Detta ger cirka *57 000* utskrivna för landet som helhet. Varje patient förutsätts ha vårdats 20 dagar på sjukhus, vilket motsvarar *1 140 000 vårddagar.* Varje vårddag kan beräknas kosta cirka 130 kr. Den totala vårdkostnaden blir då *148 200 000* kr.

De personer, som ovan under A redovisats som avlidna kan också antas ha legat ett antal dagar på sjukhus innan de avlidit. Här antas att de genomsnittligt vistats fem dagar på sjukhus innan de avlidit. Detta ger 34 000 vårddagar, vilket ger en vårdkostnad på *4 420 000* kr. Vårdkostnaderna för hjärtinfarktpatienter uppgår således till 152 620 000 kr. med utgångspunkt från de gjorda förutsättningarna.

När samhällets totala kostnader för hjärtinfarkter skall summeras måste också hänsyn tas till det produktionsbortfall, som uppstår på grund av de sedermera utskrivna patienternas sjukdom. Vi antar att dessa i genomsnitt varit frånvarande från arbetet i *tre månader* på grund av sjukdomen samt att medelinkomsten för dem är *25 000 kr.* per år (män och kvinnor är redovisade tillsammans). Det totala antalet utskrivna är 57 000. I åldersintervall 27–67 år redovisas 30 % av samtliga dödsfall i hjärtinfarkt och om vi antar att samma relationstal råder i fråga om de sedermera utskrivna patienterna skulle cirka 17 100 av de 57 000 vara mellan 27 och 67 år. Den ekonomiska förlusten för samhället i minskad produktion blir då

$$\frac{17\,100 \times 25\,000 \times 3}{12} = 106\,875\,000$$

Den *totala* samhällsekonomiska förlusten på grund av hjärtinfarkter kan då summeras enligt följande (beräkning i 1 000-tal kr.)

	vårdkostn.	prod. bortfall	totalt
sedermera utskrivna patienter	148 200	106 875	255 075
sedermera avlidna patienter	4 420	1 129 770	1 134 190
	152 620	1 236 645	1 389 265

Enligt den här använda beräkningsmetoden och med de här insatta förutsättningarna var alltså den samhällsekonomiska förlusten på grund av hjärtinfarkter år 1964 1 389 265 000 kr.

Då har, när det gäller vårdkostnader samtliga sedermera utskrivna patienter oberoende av ålder medräknats, då det gäller produktionsförlusten endast de i åldern 27–67 år. Av sedermera avlidna patienter har båda beräkningarna utförts endast på individer i åldersintervallet 27–67 år.

Den samhällsekonomiska vinsten: Reduktion av antalet infarkter

60 % med 833 559 000 kr.
30 % med 416 779 500 kr.
10 % med 138 926 500 kr.
1 % med 13 892 650 kr.

Bilaga 3 Kommunenkät

kommunens namn: .....
län: .....
* kommunens folkmängd: .....
* kommunens storlek (yta): .....
* antal skattekronor: .....
antal idrottsföreningar i kommunen: .....

* ifylles av idrottsutredningens sekretariat.

avd. A: Idrottsanläggningar

1. Hur många idrottsanläggningar som användes någon del av året fanns i kommunen 1/1 1967?
   antal: .....

2. Hur många av anläggningarna har uppförts under perioden 1960–1966?
   antal: .....

avd. B: Organisatoriska frågor

1. Handläggs idrotts- och fritidsfrågorna inom kommunen av någon/några speciell(-a) nämnd(-er) eller styrelse(-r)? Vilken/Vilka?

   Ja Nej (stryk det ej aktuella)

   Om Ja:
   frågorna handläggs av: .....
   .....
   .....

   Om Nej:
   frågorna handläggs av: .....
   .....
   .....

2. Om speciell(-a) nämnd(-er)/styrelse(-r) finns hur många ledamöter har den/de? .....
   .....

3. Har nämnden (-erna)/styrelsen (-serna) speciellt anställda personer för att verkställa beslut och sköta anläggningar?
antal: .....

4. Finns det någon/några idrottsanläggningar i kommunen som inte sorterar under kommunens förvaltning?
antal: .....

avd. C: Ekonomiska frågor

1. Hur mycket anslog kommunen till idrotts- och friluftsliv senaste budgetåret (1967)?
belopp: .....

2. Anslagen under budgetåren från 1960–1966?

år 1960	därav till investering i anläggn.	
år 1961		
år 1962		
år 1963		
år 1964		
år 1965		
år 1966		

3. Hur stor %-del av kommunens budget utgjorde dessa anslag?
år 1960 .....
år 1961 .....
år 1962 .....
år 1963 .....
år 1964 .....
år 1965 .....
år 1966 .....

Bilaga 4 Uppgifter om idrott och sport i vissa länder. Enkät

Enkäten tillställd följande länder: Danmark, Finland, Norge, Storbritannien, Belgien, Frankrike, Italien, Schweiz, Västtyskland, Polen, Ungern, Sovjetunionen, Japan, USA, Canada, Mexico.

Att tillställas resp. ambassad för inhämtande av uppgifter.

1. Under vilket departement (ministry) inom regeringen sorterar frågor rörande idrott och sport (Sport and physical education)?

2. Hur stora är inom detta departement de statliga anslagen till idrott och sport (Sport and physical education)?

3. Ungefärlig ändamålsfördelning av ovanstående medel.

a) Drift- resp. anläggningsstöd till sport- och idrottsanläggningar, % resp.

b) Stöd till centrala idrottsorganisationer, %

c) Stöd till regionala och lokala idrottsorganisationer, %

d) Drift- resp. anläggningsstöd till idrottslärar- och idrottsledarinstitut, % resp.

e) Övrigt, %.

4. Lämnas över statsbudgeten anslag, annat stöd eller subventioner utöver de i punkt 2 nämnda, med syfte att främja idrott, sport och friluftsliv?
Sker exempelvis någon överföring av medel till Sport and physical education genom statligt auktoriserade tipsbolag? Är föreningar och organisationer inom sportens område t. ex. befriade från skatt?
Ange stödtyp och omfattning innevarande budgetår.

5. Om ej särskilt departement för sport och idrott finns, finns något annat statligt eller statligt auktoriserat organ som bereder dessa frågor eller fördelar medel?
Benämningar, organisation, uppgift, m. m.

6. Hur många aktiva idrottsutövare beräknar man att det finns i landet?

Definition av aktiva idrottsutövare.

Hur många medlemmar har alla idrottsföreningar (idrottsförbund) tillsammans om sådan ungefärlig siffra finns tillgänglig?

Hur många idrottsföreningar finns det?

7. Hur många anläggningar av följande slag finns det f. n. (fanns det den) i landet?

a) Idrottsplatser (utomhusanläggningar, godkända för tävlingsidrott)
därav enbart fotbollsplaner
därav anläggningar med löparbanor
ev. övriga anläggningar

b) Simhallar, med tävlingsbanor, minst 25 m långa, mindre anläggningar, ej godkända för tävling
D:o friluftsanläggningar för simsport

c) Konstfrusna anläggningar för ishockey, nöjesåkning, konståkning m. m.
inomhusanläggningar
utomhusanläggningar

d) Tennisbanor, antal anläggningar
Tennisbanor, antal banor
därav inomhus, antal anläggningar

e) Inomhusanläggning med tävlingshall användbar för tennis, basket, handboll, gymnastik
därav enbart vid skol- eller utbildningsanstalter
därav i samband med skol- eller utbildningsanstalter

f) Hoppbackar
Anläggningar för utförsåkning

g) Övriga anläggningar för sport och idrott
Slag, antal.

8. Förekommer subventionering av idrotten genom låga hyror vid uthyrning av statliga eller kommunala anläggningar?

9. Hur många heltidsanställda sport- och idrottsinstruktörer (utom skolinstruktörer) finns i landet?

Hur många är statligt anställda eller finansierade?

Hur många är anställda och bekostade av kommunerna?

Hur många är anställda och bekostade av »volontary sport organizations (national, regional, lokal)».

Hur många utbildas (utexamineras) årligen? Uppdelning på skilda utbildningsnivåer.

10. Antal heltidsanställda lärare inom skolväsendet som ägnar en väsentlig del av sin tid till instruktionsarbete inom tävlingsidrotten.
Därav antalet idrottslärare vid universitet och högskolor.

11. På vilket sätt – och i vilken omfattning – främjas utbildningen av *frivilliga* sportledare.

12. Förekommer arvoden till frivilligt arbetande sportledare? I vilken omfattning och med vilka ungefärliga belopp (per timme)? Om sådana arvoden utgår, vem bestrider då kostnaderna?

13. Har kommunerna i allmänhet egna organ för främjande av idrott och sport? Egna anställda instruktörer?

Hur mycket pengar satsar kommunerna uppskattningsvis på sport och idrott?

a) Bidrag och stöd till idrottsföreningar

b) Byggande och drift av idrottsanläggningar (specifikation)

c) Bidrag till av andra än kommunerna ägda anläggningar?

14. Förekommer statligt stöd eller kommunalt stöd till främjande av företagsidrott och annan fysisk rekreation för de anställda?

15. Förekommer stöd från företagen?
I vilken omfattning?

16. I vilken form och utsträckning erhåller elitidrottsmän förmåner under värnpliktstjänstgöring – för träning och tävling?
Förekommer t. ex. »idrottskompanier» eller liknande?

17. Förekommer fortlöpande (och obligatorisk) hälsokontroll av sportutövare? I vilken form och på vems bekostnad?

Bilaga 5 PM angående formerna för ett samarbete mellan RF och Korpen

På idrottsutredningens uppdrag har undertecknad undersökt formerna för ett närmare samarbete mellan Sveriges riksidrottsförbund (RF) och Svenska korporationsidrottsförbundet (Korpen). Resultatet av arbetet redovisas i denna PM, som utarbetats efter ingående samtal med företrädare för de båda organisationerna. RF har i överläggningarna företrätts av dir. Bo Bengtsson och Korpen av ing. Nils Hagman. Innehållet i denna PM har i sina huvuddrag godkänts av Bengtsson och Hagman. Diskussionerna med organisationernas företrädare har kunnat föras i en förutsättningslös och konstruktiv anda. Förslaget skall ses som ett principförslag vilket före ett eventuellt realiserande måste kompletteras med detaljutredningar på en rad punkter.

Stockholm i juni 1967
Ulf Lönnqvist

Den idrottsliga verksamheten i Sverige är i huvudsak organiserad inom riksidrottsförbundet och korporationsidrottsförbundet. Idrott förekommer emellertid också inom en del andra organisationer.

Med idrott avses i detta sammanhang all verksamhet som ger utövarna möjlighet till motion och konditionsbefrämjande övningar. Detta gäller verksamhet bland alla kategorier människor – ungdom, pensionärer, handikappade – och i olika former av organisationer.

Det kan betraktas som önskvärt, att de organisationer, vilkas verksamhet berör idrott och friluftsliv, samarbetar eller håller kontakt sinsemellan så att dubbelarbete undvikes och bästa möjliga resultat i verksamheten åstadkommes.

Detta leder fram till ett önskemål om att idrottsverksamheten – i den breda mening som här angivits – bör ha ett gemensamt forum för diskussioner och beslut i frågor som berör den samlade idrottsrörelsen. En "idrottsriksdag" med representation för hela idrottsrörelsen – i bred bemärkelse – skulle kunna bli detta gemensamma forum.

I denna PM kan av olika skäl inte hela frågan tas upp till behandling. Övervägandena inskränker sig till att omfatta formerna för ett samarbete mellan de båda stora idrottsorganisationerna, RF och Korpen. Promemorian omfattar fem delar, nämligen historik, organisationsstruktur, anslagsformer, samarbetsorgan och förslag.

A. Historik

Ett från riksidrottsförbundets (RF:s) sida år 1952 framfört förslag att korporationsidrottsförbundet (Korpen) skulle anslutas till RF som ett särskilt specialförbund hade, enligt vad som framgår av Korpens verksamhetsberättelse för tiden 1 september 1952 – 31 augusti 1953, varit föremål för ingående utredningar och diskussioner inom Korpen. Därvid konstaterades, att förutsättningar för en anslutning av Korpen till RF inte fanns. Korpen önskade nämligen

garantier för

1. *att* rikskorpen skulle få gå direkt till Kungl. Maj:t med sina äskanden
2. *att* korpen fick ha kvar sina egna representationsbestämmelser
3. *att* korpen fick ha kvar sina egna verksamhetsformer
4. *att* korpens anslag ökade väsentligt.

Några sådana garantier var RF ej villigt att lämna. Enligt korpstyrelsens förslag skulle frågan därför få vila och förbundet i stället söka utbygga och befästa ett gott samarbete med RF och dess olika organ.

1955 års idrottsutredning diskuterade om inte en sammanslagning av de två huvudorganisationerna skulle vara till fördel för idrottsrörelsen, eftersom en samordning av verksamheten på så sätt skulle säkras och av allt att döma vissa besparingar kunna göras. Utredningen konstaterade emellertid att det av allt att döma inom korporationsidrottsförbundet rådde en ganska allmän uppfattning att organisationen borde fortsätta att arbeta fristående från RF. Utredningen var därför inte beredd att söka förmå organisationerna att gå samman, men betonade, att konkurrensen mellan dem inte fick leda till att *»rörelserna med statens stöd sprängde ramarna för sina naturliga arbetsfält och grep in på varandras områden»*.

Ett nytt försök att samordna verksamheten inom Korpen och RF gjordes av den år 1963 upplösta idrottsutredningen. Huvudskälet till utredningens upplösning var just att den inte lyckades vinna organisationerna för ett samgående. Som ett resultat av utredningens misslyckande att göra en organisation av Korpen och RF tillkom Idrottens samarbetsnämnd.

B. Organisationerna

Sveriges riksidrottsförbund (RF), intar i vissa hänseenden en med statliga myndigheter jämförbar ställning, och ombesörjer bl.a. framställningar om statsanslag samt fördelningen därav. Förbundets ändamål är, enligt dess stadgar, att genom tävlings- och rekreationsidrott höja vårt folks kroppsliga och andliga kraft samt bereda särskilt de unga en värdefull fritidssysselsättning. I detta syfte samverkar förbundet med andra ideella organisationer och samhälleliga institutioner.

RF är *samarbetsorgan* för de 49 specialförbunden. Av dessa företräder 46 vart och ett viss eller vissa idrottsgrenar. De tre återstående, Svenska skolidrottsförbundet, Sveriges akademiska idrottsförbund och Sveriges militära idrottsförbund har ställning som specialförbund, men företräder vart och ett ett flertal idrottsgrenar. De tre förbunden aktiverar respektive skolelever, akademiker och militärer.

Specialförbunden är, med undantag för Svenska varpaförbundet, vid sidan av sitt medlemskap i RF anslutna till ett internationellt specialförbund.

Specialförbunden är i fråga om den idrottsliga delen av sin verksamhet självständiga gentemot RF. Dock skall tävlingsbestämmelserna godkännas av RF liksom förbundens stadgar. Specialförbundens räkenskaper granskas av minst en ledamot av RF:s revisionskommitté.

Den regionala organisationen består dels av distriktsförbund, 23 till antalet, dels specialdistriktsförbund.[1] Distriktsförbunden vilka i allmänhet omfattar ett landskap, är RF:s organ och fungerar som regionala motsvarigheter till detta, på så sätt att de utgör samarbetsorgan för de av specialförbunden upprättade specialdistriktsförbunden.

Idrottsföreningarna som tidigare var direkt anslutna till RF ansluts numera indirekt då de vinner inträde i ett av specialförbunden.

RF:s högsta beslutande organ är det årliga riksidrottsmötet, vilket består av ombud för special- och distriktsförbunden. Mötet utser riksidrottsstyrelsen, som utövar den verkställande myndigheten och består av ordförande, nio ledamöter samt Kungl. Maj:ts ombud jämte dennes suppleant. Riksidrottsmötet ombesörjer granskning av styrelsens verksamhet och förvaltning, dels genom ett dechargeutskott, dels genom revisorer. *Dessa ingår i en revisionskommit-*

[1] 1967 cirka 700.

té, som även granskar specialförbundens räkenskaper och förvaltning. Granskning av RF:s räkenskaper sker även genom särskilda av Kungl. Maj:t utsedda revisorer.

Riksidrottsmötet utser även ledamöter i riksidrottsnämnden och idrottsplatskommittén. Den senare består av fyra av riksidrottsmötet valda ledamöter, Kungl. Maj:ts ombud i RF samt ledamöter utsedda av Svenska stads- och kommunförbunden. Kommittén utför teknisk granskning och rådgivning beträffande projekt till idrottsanläggningar, bereder RF:s förslag till Kungl. Maj:t angående bidrag till dylika, samt beslutar beträffande bidrag till mindre idrottsanläggningar.

Svenska korporationsidrottsförbundet

Förbundet är enligt sina stadgar riksorganisation för motionsidrott och hälsosport. Rikskorpförbundet är en sammanslutning av lokala korporationsidrottsförbund, vissa fristående idrottskorporationer och landsomfattande korporationsidrottsförbund.

Förbundet har i första hand verkat för att genom olika motionsarrangemang aktivera de anställda på olika arbetsplatser. Korporationsidrottsföreningar tillskapas på arbetsplatserna. Klubbarna sammanföres i *lokalförbund* – ett för varje ort där flera korpföreningar finns. Inom lokalförbunden finns sektioner för olika idrottsgrenar.

Lokalförbunden är i sin tur sammanslutna i *länskommittéer* – en för varje län.

Korpens högsta beslutande organ är rikstämman, som består av valda ombud för de lokala korporationsidrottsförbunden, för kollektivt anslutna idrotts- och fritidsförbund samt för direkt anslutna korporationer.

Stämman utser bl. a. rikskorpstyrelsen och korpidrottsnämnden. Rikskorpstyrelsen som utövar den verkställande makten består av nio ordinarie ledamöter och fyra suppleanter. Kungl. Maj:t utser en ordinarie ledamot av styrelsen.

Under förbundsstyrelsen arbetar ett antal speciella delegationer.

Den 10 juni 1967 var 192 lokalförbund anslutna till rikskorpen. Dessa 192 lokalförbund representerade tillsammans över 7 000 korpföreningar. Rikskorpen hade vid samma tillfälle vidare 4 direktanslutna korporationer och 7 kollektivt anslutna förbund.

C. Anslagsfördelning

Statligt stöd till idrott utgår bl. a. ur fonden för idrottens främjande, som inrättades 1935. Till fonden anvisas årligen medel under ett anslag på tionde huvudtiteln. För budgetåret 1966/67 anvisades 23,4 miljoner kr. Medel från fonden äskas av bl. a. riksidrottsförbundet, korporationsidrottsförbundet samt Skid- och friluftsfrämjandet. Fonden förvaltas av statskontoret, och bidrag till olika idrottsändamål beviljas av Kungl. Maj:t genom beslut i varje särskilt fall.

I. *Riksidrottsförbundet*

RF inger varje år anslagsäskanden, som baseras på de framställningar, som specialidrottsförbunden lämnat. Över äskandet avger idrottens samarbetsnämnd yttrande. RF har sedan att fördela de medel, som organisationen tilldelas av Kungl. Maj:t. Vid fördelningen skall RF iakttaga,

att understöd som regel inte överstiger vad för ändamålet från bidragstagare erbjudits eller utlagts, dock när fråga är om bidrag till föreningars verksamhet, till anskaffning av idrottsmateriel och till idrottsanläggningar bidragstagares insats för ändamålet i fråga skall uppgå till minst samma belopp som erhållet statsbidrag;

att säkerhet synes föreligga, att med understöd avsedd lek- och idrottsplats för framtiden underhålles utan anspråk på ytterligare understöd från riksförbundet eller Kungl. Maj:t;

att understöden i främsta rummet skall avse att utgöra en sporre till självverksamhet; samt

att vid behovsprövningen hänsyn tages till olika idrottsgrenars omfattning och utbredning och längden av den tid av året, då idrottsgrenen utövas, samt vidare till

vederbörande idrottsorganisationers möjligheter till egna inkomster, exempelvis genom entréavgifter vid tävlingar och dylikt.

1965/66 anvisades ca 20,4 miljoner kronor till fonden för idrottens främjande. I andra sammanhang beviljade Kungl. Maj:t ytterligare 1 miljon kronor. Totalt således 21,4 miljoner kronor. 20,9 miljoner kronor utanordnades av RF och 0,5 miljoner kronor av statskontoret. Medlen disponerades enligt följande:

a) att utanordnas av riksidrottsförbundet	
Riksidrottsförbundet med SF, DF och egna kommittéer	12 115 000: —
Sv. fotbollförbundet	975 000: —
Sv. motorcykelförbundet	50 000: —
Sv. ridsportens centralförbund	94 000: —
Ridfrämjandet	208 000: —
De Sv. lantl. ryttarför. centralförb.	56 000: —
Sv. ponnyföreningen	17 000: —
Mindre anläggningsbidrag, sim- och bastuanslag	1 920 000: —
Större anläggningar	2 873 000: —
Tidningen Svensk Idrott	140 000: —
	18 448 000: —
Gymn. folkhögskolan å Lillsved	50 000: —
Centralkommittén för fältsport	15 000: —
Sveriges olympiska kommitté	500 000: —
Simfrämjandet	55 000: —
Sv. livräddningssällskapet	20 000: —
Sv. korporationsidrottsförbundet	1 345 000: —
Skidfrämjandet	210 000: —
Skidfrämjandet och Med. föreningen	7 500: —
Org.komm. för skolungdomens fjällfärd	26 000: —
De handikappades riksförbund	150 000: —
Sveriges dövas idrottsorganisation	50 000: —
	20 876 500: —
b) att utanordnas av statskontoret	
Skolöverstyrelsen	200 000: —
Förbundet Vi unga	10 000: —
Skidfrämjandet	67 000: —
KFUM:s och KFUK:s riksförbund	6 000: —
Nationaltemplarordens ungdomsförbund	11 000: —
Riksförbundet Sveriges 4 H	44 000: —
Sveriges ungdoms- och hemgårdar	12 000: —
Svenska frisksportförbundet	4 000: —
Sv. korporationsidrottsförbundet	54 000: —
Sv. missionsförbundets ungdom	19 000: —
Sv. scoutförbundet	9 000: —
Sveriges storloge av IOGT	17 000: —
Unga örnars riksförbund	67 000: —
	520 000: —
Summa kronor	21 396 500: —

När RF fördelar anslagen till specialidrottsförbunden går man efter

a) antalet föreningar som är anslutna till ifrågavarande SF

b) respektive idrotts möjlighet till egna inkomster

c) verksamhetens omfattning (aktivitetsgraden)

d) ungdomsarbete

e) kurs- och instruktionsverksamhet.

RF rekommenderar *specialförbunden* att av de medel som tilldelats dem 20 % anslås till respektive förbunds *specialdistriktsförbund (SDF).*

Specialförbunden är skyldiga att använda de medel de anvisas i enlighet med sina inlämnade äskanden. Av RF för varje SF utsedda revisorer kontrollerar att så sker. 1965/66 tilldelades specialidrottsförbunden ca 7,1 miljoner kronor av RF:s anslag av idrottsfonden. Medlen fördelades enligt följande:

1965/66	Ordinarie anslag
Badmintonförbundet	94 000
Bandyförbundet	177 000
Basketbollförbundet	147 000
Bilsportförbundet	60 000
Bobsleighförbundet	20 000
Bordtennisförbundet	286 000
Bowlingförbundet	115 000
Boxningsförbundet	58 000
Brottningsförbundet	192 000
Bågskytteförbundet	98 000
Castingförbundet	36 000
Curlingförbundet	48 000
Cykelförbundet	165 000
Dragkampförbundet	27 000
Fotbollförbundet	480 000
Fri-idrottsförbundet	500 000
Fäktförbundet	102 000
Golfförbundet	87 000
Gymnastikförbundet	810 000
Gångförbundet	152 000

Handbollförbundet	273 000
Ishockeyförbundet	222 000
Judoförbundet	30 000
Kanotförbundet	152 000
Kanotseglarförbundet	20 000
Konståkningsförbundet	102 000
Minigolfförbundet	57 000
Motorcykelförbundet	60 000
Orienteringsförbundet	300 000
Racerbåtförbundet	25 000
Roddförbundet	126 000
Rugbyförbundet	15 000
Seglarförbundet	95 000
Simförbundet	228 000
Skidförbundet	421 000
Skolidrottsförbundet	240 000
Skridskoförbundet	130 000
Skridskoseglingsförbundet	18 000
Sportskytteförbundet	133 000
Tennisförbundet	190 000
Tyngdlyftningsförbundet	136 000
Varpaförbundet	78 000
Vattenskidförbundet	20 000
Volleybollförbundet	60 000
Sv. akademiska Idr.förbundet	90 000
Sv. Militära Idr.förbundet	60 000
	6 935 000[1]

[1] Dessutom fördelades 124 500 kronor i extra anslag till olika specialförbund för täckande av behov som inte kunde förutses då förbundets äskande ingavs.

Tabell B.1

1965/66	Ordinarie anslag
Blekinge	22 000
Bohuslän-Dal	24 200
Dalarna	30 300
Gotland	12 600
Gästrikland	22 000
Göteborg	30 500
Halland	23 600
Hälsingland	23 600
Jämtland-Härjedalen	28 500
Medelpad	19 000
Norrbotten	39 300
Närke	26 300
Skåne	52 500
Småland	52 500
Stockholm	34 800
Södermanland	24 200
Uppland	24 200
Värmland	30 500
Västerbotten	30 500
Västergötland	30 500
Västmanland	24 200
Ångermanland	24 200
Östergötland	30 500
	660 500[2]

[2] 24 500 kronor i extra anslag fördelades dessutom. Se vidare not 1.

Av RF:s medel gick vidare *0,7 miljoner kronor till distriktsförbundens verksamhet.* Fördelningen mellan de olika distriktsförbunden baseras på

a) antalet föreningar inom distriktsförbundets område

b) den yta förbundet skall täcka.

Medlens fördelning på DF framgår av tabell B. 1.

Medel anslås också till *föreningarnas verksamhet* samt till deras *ungdomsidrott.* Till föreningarnas allmänna verksamhet fördelades budgetåret 1965/66 0,5 miljoner kronor.

Till underlag för fördelningen låg *antalet föreningar, antalet sektioner inom dessa samt antalet medlemmar över 25 år. Varje förening, som lämnade in bidragsansökan, fick 100 kronor i grundbidrag samt 10 kronor per aktiv sektion och 20 kronor per aktiv medlem över 25 år.*

Till ungdomsidrott fördelades år 1965/66 0,7 miljoner kronor. Även här erhöll de *föreningar som ansökt om bidrag, ett grundbidrag på 100 kronor samt därutöver 6 kronor per anordnad fritidsgrupp.*

Fördelningen distriktsvis av föreningsrespektive ungdomsbidragen framgår av tabell B. 2.

II. Svenska korporationsidrottsförbundet

Korporationsidrottsförbundet inger årligen till Kungl. Maj:t framställning om anslag ur fonden för idrottens främjande. Idrottens samarbetsnämnd yttrar sig över framställningen varefter Kungl. Maj:t beslutar om bidragets storlek.

Budgetåret 1966/67 fick Korpen 1 610 000 kronor jämte 54 000 kronor till ungdomsverksamhet i statsbidrag.

Statsbidragen jämte 77 000 kronor i andra inkomster fördelades enligt följande:

1. *Centrala förvaltningen*		
a) Central administration	260 500: —	
b) Centralt bekost. konsulenter i idrottslig verksamhet	691 500: —	952 000: —
2. Anslag till lokalförbunden		315 000: —
3. Kursverksamheten		160 000: —

Tabell B.

Distrikt	Föreningarnas verksamhet: Antal anslagssökande föreningar	Föreningarnas verksamhet: Bidragsbelopp	Ungdomsidrott: Antal anslagssökande föreningar	Ungdomsidrott: Bidragsbelopp
Blekinge	91	13 000: —	94	17 000: —
Bohuslän-Dal	174	23 000: —	172	23 000: —
Dalarna	181	26 500: —	182	25 000: —
Gotland	61	9 000: —	63	11 000: —
Gästrikland	72	11 000: —	71	15 000: —
Göteborg	279	38 500: —	228	34 000: —
Halland	143	18 500: —	134	22 000: —
Hälsingland	89	13 000: —	87	17 000: —
Jämtland-Härjedalen	87	14 000: —	97	20 000: —
Medelpad	68	11 000: —	71	17 000: —
Norrbotten	117	20 000: —	127	29 000: —
Närke	126	17 000: —	123	24 000: —
Skåne	316	41 000: —	308	50 000: —
Småland	434	58 000: —	426	60 000: —
Stockholm	317	52 000: —	300	59 000: —
Södermanland	144	20 000: —	131	23 000: —
Uppland	136	19 000: —	130	22 000: —
Värmland	155	21 000: —	153	27 000: —
Västerbotten	182	26 000: —	167	33 000: —
Västergötland	315	39 000: —	286	42 000: —
Västmanland	152	19 500: —	147	34 000: —
Ångermanland	120	17 500: —	114	26 000: —
Östergötland	152	22 500: —	153	30 000: —
Summa	3 911	550 000: —	3 764	660 000: —

4. Propaganda och upplysning	90 000: —
5. Företagsgymnastik	20 000: —
6. Idrottsmateriel	60 000: —
7. Pensionärsidrott	60 000: —
8. Anslag till korporationerna	20 000: —
9. Internationellt samarbete	10 000: —
10. Ungdomsverksamhet	54 000: —
Kronor	1 741 000: —

Till lokalförbunden anvisades således 315 000 kronor jämte 57 000 kronor till inköp av idrottsmateriel samt 24 000 kronor till deras ungdomsverksamhet. Totalt alltså 396 000 kronor.

Bidraget på 315 000 kronor till lokalförbunden fördelades med hänsynstagande till den verksamhet som resp. lokalförbund bedrivit under närmast föregående budgetår. Varje förbund erhöll:[1]

Grundanslag

1. 50 % av sitt anslag enligt fördelningen 1965/66 tillsammans 110 471:50
2. 5 kronor per ansluten korporation, 6509 st. 32 545:--

Administrationsanslag

1. 10 kronor per ansluten korporation, 6509 st. 65 090:--

Aktivitetsanslag

1. 2 öre per godkänd start, enligt rapporter totalt 2 859 404 57 188:08

Skrivhjälpsanslag 43 st. lokalförbund 27 100:--

Garantiförsäkring 10 000:--

Stödanslag 5 000:--

Innehålles: Anslagsreserv (inkl. öretal 81: 58) 7 605:42

Kronor 315 000:--

Här bör observeras att antalet lokalförbund hösten 1966 uppgick till 175 och antalet korporationer till 6509.

Som framgår av ovanstående använde korporationsidrottsförbundet omkring 25 % av sina intäkter för budgetåret 1966/67 till anslag åt lokalförbunden.

[1] Fördelningsgrunderna omprövas varje år.

D. Samarbetsorgan

1. Idrottens samarbetsnämnd, som inrättades 1963, är ett forum för diskussioner av för RF, Korpen och De handikappades riksförbund (DHR) gemensamma angelägenheter. Nämnden avger bl. a. utlåtande över organisationernas anslagsäskanden. I nämnden ingår representanter för de tre nämnda organisationerna.

2. RF:s ledarutredning, som avlämnade sitt betänkande under våren, innehöll en representant också från rikskorpen.

3. Samarbetskommittén mellan Korpen och RF innehåller tre representanter från vardera organisationen.

4. Samarbetsorgan mellan Korpen och Svenska gymnastikförbundet inrättades redan år 1945. Samarbetet har i första hand gällt ledarutbildning.

E. Förslag

Efter denna redogörelse för organisationernas nuvarande uppbyggnad och deras användande av från staten utgående anslag övergår jag till att närmare utveckla på vilka områden, som effektivitetsvinster bör kunna uppnås om ett intensivare samarbete än dagens kommer till stånd mellan dem.

1. Utbildningsområdet

Som ovan nämnts har utbildningsfrågorna redan varit föremål för en samlad bedömning genom korpens deltagande i RF:s ledarutredning. Det är givetvis av största vikt att de intentioner, som speglas i ledarutbildningsbetänkandet kan realiseras. Stora effektivitetsvinster bör kunna göras om en för båda organisationerna gemensam och/eller samordnad ledarutbildning kommer till stånd. Detta gäller såväl rent utbildningsmässigt som ekonomiskt.

2. Gemensamma arrangemang

En samordning av RF:s och Korpens verksamhet bör bli till gagn för den totala idrottsliga aktiviteten i landet. Detta gäller inte minst vid kontakter med och anslagsframställningar till kommuner och myndigheter. Också vid anordnandet av olika arrangemang och kampanjer bör ett gemensamt uppträdande leda till ett bättre resultat. Samhällets och massmedias beredvillighet att sluta upp bakom idrottsrörelsens aktioner bör öka betydligt om en enad idrottsrörelse så begär. Härigenom bör de resultat som uppnås bli bättre. Gemensamma motionskampanjer måste ge bättre resultat än om organisationerna går fram var för sig.

3. Samarbete vid framställning och inköp av materiel

Vid utformning och framställning av ledar- och instruktörsutbildningsmateriel bör vinster kunna göras om organisationerna samarbetar. Också i fråga om annan materiel bör ett gemensamt uppträdande vid inköp, utformning och framställning kunna förbilliga och förenkla organisationernas materielanskaffning.

4. Konsulenter

RF har en väl utbyggd regional konsulentorganisation med 27 heltidsanställda konsulenter. Korpen har 10 regionalt utplacerade konsulenter. Korpens konsulenter har således större arbetsdistrikt än RF:s, men i åtskilliga fall har de båda organisationernas konsulenter samma placeringsort. Även om RF:s och Korpens konsulenter har samma regionala placeringsort, så har de var sitt kansli med kontorsutrustning och i vissa fall med kanslist och biträdeshjälp.

Om organisationerna samarbetade på konsulentområdet borde vissa vinster omedelbart kunna uppnås.

a) gemensamma kanslilokaler
b) gemensam kontorsutrustning
c) gemensam biträdespersonal

Härigenom skulle organisationernas administrationskostnader kunna nedbringas, samtidigt som kanslierna skulle effektiviseras. Redan dessa skäl talar alltså för ett ingående samarbete.

Därtill kommer, att om de intentioner som finns i RF:s ledarutredning skall kunna uppfyllas måste regionalt utplacerade »utbildningskonsulenter» tillkomma. Självfallet blir utbildningskonsulenternas arbetsuppgifter sådana, att båda organisationerna kan utnyttja samma konsulent. Detta bör bli första steget mot ett samutnyttjande av all konsulentpersonal.

Idrottsutredningen bör vara beredd att medverka till att varje konsulentdistrikt[1] i landet snarast får minst två konsulenter. En av dem med inriktning på i huvudsak utbildningsfrågor, den andre med i huvudsak kontaktskapande och administrativt servicemässiga uppgifter. Så snart möjligheterna finns bör varje distrikt ha tre konsulenter. En för utbildning, en för kontakt och service framför allt på motions- och korporationssidan och en för övrig kontaktverksamhet samt ungdomsfrågor. Under ett övergångsskede bör vissa mindre distrikt kunna ha gemensam utbildningskonsulent.

En förutsättning för att idrottsutredningen skall kunna verka för en så kraftig utbyggnad av konsulentorganisationen bör vara att organisationerna samordnar sitt utnyttjande av konsulenterna.

Distriktsindelning, användande av nu befintlig konsulentpersonal och övriga praktiska frågor behandlas ej i denna PM utan måste bli föremål för en speciell utredning med representanter för de berörda organisationerna.

5. Den centrala organisationen

Inom RF centralt håller en speciell motionsavdelning på att byggas upp. En särskild motionskonsulent har anställts och för kommande budgetår har 100 000 kronor avsatts till verksamheten. (I petita för 1968/69 föreslås 150 000 kr.)

Vid ett samarbete (*samgående*) mellan RF och Korpen kan den centrala motionsavdelningen inom RF avvecklas. Flertalet specialförbund inom RF verkar för motionsverksamhet. Om Korpen blir specialförbund skulle detta förbund inom RF komma att ägna motionsverksamheten speciellt intresse. Inom RF kommer då att finnas ett förbund som uteslutande ägnar sig åt motionsidrott utan begränsning till någon speciell idrottsgren. Därigenom skulle RF:s centrala motionsavdelning kunna avvecklas och principen, att RF inte själv skall bedriva någon speciell del av idrotten, kunna konsekvent tillämpas.

6. Ungdomsverksamheten

Hittills har det framförallt varit RF som sysslat med ungdomsidrott. Under senare år har emellertid också Korpen börjat arbeta med ungdomar och på många håll tagit initiativ till verksamhet i skolorna bl. a. genom feriearrangemang. Korpen har dock inte erkänts som ungdomsorganisation ur statsbidragssynpunkt.

I dagens läge, när ungdomens skolgång blir allt längre samtidigt som antalet schemalagda veckotimmar för gymnastik och idrott minskar är det än mer nödvändigt än tidigare med en omfattande frivillig idrottsverksamhet, som ett komplement till den obligatoriska skolgymnastiken. Detta gäller i alla skolformer och på alla nivåer.

Verksamheten i skolorna måste kompletteras med arbete bland ungdomarna allteftersom de lämnar skolan. Ett samarbete mellan organisationerna skulle leda till att antalet kontaktvägar med hjälp av vilka man kan nå ungdomarna ökar.

Ett gemensamt uppträdande av organisationerna bör ge möjlighet till ett bättre utnyttjande av ledarkrafter, planer och materiel. Därigenom skulle organisationernas möjligheter att aktivera och sysselsätta ungdomen såväl i som utanför skolan öka.

Verksamheten bland ungdomarna är en av den samlade idrottsrörelsens viktigaste uppgifter. Det gäller att nå så många som möjligt och det gäller att erbjuda ungdomarna ett program som intresserar dem och som gör idrotten till ett attraktivt syssel-

[1] Med utgångspunkt från RF:s distriktsindelning.

sättningsalternativ. En samlad idrottsrörelse bör ha de bästa förutsättningarna att nå ett bra resultat i ungdomsarbetet.

7. Anläggningar

En samlad idrottsrörelse bör lättare kunna komma överens om bästa möjliga utnyttjande av idrottsanläggningarna. Det bör också vara lättare för idrottsrörelsen att erhålla statligt stöd till olika riksanläggningar – Vålådalen, Lillsved, Bosön – om det är hela idrottsrörelsen som står samlad bakom framställningarna.

Korpens möjligheter att via idrottsplatskommittén påverka utformningen av idrottsplatserna – i riktning mot ökat utrymme för motionsverksamhet – bör öka om ett samarbete med RF inleds.

8. Internationellt samarbete

Inom såväl RF som Korpen har det internationella utbytet ökat under de senaste åren. Vid de internationella kontakterna utbyts bl. a. erfarenheter om motions- och breddidrott, idrottsvetenskaplig forskning och samarbetet mellan samhällets organ och idrottsrörelsen.

Liknande frågor behandlas också inom UNESCO och Europarådet.

En del av organisationernas internationella arbete bedrives parallellt. Ett gemensamt uppträdande bör därför kunna leda till att onödigt dubbelarbete undvikes.

9. Forskning

Utredningen har att enligt sina direktiv granska också förutsättningarna för och behovet av idrottsforskning. Givetvis bör en eventuell intensifiering av det forskningsarbete, som bedrives inom bl. a. GIH och poliklinikkommittén ges en sådan utformning att såväl motions- som tävlingsidrott tillgodoses. Att forskningen skötes gemensamt och inte splittras är självklart, forskningsresultatens omsättande i praktiken blir det organisationernas uppgift att svara för.

Även på detta område bör ett nära samarbete vara att föredra såväl när det gäller att initiera forskning och förse forskarna med materiel som när det gäller att omsätta forskningsresultaten i praktiken.

Övervägande

När det gäller formerna för ett samarbete kan givetvis olika alternativ tänkas. Som jag ser det är huvudalternativen antingen ett mera informellt samarbete av typen samarbetsgrupper eller ett direkt samgående mellan organisationerna.

I promemorian redovisas de samarbetsorgan som i dag finns mellan RF och Korpen. Om man undantar det goda samarbete som utvecklats mellan Korpen och Svenska gymnastikförbundet främst i fråga om utbildningen av gymnastikledare har samarbetsorganens arbete inte avsatt några påtagliga resultat. För något år sedan upplöstes till och med ett samarbetsorgan – motionskommittén – på grund av svårigheterna att uppnå resultat. Man kan alltså konstatera att det hittills bedrivna informella samarbetet inte lett till ökad effektivitet i arbetet och inte heller medfört att anvisade statsmedel utnyttjats bättre.

Om man skulle fortsätta med denna typ av samarbete på alla de områden som beskrivits under E 1–9 ovan skulle ett betydande antal samarbetsorgan behöva inrättas. Svårigheterna med att samordna de olika kontaktorganens arbete skulle sannolikt bli betydande.

På vissa av de ovan uppräknade områdena skulle dessutom samarbetsorgan inte leda till att nu aktuella nackdelar undanröjes. På motionssidan håller, som nämnts, RF på att bygga upp verksamheten. Enbart ett samarbetsorgan mellan Korpen och RF skulle sannolikt inte leda till ökad aktivitet och bättre utnyttjande av anvisade medel på motionsverksamhetens område. Det är av stor vikt att aktiviteten på motionssidan kan höjas. Utredningen understryker i sina motiv för samhällets stöd den betydelse ur hälsosynpunkt som motion har. I konsekvens härmed är utredningen beredd att förorda väsentligt ökat ekonomiskt stöd

till motionsverksamheten. En förutsättning härför bör dock vara att garantier skapas på den organisatoriska sidan för ett riktigt utnyttjande av medlen. Sak samma gäller på ungdomsverksamhetens område, där Korpen håller på att bygga ut sin verksamhet.

Slutligen måste konstateras, att centrala samarbetsorgan inte alltid får en återspegling på det regionala och lokala planet. Sammanfattningsvis kan konstateras

att tidigare och nu igång varande informella samarbetsorgan som regel inte avsatt några påtagliga resultat,

att ökad effektivitet och bättre utnyttjande av tillgängliga resurser inte åstadkommits,

att om samarbete skulle utvecklas på de mest angelägna områdena skulle ett betydande antal organ krävas,

att på vissa områden skulle trots samarbetsorgan förbättringar inte uppnås, samt

att centrala samarbetsorgan ofta inte får någon effekt för arbetet regionalt och lokalt.

Av i *att*-satserna påtalade skäl anser jag mig inte kunna förorda att samarbetet får informell karaktär, varför jag i detta sammanhang inte närmare redovisar formerna för ett sådant.

Det andra samarbetsalternativet – ett direkt samgående mellan organisationerna – kvarstår därför som lämpligast. Om ett samgående kommer till stånd är det min bestämda uppfattning att de effektivitetsvinster, som ovan efterlysts, kommer att uppnås.

Jag övergår till att närmare utveckla principerna för ett samgående. Som utgångspunkt för mina överväganden har jag haft att så långt möjligt söka uppfylla de krav, som korpstyrelsen 1952 (se sid. 1) uppställde för ett samgående med RF.

Principförslag

Korpen bör ingå i RF som ett specialförbund av särskild karaktär för motions- och korporationsidrott. Korpens ställning inom RF skulle alltså bli ungefär densamma som specialförbunden har. Därigenom skulle Korpen få möjlighet att på ett annat sätt än i dag påverka utformningen av idrottspolitiken. Organisationen skulle bli en betydande del av RF och därmed få inflytande i RF och på ett helt annat sätt än i dag kunna tillvarata motionsverksamhetens och korporationsidrottens intressen. Detta skulle vara till fördel inte bara för Korpen och RF utan också för hela den svenska idrottsrörelsen. Med de erfarenheter Korpen har på motionsområdet och med de resurser som organisationen förfogar över bör den kunna bli av stor betydelse för att sprida och intensifiera motionsverksamheten också inom andra RF-förbund. Man får nämligen förutsätta att samarbetet mellan Korpen och RF-förbunden blir betydligt intensivare och allsidigare om Korpen ingår som specialförbund i RF. Såväl Korpen som övriga specialförbund har säkert mycket att vinna på ett ökat samarbete. De erfarenheter Korpen har på motionssidan bör lättast kunna tillvaratas av övriga RF-förbund om samgåendet kommer till stånd.

Korpens inflytande

Korpen blir ett stort och betydande specialförbund inom RF. Dess organisatoriska uppbyggnad samt inriktning och verksamhet gör det motiverat att en viss särställning ges åt förbundet. Jag förutsätter därför att Korpen, utan att speciell stadgeändring vidtages, blir representerat i RF:s styrelse (riksidrottsstyrelsen). Till riksidrottsmötet bör Korpen få möjlighet att sända lika många ombud som övriga stora RF-förbund, för närvarande 5.

Ekonomin

Givetvis måste ställningen som specialförbund medföra att Korpen inte kan gå direkt till Kungl. Maj:t med begäran om statsbidrag utan får gå via RF.

Jag kan emellertid inte inse att detta medför någon nackdel för Korpen, eftersom RF regelmässigt vidarebefordrar samtliga sina specialförbunds äskanden till Kungl. Maj:t tillsammans med RF:s eget äskande.

Härigenom får alltså Kungl. Maj:t möjlighet att ta del av Korpens framställning.

Om Korpen skulle finna att RF behandlat dess framställning styvmoderligt har man möjlighet att påverka dels genom den representant i riksidrottsstyrelsen som jag förutsatt att organisationen får, dels genom att vända sig till Kungl. Maj:ts ombud i riksidrottsstyrelsen. Kungl. Maj:ts ombud har nämligen vetorätt vid behandling av anslagsfrågor i riksidrottsstyrelsen. Vid ett veto av honom går frågan till Kungl. Maj:t för avgörande. Ett ingripande av Kungl. Maj:ts ombud skulle alltså medföra att Kungl. Maj:t avgör hur mycket pengar Korpen skall ha, vilket är exakt det, som sker när Korpen idag går in med anslagsäskande.

Korpen har alltså en dubbel garanti för att ingen ekonomisk orättvisa vederfares organisationen. Till detta kommer, att idrottsutredningens motiv för statligt stöd till idrotten i stor utsträckning kan väntas bygga på motionsidrottens hälsofrämjande betydelse. Det finns alltså alla skäl att förmoda att utredningen framlägger sådana förslag att motionsidrottens ställning förstärks vilket automatiskt medför ökade ekonomiska anslag. Om riksdagens beslut skulle gå i samma riktning, blir de anslagsfördelande myndigheterna skyldiga att följa dessa riktlinjer. Jag kan därför inte finna att ytterligare garantier på det ekonomiska området behöver lämnas Korpen. Ett ömdesidigt förtroende måste komma till stånd. Det finns ingen anledning frukta att RF i sina anslagsäskanden inte väl skulle tillgodose Korpens önskemål och behov.

I fråga om lokala anslag förutsätter jag att framställningar inges på samma sätt som i dag. Om behov uppstår och önskemål finns därom kan givetvis lokala samarbetsorgan inrättas.

Organisatoriska förändringar

Så långt möjligt skall Korpens nuvarande organisation bibehållas. Jag kan inte finna några skäl till att genomgripande organisatoriska förändringar skulle behöva vidtas om Korpen blir specialförbund inom RF. Korpen har vuxit in i sin nuvarande organisation och bör få fortsätta att arbeta på det sätt som visat sig så resultatgivande.

Endast i ett fall anser jag det nödvändigt att förorda en viss förändring. Korpens regionala organisation bör anpassas till RF:s på så sätt att överensstämmelse uppnås om distriktens geografiska omfattning. Detta innebär i en del fall att två länskommittéer får gå samman för att motsvara (geografiskt) det aktuella RF-distriktet. Länskommittéerna eller i förevarande fall samarbetsorganet mellan dem blir Korpens regionala organ, dvs. Korpens specialdistriktsförbund.

Så t. ex. bör länskommittéerna i Malmöhus och Kristianstads län bilda ett samarbetsorgan för att kunna ingå som specialdistriktsförbund i Skånes idrottsförbund. Jag anser dock inte att något som helst hinder finns mot att de nuvarande länskommittéerna därutöver bibehålles och även i fortsättningen fullgör sina nuvarande uppgifter.

Orsaken till att en anpassning till RF:s regionala organisation är nödvändig hänger samman med att Korpen bör vara representerat med en representant i styrelsen i RF:s distriktsförbund samt att Korpens specialförbund ur anslagssynpunkt skall jämställas med övriga RF-förbund.

Länskommittéerna eller där omständigheterna så kräver samarbetsorganet mellan dessa skulle alltså bli specialdistriktsförbund inom RF.

I anslagsfrågorna föreligger den väsentliga skillnaden mellan RF och Korpen, att RF:s specialdistriktsförbund får anslag medan i Korpens fall anslagen inte går till det regionala organet utan till lokalförbunden. Lokalförbunden som korporationsrörelsen i stor utsträckning är uppbyggd kring bör också i fortsättningen erhålla de bidrag som övriga RF-förbund ger till sina SDF. Detta kan lösas på följande sätt.

Korpen erhåller i dag ett visst anslag, som skall fördelas i enlighet med det ingivna äskandet. En viss del användes till lokalförbunden. Övriga RF-förbund avsätter däremot en del till sina specialdistriktsför-

bund. Hur resp. SDF sedan använder sina medel lägger RF sig inte i.

Korpens specialdistriktsförbund (länskommitté eller samarbetsorgan) kan alltså utan hinder fördela hela sitt anslag till lokalförbunden. Givetvis bör fördelningen av medlen inte kränglas till rent administrativt, varför jag förordar att Korpen centralt räknar ut hur mycket varje lokalförbund skall ha och betalar ut pengarna. Vid redovisningen kan sedan lämpligen anslagen till samtliga lokalförbund inom ett specialdistriksförbunds område räknas samman och redovisas som anslag till vederbörande specialdistriktsförbund. Därigenom skulle likformighet med redovisningen inom RF i övrigt uppnås.

Representationsbestämmelser

Någon större förändring av nuvarande bestämmelser är inte erforderlig. Medlem av till Korpen hörande förening får deltaga i alla Korpens evenemang på grundval av Korpens representationsbestämmelser.

Om förening inom Korpen söker inträde också i annat specialförbund får föreningen deltaga i detta specialförbunds arrangemang med iakttagande av dess representationsbestämmelser. Om förening tillhörande annat specialförbund önskar inträde i Korpen bör sådant beviljas rent generellt utan hänvisning till speciella bestämmelser. För sådan förenings deltagande i Korpens evenemang gäller Korpens representationsbestämmelser. De detaljfrågor, som dyker upp på detta område måste bli föremål för ytterligare utredning.

Stadgeändringar

Vissa ändringar av RF:s och Korpens stadgar kommer att erfordras med anledning av här framlagda förslag. I denna PM redovisas inte hur stadgeändringarna bör utformas. Jag förutsätter att resp. organisation kan tillsätta speciella kommittéer för att framlägga förslag i stadgefrågor.

För ändringar av stadgan krävs kvalificerad majoritet på ordinarie årsstämma. Detta gör att de här framlagda förslagen rörande samgående rent formellt sett kan realiseras tidigast 1969.

Idrottens samarbetsnämnd

Som en konsekvens av mina förslag föreslår jag att idrottens samarbetsnämnd upphör med sin verksamhet från och med ingången av det kalenderår då samgåendet kommer till stånd.

Avslutning

Som ovan nämnts, har jag som målsättning vid förslagens utformning haft, att de krav Korpen ställde vid 1952 års diskussioner i möjligaste mån skulle tillgodoses. Med de här framlagda förslagen anser jag att så sker utan att därför några oskäliga förmåner – i förhållande till övriga specialförbund inom RF – tillförsäkras organisationen.

Krav ställdes på bibehållande av egna representationsbestämmelser och fortsatt verksamhet efter de former organisationen funnit ändamålsenliga. Båda dessa krav tillgodoses i de här framlagda förslagen.

Korpen krävde också att få gå fram till Kungl. Maj:t med egna anslagsäskanden. Formellt sett blir inte detta krav tillgodosett genom de framlagda förslagen, men i realiteten kommer, som ovan klarlagts skillnaden att bli obefintlig. De tre garantier – Korpens äskande bifogas RF:s äskande till Kungl. Maj:t; Korpen representeras i riksidrottsstyrelsen och får alltså möjlighet till direkt påverkan vid anslagsfördelningen; Kungl. Maj:ts ombud har vetorätt i ekonomiska frågor och kan genom utövande av denna rätt överlämna till Kungl. Maj:t att besluta – som ges Korpen bör i full utsträckning kompensera organisationen för att den formella rätten att gå direkt till Kungl. Maj:t med framställningar försvinner.

Slutligen krävde Korpen att organisationens anslag skulle öka väsentligt. Som ovan klarlagts talar allt för att satsningen på motionsverksamhet kommer att öka. Idrottsutredningens tidigare resonemang, Kungl.

Maj:ts uttalande i prop. om det rörliga friluftslivet, propagandan från bl. a. läkarna samt intresset bland allmänheten för konditionsbefrämjande sysselsättning gör att anslagen till motionsidrott måste bli av sådan storlek att efterfrågan på motionsverksamhet kan tillgodoses. Kravet på ökade anslag bör utan garantier kunna betraktas som tillgodosett.

Jag vill slutligen än en gång betona att förslagen i denna PM skall ses som principförslag. Många detaljer måste utredas vidare innan förslaget betraktas som fullständigt.

Ulf Lönnqvist

KUNGL. BIBL.
26 AUG 1969
STOCKHOLM

ALLF

AB Allmänna Förlaget

Pris 20:–